

Πανεπιστήμιο Πειραιώς
University of Piraeus

**ΗΠΙΑ ΙΣΧΥΣ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ**

Όνοματεπώνυμο: Ταραβήρας Παναγιώτης

ΑΜ: ΜΘ 16019

Τμήμα: ΠΜΣ Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών

Επιβλέπων καθηγητής: Κωνσταντόπουλος Ιωάννης

Αφιερώνεται στους γονείς μου

Το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	7
Κεφάλαιο 1: Η έννοια και ορισμοί της «ισχύος», η διάκρισή της σε τρεις μορφές και οι δύο βασικές σχολές μελέτης των διεθνών σχέσεων.....	13
1.1 Η Ισχύς και η έννοιά της	13
1.2 Ο πολιτικός ρεαλισμός	15
1.2.1 Ο κλασσικός και ο δομικός ρεαλισμός.....	17
1.2.2 Ο επιθετικός και ο αμυντικός ρεαλισμός	19
1.3 Ο φιλελευθερισμός.....	20
1.4 Ορισμοί της ισχύος.....	25
1.5 Η σκληρή ισχύς	30
1.6 Η ήπια ισχύς	33
1.7 Η αμφίδρομη σχέση μεταξύ σκληρής και ήπιας ισχύος.....	36
1.8 Η έξυπνη ισχύς	37
Κεφάλαιο 2: Η ανάδυση της «ήπιας ισχύος» στην Κίνα, η μελέτη και διάδοσή της και η κριτική που αντιμετώπισε γενικότερα	41
2.1 Η ανάδειξη της έννοιας της ήπιας ισχύος στην Κίνα	41
2.2 Η μελέτη, η διάδοση και η σημασία της ήπιας ισχύος για την Κίνα.....	46
2.3 Η κριτική της έννοιας της ήπιας ισχύος από Κινέζους θεωρητικούς	48
2.3.1 Το εναλλακτικό μοντέλο των Y. Zheng και C. Zhang	53
2.4 Οι δύο σχολές για το επίκεντρο της κινεζικής ήπιας ισχύος	56
2.4.1 Η σχολή του πολιτισμού.....	56
2.4.2 Η σχολή της πολιτικής.....	57
Κεφάλαιο 3: Η ολοκληρωμένη ανάλυση των πηγών ήπιας ισχύος της Κίνας.....	58
3.1 Οι απόψεις για τις πηγές ήπιας ισχύος της Κίνας.....	58
3.2 Πεδία που μπορούν να αναζητηθούν πηγές ήπιας ισχύος για την Κίνα.....	59
3.3 Οι πηγές ήπιας ισχύος της Κίνας.....	60
3.3.1 Ο πολιτισμός.....	60

3.3.2 Οι εσωτερικές αξίες.....	72
3.3.3 Η εξωτερική πολιτική.....	76
3.3.4 Η οικονομική βοήθεια και οι επενδύσεις	81

Κεφάλαιο 4: Οι περιορισμοί που παρουσιάζουν οι πηγές της «ήπιας ισχύος» της Κίνας και οι γενικότερες αδυναμίες που μπορεί να υπονομεύσουν τις πηγές αυτές .....

91

4.1 Οι εσωτερικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Κίνα	91
4.2 Αδυναμίες στον τομέα της εκπαίδευσης	93
4.3 Αδυναμίες των Ινστιτούτων Κομφούκιου	94
4.4 Αδυναμίες στον τομέα του πολιτισμού	95
4.5 Αδυναμίες στον τομέα των ΜΜΕ	96
4.6 Οι περιορισμοί του Beijing Consensus και οι παρανοήσεις για την έννοιά του	97
4.7 Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η εξωτερική πολιτική της Κίνας	100
4.8 Οι κριτικές για τα προγράμματα οικονομικής βοήθειας και επενδύσεων της Κίνας ..	101
4.8.1 Οι αδυναμίες του Belt and Road Initiative	102
4.9 Η σύνοψη των περιορισμών που αντιμετωπίζει η Κίνα	105

Κεφάλαιο 5: Η στενή σχέση της «ήπιας ισχύος» της Κίνας με εκείνη των Η.Π.Α, η σύγκρισή τους, η γενικότερη καχυποψία που δημιούργησε η άνοδος της στην Κίνα, η περίπτωση συνεργασίας των δύο χωρών και οι αντικρουόμενες απόψεις που μελετούν τις μελλοντικές ενέργειες της Κίνας .....

106

5.1 Η πτώση της ήπιας ισχύος των Η.Π.Α και η σχέση της με την άνοδο της ήπιας ισχύος της Κίνας	106
5.2 Η καλλιέργεια της ήπιας ισχύος στην Κίνα και η καχυποψία που δημιουργήθηκε	107
5.2.1 Η «Παγίδα του Θουκυδίδη»	108
5.2.2 Η «θεωρία της κινεζικής απειλής» (China threat theory).....	109
5.3 Η πολιτική που ακολούθησε η ηγεσία της Κίνας στην πάροδο των χρόνων, με σκοπό να κατευνάσει τις απόψεις για το ότι η Κίνα συνιστά «απειλή»	110
5.4 Οι δύο αντικρουόμενες απόψεις για τις μελλοντικές κινήσεις της Κίνας	112
5.5 Η περίπτωση συνεργασίας μεταξύ Κίνας και Η.Π.Α	114
5.6 Η σύγκριση της ήπιας ισχύος της Κίνας με τις Η.Π.Α	117

Κεφάλαιο 6: Η αποτίμηση της ήπιας ισχύος της Κίνας, οι τρόποι βελτίωσής της και η σκιαγράφηση πιθανών μελλοντικών ενεργειών της χώρας.....	120
6.1 Η αποτίμηση της Κινεζικής ήπιας ισχύος	120
6.2 Τρόποι βελτίωσης της ήπιας ισχύος της Κίνας	123
6.3 Η θέση και οι ενέργειες της Κίνας στο μέλλον	125
Συμπεράσματα.....	129
Βιβλιογραφία	132

Εισαγωγή

Η περίπτωση ανέλιξης της Κίνας σε βασικό «παίκτη» του διεθνούς συστήματος αποτελεί μια ιδιαίτερη περίπτωση. Από μια αγροτική οικονομία μετατράπηκε σε μια βιομηχανική, κερδίζοντας μάλιστα τον τίτλο του κορυφαίου κράτους σε εξαγωγές. Οι αλλαγές αυτές οφείλονται στην οικονομική -κατά κύριο λόγο- αναμόρφωση που επιχείρησε το 1978 ο Deng Xiaoping, μετά τον θάνατο του Mao Zedong. Η Κίνα μετακινείται σταδιακά από το μη επαρκές Σοβιετικό μοντέλο της οικονομίας, στο μοντέλο της οικονομίας της αγοράς, κάτι που πολλές χώρες της έχουν αναγνωρίσει, όπως οι Η.Π.Α και η Ιαπωνία, αλλά και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο μέσος ρυθμός ανάπτυξης της από το 1979 μέχρι και το 2007 ήταν 9.8% του πραγματικού ΑΕΠ, κάτι που την εδραίωσε στη δεύτερη θέση της παγκόσμιας οικονομίας, αμέσως μετά από εκείνη των Η.Π.Α, εφόσον ξεπέρασε την Ιαπωνική οικονομία το 2010, που ήταν μέχρι τότε η δεύτερη μεγαλύτερη. Το 2007 η Κίνα ξεπερνά σε εξαγωγές τις Η.Π.Α καθώς η αξία των εξαγωγών της αγγίζει τον 1,218 δισεκατομμύρια δολάρια, έναντι των Ηνωμένων Πολιτειών που αξίζουν 1,162 δισεκατομμύρια δολάρια. Το 2008 μάλιστα, η Κίνα έχει στην κατοχή της το μεγαλύτερο ποσοστό ξένου αποθετικού συναλλάγματος, αξίας 1.9 τρισεκατομμυρίων δολαρίων. Ο μετασχηματισμός που επιχειρήθηκε από το τέλος της δεκαετίας του 1970 ήταν αρκετός να μετατρέψει την Κίνα σε αυτό που ονομάζουν πολλοί, μια «οικονομική υπερδύναμη». Η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 ανέκοψε την ανοδική τάση της Κινεζικής οικονομίας, η οποία όμως συνέχισε να παραμένει σε υψηλά επίπεδα. Για πολλούς θεωρητικούς, αν η Κίνα συνεχίσει να έχει τέτοιους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης, θα ξεπεράσει τις Η.Π.Α το 2020, ενώ κάποιοι υποστηρίζουν πως η αλλαγή στην οικονομική πρωτοκαθεδρία θα αργήσει λίγα χρόνια παραπάνω.

Γιατί όμως είναι τόσο σημαντική αυτή η οικονομική ανάπτυξη της Κίνας; Η απάντηση δεν είναι φυσικά τόσο απλή όσο δείχνει. Με την ραγδαία οικονομική της ανάπτυξη η Κίνα κατάφερε όχι μόνο να γίνει ένα τεράστιο οικονομικά μέγεθος, αλλά ταυτόχρονα να αυξήσει την επιρροή της και να διαδραματίσει ένα κεντρικότερο ρόλο στο διεθνές σύστημα, δρώντας μάλιστα πιο ενεργά. Όσο περισσότερο αυξάνεται η οικονομική ισχύς της, τόσο περισσότερο θα αυξάνεται και η επιρροή που ασκεί σε άλλα κράτη, όπως και η ήπια ισχύς της συνεπακόλουθα. Για το λόγο αυτό η ανά χείρας εργασία ονομάζεται «**Ηπια Ισχύς: Η περίπτωση της Κίνας**».

Ποιος είναι ο λόγος που θα μελετηθεί η ήπια ισχύς του κινεζικού κράτους συγκεκριμένα; Η ραγδαία οικονομική άνοδος της Κίνας την καθιστά δεύτερη στην παγκόσμια κατάταξη αναφορικά με όρους ισχύος. Για το λόγο αυτό υπάρχουν πολλές διαφορετικές θεωρίες με το τι επιφυλάσσει το μέλλον, και το αν η Κίνα είναι έτοιμη να βρεθεί αντιμέτωπη με τις Η.Π.Α, που διατηρούν την πρωτοκαθεδρία μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Έχουν εκφραστεί μάλιστα αρκετές φορές φόβοι για ένα νέο ψυχροπολεμικό καθεστώς, στα πρότυπα του παρελθοντικού διπολικού συστήματος με πρωταγωνίστριες τις Η.Π.Α και την τότε Ε.Σ.Σ.Δ. Τα δύο κράτη (Κίνα-Η.Π.Α) διατηρούν σφαίρες επιρροής και προσπαθούν να βελτιώσουν τις διπλωματικές σχέσεις τους με άλλα κράτη. Η Κίνα διαθέτει τη συγκεκριμένη στιγμή τον μεγαλύτερο πληθυσμό στον πλανήτη, ο οποίος σύμφωνα με μια αποτίμηση του 2017 ανέρχεται στους 1.390.080.000 κατοίκους. Επιπλέον, εξαιτίας της οικονομικής της ανόδου επιχειρεί να βελτιώσει τομείς που έχει ελλείψεις, όπως ο τεχνολογικός και ο στρατιωτικός. Εάν κάποια χώρα μπορεί να προβάλλει κάποια «δύνητική απειλή» στις Η.Π.Α βάσει των δυνατοτήτων της, αυτή δεν είναι άλλη από την Κίνα.

Για ποιο λόγο το μεγαλύτερο ενδιαφέρον το παρουσιάζει η μελέτη της συγκεκριμένης πτυχής ισχύος, δηλαδή της *ήπιας ισχύος* της Κίνας; Αρχικά, είναι άξιο αναφοράς πως οι Αμερικανοί θεωρητικοί έδωσαν μεγαλύτερη βάση στη μελέτη της σκληρής ισχύος της Κίνας, παραβλέποντας ίσως επιτηδευμένα την ήπια διάστασή της, καθώς την θεωρούσαν αμελητέο μέγεθος. Από δυτικούς θεωρητικούς, ο Joshua Kurlantzick έκανε μία εμπειριστατωμένη μελέτη για την κινεζική ήπια ισχύ, η οποία αποτελεί το βιβλίο «*Charm Offensive: How China's Soft Power Is Transforming the World*», το οποίο εκδόθηκε το 2007. Αντίθετα, οι Κινέζοι θεωρητικοί έχουν ασχοληθεί περισσότερο εκτεταμένα με το συγκεκριμένο ζήτημα, παρουσιάζοντας ένα μεγάλο πλήθος επιστημονικών άρθρων αρχικά από το 1994, ενώ η μεγάλη άνοδος ήταν τα έτη 2005-2007. Η έννοια της *ήπιας ισχύος* αναπτύχθηκε για πρώτη φορά το 1990 από τον Joseph S. Nye στο βιβλίο του «*Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*». Η έννοια αυτή είναι συνυφασμένη με την επιρροή, την πειθώ, τη συνεργασία, την ελκυστικότητα, την ηθική, το θετικό παράδειγμα που μπορεί να προβάλλει μια χώρα. Για εκείνον, η ήπια ισχύς είναι «*η ικανότητα του να κερδίσεις αυτό που επιθυμείς μέσω της ελκυστικότητας και όχι μέσω του καταναγκασμού ή των πληρωμών*». Φαίνεται δηλαδή πως η έννοια της παρακίνησης (carrots) και του καταναγκασμού (sticks) που φέρνουν στη σκέψη μας την έννοια της σκληρής ισχύος, είναι τελείως αντίθετες με την έννοια που εισήγαγε στην βιβλιογραφία των Διεθνών Σχέσεων ο J.Nye.

Η έννοια αυτή έχει γνωρίσει μεγάλη αμφισβήτηση, αποτελεί όμως σίγουρα έναν ορισμό ο οποίος προκάλεσε πολλούς θεωρητικούς να ασχοληθούν με εκείνον, προσπαθώντας να τον βελτιώσουν, επιχειρώντας ακόμα να παραθέσουν και εναλλακτικές για την εξήγησή του. Η ήπια ισχύς αποτελεί πλέον αντικείμενο μελέτης στον κύκλο των Διεθνών Σχέσεων, καταφέροντας μάλιστα να αποτελέσει μια πιο «ήπια» οπτική για τις κυβερνήσεις που χαράσσουν την εξωτερική πολιτική παραβλέποντας τις παρωχημένες- πλέον- απόψεις της χρήσης μεθόδων σκληρής ισχύος για την επίτευξη επιθυμητών αποτελεσμάτων. Ο όρος όμως δε χρησιμοποιήθηκε μόνο από ακαδημαϊκούς των Διεθνών Σχέσεων αλλά και από δημοσιογράφους, άτομα της πολιτικής ηγεσίας και αναλυτών, ειδικότερα στην Κίνα, απεικονίζοντας έτσι την απήχησή του στη χώρα.

Η σημασία για τη μελέτη της ήπιας ισχύος γενικότερα, αλλά και της Κίνας ειδικότερα, δεν σταματάει εκεί. Στην σημερινή εποχή, είναι αδύνατο να σκεφτεί κανείς τη διεξαγωγή ενός συμβατικού πολέμου όπως συνέβαινε παλαιότερα. Σε αυτό μεγάλο ρόλο παίζει και η ύπαρξη των πυρηνικών καθώς είναι γνωστά για την τάση που έχουν ως προς την πρόκληση τεράστιας καταστροφής, προκαλώντας για τον λόγο αυτό τη διατήρηση του status quo μέσω του φαινομένου της **πυρηνικής αποτροπής**. Τα κράτη, σκεπτόμενα ορθολογικά τον όλεθρο που μπορεί να προκαλέσει ένας πόλεμος με στρατιωτικά μέσα, αναζητούν εναλλακτικές. Είναι προφανές πλέον πως υπάρχει μεταβολή του πεδίου ανταγωνισμού μεταξύ των κρατών σε διαφορετικά πεδία από αυτό της στρατιωτικής αντιπαράθεσης. Η σύγκρουση γίνεται πλέον σε επίπεδο τεχνολογίας, οικονομίας, επιστήμης, καινοτομίας, επιχειρηματικότητας, πολιτισμού, διατήρησης και επέκτασης σφαιρών επιρροής και αναζήτησης συμμάχων. Για τον ανταγωνισμό μεταξύ κρατών χρειάζεται πλέον η καλλιέργεια μιας ικανοποιητικής ήπιας ισχύος, ώστε να επηρεάσει τα υπόλοιπα κράτη, επιφέροντας ταυτόχρονα τον θαυμασμό και τον σεβασμό τους. Αυτή η πτυχή ισχύος αποτελεί πλέον το αποτελεσματικότερο εργαλείο για την χάραξη εξωτερικής πολιτικής και καθιστά ένα βασικό παράγοντα που κρίνει το εάν αυτή θα είναι επιτυχημένη επιφέροντας τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Αυξάνοντας την οικονομική της δυναμική, η Κίνα κατόρθωσε να επεκτείνει ταυτόχρονα την πολιτική της επιρροή και να ενισχύσει την ήπια ισχύ της. Πολύ σημαντικό ζήτημα για την ήπια ισχύ είναι οι πηγές που διαθέτει ένα κράτος. Η Κίνα διαθέτει πολλές από αυτές, με τους Κινέζους θεωρητικούς να υποστηρίζουν πως βασικές από αυτές είναι η παραδοσιακή κουλτούρα, οι τέχνες, η ζωγραφική, η μόδα, η

θηρσκεία, τα Μανδαρινικά κινέζικα ως παγκόσμια γλώσσα κ.ά. Η πραγματικότητα για πολλούς θεωρητικούς διεθνώς είναι κάπως ιδιαίτερη, καθώς η αποδοχή πολλών διαφορετικών εννοιών, που μάλιστα δεν περιέχουν κάποιο συγκεκριμένο επιστημονικό υπόβαθρο, δημιουργεί σύγχυση. Μάλιστα, οι Κινέζοι αναλυτές έχουν πρόβλημα στον προσδιορισμό των πηγών ισχύος της χώρας τους καθώς αναφέρονται στη βιβλιογραφία διαφορετικές «πηγές» από τον εκάστοτε θεωρητικό.

Υπάρχει όμως συμφωνία πως την βάση μελέτης την αποτελεί η θεωρία του εισηγητή του όρου, του J. Nye. Ο Nye στο βιβλίο του «*Soft Power: The Means to Success In World Politics*» (2004), αναφέρεται σε τρεις πηγές ήπιας ισχύος, τον πολιτισμό, τις πολιτικές/εσωτερικές αξίες και την εξωτερική πολιτική. Στο κινεζικό πλαίσιο μελέτης, η έννοια της ήπιας ισχύος διευρύνεται με άλλες δύο διαστάσεις που οδηγεί πολλούς στο να τη χαρακτηρίσουν «*ήπια ισχύ με κινεζικά χαρακτηριστικά*». Οι έννοιες αυτές είναι η **οικονομική βοήθεια** (economic aid) και οι **επενδύσεις** (investment), οι οποίες είναι στενά συνδεδεμένες με την ισχυρή κινεζική οικονομία. Κανείς άλλωστε δεν μπορεί να διαφωνήσει πως η κινεζική οικονομία αποτελεί τη βασική πηγή που καθιστά την Κίνα ελκυστική στα υπόλοιπα κράτη, ενώ κάποια κράτη ελκύνονται ειδικότερα από το οικονομικό της μοντέλο ανάπτυξης.

Σε αυτό το σημείο είναι αναγκαίο να γίνει μια διευκρίνηση. Η ύπαρξη πηγών ήπιας ισχύος από μόνη της δε σημαίνει πως θα φέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα εξωτερικής πολιτικής για ένα κράτος. Η χρήση τους πρέπει να είναι σωστή και συνετή, καμιά φορά μάλιστα απαιτείται και σωστός συνδυασμός τους ανάλογα με τη συγκεκριμένη περίπτωση. Η λανθασμένη χρήση τους, καθώς και άλλοι παράγοντες όπως π.χ. εσωτερικές προκλήσεις, υπονομεύουν τα χρήσιμα αυτά εργαλεία. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η Κίνα αντιμετωπίζει μεγάλα εσωτερικά προβλήματα, όπως η διαφθορά, η άνιση κατανομή εισοδήματος, το περιβαλλοντικό της ζήτημα, τα οποία οφείλει να υπερκεράσει ώστε να μεταφραστούν οι πηγές ήπιας ισχύος που διαθέτει σε επιθυμητά αποτελέσματα.

Εξαιτίας των εσωτερικών της αυτών αδυναμιών, η Κίνα φαντάζει δύσκολο να αποτελέσει απειλή μελλοντικά για την ηγεμονία των Η.Π.Α. Η ραγδαία άνοδος της βέβαια είναι αξιοθαύμαστη, γεγονός που προκάλεσε πολλούς θεωρητικούς να ασχοληθούν με την περίπτωση της Κίνας και να κάνουν λόγο για μια δυνητική απειλή μελλοντικά για το status quo, γνωστότερη στη βιβλιογραφία και ως **china threat**. Αρκετοί υποστηρίζουν πως η Κίνα, καλλιεργώντας την ήπια ισχύ της, μπορεί να

αντικρούσει και να αναιρέσει τους φόβους αυτούς, γεγονός που αναδεικνύει ακόμα περισσότερο τη σημασία της συγκεκριμένης μελέτης.

Στο εισαγωγικό πρώτο κεφάλαιο αναλύεται η έννοια της ισχύος. Δίνεται ο ορισμός της και εξετάζεται η αμφισημία της. Η ισχύς αποτελεί το βασικό πυλώνα για την μελέτη της επιστήμης των διεθνών σχέσεων. Ταυτόχρονα αναλύονται συνοπτικά τα δύο κυρίαρχα ρεύματα που μελετούν την ισχύ και τις διεθνείς σχέσεις. Το πρώτο είναι ο πολιτικός ρεαλισμός και οι δύο εκφάνσεις του, ο κλασσικός/παραδοσιακός ρεαλισμός και ο δομικός ρεαλισμός ή αλλιώς νεορεαλισμός. Το δεύτερο κυρίαρχο ρεύμα είναι ο φιλελευθερισμός. Στη συνέχεια εξετάζεται η έννοια της σκληρής ισχύος, η οποία αποτέλεσε την κεντρική μελέτη για τους πολιτικούς ρεαλιστές, και η ήπια ισχύς, έννοια την οποία εισήγαγε ο J. Nye και αποτελεί τη βάση της ανά χειράς μελέτης. Τέλος, παρουσιάζεται η έννοια της έξυπνης ισχύος, η οποία αποτελεί και αυτή μια ιδέα του J. Nye, ο οποίος την επικαλέστηκε κυρίως ως απάντηση στην κριτική που δέχτηκε η ανάλυση του για την ήπια ισχύ.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται η ήπια ισχύς στο κινεζικό πλαίσιο. Γίνεται αναφορά στην αντίληψη των ακαδημαϊκών και των ατόμων της κινεζικής ηγεσίας για την ήπια ισχύ και στο πως αυτή ξεκίνησε να αναδεικνύεται. Συνεχίζοντας, γίνεται μια μικρή αναφορά στους λόγους οι οποίοι θεωρείται πως έπαιξαν ρόλο για την ταχεία ανάδειξη της στο κράτος της Κίνας, και την γρήγορη απήχηση που εκείνη γνώρισε. Μελετάται ακόμα η ύπαρξη δύο αντιμαχόμενων σχολών σκέψης αναφορικά με την κινεζική ήπια ισχύ και του ερωτήματος από που εκείνη πηγάζει. Καταγράφεται ακόμα η κριτική στον J. Nye, καθώς και η αντιμετώπιση των Κινέζων αναλυτών για την ήπια ισχύ, οι οποίοι προσφέρουν μάλιστα ένα εναλλακτικό μοντέλο για το πως οφείλει να γίνεται η μελέτη της ήπιας, αλλά και της σκληρής ισχύος.

Η εκτενής μελέτη για τις πηγές της ήπιας ισχύος γίνεται στο τρίτο κεφάλαιο. Επεξηγείται αρχικά το γιατί η Κίνα είχε υποτιμηθεί ως προς το ότι διαθέτει τέτοιες πηγές. Μετέπειτα, η κινεζική ανάλυση λαμβάνει ως βάση τις τρεις πηγές που είχε αναφέρει και ο J. Nye, προχωρώντας όμως σε μια πιο ευρεία μελέτη, εισάγοντας επιπρόσθετα τις επενδύσεις και την οικονομική βοήθεια. Για εκείνους, ο **πολιτισμός**, οι **πολιτικές αξίες**, η **εξωτερική πολιτική**, οι **επενδύσεις** και η **οικονομική βοήθεια** λαμβάνονται ως οι κυριότερες κατηγορίες που διαμορφώνουν την ήπια ισχύ της Κίνας, αποτελώντας ταυτόχρονα τις κυρίαρχες πηγές της.

Η ύπαρξη των πηγών ήπιας ισχύος δεν εγγυάται πάντα τα επιθυμητά αποτελέσματα που επιζητά κάποιο κράτος. Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύονται τα όρια

των πηγών ήπιας ισχύος της Κίνας, αλλά και κάθε γεγονός η δεδομένο που μπορεί να υπονομεύσει την σωστή και άρτια χρήση αυτών των υπαρχόντων πηγών. Αναλύονται δηλαδή εσωτερικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει το κινεζικό κράτος και οι αδυναμίες που ενδέχεται να υφίστανται καθ' αυτές οι πηγές ήπιας ισχύος που ήδη διαθέτει.

Η ραγδαία οικονομική ανάπτυξη της Κίνας επηρέασε την ήπια ισχύ της αλλά και την επιρροή της διεθνώς, ενώ και σε συνδυασμό με το *charm offensive* που ακολούθησε η χώρα, υπάρχει πολύ μεγάλος προβληματισμός από κάποιους οι οποίοι θεωρούν ότι η Κίνα συνιστά μια απειλή για το διεθνές σύστημα γενικότερα, και την περιφέρειά της ειδικότερα. Ο προβληματισμός αυτός είναι ευρύτερα γνωστός ως *china threat*. Η ήπια ισχύς των Η.Π.Α είναι φανερό πως άρχισε να φθίνει μετά από μια σειρά από γεγονότα, όπως εισβολές σε Ιράκ (2001) και Αφγανιστάν (2003) με την πρόφαση του πολέμου κατά της τρομοκρατίας, αλλά και της γενικότερης μονομέρειας που χαρακτήριζε τη δράση της μετά τα γεγονότα της 9^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001. Στο πέμπτο κεφάλαιο καταγράφεται η σκέψη που θέλει την ήπια ισχύ της Κίνας να αυξάνεται εις βάρος της ήπιας ισχύος των Η.Π.Α που ακολουθούσε μια πτωτική πορεία, ενώ αναφέρονται και οι τρόποι με τους οποίους η Κίνα επιχείρησε να κατευνάσει την άποψη που τη θέλει να αποτελεί μια απειλή. Στη συνέχεια, αναλύονται οι δύο διαφορετικές απόψεις σχετικά με το εάν η Κίνα αποτελεί μια αναθεωρητική δύναμη, ή εάν αντίθετα επιθυμεί τη διατήρηση της καθεστηκυίας τάξης. Τέλος, γίνεται μια σύγκριση αναφορικά με την κινεζική ήπια ισχύ έναντι εκείνης των Η.Π.Α, τόσο σε επίπεδο πηγών, όσο και σε γενικότερα πλεονεκτήματα που μπορεί να υπάρχουν υπέρ κάποιας χώρας.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, στο έκτο κεφάλαιο επιχειρείται μια αποτίμηση της χρήσης της ήπιας ισχύος της Κίνας. Ερευνάται αν είναι δυνατή στο να επηρεάσει τα άλλα κράτη, ή αν είναι ακόμα ανεπαρκής. Επιπρόσθετα, αναλύονται μερικοί τρόποι με τους οποίους η Κίνα θα μπορούσε να αυξήσει την αποτελεσματικότητά της στην άσκηση της ήπιας ισχύος, βελτιώνοντας ταυτόχρονα και την ίδια την χώρα. Τέλος, παρατίθενται κάποιες θεωρίες που αφορούν το μέλλον και το ρόλο που θα διαδραματίσει η Κίνα στο διεθνές πεδίο.

Κεφάλαιο 1: Η έννοια και ορισμοί της «ισχύος», η διάκρισή της σε τρεις μορφές και οι δύο βασικές σχολές μελέτης των διεθνών σχέσεων

Για τη διερεύνηση της ήπιας ισχύος της Κίνας, απαιτείται πρωταρχικά η εξέταση της έννοιας της ισχύος. Στο εισαγωγικό αυτό κεφάλαιο που ασχολείται με την ισχύ, καταγράφονται επιπλέον οι σχολές που μελέτησαν την έννοια αυτή στις διεθνείς σχέσεις, οι σχολές δηλαδή του πολιτικού ρεαλισμού και του φιλελευθερισμού. Τέλος, διαχωρίζονται οι εκφάνσεις της ισχύος σε τρεις κατηγορίες, οι οποίες είναι ευρέως διαδεδομένες τη σημερινή εποχή. Οι κατηγορίες αυτές είναι η σκληρή ισχύς, η ήπια ισχύς αλλά και η έξυπνη ισχύς, της οποίας η μελέτη ξεκίνησε σχετικά πρόσφατα.

1.1 Η Ισχύς και η έννοιά της

Η έννοια της *ισχύος* έχει απασχολήσει για πάρα πολλά χρόνια διάφορους μελετητές, λόγω του ότι ο ορισμός της καθίσταται δύσκολος, όπως και ο τρόπος μέτρησης της.¹ Βρίσκεται σε διάφορες εκφάνσεις της ανθρώπινης ζωής. Σημάδια ισχύος μπορεί να βρεθούν, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο M. Pallaver, «στην κοινωνική ζωή, τις διαπροσωπικές σχέσεις, τις οικονομικές συναλλαγές, τις πολιτικές και θρησκευτικές διαφορές. Η ισχύς μπορεί να ασκηθεί με διαφορετικό τρόπο και με διαφορετική ένταση, είτε δηλαδή με καταναγκασμό και βία, είτε με ευγένεια».² Ακόμα, η μεγάλη σημασία της έννοιας αυτής φαίνεται από το γεγονός ότι έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης για την Πολιτική Επιστήμη, την Κοινωνική Θεωρία, την Οικονομία. Η *ισχύς* όμως αποτελεί κεντρική έννοια κυρίως στη μελέτη των Διεθνών Σχέσεων. Ο Mearsheimer για να αναδείξει τη σημασία της για τις Διεθνείς Σχέσεις είπε πως «ότι είναι το χρήμα για τα οικονομικά είναι η ισχύς για τις Διεθνείς Σχέσεις. Η ισχύς είναι το νόμισμα για την πολιτική ισχύς και τα κράτη ανταγωνίζονται μεταξύ τους για να την κερδίσουν».³

Η *ισχύς* είναι μια έννοια με ασάφειες, κάτι που αποδεικνύεται και από τους διαφορετικούς ορισμούς που δίνονται από τους θεωρητικούς στην πάροδο των χρόνων.

¹ Κωνσταντόπουλος, Ι. (2014). Ήπια Ισχύς- η περίπτωση της Κίνας. Στο Α. Σαμαράς (επιμ.), *Εικόνες Κρατών Στρατηγική Επικοινωνία, Ήπια Ισχύς και Μέσα Ενημέρωσης*, σ. 127. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

² Pallaver, M. (2011). *Power and Its Forms: Hard, Soft, Smart* (Master of Philosophy), σ. 12. The London School of Economics and Political Science, London.

³ Mearsheimer, J.J. (2007). *Η Τραγωδία της πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, σ. 41-42. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

Μαζί της έχουν ασχοληθεί θεωρητικοί από την εποχή του Θουκυδίδη, του Πλάτωνα, του Μακιαβέλλι, του Χομπς, του Βέμπερ μέχρι τους πιο σύγχρονους όπως ο K. Waltz, ο J. Nye, ο J. Mearsheimer, ο H. Morgenthau.

Το έργο του Θουκυδίδη, ο «Πελοποννησιακός Πόλεμος» είναι κατά πολλούς η πρώτη προσέγγιση που κάνει ξεκάθαρη την έννοια της *ισχύος* για τις Διεθνείς Σχέσεις. Ο ίδιος αναφέρει μάλιστα χαρακτηριστικά πως «ο ισχυρός επιβάλλει ό,τι του επιτρέπει η δύναμής του και ο ασθενής παραχωρεί ό,τι του επιβάλλει η αδυναμία του».⁴ Ο Θουκυδίδης μάλιστα θεωρείται ως ο «πατέρας του *πολιτικού ρεαλισμού*», μιας από τις κυρίαρχες «σχολές» για τη μελέτη των Διεθνών Σχέσεων.⁵ Για τον Robert Gilpin, «ο Θουκυδίδης ήταν ίσως ο πρώτος πολιτικός επιστήμονας που έλαβε υπόψη τη σημασία του 'συσχετισμού ισχύος'».⁶ Σε όλο το έργο του αναλύεται η αιτία για την διεξαγωγή του Πελοποννησιακού Πολέμου που δεν είναι άλλη από την *άνιση ανάπτυξη*.⁷

Κατά τον Θουκυδίδη, η ταχύτερη αύξηση της *ισχύος* της Αθήνας ήταν εκείνη που θορύβησε τη Σπάρτη και της δημιούργησε φοβίες σχετικά με το ότι απειλείται η πρωτοκαθεδρία της. Η Σπάρτη έβλεπε την ραγδαία ανάπτυξη της Αθήνας και επέλεξε άμεσα τη διεξαγωγή πολέμου με σκοπό την παρεμπόδιση της, κάτι που μελλοντικά θα ήταν λιγότερο εφικτή.⁸

Σύμφωνα με τον Α. Πλατιά, η Αθήνα διακρινόταν για το ισχυρό της ναυτικό (στρατιωτική ισχύς) κάτι που της επέτρεπε μέσω του εμπορίου να αυξήσει τον πλούτο της (οικονομική ισχύς). Ταυτόχρονα διέθετε το «τείχος των Αθηνών», οχυρωματικό έργο που επέτρεπε την άμυνα σε κάθε ενδεχόμενη επίθεση, και αποτελούσε μια Αυτοκρατορία, κάτι που της δίνει και διπλωματική ισχύ. Η διπλωματική αυτή ισχύς κρίνεται πολύ σημαντική, καθώς η αναζήτηση συμμάχων μπορεί να επιδράσει θετικά τόσο και στη στρατιωτική, όσο και στην οικονομική ισχύ. Τα στοιχεία αυτά αποτέλεσαν το υλικό *ισχύος* της Αθήνας. Έτσι η πόλη-κράτος της Σπάρτης αποφασίζει

⁴ Θουκυδίδου Ιστορία, Ε 89.

⁵ Πλατιάς, Α. (2010). *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, σ. 25. Αθήνα: Εκδόσεις Εστία.

⁶ Gilpin, R. (1981). *War and Change in World Politics*, σ. 93. Cambridge: Cambridge University Press.

⁷ Σύμφωνα με τον Α. Πλατιά, η στρατιωτική δύναμη κάθε κράτους καθορίζεται από την τεχνολογία, την οικονομία και τον πληθυσμό, τομείς που έχουν όμως διαφορετικούς ρυθμούς ανάπτυξης ο καθένας σε κάθε κράτος. Σε άλλα κράτη η δύναμη αυξάνεται, σε άλλα μειώνεται, σε άλλα γρηγορότερα και σε άλλα με μεγαλύτερη καθυστέρηση. Το αποτέλεσμα της άνισης ανάπτυξης έχει «στρατηγικές επιπτώσεις για τα κράτη αλλά και το συσχετισμό δυνάμεων στο διεθνές σύστημα». Για περισσότερα βλ. Πλατιάς, Α. (1995). *Το Νέο Διεθνές Σύστημα*, σ. 45. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

⁸ Θουκυδίδου Ιστορία, Α 23.

να καταφύγει σε έναν «παρεμποδιστικό πόλεμο» με στόχο να ανακόψει την ραγδαία αύξηση ισχύος που παρουσίαζε η Αθήνα.⁹

Όπως αναφέρει ο A. Heywood, η ισχύς, και πιο συγκεκριμένα η *κατανομή ισχύος*,¹⁰ μεταξύ των κρατών ή δρώντων, επηρεάζει το επίπεδο της σταθερότητας στο διεθνές σύστημα, αλλά και την ισορροπία μεταξύ συγκρούσεων και συνεργασίας στο εσωτερικό του. Μέσω της κατανομής ισχύος μπορεί να αντιληφθεί κανείς το χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος, εάν είναι δηλαδή μονοπολικό, διπολικό ή πολυπολικό. Ο A. Heywood καταγράφει τις τρεις απόψεις που κυριαρχούν (μετά το πέρας του Ψυχρού Πολέμου και την πτώση του διπολισμού Η.Π.Α-Ε.Σ.Σ.Δ), οι οποίες είναι: α) η ύπαρξη μιας «νέας διεθνούς τάξης», που χαρακτηρίζεται από διεθνή συνεργασία και ειρήνη, β) η ύπαρξη ενός μονοπολικού συστήματος, με τις Η.Π.Α να βρίσκονται στην «παγκόσμια ηγεμονία» και γ) η ύπαρξη ενός πολυπολικού συστήματος, λόγω της ανάδυσης νέων δυνάμεων (π.χ. Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα κτλ.), της ανόδου διεθνών οργανισμών, της αυξημένης επιρροής των μη κυβερνητικών δρώντων, της προόδου της παγκοσμιοποίησης και του κατακερματισμού της ισχύος σε όλα αυτά τα κράτη ή στους οργανισμούς.¹¹

1.2 Ο πολιτικός ρεαλισμός

Σε αυτό το σημείο είναι ανάγκη να αναφερθούν κάποιες από τις βασικές αρχές του *πολιτικού ρεαλισμού*¹² με σκοπό να γίνει αντιληπτή η σημασία που δίνει στην έννοια της ισχύος. Ο M. Pallaver αναφέρει πως για τους ρεαλιστές «η ισχύς αποτελεί καθοριστικό παράγοντα στις σχέσεις μεταξύ ανεξάρτητων πολιτικών κοινοτήτων και καθίσταται ζωτικής σημασίας για την κατανόηση των δυναμικών του πολέμου και της

⁹ Πλατιάς, Α. (2010). *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, σ. 46-51. Αθήνα: Εκδόσεις Εστία.

¹⁰ Η έννοια της «κατανομής ισχύος» για πολλούς ρεαλιστές εμφανίζεται πρώτα στο έργο του Θουκυδίδη για τον Πελοποννησιακό Πόλεμο, χωρίς να αναφέρεται μέσα ο ακριβής όρος. Εάν η ισχύς δεν κατανέμεται ισόποσα, τότε θα υπάρχει το φαινόμενο της «άνισης ανάπτυξης» κάτι που αποτέλεσε τον λόγο διεξαγωγής του εμφυλίου μεταξύ των δύο πόλεων-κρατών, Αθήνας-Σπάρτης. Με το σκεπτικό αυτό, η «ισορροπία ισχύος» είναι κεντρική έννοια για τον πολιτικό ρεαλισμό, ο οποίος πρεσβεύει ότι το διεθνές σύστημα χαρακτηρίζεται από αναρχία. Για περισσότερα σχετικά με την «ισορροπία ισχύος» στον Θουκυδίδη βλ. Πλατιάς, Α. (2010). *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, σ. 25-76. Αθήνα: Εκδόσεις Εστία.

¹¹ Heywood, A. (2011). *Global Politics*, σ. 209. UK: Palgrave Macmillan.

¹² Περισσότερα σχετικά με τον «Πολιτικό Ρεαλισμό» βλ. Waltz, K. (2011). *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής* (μτφ. Κολιόπουλος Κωνσταντίνος). Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα και Πλατιάς, Α. (2010). *Θουκυδίδης και διεθνείς σχέσεις: Η γέννηση του πολιτικού ρεαλισμού*. Στο *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, σ. 25- 76. Αθήνα: Εκδόσεις Εστία.

ειρήνης». ¹³ Για τους πολιτικούς ρεαλιστές, η έννοια της *ισχύος* είναι ο πυλώνας για την μελέτη των διεθνών σχέσεων. ¹⁴

Ο καθηγητής Α. Πλατιάς καταγράφει τις βασικές αρχές του πολιτικού ρεαλισμού, οι οποίες αναφέρονται παρακάτω: ¹⁵

- Κεντρική είναι η άποψη πως το διεθνές σύστημα είναι άναρχο, δεν υπάρχει δηλαδή κάποια ρυθμιστική εξουσία υπεράνω κρατών που να έχει αρμοδιότητες όπως η ρυθμιστική εξουσία στο εσωτερικό των κρατών.
- Σε συνθήκες αναρχίας υπάρχει ανταγωνισμός μεταξύ των κρατών σε πολιτικούς, οικονομικούς και στρατιωτικούς τομείς.
- Τα κράτη, εξαιτίας της αναρχίας, επιδιώκουν την αναζήτηση ισχύος για την αύξηση της ασφάλειάς τους. Πρωταρχικός στόχος κάθε κράτους είναι δηλαδή η κατοχύρωση της ασφάλειάς του, της επιβίωσης, της ανεξαρτησίας και της εδαφική κυριαρχίας του. Η έλλειψη κάποιας ανώτατης κεντρικής εξουσίας γεννά στα κράτη τα *διλήμματα ασφαλείας*. ¹⁶
- Με σκοπό την εξασφάλιση της ασφάλειάς και της ανεξαρτησίας τους, τα κράτη αναζητούν «δύναμη» και «πλούτο» (power and wealth), ακολουθώντας την *αρχή της αυτοβοήθειας*. ¹⁷
- Ο ρόλος του κράτους είναι κεντρικός στη μελέτη της διεθνούς πολιτικής. Οι πολιτικοί ρεαλιστές δεν απορρίπτουν την ύπαρξη και άλλων δρώντων όπως π.χ. πολυεθνικές εταιρίες, ΜΚΟ, διεθνείς οργανισμούς, θεωρούν όμως πως κάθε οργανισμός και θεσμός είναι στενά συνδεδεμένος με τα εθνικά κράτη.
- Όσα κράτη δεν υπερασπίζονται τα ζωτικά τους συμφέροντα τιμωρούνται από το άναρχο διεθνές σύστημα. Η «ευαισθησία στο κόστος» οδηγεί τα κράτη στο να φέρονται ορθολογικά κάνοντας στάθμιση κόστους/οφέλους, καταφεύγοντας πάντα στην επιλογή που τους αποφέρει το μέγιστο όφελος.

¹³ Pallaver, M. (2011). *Power and Its Forms: Hard, Soft, Smart* (Master of Philosophy), σ. 53. The London School of Economics and Political Science, London.

¹⁴ Viotti, P. R. & Kauppi, M. V. (2012). *International Relations Theory* (5th ed.), σ. 52. Boston: Longman.

¹⁵ Πλατιάς, Α. (1995). *Το Νέο Διεθνές Σύστημα*, σ. 28-32. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση και Πλατιάς, Α. (2010). *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, σ. 57-58. Αθήνα: Εκδόσεις Εστία.

¹⁶ Ως «δίλημμα ασφαλείας» ονομάζουμε την κατάσταση κατά την οποία τα μέτρα ή μέσα που λαμβάνει ένα κράτος για την ενίσχυση της ασφάλειάς του, μειώνει ταυτόχρονα την ασφάλεια των άλλων κρατών. Ο Κ. Κολιόπουλος αναφέρει πως «τα συνηθέστερα από τα μέσα αυτά είναι οι εξοπλισμοί. Έτσι ένα κράτος βαρέως εξοπλισμένο σε σχέση με τα γειτονικά του κράτη εξασφαλίζει την ασφάλειά του, αλλά καθιστά τα εν λόγω κράτη ανασφαλή». Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Κολιόπουλος, Κ. (2008). *Η στρατηγική σκέψη: Από την αρχαιότητα έως σήμερα*, σ. 30. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

¹⁷ Ο Kenneth Waltz, εισηγητής της έννοιας, την είχε ορίσει ως «self-help».

- Η κατοχύρωση της ειρήνης γίνεται μέσω του συστήματος ισορροπίας δυνάμεων, και όχι μέσω διεθνών οργανισμών και καθεστώτων. Κάθε κράτος είναι υπεύθυνο να διαφυλάξει την ασφάλειά του (μέσω της αυτοβοήθειας που προαναφέρθηκε) και να εξισορροπήσει τους αντιπάλους του. Οι δύο τρόποι εξισορρόπησης είναι η **εσωτερική εξισορρόπηση** (κινητοποίηση αμυντικής προετοιμασίας), και η **εξωτερική εξισορρόπηση** (σύναψη συμμαχιών, δημιουργία αξόνων).
- Τα κράτη επιδιώκουν την διατήρηση της θέσης τους στην **κατανομή ισχύος** και εάν είναι δυνατόν φιλοδοξούν να επεκταθούν έτσι ώστε να βελτιώσουν τη σχετική τους θέση στο διεθνές σύστημα.
- Δεν υπάρχει ηθική και δίκαιο, παρά μόνο η ανάγκη εξυπηρέτησης των εθνικών κρατικών συμφερόντων.

1.2.1 Ο κλασικός και ο δομικός ρεαλισμός

Ο πολιτικός ρεαλισμός διαχωρίζεται σε δύο υποδεέστερες «μορφές», οι οποίες δεν ταυτίζονται ακριβώς. Ο **κλασικός ρεαλισμός** (classical realism) έχει κύριους εκπροσώπους τον Θουκυδίδη, τον Machiavelli, τον Hobbes, τον Clausewitz, και πιο σύγχρονα τον H. Morgenthau, τον R. Aron, τον H. Kissinger, τον S. Huntington κ.ά.¹⁸ Ο **δομικός ρεαλισμός** (structural realism) ή **νεορεαλισμός** (neorealism) έχει ως εκπρόσωπους τον Jean-Jacques Rousseau, τον J. Mearsheimer αλλά κυρίως τον K. Waltz, με το έργο του, «*Theory of International Politics*», να αποτελεί ορόσημο για τον δομικό ρεαλισμό.¹⁹ Στο βιβλίο αυτό, ο K. Waltz μιλά για έναν **αμυντικό ρεαλισμό** (defensive realism) ενώ ο J. Mearsheimer, αντιθέτως τάσσεται υπέρ ενός **επιθετικού ρεαλισμού** (offensive realism) στο «*The Tragedy of Great Power Politics*».²⁰

Οι βασικές διαφορές του δομικού με τον κλασικό ρεαλισμό μπορούν να αντληθούν από τρία σημεία, όπου το βασικότερο έχει να κάνει με το ζήτημα της ανθρώπινης φύσης. Αναλυτικότερα στις διαφορές αυτές αναφέρεται στο έργο του, «*Theory of International Politics*», ο K. Waltz. Εκτός από το σημείο έναρξης της ανάλυσης μεταξύ των θεωρητικών, που διαπραγματεύεται το ερώτημα του εάν η ανθρώπινη φύση ή το διεθνές σύστημα είναι υπεύθυνα για την διεξαγωγή πολέμου, το

¹⁸ Κουσκουβέλης, Η. (2010). *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, σ. 58-59. Αθήνα: Ποιότητα.

¹⁹ Κωνσταντόπουλος, Ι. (2010). *Οικονομία και Κατασκοπεία: Θεωρία και Πράξη*, σ. 134. Αθήνα: Ποιότητα.

²⁰ Βλ. το ίδιο, σ. 137.

βιβλίο αυτό αναφέρεται σε μεθοδολογικές διαφορές, όπως και στην ασυμφωνία σχετικά με το ζήτημα της ισχύος. Οι ιδέες του Waltz καταγράφονται παρακάτω:²¹

- Αρχικά, οι δομικοί ρεαλιστές εστιάζουν στο διεθνές σύστημα και την ανάλυση του, τονίζοντας την προσοχή τους στην αναρχία και την κατανομή της ισχύος. Για εκείνους, εκεί βρίσκονται τα αίτια του πολέμου, αλλά και τα μέσα επίλυσης, όπως η «ισορροπία ισχύος». Για τους νεορεαλιστές, τα διπολικά συστήματα (όπως π.χ. το δίπολο Η.Π.Α-Ε.Σ.Σ.Δ στον Ψυχρό Πόλεμο) είναι πιο σταθερά από τα πολυπολικά, καθώς οι πολλοί δρώντες αυξάνουν την αστάθεια και το χάος λόγω της μεγαλύτερης πιθανότητας συγκρούσεων και των συχνότερων αλλαγών στην ισορροπία ισχύος.²² Από την αντίθετη πλευρά, οι κλασσικοί ρεαλιστές μελετούν πρωταρχικά την «φύση του ανθρώπου». Ο ανταγωνισμός και ο πόλεμος θεωρείται πως πηγάζουν από την ανθρώπινη συμπεριφορά και φύση, η οποία ωθεί τον άνθρωπο στην αναζήτηση περισσότερης ισχύος.
- Μεθοδολογικά, ο Waltz υποστηρίζει πως οι κλασσικοί ρεαλιστές δίνουν μεγάλη έμφαση σε εμπειρίες που απορρέουν από ιστορικά γεγονότα, κάτι που κατά την άποψη του δημιουργεί αδιέξοδο στην εξαγωγή συμπερασμάτων. Υποστηρίζει πως, αντιθέτως, οι δομικοί ρεαλιστές, βασίζονται σε κάποια υπάρχουσα θεωρία και μεθοδολογία που καθιστά πιο έγκυρη την εξαγωγή συμπερασμάτων, αναφέροντας ως παράδειγμα τη μαθηματική λογική και τη συστημική προσέγγιση.
- Για το ζήτημα της ισχύος, η προσέγγιση των δύο θεωριών διαφέρει. Συμφωνούν πως τα κράτη επιζητούν ισχύ, αλλά ο παραδοσιακός ρεαλισμός υποστηρίζει πως τα κράτη επιζητούν να την αυξήσουν, αποτελεί δηλαδή «αυτοσκοπό», ενώ αντίθετα, ο δομικός ρεαλισμός θεωρεί πως η αναζήτηση αυτή της ισχύος συνδέεται στενά με το αίσθημα ανασφάλειας που προκαλεί το άναρχο διεθνές σύστημα, αποτελεί δηλαδή το μέσο εξασφάλισης της επιβίωσης του κράτους. Άξιο αναφοράς είναι μάλιστα πως ο Waltz δίνει έμφαση στο πόση ισχύ διαθέτει ένα κράτος, υποστηρίζοντας πως υπάρχει ανάγκη να έχει σωστή δόση. Εάν η ισχύς του κρίνεται ελλιπής, άλλα κράτη θα αναπτύξουν επιθετική συμπεριφορά εναντίον του, εάν αντιθέτως είναι υπερβολικά μεγάλη, τα άλλα κράτη θα συσπειρωθούν με σκοπό την αντιμετώπισή του.

²¹ Waltz, K. (2011). *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής* σ. 25-29. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

²² Heywood, A. (2011). *Global Politics*, σ. 234-235. UK: Palgrave Macmillan.

1.2.2 Ο επιθετικός και ο αμυντικός ρεαλισμός

Αφού αναλύσαμε τις διαφορές μεταξύ του κλασσικού και του δομικού ρεαλισμού, αξίζει να αναφερθούμε στις ιδέες του *επιθετικού ρεαλισμού* του J. Mearsheimer και του *αμυντικού ρεαλισμού* του K. Waltz (αποτελούν και οι δύο πτυχές του «δομικού ρεαλισμού»).

Οι δύο αυτές θεωρίες πηγάζουν πρωταρχικά από την άναρχη φύση που κυριαρχεί στο διεθνές σύστημα. Σύμφωνα με τον Steven E. Lobell, η μελέτη έχει να κάνει με το εάν η διεθνής αναρχία παρέχει στα κράτη την ευκαιρία να αυξήσουν την ασφάλεια τους, ή εάν αντιθέτως τους δίνει την δυνατότητα αύξησης της επιρροής στους άλλους και της ισχύος τους. Όπως ο ίδιος αναφέρει, για τους αμυντικούς ρεαλιστές η αναρχία αυτή ωθεί τα κράτη στο να παραμείνουν παθητικά, να ενισχύσουν την ασφάλεια τους, να υιοθετήσουν μια αμυντική στάση και στρατηγική, η οποία θα τους επιτρέψει να μην έχουν καμία απώλεια, ούτε να διακινδυνεύσουν το γεγονός να υποβαθμιστούν στην κατανομή ισχύος. Ενδεχόμενες κατακτήσεις δύσκολα θα έχουν μεγαλύτερο κέρδος από ότι το κόστος και κάθε απόπειρα επέκτασης πρέπει να γίνεται κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες. Τα κράτη δηλαδή επιθυμούν πρωταρχικά το status quo.²³

Ο ίδιος ο K. Waltz αναφέρει πως «σε συνθήκες αναρχίας η ασφάλεια είναι πρωταρχικός στόχος. Μόνο όταν σιγουρέψει την ασφάλεια αυτή ένα κράτος μπορεί να κνηγήσει άλλους στόχους όπως η ισχύς, η ηρεμία και το κέρδος» και πως «η πρώτη ανησυχία των κρατών είναι όχι η αύξηση της ισχύος τους, αλλά η διατήρηση της θέσης τους στο σύστημα».²⁴ Προφανώς, η θέση του αυτή απαντά στον «επιθετικό ρεαλισμό», ο οποίος πρεσβεύει την αναζήτηση μεγαλύτερης ισχύος.

Σύμφωνα με τον J. Mearsheimer, τα κράτη, ειδικότερα οι ισχυρότερες δυνάμεις, επιθυμούν και επιζητούν περισσότερη ισχύ. Κατά την άποψη του, το άναρχο διεθνές σύστημα είναι αυτό που παρέχει ευκαιρίες επέκτασης στα κράτη έναντι των άλλων και δίνουν την δυνατότητα να αυξήσουν την επιρροή τους. Τα κράτη δεν είναι δηλαδή ευχαριστημένα με το status quo και βρίσκονται συνεχώς στην αναζήτηση ισχύος που θα μπορέσει να τα μετατρέψει σε ηγεμονική δύναμη, ανταγωνιζόμενα τα άλλα κράτη. Παράλληλα, τονίζει τη δυσκολία που έχει κάτι τέτοιο κάνοντας αναφορά στο

²³ Lobell, S. E. (2010). *Structural Realism/Offensive and Defensive Realism [pdf]*. Ανακτήθηκε 8 Οκτωβρίου, 2018, από <http://internationalstudies.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-304#acrefore-9780190846626-e-304-div1-0008>

²⁴ Waltz, K. (1979). *Theory of international politics*, σ. 126. Reading, MA: Addison Wesley.

πρόβλημα της θάλασσας, θεωρώντας τη ανασταλτικό παράγοντα για την επίτευξη παγκόσμιας ηγεμονίας, αναφέροντας όμως πως η επίτευξη μιας «περιφερειακής ηγεμονίας» καθίσταται δυνατή.²⁵

Όπως εύστοχα παρατηρεί ο Steven E. Lobell, για πολλούς θεωρητικούς του επιθετικού ρεαλισμού, «η άναρχη φύση του διεθνούς συστήματος επιβάλλει στα κράτη να μεγιστοποιήσουν το μερίδιο τους στην κατανομή ισχύος, επιδιώκοντας την υπεροχή, παρά την ισότητα, με σκοπό να νιώσουν πιο ασφαλή και κατ' επέκταση να ενισχύσουν τις πιθανότητες τους για επιβίωση».²⁶ Υποστηρίζουν δηλαδή πως όσο πιο ισχυρό είναι ένα κράτος, τόσο πιο ασφαλές καθίσταται.

1.3 Ο φιλελευθερισμός

Η «ανταγωνιστική» σχολή του *πολιτικού ρεαλισμού* είναι ο *φιλελευθερισμός*, που μελετά και αυτός με την σειρά του τις διεθνείς σχέσεις, από μία διαφορετική οπτική γωνία. Οι υπέρμαχοί του θεωρούν πως ο ρεαλισμός είναι ηθικά προβληματικός, μεθοδολογικά απλουστευτικός και πολιτικά απαισιόδοξος.²⁷ Ο φιλελευθερισμός έχει επιρροές από θεωρητικούς, οι οποίοι δεν μελετούσαν αποκλειστικά τον κλάδο των διεθνών σχέσεων, αλλά αντιθέτως μπορεί να ήταν κοινωνικοί επιστήμονες, θεολόγοι, οικονομολόγοι και κοινωνικοί επιστήμονες, με βασικό κοινό στοιχείο μελέτης το ενδιαφέρον όχι μόνο στο ρόλο που διαδραματίζει το κράτος, αλλά και στον ρόλο των ατόμων και των ομάδων.²⁸ Οι όροι του «ουτοπισμού» και του «ιδεαλισμού» χρησιμοποιούνται αρκετές φορές υποτιμητικά για να περιγράψουν τις φιλελεύθερες προσεγγίσεις, ωστόσο ο φιλελευθερισμός αποτελεί την «ιστορική εναλλακτική» του πολιτικού ρεαλισμού, προσφέροντας αρκετές γνώσεις για την διεθνή πολιτική.²⁹

Οι P. Viotti και M. Kauppi αναφέρουν πως ιδέες του φιλελευθερισμού πηγάζουν από την παράδοση του στωικισμού αλλά και από ιδέες θεωρητικών, όπως του I. Kant, του R. Cobden και του J. Schumpeter. Ο στωικισμός εκφράζει την άποψη πως όλοι οι άνθρωποι είναι μέλη μιας μεγαλύτερης κοινότητας, ανεξάρτητα από τις

²⁵ Περισσότερα σχετικά με τον «επιθετικό ρεαλισμό» βλ. Mearsheimer, J.J. (2007). *Η Τραγωδία της πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, σ. 29-44. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

²⁶ Lobell, S. E. (2010). *Structural Realism/Offensive and Defensive Realism [pdf]*. Ανακτήθηκε 8 Οκτωβρίου, 2018, από <http://internationalstudies.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-304#acrefore-9780190846626-e-304-div1-0008>

²⁷ Sutch, P. & Elias, J. (2007). *International Relations: The Basics*, σ. 64. London & New York: Routledge.

²⁸ Viotti, P. R. & Kauppi, M. V. (2012). *International Relations Theory* (5th ed.), σ. 131. Boston: Longman.

²⁹ Sutch, P. & Elias, J. (2007). *International Relations: The Basics*, σ. 64. London & New York: Routledge.

πολιτικές, γεωγραφικές, εθνικές και πολιτισμικές διαφορές τους. Ο I. Kant πίστευε πως μπορεί να υπάρξει αρμονία στα συμφέροντα μεταξύ των κρατών, όπως μπορεί να υπάρξει και μεταξύ των ατόμων. Υποστήριζε την ιδέα μίας ομοσπονδίας κρατών με αντιπροσωπευτική δημοκρατία με σκοπό την αποφυγή του πολέμου και τη διατήρηση της ειρήνης, η οποία θα μπορούσε να είναι συνεχής (perpetual peace). Ο R. Cobden έδωσε βαρύτητα κυρίως στο ελεύθερο εμπόριο, θεωρώντας πως μέσω εκείνου θα αυξηθεί η εθνική ευημερία, ενώ ταυτόχρονα θα ενισχυθούν οι επαφές και η επικοινωνία μεταξύ ανθρώπων και κατ' επέκταση οι φιλικές τους σχέσεις, με αποτέλεσμα την ύπαρξη μικρότερης πιθανότητας καταφυγής σε πόλεμο ή εχθροπραξίες. Η στενή αυτή συσχέτιση μεταξύ της διεθνούς ειρήνης και της οικονομικής αλληλεξάρτησης έχει κεντρική θέση στην φιλελεύθερη σκέψη. Τέλος, η άποψη του J. Schumpeter ουσιαστικά συνδυάζει εκείνες του Kant και του Cobden, αφού θεωρεί πως ο «δημοκρατικός καπιταλισμός» (democratic capitalism) οδηγεί στην ειρήνη. Οι τρεις θεωρητικοί πάντως συμφωνούν πως υπεύθυνες για την αύξηση ή μείωση της περίπτωσης πολέμου είναι η φύση της πολιτείας και της κοινωνίας ή το πολιτικό και οικονομικό καθεστώς.³⁰

Ο φιλελευθερισμός θεωρείται ως το ένα από τα σπουδαιότερα «φιλοσοφικά προϊόντα» του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού έχοντας μεγάλη επιρροή για τις σύγχρονες κοινωνίες, εφόσον η φιλελεύθερη παράδοση προκρίνει την ελευθερία του ατόμου απέναντι στην κρατική ισχύ, την δημοκρατία και τα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα, την πολιτική ελευθερία, την ισότητα απέναντι στο νόμο, την ύπαρξη αρμονίας μεταξύ συμφερόντων των κρατών, τη συλλογική ασφάλεια, τα κέρδη του ελεύθερου εμπορίου, τον καπιταλισμό της αγοράς για την επίτευξη ευημερίας, την οικονομική αλληλεξάρτηση και τη σημασία των θεσμών.³¹

Οι P. Viotti και M. Kauppi παρουσίασαν αναλυτικά τις κεντρικές υποθέσεις της φιλελεύθερης θεωρίας, οι οποίες είναι οι εξής:³²

- Κεντρικά στοιχεία της διεθνούς πολιτικής είναι όχι μόνο τα κράτη, αλλά και μη κρατικοί και πολυεθνικοί δρώντες. Για παράδειγμα, διεθνείς οργανισμοί, μη

³⁰ Viotti, P. R. & Kauppi, M. V. (2012). *International Relations Theory* (5th ed.), σ. 132-135. Boston: Longman.

³¹ Burchill, S. (2005). Liberalism. Στο S. Burchill, A. Linklater, R. Devetak, J. Donnelly, M. Paterson, C. Reus-Smit & J. True (επιμ.), *Theories of International Relations* (3rd ed.), σ. 55. UK: Palgrave Macmillan και Sutch, P. & Elias, J. (2007). *International Relations: The Basics*, σ. 65. London & New York: Routledge.

³² Viotti, P. R. & Kauppi, M. V. (2012). *International Relations Theory* (5th ed.), σ. 129-131. Boston: Longman.

κυβερνητικές οργανώσεις, πολυεθνικές εταιρίες, ανθρώπινα δικαιώματα και ομάδες περιβάλλοντος διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο. Αυτό που έχει σημασία για τους φιλελεύθερους είναι η επεξήγηση του πώς, κάτω από ποιες συνθήκες και σε ποιο εύρος επηρεάζουν τη διεθνή πολιτική αυτοί οι διαφορετικοί παράγοντες.

- Διαφορετικές μορφές αλληλεξάρτησης, κυρίως στον οικονομικό τομέα, και άλλες διασυνδέσεις μεταξύ κρατών αλλά και μη-κρατικών δρώντων θεωρούνται από τους φιλελεύθερους ως εγγυητές της ειρήνης. Σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης, οι φιλελεύθεροι θεωρούν πως τα κράτη, τα άτομα, διεθνείς οργανώσεις, ομάδες και μη κυβερνητικοί οργανισμοί δρουν μεταξύ τους σε δίκτυα. Φυσικά δεν παραβλέπουν την σκοτεινή πλευρά της παγκοσμιοποίησης, με την έντονη και απειλητική δράση τρομοκρατών και εγκληματικών οργανώσεων να έχουν κάνει την εμφάνισή τους.
- Οι φιλελεύθεροι θεωρούν πως η ατζέντα της διεθνούς πολιτικής είναι αρκετά εκτεταμένη, απορρίπτοντας την αποκλειστικότητα στα ζητήματα ασφαλείας και στρατού, προκρίνοντας ταυτόχρονα την σημασία οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών θεμάτων. Για εκείνους, ο διαχωρισμός τομέων high και low politics κρίνεται εσφαλμένος.
- Οι δομικοί ρεαλιστές μελετούν «από πάνω προς τα κάτω» το πώς η αναρχία και η κατανομή ισχύος επηρεάζει τη συμπεριφορά των κρατών, ενώ αντιθέτως οι φιλελεύθεροι παρακολουθούν «από τα μέσα προς τα έξω» με σκοπό να εξετάσουν το πώς οι παράγοντες της κοινωνίας-κράτους επηρεάζουν τις διεθνείς σχέσεις και αποτελέσματα. Στη βάση αυτής της σκέψης διατυπώθηκε και η «θεωρία της δημοκρατικής ειρήνης», η οποία επιχειρεί να ξεκαθαρίσει το πώς οι αξίες, η πολιτική κουλτούρα και οι εσωτερικές πολιτικές δομές επηρεάζουν της προοπτικές για την ύπαρξη διεθνούς ειρήνης.
- Σημαντικό είναι να αναδειχθούν οι συνθήκες κάτω από τις οποίες μπορεί να επιτευχθεί τουλάχιστον διεθνής συνεργασία, αν όχι παγκόσμια ειρήνη. Μεγάλη εστίαση υπάρχει στον ρόλο των διεθνών οργανισμών σε εργασίες που αφορούν την περιφερειακή ολοκλήρωση και την αλληλεξάρτηση. Ο «νεοφιλελεύθερος θεσμισμός» (neoliberal institutionalism) χρησιμοποιεί την υπόθεση του ορθολογικού δρώντος για να εξακριβώσει το πώς οι διεθνείς οργανισμοί επηρεάζουν τα συμφέροντα των κρατών. Οι οργανισμοί αυτοί μπορεί είτε να

έχουν ισχυρή επιρροή στα πλαίσια διαμόρφωσης της ατζέντας ή της παροχής πληροφοριών, είτε να διαθέτουν προσωπικό με μεγάλη επίδραση, ώστε να επηρεάσουν τα συμφέροντα κρατών ή να διευθετήσουν διαφωνίες.

- Σύμφωνα με τους υποστηρικτές της θεωρίας των καθεστώτων, η συνεργασία μεταξύ των κρατών είναι πιθανή ακόμα και με την απουσία ενός επίσημου διεθνούς οργανισμού, όταν σε ένα συγκεκριμένο ζήτημα συμπίπτουν οι αρχές, οι κανόνες και οι βλέψεις των δρώντων. Ο φιλελευθερισμός πιστεύει πως μπορούν να υπάρξουν «απόλυτα κέρδη» (κέρδος για όλες τις πλευρές με το μέγεθος της πίτας να αυξάνεται), σε αντίθεση με την άποψη των πολιτικών ρεαλιστών για «σχετικά κέρδη» (κάποιος κερδίζει ενώ άλλος χάνει).
- Οι φιλελεύθερες θεωρίες της αλληλεξάρτησης, της ολοκλήρωσης, των καθεστώτων, των φιλελεύθερων θεσμών χαρακτηρίζονται από διαφορές, αλλά ταυτόχρονα όλες μελετούν τις πιθανότητες της αναβάθμισης του ενδιαφέροντος ώστε να ενσωματώσουν τις επιπτώσεις μη υλικών παραγόντων, όπως είναι οι κανόνες ή οι ιδέες.

Όπως αναφέρει ο Α. Ηρακλείδης, από τους φιλελεύθερους «υποστηρίζεται ότι η διεθνής κοινωνία είναι πολύ πιο σύνθετη και περίπλοκη από ότι παρουσιάζεται στον ρεαλισμό, δεν είναι ούτε αναγκαστικά αναρχική, ούτε επικρατεί ο ανταγωνισμός και η ισχύς, παρά μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις».³³ Επίσης «η επιθετικότητα και η συνεχής αναζήτηση της ισχύος δεν είναι εγγενή στοιχεία στον άνθρωπο ή στα κράτη, ως μέλη του διεθνούς συστήματος, αλλά προϊόντα συγκεκριμένων συνθηκών»³⁴ και «η ισχύς, ως ικανότητα καθορισμού της εκάστοτε διμερούς ή πολυμερούς ημερήσιας διάταξης και του επηρεασμού των αποτελεσμάτων, δε στηρίζεται στη στρατιωτική υπεροχή, παρά μόνο σε ειδικές περιπτώσεις».³⁵ Τέλος, «αντίθετα από ό,τι πρεσβεύει ο ρεαλισμός, δεν αντιμετωπίζεται σήμερα στο διεθνές επίπεδο μια διακρατική και κρατοκεντρική κοινωνία αλλά μια κοινωνία πολυκεντρική, με διάφορους κυβερνητικούς, υποκυβερνητικούς, διακυβερνητικούς, μη κυβερνητικούς διεθνείς δρώντες».³⁶

³³ Ηρακλείδης, Α. (2015). *Διεθνείς Σχέσεις και Διεθνής Πολιτική [μορφή ηλεκτρονικού βιβλίου]*, σ. 45. Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Συγγράματα και Βοηθήματα. Ανακτήθηκε 8 Οκτωβρίου, 2018, από http://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/6150/5/00_master_document_new-KOY.pdf

³⁴ Βλ. το ίδιο, σ. 45.

³⁵ Βλ. το ίδιο, σ. 45-46.

³⁶ Βλ. το ίδιο, σ. 46.

Ο J. Mearsheimer έχει αναφέρει τις τρεις βασικές θεωρίες της σχολής των φιλελεύθερων που αφορούν το διεθνές σύστημα και έχουν μεγάλη επιρροή στον τρόπο σκέψης, οι οποίες είναι οι εξής:³⁷

- Η πρώτη θεωρία υποστηρίζει πως τα κράτη είναι δύσκολο να βρεθούν μεταξύ τους σε κατάσταση ένοπλης σύρραξης εάν βρίσκονται σε μεγάλη οικονομική αλληλεξάρτηση μεταξύ τους. Αυτό συμβαίνει γιατί μέσω συναλλαγών τα κράτη μπορούν να επιτύχουν μεγαλύτερα οικονομικά κέρδη και να αποκτήσουν περισσότερο πλούτο, κάτι που δεν θα τα ωθούσε σε ενδεχόμενη αναζήτηση του πλούτου μέσω του πολέμου. Οι κρατικές οντότητες δηλαδή, *«έχουν μικρότερα κίνητρα να ξεκινήσουν κάποιο πόλεμο εάν είναι ήδη πλούσιες»*.
- Η δεύτερη θεωρία αποτελεί τη γνωστή «θεωρία της δημοκρατικής ειρήνης», η οποία αναφέρθηκε και προηγουμένως. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, τα δημοκρατικά κράτη δεν πολεμούν μεταξύ τους. Με λίγα λόγια, τα δημοκρατικά κράτη εγγυώνται την ασφάλεια και την ειρήνη πολύ περισσότερο σε σχέση με κράτη που έχουν απολυταρχικά και αυταρχικά καθεστώτα. Για τους θιασώτες της θεωρίας αυτής, καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει η εξάπλωση της δημοκρατίας και των αξιών της στον κόσμο, με στόχο την επίτευξη μεγαλύτερης διεθνούς σταθερότητας.
- Τέλος, δίνεται μεγάλη έμφαση στους διεθνείς θεσμούς. Οι θεσμοί αποτελούν, κατά την άποψη τους, κανόνες ρύθμισης της συμπεριφοράς των κρατών, είτε της συνεργασίας, είτε του ανταγωνισμού. Οι κανόνες αυτοί πηγάζουν από την κοινή θέληση των κρατών να τους ακολουθήσουν ρητά και όχι μέσω επιβολής από κάποια ανώτερη αρχή που υφίσταται υπεράνω κρατών.

Συνοπτικά, φαίνεται πως σε αντίθεση με τους πολιτικούς ρεαλιστές, η σχολή των φιλελεύθερων έχει μια πιο αισιόδοξη οπτική των πραγμάτων γενικότερα, δίνει μικρότερη σημασία στην αναρχία του διεθνούς συστήματος, θεωρεί πως ο στρατός δεν παίζει καθοριστικό ρόλο για την δύναμη των κρατών, ενώ ταυτόχρονα προκρίνει τα οικονομικά μέσα. Το επίκεντρο μελέτης τους δεν είναι τα κράτη αλλά θεωρούν πως οι δρώντες είναι πολλοί (άτομα, οργανισμοί, εταιρίες, ΜΚΟ, κανόνες). Επιπρόσθετα, υποστηρίζει πως τα κράτη επιδιώκουν πρωταρχικά την οικονομική ανάπτυξη, εν αντιθέσει με την κατοχύρωση της εθνικής ασφάλειας και εδαφικής ακεραιότητας που

---

³⁷ Mearsheimer, J.J. (2007). *Η Τραγωδία της πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, σ. 47-51. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

υποστηρίζουν οι παραδοσιακοί ρεαλιστές. Η δημοκρατία και η οικονομική αλληλεξάρτηση αποτελούν τους δύο πυλώνες για την εγγύηση της ειρήνης, ενώ ταυτόχρονα οι οργανισμοί (κρατικοί, διεθνείς είτε όχι), οι θεσμοί και τα καθεστώτα έχουν ουσιαστικό ρόλο.

1.4 Ορισμοί της ισχύος

Εφόσον είδαμε την σημασία της ισχύος στην πάροδο των χρόνων και αναλύσαμε συνοπτικά τα δύο κυρίαρχα ρεύματα που άπτονται της μελέτης των διεθνών σχέσεων, είναι αναγκαίο να παραθέσουμε διαφορετικούς ορισμούς της έννοιας της **ισχύος**, ώστε να γίνει αντιληπτό πως είναι μια έννοια που χαρακτηρίζεται από αμφισημία.

Αρχικά, η χρήση της ισχύος υποδηλώνει ασάφεια και σύγχυση, σύμφωνα με τους Evans & Newnham.³⁸ Παρά το γεγονός ότι η έννοιά της βρίσκεται στο επίκεντρο της μελέτης της διεθνούς πολιτικής, δεν υπάρχει συμφωνία για το τι εκείνη σημαίνει, ούτε για το πως μετριέται.³⁹ Οι περισσότεροι αναλυτές συμφωνούν όμως στο ότι η ισχύς είναι μία «σχέση» στην οποία ο ένας δρών προκαλεί έναν άλλον να ακολουθήσει τις επιθυμίες του.⁴⁰

Η διεθνής πολιτική, κατά τον H. Morgenthau, αποτελεί έναν «αγώνα για ισχύ» (*struggle for power*), όπως κάθε είδος πολιτικής, ενώ ο ίδιος ορίζει την ισχύ ως «τον έλεγχο εκ μέρους ενός ανθρώπου του μυαλού και των πράξεων των άλλων ανθρώπων».⁴¹ Όπως αναφέρει ο J.Nye, γενικά, ισχύς «είναι η ικανότητα του να έχει κάποιος τα αποτελέσματα που θέλει»⁴² ενώ ειδικότερα, ισχύς «είναι η ικανότητα στο να επηρεάσεις την συμπεριφορά των άλλων ώστε να λάβεις τα αποτελέσματα που εσύ θες».⁴³ Κατά τον Max Weber η ισχύς είναι «η πιθανότητα ενός δρώντος εντός μιας κοινωνικής σχέσης να είναι σε θέση να πράξει αυτό που εκείνος επιθυμεί παρά την οποιαδήποτε αντίσταση»,⁴⁴

³⁸ Κωνσταντόπουλος, Ι. (2014). Ήπια Ισχύς- η περίπτωση της Κίνας. Στο Α. Σαμαράς (επιμ.), *Εικόνες Κρατών Στρατηγική Επικοινωνία, Ήπια Ισχύς και Μέσα Ενημέρωσης*, σ. 128. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

³⁹ Mearsheimer, J. J. (2001). *The tragedy of Great Power politics*, σ. 55. New York: W.W. Norton & Company.

⁴⁰ Mansbach, R. W. & Rafferty, K. L. (2008). *Introduction to Global Politics*, σ. 270. London & New York: Routledge.

⁴¹ Morgenthau, H. J. (1967). *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace*, σ.25-26. New York: Alfred. A. Knopf.

⁴² Nye, J. S. Jr. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, σ. 1. New York: PublicAffairs.

⁴³ Βλ. το ίδιο, σ. 2.

⁴⁴ Raimzhanova, A. (2015). *Power In IR: Hard, Soft, and Smart [άρθρο pdf]*, σ. 2. Bucharest: Institute for Cultural Diplomacy and the University of Bucharest. Ανακτήθηκε 9 Οκτωβρίου, 2018, από

ορισμός που έχει μεγάλη επιρροή στην κοινωνική επιστήμη, έχοντας όμως γνωρίσει και αντιδράσεις.

Ο J. Mearsheimer και ο K. Waltz κινούνται στο ίδιο μήκος κύματος. Ο Mearsheimer θεωρεί πως η ισχύς βασίζεται στις υλικές δυνατότητες και τους πόρους που έχει στην κατοχή του ένα κράτος,⁴⁵ ενώ ο Waltz ορίζει την ισχύ πάλι με κριτήριο των δυνατοτήτων, όπως «μέγεθος πληθυσμού και επικράτεια, οικονομικές δυνατότητες, πηγές, στρατιωτική ισχύς, πολιτική σταθερότητα, γενικότερη ικανότητα ενός κράτους».⁴⁶ Ο J. Mearsheimer επίσης διακρίνει δύο είδη ισχύος για τα κράτη, στενά συνδεδεμένα αλλά όχι συνώνυμα, τη *λανθάνουσα* ισχύ (*latent power*) και τη *στρατιωτική* ισχύ (*military power*), όπου η λανθάνουσα ισχύς αναφέρεται σε όλα εκείνα τα κοινωνικοοικονομικά συστατικά που βοηθούν ένα κράτος να χτίσει την στρατιωτική του ισχύ (π.χ. μέγεθος πληθυσμού, πλούτος, τεχνολογία).⁴⁷

Οι Barnett και Duvall αναφέρουν πως «η ισχύς είναι η παραγωγή αποτελεσμάτων -στο πλαίσιο των κοινωνικών σχέσεων και μέσω αυτών- που διαμορφώνουν τις ικανότητες των δρώντων ώστε να καθορίσουν τις καταστάσεις και τη μοίρα τους».⁴⁸ Κατηγοριοποίησαν μάλιστα την ισχύ σε τέσσερις μορφές, εφόσον θεώρησαν πως δεν γίνεται η ισχύς να έχει μία μόνο μορφή ή έκφραση. Αυτές είναι η α) *υποχρεωτική ισχύς*, η οποία αναφέρεται σε σχέσεις αλληλεπίδρασης που επιτρέπουν σε έναν δρώντα να έχει άμεσο έλεγχο ενός άλλου δρώντος, β) η *θεσμική ισχύς*, που λειτουργεί όταν δρώντες έχουν έμμεσο έλεγχο πάνω σε άλλους, γ) η *δομική ισχύς*, που αφορά την σύσταση κοινωνικών ικανοτήτων και συμφερόντων των δρώντων που βρίσκονται σε άμεση σχέση μεταξύ τους και δ) η *παραγωγική ισχύς*, που είναι η κοινωνικά διαχέουσα παραγωγή της υποκειμενικότητας σε συστήματα νοήματος και σημασίας.⁴⁹

<http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2015-12-annual/Power-In-Ir-By-Raimzhanova,-A.pdf>

⁴⁵ Mearsheimer, J. J. (2001). *The tragedy of Great Power politics*, σ. 55. New York: W.W. Norton & Company.

⁴⁶ Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*, σ. 131. Reading, MA: Addison Wesley.

⁴⁷ Mearsheimer, J. J. (2001). *The tragedy of Great Power politics*, σ. 55. New York: W.W. Norton & Company.

⁴⁸ Barnett, M. & Duvall, R. (2005). *Power in Global Governance*. Στο M. Barnett & R. Duvall (επιμ.), *Power in Global Governance*, σ. 3. Cambridge & New York: Cambridge University Press.

⁴⁹ Βλ. το ίδιο.

Οι Arquilla και Ronfeldt διαχώρισαν την ισχύ σε τρεις παράλληλες προσεγγίσεις:⁵⁰

- Η πρώτη εκλαμβάνει την ισχύ ως την κατοχή πόρων και ικανοτήτων (*power as resources*) με σκοπό τον εξαναγκασμό ή την επιρροή ή τον έλεγχο ενός άλλου δρώντα ή κράτους. Είναι η πιο αρχαία προσέγγιση από τις τρεις.
- Η επόμενη αντιμετωπίζει την ισχύ με βάση το πως ένας λαός, ένα κράτος, ένας δρών ή σύστημα οργανώνεται για να χρησιμοποιήσει τους πόρους που έχει στην κατοχή του (*power as organization*). Αυτή η προσέγγιση φαίνεται πως θεωρεί ότι η ισχύς είναι ένας αντικατοπτρισμός της απόδοσης μιας κοινωνίας, χωρίς να διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο το πόσους πόρους εκείνη διαθέτει.
- Τέλος, η τρίτη προσέγγιση απομακρύνεται από τις προσεγγίσεις σχετικά με τους πόρους και θεωρεί την ισχύ ως κάτι το άυλο (*power as immaterial*), που εξαρτάται από ψυχολογικές, πολιτισμικές και ιδεολογικές δομές. Το τι σημαίνει ισχύς σε αυτή την περίπτωση είναι λιγότερο ξεκάθαρο, ωστόσο η συγκεκριμένη οπτική είναι επηρεασμένη από την σύγχρονη φιλοσοφία και ειδικότερα από τις απόψεις του Gramsci περί «ηγεμονικών» ιδεολογιών και MME, του Nietzsche που θεωρεί πως η ισχύς δημιουργήθηκε ως μια πράξη θέλησης, και του Foucault που είναι θιασώτης της άποψης πως οι ιδέες προσδίδουν ισχύ.

Τρεις διαφορετικές προσεγγίσεις για την ισχύ και τη μέτρησή της αναφέρει και ο J. Hart. Πιο συγκεκριμένα, ο J. Hart εκλαμβάνει την ισχύ ως:⁵¹

- Έλεγχο πάνω σε πόρους (*power as control over resources*). Η συγκεκριμένη προσέγγιση είναι η πιο διαδεδομένη και η χρήση της είναι συχνότερη στο πλαίσιο της μελέτης της εθνικής ισχύος. Για παράδειγμα, ως δείκτες της εθνικής ισχύος αναφέρονται πολύ συχνά οι στρατιωτικές δαπάνες, το μέγεθος του ΑΕΠ, ο πληθυσμός, ο αριθμός του στρατιωτικού δυναμικού κ.ά. Οι πόροι που συνθέτουν την εθνική ισχύ μπορεί να είναι χειροπιαστοί, είτε όχι. Ωστόσο, η προσέγγιση αυτή χαρακτηρίζεται και από δυσκολίες. Αρχικά, δεν είναι σίγουρο πως κάποιος δρών μπορεί να χρησιμοποιήσει τους πόρους που διαθέτει θεωρητικά στην κατοχή του. Δεύτερον, δεν είναι πάντα σαφές το ποιος τύπος

⁵⁰ Arquilla, J. & Ronfeldt, D. (1997). Information, Power, and Grand Strategy: In Athena's Camp – Section 1. Στο J. Arquilla και D. Ronfeldt (επιμ.), *In Athena's Camp: Preparing for Conflict in the Information Age*, σ. 150-152. Santa Monica (CA): RAND Corporation.

⁵¹ Hart, J. (1976). Three Approaches to the Measurement of Power in International Relations. *International Organization* 30(2), σ. 289-305. doi: 10.1017/S0020818300018282

πόρων πρέπει να χρησιμοποιηθεί με σκοπό την μέτρηση της ισχύος. Τρίτον, ορισμένα είδη πόρων, όπως για παράδειγμα η θέληση για την χρήση βίας (καταναγκασμός), δεν είναι εύκολο να μετρηθούν. Τέταρτον, η εστίαση αποκλειστικά στην εθνική ισχύ αποκλείει το ενδιαφέρον για τον ρόλο των μη κρατικών δρώντων στην έκβαση αποτελεσμάτων. Τέλος, δεν είναι σαφές το πώς πρέπει να δράσει κάποιος απέναντι σε συνθήκες αλληλεξάρτησης, σε συνασπισμούς και συλλογικές δράσεις.

- Έλεγχος πάνω σε δρώντες (*power as control over actors*). Η προσέγγιση αυτή είναι γνώριμη σε πολιτικούς επιστήμονες γενικότερα αλλά και σε μελετητές της διεθνούς πολιτικής. Ο ορισμός του Robert Dahl για την ισχύ είναι στενά συνδεδεμένος με τη συγκεκριμένη προσέγγιση. Ο R. Dahl είχε ορίσει την ισχύ ως την ικανότητα ενός δρώντος A στο να οδηγήσει τον B να πράξει κάτι το οποίο δε θα έκανε διαφορετικά. Οι αντιρρήσεις σχετικά με την σκέψη αυτή είναι πως ο A μπορεί να μην επιθυμεί πραγματικά ο B να διαπράξει αυτό το «κάτι», όπως και το ότι ο A μπορεί να αναγκάσει τον B να κάνει μόνο συγκεκριμένα πράγματα, όχι τα πάντα. Επιπρόσθετα, ίσως είναι παραπλανητικό να ορίζεται η ισχύς με ένα τρόπο που υποδηλώνει μια αιτιοκρατική σχέση μεταξύ των πράξεων ενός δρώντος A και της συμπεριφοράς του B.
- Έλεγχος πάνω σε γεγονότα και αποτελέσματα (*power as control over events and outcomes*). Η σκέψη διατυπώθηκε πρώτη φορά από τον James S. Coleman και είναι βασισμένη στη θεωρία ορθολογικής επιλογής της ισχύος, κατά την οποία η θέληση για επίτευξη συγκεκριμένων αποτελεσμάτων προκαλεί την ανάγκη ελέγχου συγκεκριμένων πόρων και άλλων παραγόντων. Ο J. Hart θεωρεί πως η συγκεκριμένη προσέγγιση μέτρησης της ισχύος στη σύγχρονη διεθνή πολιτική είναι πιο αποτελεσματική σε σχέση με τις δύο προηγούμενες. Αυτό συμβαίνει γιατί είναι πιο γενική, είναι η μοναδική που λαμβάνει υπόψιν την πιθανότητα συλλογικής δράσης και αλληλεξαρτήσεων και τέλος, αποτελεί μια ανάλυση η οποία έχει περιγραφικά και κανονιστικά πλεονεκτήματα.

Ο R. Gilpin επιλέγει με τη σειρά του να την ορίσει ως τις «στρατιωτικές, οικονομικές και τεχνολογικές δυνατότητες ενός κράτους»,⁵² λέγοντας μάλιστα πως ο ορισμός είναι ευρύς και αφήνει πολλές μη χειροπιαστές πηγές εκτός, οι οποίες μπορεί

⁵² Gilpin, R. (1981). *War and Change in World Politics*, σ. 13. Cambridge: Cambridge University Press.

να έχουν επιρροή στα επιθυμητά αποτελέσματα.⁵³ Ο J. Nye θεωρεί πως οι ορισμοί τέτοιου είδους έχουν πρόβλημα. Μπορεί αφενός να γίνεται πιο χειροπιαστή και μετρήσιμη η έννοια της ισχύος αλλά «όταν η ισχύς ορίζεται ως συνώνυμη με τους πόρους που την παράγουν, αντιμετωπίζεται το παράδοξο πολλές φορές πως εκείνα τα κράτη που είναι περισσότερο προικισμένα με πόρους να μην επιτυγχάνουν πάντοτε τα επιθυμητά αποτελέσματα».⁵⁴

Σύμφωνα με τον Α. Ηρακλείδη, η ισχύς στην πολιτική επιστήμη και τις διεθνείς σχέσεις χρησιμοποιείται με δύο έννοιες. Η πρώτη έννοια έχει να κάνει με τις ικανότητες (capabilities) ενός κράτους σε τομείς όπως ο στρατός, η οικονομία και η τεχνολογία, η πολιτική. Η εκτίμηση της ισχύος ενός κράτους υπό αυτή την έννοια εξετάζεται με την μελέτη σε διαφορετικούς τομείς όπως οικονομική κατάσταση, μέγεθος πληθυσμού, εξοπλισμοί, ικανότητα των ηγετών, το επίπεδο διπλωματίας και άλλα. Η δεύτερη έννοια έχει να κάνει με την «μορφή επιρροής» που παίρνει η ισχύς. Η ιδέα αυτή εμφανίζεται στην κλασική πολιτική επιστήμη και αφορά την ικανότητα κάποιου να εκμαιεύσει το αποτέλεσμα που θέλει, αντιστρέφοντας την αρχική στάση του άλλου μέλους η οποία μπορεί να ήταν αρνητική, και αν αυτή η αρνητική στάση παρέμενε θα του δημιουργούσε μεγάλο κόστος.⁵⁵

Καθίσταται σαφές πως η έννοια της *ισχύος* είναι ρευστή, έχει λάβει πολλούς ορισμούς στην πάροδο των χρόνων ανάλογα με τον εκάστοτε μελετητή, την εποχή του και της επιρροές του. Η συμφωνία μεταξύ θεωρητικών σχετικά με την έννοια της *ισχύος* είναι πως η μέτρηση της καθίσταται δύσκολη, καθώς επίσης είναι γεγονός ότι εκείνη εξετάζεται κυρίως από την οπτική του πολιτικού ρεαλισμού, που αποτελεί «την κυρίαρχη προσέγγιση στη μελέτη των Διεθνών Σχέσεων».⁵⁶ Η ρεαλιστική προσέγγιση για την έννοια της ισχύος στις διεθνείς σχέσεις έχει καθολική αποδοχή, ακόμα και από όσους επικρίνουν τη σχολή του πολιτικού ρεαλισμού (φιλελευθερισμός, κονστρουκτιβισμός, μεταμοντερνισμός κ.ά.).⁵⁷ Οι αντίπαλες αυτές σχολές κέρδισαν την ακαδημαϊκή τους αποδοχή -εκτός από συγκεκριμένες εξαιρέσεις- όχι μέσω της

⁵³ Βλ. το ίδιο.

⁵⁴ Nye, J. S. Jr. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, σ. 3. New York: PublicAffairs.

⁵⁵ Ηρακλείδης, Α. (2015). *Διεθνείς Σχέσεις και Διεθνής Πολιτική [μορφή ηλεκτρονικού βιβλίου]*, σ. 80. Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Συγγράματα και Βοηθήματα. Ανακτήθηκε 8 Οκτωβρίου, 2018, από http://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/6150/5/00_master_document_new-KOY.pdf

⁵⁶ Waltz, K. (2011). *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*, σ. 9. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

⁵⁷ Κωνσταντόπουλος, Ι. (2014). 'Ηπια Ισχύς- η περίπτωση της Κίνας. Στο Α. Σαμαράς (επιμ.), *Εικόνες Κρατών Στρατηγική Επικοινωνία, Ήπια Ισχύς και Μέσα Ενημέρωσης*, σ. 129. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

διατύπωσης μιας εναλλακτικής ανάλυσης από εκείνη του πολιτικού ρεαλισμού, αλλά κυρίως προσπαθώντας να βελτιώσουν, να τροποποιήσουν ή να απορρίψουν την ρεαλιστική προσέγγιση για την ισχύ, χωρίς αυτό να έχει συμβεί μέχρι στιγμής.⁵⁸

1.5 Η σκληρή ισχύς

Η ισχύς τη σύγχρονη εποχή διακρίνεται σε «**σκληρή ισχύ**» (hard power) και «**ήπια ισχύ**» (soft power). Οι δύο αυτές πτυχές καθίστανται πολύ σημαντικές για τις διεθνείς σχέσεις, καθώς συμβάλλουν στη μελέτη της συμπεριφοράς των κρατών και βοηθούν στην εξαγωγή κρίσιμων συμπερασμάτων. Επιπρόσθετα, το πολιτικό τοπίο του νέου κόσμου έχει πλέον αλλάξει, κάτι που έχει επιφέρει αλλαγή στη σημασία τόσο της σκληρής όσο και της ήπιας ισχύος, ωθώντας αυτούς που παίρνουν αποφάσεις να προσπαθούν για την υιοθέτηση της αποτελεσματικότερης πολιτικής.⁵⁹

Ο J. Nye είπε χαρακτηριστικά πως «*η σκληρή ισχύς είναι γνωστή σε όλους. Όλοι γνωρίζουν πως η οικονομική και η στρατιωτική ισχύς πολύ συχνά μπορεί να ωθήσει τους άλλους να αλλάξουν τη στάση τους. Η σκληρή ισχύς βασίζεται στην παρακίνηση ή την απειλή (γνωστό και ως carrots and sticks)*». ⁶⁰

Ο M. Pallaver αναφέρει αυτό το είδος ισχύος «απλό», θεωρεί πως γίνεται αντιληπτή ευκολότερα σε σχέση με την ήπια ισχύ οπότε τα αποτελέσματα της είναι ευκολότερο να αποτιμηθούν, και κατά ένα μεγάλο ποσοστό, «*η χρήση της απαιτεί μικρότερο κόστος, όχι απαραίτητα με οικονομικά κριτήρια, αλλά σε σχέση με την ικανότητα κατανόησης του είδους της σκληρής ισχύος που απαιτείται για την πιο αποτελεσματική χρήση της*». ⁶¹ Επιπρόσθετα, «*είναι η αρχαιότερη μορφή ισχύος και εκδηλώνεται από μόνη της με πρακτικό τρόπο. Αποτελεί από μόνη της μια ιδεολογική προσέγγιση αλλά μπορεί να εξεταστεί και σε κάποιο γενικότερο πλαίσιο*». ⁶² Στη συνέχεια, δίνει το δικό του ορισμό για τη σκληρή ισχύ λέγοντας πως εκείνη είναι «*η ικανότητα του να πετύχεις αυτό που θέλεις μέσω της χρήσης οικονομικής ή στρατιωτικής δύναμης, απειλώντας τους άλλους πως θα χρησιμοποιήσεις ενάντια τους την οικονομική σου*

⁵⁸ Berenskoetter, F. (2007). Thinking about Power. Στο F. Berenskoetter & M.J. Williams (επιμ.), *Power in World Politics*, σ. 1. London & New York: Routledge.

⁵⁹ Gallarotti, G. (2011). Soft power: what it is, why it's important, and the conditions for its effective use. *Journal of Political Power*, 4(1), σ. 25. doi: 10.1080/2158379x.2011.557886

⁶⁰ Nye, J. S. Jr. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, σ. 5. New York: PublicAffairs.

⁶¹ Pallaver, M. (2011). *Power and Its Forms: Hard, Soft, Smart* (Master of Philosophy), σ. 81. The London School of Economics and Political Science, London.

⁶² Βλ. το ίδιο.

υπεροχή, ή τη δυνατότητα που έχεις να τους εξαναγκάσεις»,⁶³ εννοώντας προφανώς τη χρήση ισχύος σου παρά την θέληση του άλλου. Ο ορισμός αυτός καθιστά σαφή τη στενή σχέση της σκληρής ισχύος με τις έννοιες του «καταναγκασμού» και της «επιβολής». Συνεχίζοντας την ανάλυση του, αναφέρει πως η σκληρή ισχύς βασίζεται πολύ στενά στον έλεγχο πόρων, κάτι που απαιτεί την ειδοποιό διαφορά των δύο αυτών τύπων ισχύος. Ένας δρών δηλαδή, έχει την ανάγκη συγκέντρωσης όσο μεγαλύτερου αριθμού πόρων μπορεί και κρίνονται αναγκαίοι, με σκοπό να πραγματοποιήσει τη θέληση του. Οι πόροι αυτοί όμως πρέπει να είναι «απτοί», όχι κάτι το μη χειροπιαστό όπως ιδέες, απόψεις και γνώμες, οι οποίες μας οδηγούν στην έννοια της ήπιας ισχύος.⁶⁴ Αυτό σημαίνει πως είναι και ευκολότερα μετρήσιμοι, καθώς ιστορικά οι πηγές της σκληρής ισχύος μετρούνταν με τα κριτήρια της στρατιωτικής δύναμης, του αριθμού του πληθυσμού, το μέγεθος της οικονομίας, της επικράτειας/γεωγραφίας και των φυσικών πηγών μιας χώρας.⁶⁵

Η μελέτη του M. Pallaver για τη σκληρή ισχύ δε σταματάει εκεί. Επιχειρεί να αναδειξει τον προσδιορισμό της σκληρής ισχύος ακριβέστερα, λέγοντας πως υπάρχουν διαφορετικοί ρυθμοί παρακίνησης και εξαναγκασμού. *«Το σημείο- κλειδί είναι η δυνατότητα απειλής για την χρήση των πόρων που κατέχει κάποιος. Η απειλή αυτή αποτελεί το πρώτο στοιχείο που δηλώνει την ύπαρξη σκληρής ισχύος. Η προϋπόθεση είναι ότι αυτός που απειλεί, θα μετουσιώσει την απειλή του αυτή σε πράξη».*⁶⁶

Η έννοια της «παρακίνησης», αναφέρει, είναι συνυφασμένη με την οικονομική ισχύ και τους οικονομικούς πόρους. Μπορεί να υπάρχει οικονομική ανωτερότητα ενός κράτους έναντι κάποιου άλλου. Αυτή μπορεί να είναι είτε θετική, είτε αρνητική. Η αρνητική έχει να κάνει με την επιβολή οικονομικών κυρώσεων. Εάν π.χ. ένα κράτος δεν συμφωνεί, μπορείς να καταφύγεις στην επιβολή οικονομικών κυρώσεων, χρησιμοποιώντας τις οικονομικές σου δυνατότητες, ώστε να πετύχεις τη συμμόρφωσή του. Η θετική πλευρά της οικονομικής υπεροχής είναι πως μπορείς να προκαλέσεις κάποιον να κάνει αυτό που επιθυμείς παρέχοντας του αντίτιμο, που στη συγκεκριμένη περίπτωση μπορεί να εκλαμβάνεται ως «αμοιβή». Γίνεται σαφές πως η ιδέα αυτή είναι

⁶³ Βλ. το ίδιο.

⁶⁴ Βλ. το ίδιο.

⁶⁵ Raimzhanova, A. (2015). *Power In IR: Hard, Soft, and Smart [άρθρο pdf]*, σ. 7. Bucharest: Institute for Cultural Diplomacy and the University of Bucharest. Ανακτήθηκε 9 Οκτωβρίου, 2018, από <http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2015-12-annual/Power-In-Ir-By-Raimzhanova,-A.pdf>

⁶⁶ Pallaver, M. (2011). *Power and Its Forms: Hard, Soft, Smart* (Master of Philosophy), σ. 81. The London School of Economics and Political Science, London.

συνυφασμένη με το χρηματισμό και τη δωροδοκία, κάτι που μπορεί να διατηρήσει χαρούμενα και τα δύο κράτη, το ένα γιατί κάποια επιδίωξη του θα γίνει πραγματικότητα, και το δεύτερο γιατί θα έχει χρηματικό κέρδος.⁶⁷

Η έννοια του «καταναγκασμού» σαν κατηγορία ενδέχεται να έχει διαφορετικά επίπεδα έντασης. Έχει να κάνει με την χρήση της ισχύος σου έναντι του άλλου, δηλαδή της χρήσης βίας, ακριβέστερα η χρήση «φυσικής βίας». Η ισχύς, όπως αναφέρει ο M. Pallaver, μπορεί πολλές φορές να έχει θετική έννοια, καθένας που έχει ισχύ μπορεί να κάνει αυτό που επιθυμεί. Μπορείς π.χ. να χρησιμοποιήσεις την ισχύ σου για το κοινό καλό, εξαναγκάζοντας για την διατήρηση ευγένειας αλλά και την απόκτηση θετικών αποτελεσμάτων. Επειδή η χρήση του όρου «ισχύς» προκαλεί σύγχυση, ο όρος «εξαναγκασμός» είναι πιο σαφής, εφόσον σχετίζεται με την έννοια της δυνατότητας για άσκηση βίας. Το παράδειγμα υπακοής του ενός σε άλλον έχει να κάνει με την χρήση βίας καθ' αυτή, ή με την απειλή αμφισβήτησης της ύπαρξης του (π.χ. χτύπημα, απειλή για τον αφανισμό του).⁶⁸

Η σκληρή ισχύς αποτελεί μεγάλο πεδίο μελέτης για τις διεθνείς σχέσεις, βοηθά στην εξέταση και την επίλυση διακρατικών θεμάτων. Είναι ουσιαστικά το αντικείμενο μελέτης και των πολιτικών ρεαλιστών, καθώς «οι ρεαλιστές θεωρούν πως η ισχύς μπορεί να λάβει άλλες μορφές και άλλα χαρακτηριστικά, αλλά απορρίπτουν την αποτελεσματικότητά τους σε σχέση με την σκληρή ισχύ». ⁶⁹ Δεν απορρίπτουν δηλαδή την ύπαρξη άλλων μορφών ισχύος ούτε τις κατακρίνουν, απορρίπτουν όμως την αποτελεσματικότητά τους.

Ο G. Gallarotti αναφέρει πως η σκληρή ισχύς βασίζεται στην κατοχή συγκεκριμένων πόρων, όπως χρήματα και υλικά μέσα για να εξαναγκάσεις τον άλλο. Για τους πολιτικούς ρεαλιστές οι χειροπιαστές πηγές ισχύος μπορεί να είναι είτε έκδηλες, είτε συμβολικές (π.χ. απειλή) και μπορούν όλες να χρησιμοποιηθούν για την επιβολή υποταγής παρέχοντας εγγυήσεις, κάτι που οι πηγές της ήπιας ισχύος δεν παρέχουν.⁷⁰

Με βάση αυτή τη σκέψη, κάθε κράτος που μπορεί να διαθέτει στρατιωτική δύναμη θα πρέπει να αποκτήσει, γιατί λειτουργεί ως εγγύηση για μελλοντικά δυσμενή ενδεχόμενα, ακόμα και αν διάφορες ενέργειες με χρήση ήπιας ισχύος μπορεί να

⁶⁷ Βλ. το ίδιο, σ. 81-82.

⁶⁸ Βλ. το ίδιο, σ. 82-83.

⁶⁹ Βλ. το ίδιο, σ. 85.

⁷⁰ Gallarotti, G. (2011). Soft power: what it is, why it's important, and the conditions for its effective use. *Journal of Political Power*, 4(1), 26-27. doi: 10.1080/2158379x.2011.557886

αποσοβήσουν υποθετικό συμβατικό πόλεμο.⁷¹ Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί πως άλλοι μελετητές, στις στρατηγικές της σκληρής ισχύος εντάσσουν πιο συγκεκριμένα την «στρατιωτική παρέμβαση, την καταναγκαστική διπλωματία και τις οικονομικές κυρώσεις για την επιβολή του εθνικού τους ενδιαφέροντος».⁷²

1.6 Η ήπια ισχύς

Η έννοια της **ήπιας ισχύος** ανήκει στον Joseph Nye και εμφανίζεται για πρώτη φορά στο βιβλίο του «*Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*» (1990). Η εισαγωγή της έννοιας αυτής έγινε για να αποδείξει πως οι ΗΠΑ διαθέτουν ακόμα ισχύ, και μάλιστα και τα δύο είδη της (σκληρή και ήπια), σε επαρκές ποσοστό για την αντιμετώπιση προκλήσεων της εποχής μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, εν αντιθέσει με κάποιους που υποστηρίζουν πως η ισχύς αυτή έχει αρχίσει να φθίνει.⁷³ Το 2002 προχωρά στην έκδοση ενός ακόμα βιβλίου που υπάρχει έντονα η έννοια της ήπιας ισχύος, με τίτλο «*The Paradox of American Power: Why The World's Only Super Power Can't Go It Alone*». Γενικά, η έννοια αυτή της ήπιας ισχύος προκάλεσε μεγάλη σύγχυση και εξαιτίας της κριτικής που προκάλεσε, ο Nye αφιέρωσε ένα ολόκληρο βιβλίο το 2004 με σκοπό την επεξήγηση της έννοιας. Το βιβλίο του αυτό ονομάζεται «*Soft Power: The Means to Success in World Politics*». Η συγκυρία μάλιστα τον ευνοούσε καθώς εξήγησε λεπτομερώς το μεταψυχροπολεμικό διεθνές σύστημα όπως και την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου το 2001, καθώς το πόσο μεγάλη σημασία έχει η ήπια ισχύς για την αντιμετώπιση τέτοιου είδους προκλήσεων στο μέλλον.

Ο J. Nye θεωρεί πως «*ήπια ισχύς είναι η ικανότητα του να πάρεις αυτό που θες περισσότερο μέσω της ελκυστικότητας σου παρά μέσω του καταναγκασμού ή των πληρωμών. Πηγάζει από την ελκυστικότητα του πολιτισμού, των πολιτικών ιδανικών και της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας*».⁷⁴ Συνεχίζει λέγοντας πως «*η θελκτικότητα είναι πιο αποτελεσματική από τον καταναγκασμό και αξίες όπως δημοκρατία, ανθρώπινα*

⁷¹ Βλ. το ίδιο, σ. 27.

⁷² Wilson, E. (2008). Hard Power, Soft Power, Smart Power. *The ANNALS of The American Academy of Political and Social Science*, 616(1), p. 114. Ανακτήθηκε 15 Οκτωβρίου, 2018, from <http://nghiencuuquocte.net/wp-content/uploads/2014/03/Hard-power-soft-power-smart-power.pdf>

⁷³ Κωνσταντόπουλος, Ι. (2014). Ήπια Ισχύς- η περίπτωση της Κίνας. Στο Α. Σαμαράς (Επιμ.), *Εικόνες Κρατών Στρατηγική Επικοινωνία, Ήπια Ισχύς και Μέσα Ενημέρωσης* (σ. 128-147). Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

⁷⁴ Nye, J. S. Jr. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, σ. X. New York: PublicAffairs.

δικαιώματα και ατομικές ευκαιρίες είναι βαθιά θελκτικές». ⁷⁵ Επίσης αναφέρει πως κάθε είδος ελκυστικότητας μπορεί να μετατραπεί σε απέχθεια εάν ο τρόπος δράσης είναι υπεροπτικός και αλαζονικός. Δίνει μεγάλη σημασία στην έννοια της «πειθώς» και της «νομιμοποίησης» καθώς τις θεωρεί κεντρικές για την ήπια ισχύ. Χαρακτηριστικά, αναφέρει πως «είναι πιθανότερο να πείσεις τον άλλο να κάνει κάτι για σένα χωρίς τη χρήση απειλών η παρακινήσεων, εάν ο άλλος πιστεύει πως οι στόχοι σου είναι νομιμοποιημένοι». ⁷⁶ Η έννοια της ήπιας ισχύος ισούται με την απουσία του καταναγκασμού, που αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα της σκληρής ισχύος. Ο Nye αναφέρει ακόμα πως «ήπια ισχύς είναι η ικανότητα να σμιλεύσεις τις προτιμήσεις των άλλων» ⁷⁷ και εμπεριέχει την έννοια της ηγεσίας με βάση το παράδειγμα που δίνεις. ⁷⁸

Όπως αναφέρθηκε πριν, η σκληρή ισχύς βασίζεται σε χειροπιαστούς πόρους. Αντιθέτως, η ήπια ισχύς βασίζεται σε μη χειροπιαστές πηγές, κάτι που προκαλεί μεγάλη ασάφεια σχετικά με την εξήγηση του φαινομένου της. Κατά τον G. Gallarotti, η αλλαγή στο διεθνές σύστημα παρέχει μεγαλύτερες ευκαιρίες, ταυτόχρονα όμως παρουσιάζει και μεγαλύτερες απειλές. Το γεγονός αυτό καθιστά την εθνική ισχύ των κρατών δυσκολότερη στη διαχείριση, κάτι που έχει αναδείξει την ανάγκη νέων προσεγγίσεων σχετικά με την ισχύ και τον συνεχώς εξελισσόμενο ρόλο της. ⁷⁹

Για τους λόγους αυτούς, η προσοχή και η μελέτη της ήπιας ισχύος έχει αυξηθεί συγκριτικά με την σκληρή ισχύ. Πλέον, με τις αλλαγές στο διεθνές πεδίο, η επιβολή σε άλλα κράτη και σε άλλους μη κρατικούς δρώντες καθώς και ο εξαναγκασμός τους μέσω της σκληρής ισχύος (απειλές και καταναγκασμός) καθίσταται δύσκολη απόπειρα, κάτι που αναδεικνύει τη σημασία της ήπιας ισχύος για την ενίσχυση επιρροής σχετικά με διεθνείς εκβάσεις. ⁸⁰

Εφόσον οι πηγές της δεν είναι χειροπιαστές και σαφείς, αξίζει να αναφερθούμε σε αυτές. Κατά τον J. Nye οι πηγές αυτές είναι τρεις και είναι οι εξής: ⁸¹

- Η κουλτούρα (πολιτισμός) μιας χώρας, η οποία αποτελεί το σύνολο των αξιών και των πρακτικών που αποτελούν χαρακτηριστικό γνώρισμα μιας κοινωνίας

⁷⁵ Βλ. το ίδιο.

⁷⁶ Βλ. το ίδιο, σ. 2.

⁷⁷ Βλ. το ίδιο, σ. 5.

⁷⁸ Ο Nye αναφέρει την έννοια ως «Leading by Example», βλ. το ίδιο.

⁷⁹ Gallarotti, G. (2011). Soft power: what it is, why it's important, and the conditions for its effective use. *Journal of Political Power*, 4(1), σ. 26. doi: 10.1080/2158379x.2011.557886

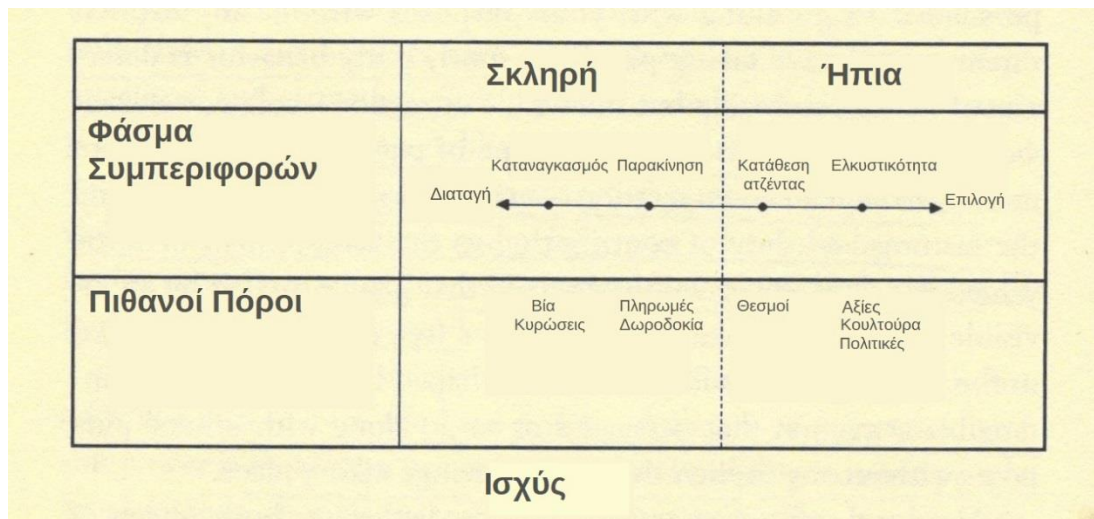
⁸⁰ Βλ. το ίδιο.

⁸¹ Nye, J. S. Jr. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, σ. 11-15. New York: PublicAffairs.

και μπορεί να εκδηλωθεί με διαφορετικό τρόπο. Διακρίνεται σε δύο είδη, την υψηλή κουλτούρα που απευθύνεται στις ελίτ (high culture) και είναι η τέχνη, η λογοτεχνία και η εκπαίδευση, και τη δημοφιλή κουλτούρα (popular culture) που αποσκοπεί στη μαζική διασκέδαση, όπως το Hollywood.

- Οι πολιτικές αξίες του εσωτερικού και οι κυβερνητικές τακτικές είναι μια πηγή ήπιας ισχύος. Ο Nye αναφέρει σαν παράδειγμα πως η θανατική ποινή σε ορισμένες πολιτείες και οι χαλαροί κανόνες σχετικά με την οπλοφορία υποτιμούν την Αμερικανική ήπια ισχύ στην Ευρώπη.
- Η εξωτερική πολιτική είναι και αυτή σημαντική πηγή για μια χώρα, αρκεί να είναι νομιμοποιημένη η δράση της και να διαπνέεται από ηθικές αρχές. Για παράδειγμα, η προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δημοκρατίας ενισχύουν την θετική εικόνα μιας χώρας.

Φαίνεται έτσι πως η κυβέρνηση για τον Nye παίζει ένα καθοριστικό ρόλο στη χάραξη στρατηγικής που θα αυξήσει την ήπια ισχύ μιας χώρας. Ο ίδιος αναφέρει πως η ήπια ισχύς όμως είναι δύσκολη στο χειρισμό από την κυβέρνηση, αντίθετα με τη σκληρή ισχύ. Η επίδραση των πολιτικών που υιοθετεί η κυβέρνηση αλλάζει ανάλογα με το γενικότερο πλαίσιο, μια πολιτική μπορεί να είναι ελκυστική για μια ορισμένη χώρα σε ένα ορισμένο χρόνο, ενώ σε άλλη να μην είναι, εννοώντας πως προφανώς η αποτελεσματικότητα της ήπιας ισχύος έχει και όρια.⁸²

Εικόνα 1: Ισχύς⁸³

⁸² Βλ. το ίδιο, σ. 15-18.

⁸³ Βλ. το ίδιο, σ. 8.

1.7 Η αμφίδρομη σχέση μεταξύ σκληρής και ήπιας ισχύος

Καθίσταται σαφές πως οι δύο τύποι ισχύος είναι διαφορετικοί. Ο σκληρός τύπος ισχύος βασίζεται στην παρακίνηση, τον καταναγκασμό και ενίοτε στη βία, ενώ ο ήπιος τύπος στην ευγένεια, την ελκυστικότητα, την πειθώ, την ηθική, τις κοινές αξίες. *«Η διαφορά τους έγκειται δηλαδή στους τρόπους με τους οποίους κάποιος μπορεί να επιδιώξει το αποτέλεσμα που επιθυμεί».*⁸⁴

Επιπλέον, διαφορά υπάρχει όπως προαναφέρθηκε στις πηγές τους. Η σκληρή ισχύς βασίζεται σε χειροπιαστές πηγές, εύκολες στη διαχείριση, ενώ η ήπια ισχύς βασίζεται σε πηγές με ασάφεια και μη χειροπιαστές.

Οι δύο τύποι ισχύος βέβαια είναι στενά συνυφασμένοι, εφόσον αμφότεροι *«αποτελούν στοιχεία της ικανότητας του να πετύχει κάποιος τους επιθυμητούς στόχους μέσω του επηρεασμού της συμπεριφοράς των άλλων».*⁸⁵ Η σχέση τους εκτός από στενή, παρά τις διαφορές που έχουν, αρκετές φορές κρίνεται πολύπλοκη και ταυτόχρονα διαδραστική, μπορούν δηλαδή να ενισχύσουν η μια την άλλη καθώς μόνες τους δεν είναι τέλειες ως προς τα αποτελέσματα που θα επιφέρουν.⁸⁶ Ο G.M. Gallarotti θεωρεί πως οι πηγές της ήπιας ισχύος, δηλαδή, μπορεί να ενισχύσουν την σκληρή ισχύ και το αντίστροφο.⁸⁷ Ως ένα παράδειγμα δίνεται η άμυνα με στρατιωτικά μέσα σε ένα κράτος, το οποίο δέχεται επίθεση από κάποιο τρίτο κράτος, κάτι που προφανώς βελτιώνει την εικόνα του κράτους-προστάτη στην κοινή γνώμη.⁸⁸ Ακόμα και η κατοχή της σκληρής ισχύος μπορεί να δημιουργήσει ήπια ισχύ, μέσω του θαυμασμού και σεβασμού που θα επιφέρει η εικόνα ενός μεγάλου στρατιωτικού οπλοστασίου μιας χώρας, ή ένας διαδεδομένος μύθος ενός κράτους που είναι άτρωτο.⁸⁹ Όπως υποστηρίζεται, ακόμα και η χρήση βίας μπορεί να «γεννήσει» ήπια ισχύ, *«αρκεί η χρήση της να είναι σύμφωνη με τις αρχές και τους κανόνες που πρεσβεύει η ήπια ισχύ, αποσκοπώντας σε ευρέως αποδεκτούς στόχους, όπως η διατήρηση της ειρήνης, η προστασία εθνών που δέχονται επίθεση ή η απελευθέρωση ενάντια στην τυραννία».*⁹⁰

⁸⁴ Βλ. το ίδιο, σ. 6.

⁸⁵ Βλ. το ίδιο, σ. 7.

⁸⁶ Βλ. το ίδιο, σ. 25.

⁸⁷ Gallarotti, G. (2011). Soft power: what it is, why it's important, and the conditions for its effective use. *Journal of Political Power*, 4(1), σ. 33. doi: 10.1080/2158379x.2011.557886

⁸⁸ Βλ. το ίδιο.

⁸⁹ Βλ. το ίδιο και Nye, J. S. Jr. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, σ. 26. New York: PublicAffairs.

⁹⁰ Gallarotti, G. (2011). Soft power: what it is, why it's important, and the conditions for its effective use. *Journal of Political Power*, 4(1), σ. 33. doi: 10.1080/2158379x.2011.557886

Ο G. Gallarotti με την ίδια λογική αναφέρει πως όπως ο ένας τύπος ισχύος μπορεί να ενισχύσει τον άλλο, με την ίδια ευκολία μπορεί να τον υπονομεύσει. Η υιοθέτηση δράσεων που μπορεί να συμβάλλουν στην ενίσχυση της ήπιας ισχύος μπορεί να δημιουργήσουν μεγάλο πλήγμα στην σκληρή ισχύ, και το αντίστροφο. Ένα παράδειγμά του είναι πως «*διεθνείς συμφωνίες, όπως εκείνες για την υπερθέρμανση του πλανήτη υπάρχει πιθανότητα να ελαχιστοποιήσουν την οικονομική ανάπτυξη ενώ το δίκαιο της θάλασσας θα μειώσει την πρόσβαση σε περιοχές που μπορεί να είναι πλούσιες σε πλουτοπαραγωγικές πηγές*».⁹¹

Η μελέτη του δεν παραλείπει να αναφέρει τρόπους και δράσεις μέσω των οποίων επιστρατεύονται και οι δύο τύποι ισχύος. Για παράδειγμα, η παροχή διεθνούς βοήθειας ενισχύει την εικόνα μιας χώρας αλλά μπορεί να προκαλέσει και ρευστότητα για την αποπληρωμή χρεών σε τράπεζες εθνών-δωρητών. Η κατηγοριοποίηση τους έτσι καθίσταται ατελής και αυθαίρετη, καθώς και η αποτελεσματικότητα της χρήσης τους βασίζεται πάντα στις συγκεκριμένες υπάρχουσες συνθήκες.⁹²

1.8 Η έξυπνη ισχύς

Εφόσον παρατηρήσαμε την αμφίδρομη σχέση μεταξύ ήπιας και σκληρής ισχύος, αξίζει να ασχοληθούμε και με την έννοια της *έξυπνης ισχύος* (smart power). Η ιδέα αυτή της έξυπνης ισχύος ανήκει και εκείνη στον J. Nye, ο οποίος δεχόμενος κριτική για την έννοια της ήπιας ισχύος, θεώρησε αναγκαίο να «*αντιμετωπίσει την λάθος εντύπωση πως η ήπια ισχύς από μόνη της μπορεί να παράγει αποτελεσματική εξωτερική πολιτική*».⁹³

Πολύ σημαντικό στο σημείο αυτό είναι να ορίσουμε την έξυπνη ισχύ. Ο J. Nye και ο R. Armitage αναφέρουν πως η έξυπνη ισχύς είναι η ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής, μιας βάσης πόρων και εργαλειοθήκης για να πετύχεις τον στόχο σου χρησιμοποιώντας σκληρή και ήπια ισχύ. Αποτελεί μια προσέγγιση που τονίζει τη σημασία ισχυρού στρατού, επενδύει όμως ταυτόχρονα και σε συμμαχίες,

⁹¹ Βλ. το ίδιο, σ. 33-34.

⁹² Βλ. το ίδιο, σ. 34.

⁹³ Nye, J. S. Jr. (2009). Get Smart Combining Hard Power and Soft Power. *Foreign Affairs*, 88(4), σ. 160-163.

συνεργασίες και θεσμούς για την επέκταση της επιρροής σου και την εδραίωση της νομιμοποιημένης δράσης σου.⁹⁴

Ο E. Wilson ορίζει την έξυπνη ισχύ ως «την ικανότητα ενός δρώντα να χρησιμοποιήσει στοιχεία σκληρής και ήπιας ισχύος με τρόπο που να ενισχύει η μία την άλλη έτσι ώστε οι στόχοι του να προωθούνται ικανοποιητικά και αποτελεσματικά».⁹⁵ Ο M. Pallaver θεωρεί την έξυπνη ισχύ ως «έναν συνδυασμό διπλωματικών, οικονομικών, στρατιωτικών, πολιτικών, νομικών και πολιτισμικών εργαλείων, και πως η E.E είναι το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα συνδυασμού και ισορροπίας όλων αυτών των διαφορετικών παραγόντων».⁹⁶

Εφόσον η σκληρή και η ήπια ισχύς δεν επαρκούν από μόνες τους για να φέρουν εις πέρας δύσκολους στόχους για τις χώρες, απαιτείται κάτι διαφορετικό. Αυτό, κατά πολλούς, δεν είναι άλλο από τον έξυπνο και άρτιο συνδυασμό των δύο τύπων ισχύος για την επίτευξη εθνικών στόχων, το οποίο είναι η *έξυπνη ισχύς*.⁹⁷ Όπως προαναφέρθηκε η χρήση κάθε τύπου ισχύος πρέπει να γίνεται εφόσον έχει μελετηθεί το γενικό πλαίσιο και οι συνθήκες κάθε περίπτωσης. Για παράδειγμα, για κάποιο πρόβλημα σε μια δεδομένη χρονική στιγμή μπορεί να απαιτείται η χρήση περισσότερο ήπιας και λιγότερο σκληρής ισχύος, ενώ για ένα άλλο ζήτημα να απαιτείται το αντίθετο.⁹⁸

Ο αποτελεσματικός συνδυασμός προϋποθέτει κάτι που ο J. Nye ονομάζει «*contextual intelligence*». Για να παραχθεί μια αποτελεσματική στρατηγική έξυπνης ισχύος στην εξωτερική πολιτική, υποστηρίζει, απαιτείται αυτό το διαγνωστικό εργαλείο, το οποίο το είχε πρωτοαναφέρει στο βιβλίο του «*The Powers to Lead*». Οι υπεύθυνοι για τη χάραξη της πολιτικής οφείλουν να διαθέτουν αυτή τη διαίσθηση του

⁹⁴ Nye, J. S., & Armitage, R. L. (2007). A Smarter, More Secure America. CSIS Commission on Smart Power, σ.7. Ανακτήθηκε 19 Οκτωβρίου, 2018, από https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/media/csis/pubs/071106_csissmartpowerreport.pdf

⁹⁵ Wilson, E. (2008). Hard Power, Soft Power, Smart Power. *The ANNALS of The American Academy of Political and Social Science*, 616(1), σ. 115. Ανακτήθηκε 15 Οκτωβρίου, 2018, από <http://nghienquocnet.net/wp-content/uploads/2014/03/Hard-power-soft-power-smart-power.pdf>

⁹⁶ Pallaver, M. (2011). *Power and Its Forms: Hard, Soft, Smart* (Master of Philosophy), σ. 20. The London School of Economics and Political Science, London.

⁹⁷ Nye, J. S., & Armitage, R. L. (2007). A Smarter, More Secure America. CSIS Commission on Smart Power, σ.7. Ανακτήθηκε 19 Οκτωβρίου, 2018, από https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/media/csis/pubs/071106_csissmartpowerreport.pdf

⁹⁸ Raimzhanova, A. (2015). *Power In IR: Hard, Soft, and Smart [άρθρο pdf]*, σ. 13. Bucharest: Institute for Cultural Diplomacy and the University of Bucharest. Ανακτήθηκε 9 Οκτωβρίου, 2018, από http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2015-12_annual/Power-In-Ir-By-Raimzhanova,-A.pdf

γενικότερου πλαισίου με σκοπό την ευθυγράμμιση των τακτικών με τους στόχους για να παράγουν έξυπνη στρατηγική.⁹⁹

Σύμφωνα με τον E. Wilson, η αναζήτηση της έξυπνης ισχύος έχει γίνει πιο έντονη τα τελευταία χρόνια λόγω των αλλαγών στη φύση του πολέμου, που βασίζεται πλέον περισσότερο σε τεχνολογικά-ψηφιακά και όχι τόσο στρατιωτικά μέσα, της ανόδου διάφορων κρατών και της επιρροής τους, αλλά και της αλλαγής των πληθυσμών-στόχων. Οι πληθυσμοί έχουν γίνει περισσότερο έξυπνοι σε σχέση με παλαιότερα λόγω του υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης, η οποία τους καθιστά λιγότερο δεκτικούς στην εξωτερική επιρροή και στην άσκηση σκληρής και ήπιας ισχύος σε βάρος τους. Ακόμα, ο θεσμός της δημοκρατίας θέτει όρια και περιορισμούς στη συμπεριφορά και την εξωτερική πολιτική ενάντια σε άλλα κράτη.¹⁰⁰

Στην μελέτη του E. Wilson για τις μορφές ισχύος καταγράφεται πως πρέπει να ενισχυθεί η αποτελεσματικότητα στην ανάπτυξη τόσο της ήπιας όσο και της σκληρής ισχύος, καθώς και η αποτελεσματικότητα τους στη συνδυαστική χρήση τους ως «έξυπνη ισχύς». Απαιτείται κατά την κρίση του ένα ισχυρό γενικό πλαίσιο για την έξυπνη ισχύ, το οποίο οφείλει να λαμβάνει υπόψιν τις εξής παραμέτρους:¹⁰¹

- Το στόχο πάνω στον οποίο θα χρησιμοποιηθεί ο τύπος ισχύος, τη φύση του, αλλά και τις γενικότερες συνθήκες. Εάν αυτοί που χρησιμοποιούν την ισχύ αγνοούν τα στοιχεία αυτά για τους πληθυσμούς ή περιοχές-στόχους, τότε η ισχύς δεν μπορεί να χαρακτηρίζεται «έξυπνη».
- Αυτογνωσία και καλύτερη επίγνωση των στόχων αλλά και των δυνατοτήτων του χρήστη. Ο χρήστης οφείλει να γνωρίζει το τι επιζητά η χώρα του, ή η κοινότητα του, αλλά ταυτόχρονα οφείλει να γνωρίζει αν είναι σε θέση να τα πετύχει και εάν διαθέτει θέληση. Τότε θα μπορούμε να μιλάμε για «έξυπνη ισχύ».
- Επίγνωση του ευρύτερου περιφερειακού αλλά και διεθνούς πλαισίου στο οποίο θα διενεργήσει ο χρήστης.
- Τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν, όπως επίσης το πως και πότε θα αξιοποιηθούν ατομικά, ή σε συνδυασμό. Η «έξυπνη ισχύς» είναι η γνώση ποιου

⁹⁹ Nye, J. S. Jr. (2009). Get Smart Combining Hard Power and Soft Power. *Foreign Affairs*, 88(4), σ. 160-163.

¹⁰⁰ Wilson, E. (2008). Hard Power, Soft Power, Smart Power. *The ANNALS of The American Academy of Political and Social Science*, 616(1), σ. 113 Ανακτήθηκε 15 Οκτωβρίου, 2018, from <http://nghienquocnet.net/wp-content/uploads/2014/03/Hard-power-soft-power-smart-power.pdf>

¹⁰¹ Βλ. το ίδιο, σ. 115-116.

μέσου, πότε, και κάτω από ποιες περιστάσεις. Με λίγα λόγια, είναι η αντίληψη των δυνατοτήτων αλλά και των αρνητικών του κάθε μέσου.

Επειδή η έξυπνη ισχύς αποτελεί μια σχετικά καινούργια έννοια στις διεθνείς σχέσεις, υπάρχει σύγχυση σχετικά με το πως μπορεί να χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικά, αλλά και με το ποιες είναι οι πηγές και τα εργαλεία της. Οι πηγές είναι αποκλειστικά δικές της, ή ουσιαστικά τις πηγές της συνθέτουν εκείνες της ήπιας και της σκληρής ισχύος;

Η Α. Raimzhanova, παρουσιάζοντας το ερώτημα και προσπαθώντας να απαντήσει, αναφέρει πως προφανώς κάποιος μπορεί να θεωρεί ότι η έξυπνη ισχύς έχει τις δικές της πηγές, όπως ακριβώς συμβαίνει με τις πηγές της σκληρής και της ήπιας ισχύος. Αποδέχεται το γεγονός ότι η σύνθεση των δύο μορφών ισχύος έχει ως αποτέλεσμα την έξυπνη ισχύ, αλλά ως πηγή της θεωρεί ένα εργαλείο το οποίο ταυτόχρονα μπορεί να συνεισφέρει στη βελτίωση της σκληρής και ήπιας ισχύος. Στην ανάλυση της αναφέρει την εκπαίδευση, την οποία ορίζει ως εργαλείο έξυπνης ισχύος.¹⁰²

Κατά την άποψή της, η εκπαίδευση είναι μια πολύ αποτελεσματική πηγή έξυπνης ισχύος. Ως πηγή ήπιας ισχύος, μπορεί να συνδράμει στην ενίσχυσή της μέσω προγραμμάτων εκπαίδευσης και ανταλλαγών. Οι ανταλλαγές αυτές δημιουργούν θετικές εντυπώσεις σε άλλες χώρες ενώ η εκπαίδευση μπορεί να διαμορφώσει την άποψη των συμμετεχόντων. Για τους λόγους αυτούς αποτελεί ένα πειστικό τύπο της δημόσιας διπλωματίας αλλά και της ήπιας ισχύος γενικότερα. Ως προς την σκληρή ισχύ, η εκπαίδευση μπορεί να ενισχύσει την οικονομική κατάσταση μιας χώρας μέσω της ανάπτυξης του ανθρώπινου κεφαλαίου. Τα άτομα ενισχύοντας τη γνώση τους και τις τεχνικές τους, ταυτόχρονα ενισχύουν την παραγωγικότητα και τις αποδοχές τους, δίνοντας στη συνέχεια ώθηση στην οικονομία της κοινωνίας που διαμένουν. Τα κέρδη των ατόμων μετατρέπονται σταδιακά σε συλλογικά κέρδη.¹⁰³

¹⁰² Raimzhanova, A. (2015). *Power In IR: Hard, Soft, and Smart [άρθρο pdf]*, σ. 14-15. Bucharest: Institute for Cultural Diplomacy and the University of Bucharest. Ανακτήθηκε 9 Οκτωβρίου, 2018, από <http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2015-12-annual/Power-In-Ir-By-Raimzhanova,-A.pdf>

¹⁰³ Βλ. το ίδιο, σ. 15-16.

Κεφάλαιο 2: Η ανάδυση της «ήπιας ισχύος» στην Κίνα, η μελέτη και διάδοσή της και η κριτική που αντιμετώπισε γενικότερα

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο εξηγείται αρχικά η ανάδειξη της έννοιας της ήπιας ισχύος στην χώρα της Κίνας. Στη συνέχεια, αναλύεται η σημασία που έχει ο συγκεκριμένος τύπος ισχύος για την Κίνα, αλλά καταγράφεται και η κριτική που της άσκησαν ορισμένοι κινέζοι θεωρητικοί, εφόσον την μελέτησαν προσεκτικότερα εξαιτίας της απήχησης που εκείνη κέρδισε. Παρουσιάζεται ακόμη ένα εναλλακτικό μοντέλο για την ήπια ισχύ που πρότειναν δύο Κινέζοι ακαδημαϊκοί. Τέλος, παρουσιάζονται οι δύο αντικρουόμενες σχολές που ερευνούσαν ποιος τομέας αποτελεί το «επίκεντρο» για την ήπια ισχύ της Κίνας, με την μία να υποστηρίζει τον τομέα του πολιτισμού και την άλλη τον τομέα της πολιτικής.

2.1 Η ανάδειξη της έννοιας της ήπιας ισχύος στην Κίνα

Το κράτος της Κίνας έζησε μια χρονική περίοδο μεγάλης οικονομικής ανάπτυξης, κάτι που είχε ως αποτέλεσμα την εδραίωσή της ως μια παγκόσμια οικονομική δύναμη το 2010, εφόσον ξεπέρασε και την Ιαπωνία σε ονομαστικό ΑΕΠ.¹⁰⁴ Πλέον αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία, αμέσως μετά από εκείνη των Η.Π.Α. Η αιτία ήταν κυρίως η οικονομική αναμόρφωση που οφείλεται στην πρωτοβουλία του Deng Xiaoping το 1978, η οποία μετέτρεψε την Κίνα σε ένα εκσυγχρονισμένο και διεθνοποιημένο κράτος, το οποίο ξεπέρασε το 2007 σε εξαγωγές ακόμα και τις Η.Π.Α (1,218 δις. έναντι 1,162 δις. δολάρια), αλλά αποτέλεσε και τον μεγαλύτερο κάτοχο ξένου αποθεματικού συναλλάγματος, αξίας 1.9 τρις. δολαρίων.¹⁰⁵ Η Κίνα αποτελούσε μια κεντρικά κατευθυνόμενη οικονομία, η οποία σταδιακά μεταλλάχθηκε σε μια οικονομία της αγοράς βάσει των διεθνών προτύπων, κάτι που πλέον αναγνωρίζεται από την Ε.Ε αλλά και από τις Η.Π.Α και την Ιαπωνία.¹⁰⁶ Η ραγδαία αυτή αυξανόμενη οικονομία προκαλεί ταυτόχρονα άνοδο της επιρροής της

¹⁰⁴ Lai, H. (2012). The Soft Power Concept and a Rising China. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 1. New York: Routledge.

¹⁰⁵ Zheng, D. (2009). China's Use of Soft Power in the Developing World: Strategic Intentions and Implications for the United States. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 1-3. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

¹⁰⁶ Pang, Z. (2007). *China's Soft Power*, σ. 9. Washington: The Brookings Institution.

Κίνας σε διεθνές επίπεδο, και συνεπακόλουθα τη βοήθά στην επέκταση της ήπιας ισχύος της.¹⁰⁷

Αρχικά, το ζήτημα για την ήπια ισχύ στην Ασία γενικότερα, και της Κίνας ειδικότερα, δεν είχε μελετηθεί επαρκώς από ακαδημαϊκούς της Δύσης, από τους οποίους παρουσιάστηκε μόνο ένας περιορισμένος αριθμός δημοσιεύσεων στο διαδίκτυο, όπως του Gill και του Huang και ένα βιβλίο του J. Kurlantzick, το «*Charm Offensive: How China's Soft Power is Transforming the World*», γραμμένο στην αγγλική γλώσσα.¹⁰⁸ Αντίθετα, οι ακαδημαϊκοί της Ανατολής ασχολήθηκαν με το θέμα εκτενέστερα και πιο παραγωγικά, παρουσιάζοντας δημοσιεύσεις και αναλύσεις όπως του Liu με τον Wang και του Yan.¹⁰⁹

Τη δεκαετία του '90, οι υπεύθυνοι για την εξωτερική πολιτική της Κίνας δεν υιοθέτησαν τον όρο «ήπια ισχύς», αν και αναζητούσαν στοιχεία που προσidiaζαν σε εκείνη.¹¹⁰ Μετά τα γεγονότα στην πλατεία Τιενανμέν το 1989, βασικό ζήτημα για την εξωτερική πολιτική της Κίνας ήταν η αντιμετώπιση ενός πλέγματος κρίσεων όπως το ζήτημα με την Ταϊβάν, οι κατηγορίες που της απέδιδαν για καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η εξάπλωση οπλικών συστημάτων και ο -κατά λάθος- βομβαρδισμός της πρεσβείας της στο Βελιγράδι, επιζητώντας κατ' επέκταση την αποφυγή της διεθνούς της απομόνωσης.¹¹¹

Οι λόγοι που γινόταν αναφορά στην έννοια της *ήπιας ισχύος* ήταν πρώτον, μόνο για να κατηγορήσουν τις Η.Π.Α ότι χρησιμοποιούν προπαγανδιστικά τις πηγές τους με σκοπό τη νομιμοποίηση της πολιτικής δράσης τους και δεύτερον, όταν τονιζόταν η μεγάλη ανάγκη θεσμικής αναμόρφωσης με σκοπό τον εκμοντερνισμό της Κίνας, στο πλαίσιο της εσωτερικής της πολιτικής.¹¹² Οι Κινέζοι αναλυτές θεωρούσαν μάλιστα την έννοια ως ένα «*προνόμιο της Δύσης*», προκρίνοντας μάλιστα την ύπαρξη μεγάλης ανάγκης για προστασία από τον νέο τύπο αυτό ισχύος, όπως ακριβώς συμβαίνει και με την σκληρή ισχύ της Δύσης.¹¹³

¹⁰⁷ Lai, H. (2012). The Soft Power Concept and a Rising China. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 1. New York: Routledge.

¹⁰⁸ Hunter, A. (2008). *China and Soft Power*, σ. 3. Coventry: Coventry University – Centre for Peace and Reconciliation Studies.

¹⁰⁹ Βλ. το ίδιο, σ. 4.

¹¹⁰ Deng, Y. (2009). The New Hard Realities: "Soft Power" and China in Transition. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 64-65. Lanham (MD): Lexington Books.

¹¹¹ Βλ. το ίδιο, σ. 65.

¹¹² Βλ. το ίδιο, σ. 65-66.

¹¹³ Βλ. το ίδιο, σ. 65.

Βέβαια, η εισαγωγή της έννοιας της *ήπιας ισχύος* στον ακαδημαϊκό κόσμο δεν καθυστέρησε σχεδόν καθόλου. Το 1990 γίνεται η πρώτη παρουσίασή της από τον J. Nye στο βιβλίο του «*Bound to Lead*», και η μετάφραση του βιβλίου στα κινεζικά γίνεται δύο μόνο χρόνια αργότερα, το 1992 από τον He Xiaodong, επηρεάζοντας ένα μεγάλο μέρος της ακαδημαϊκής κοινότητας για περαιτέρω ενασχόληση με το ζήτημα.¹¹⁴ Η συζήτηση αυτή αρχικά παρέμεινε μεταξύ των ακαδημαϊκών πολύ περιορισμένη και σε θεωρητικό επίπεδο, με τα κύρια ερωτήματα που τους απασχολούσαν να είναι το «*τί είναι ήπια ισχύς*» και το πώς μπορούν να την ορίσουν έχοντας στο νου τους το κινεζικό πλαίσιο.¹¹⁵ Απέριπταν τον συγκεκριμένο όρο «ήπια ισχύς» του J. Nye, αντιλαμβανόμενοι και αποδεχόμενοι όμως το τι ήθελε εκείνος να εξηγήσει.¹¹⁶ Είναι άξιο αναφοράς πως αρχικά η κινεζική βιβλιογραφία αναφερόταν σε «πνευματική» και «υλική» ισχύ, και όχι στις ευρέως -πλέον- διαδεδομένες έννοιες *σκληρής* και *ήπιας ισχύος*.¹¹⁷

Ο όρος της *ήπιας ισχύος* εμφανίζεται συχνά σε λόγια η γραπτά δημοσιογράφων, αναλυτών, πολιτικών ηγετών και ακαδημαϊκών στην Κίνα, αφού εκείνη αποτελεί ένα από τα βασικότερα στοιχεία για την εξωτερική πολιτική της χώρας, αναδεικνύοντας ταυτόχρονα και την αυξανούσα σημασία της για την διεθνή πολιτική.¹¹⁸ Αποτελώντας όμως ένα σχετικά καινούργιο «εργαλείο» για την κινεζική εξωτερική πολιτική, δεν απουσιάζουν συχνές αντιπαραθέσεις και παρανοήσεις ως προς την ερμηνεία και τη χρήση της.¹¹⁹

Το 2002, στο 16^ο Συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος Κίνας, γίνεται εντός μιας πολιτικής έκθεσης η πρώτη αναφορά σε αυτό που ονομάζουμε ήπια ισχύ, χωρίς

¹¹⁴ Ding, S. (2010). Analyzing Rising Power from the Perspective of Soft Power: A New Look at China's Rise to the status quo Power. *Journal of Contemporary China*, 19(64), σ. 263.
doi: 10.1080/10670560903444207

¹¹⁵ Glaser, M. & Murphy, M. (2009). Soft Power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 11. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

¹¹⁶ Βλ. το ίδιο.

¹¹⁷ Ding, S. (2010). Analyzing Rising Power from the Perspective of Soft Power: A New Look at China's Rise to the status quo Power. *Journal of Contemporary China*, 19(64), σ. 263.
doi: 10.1080/10670560903444207

¹¹⁸ Li, M. (2008). China Debates Soft Power. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(2), σ. 287-289. doi: 10.1093/cjip/pon011

¹¹⁹ Suzuki, S. (2010). The Myth and Reality of China's "Soft Power". Στο I. Parmar & M. Cox (επιμ.), *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, Historical and Contemporary Perspectives*, σ. 210. London & New York: Routledge.

να εξηγείται ο όρος ξεκάθαρα, αλλά δίνοντας βαρύτητα στην έννοια του «πολιτισμού» για την εθνική ισχύ αλλά και για τον διεθνή ανταγωνισμό.¹²⁰

Στις 28 Μαΐου του 2004, γίνεται η 13η συνεδρίαση ομαδικής μελέτης του Πολιτικού Γραφείου του Κομμουνιστικού Κόμματος Κίνας, στην οποία γίνεται ξεκάθαρη η ύπαρξη της έννοιας της ήπιας ισχύος εντός δύο άρθρων.¹²¹ Το πρώτο άρθρο αναφερόταν στην ανάγκη ανάπτυξης της κινεζικής φιλοσοφίας και των κοινωνικών επιστημών επειδή εκείνα αποτελούν τα σημαντικότερα στοιχεία ήπιας ισχύος, παρουσιάζοντας μάλιστα και έναν ορισμό της, λέγοντας πως εκείνη είναι «η ελκυστικότητα που προκαλεί διεθνώς ο πολιτισμός, οι αξίες, το κοινωνικό η πολιτικό σύστημα και το αναπτυξιακό μοντέλο μιας χώρας».¹²² Η δεύτερη εργασία, με τίτλο «*Η Κίνα χρειάζεται ήπια ισχύ*», αναφερόταν στο γεγονός πως η ιδεολογία και ο πολιτισμός μιας χώρας διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στον ανταγωνισμό μεταξύ κρατών, τονίζοντας ταυτόχρονα την ανάγκη για την βελτίωση της ήπιας ισχύος της Κίνας, με σκοπό εκείνη να αντιμετωπίζεται με μεγαλύτερο σεβασμό από την παγκόσμια γνώμη.¹²³

Στα μέσα του 2000 δηλαδή, η έννοια γνωρίζει μια μεγάλη απήχηση, παύει να χρησιμοποιείται μόνο από ακαδημαϊκούς και αρχίζει να εμφανίζεται σε διάφορα άρθρα, σε blogs, σε συζητήσεις, σε ψηφοφορίες, στο ευρύ κοινό αλλά και σε λόγους πολιτικών αξιωματούχων.¹²⁴

Η πρώτη φορά που γίνεται ξεκάθαρη χρήση του όρου από πολιτικό αξιωματούχο είναι στις 4 Ιανουαρίου το 2006, από τον Πρόεδρο Hu Jintao, ο οποίος σε μια κλειστή ομάδα που ασχολούταν με τις εξωτερικές υποθέσεις είπε χαρακτηριστικά: «*η αύξηση της διεθνούς θέσης και επιρροής της Κίνας πρέπει να αποδεικνύεται τόσο στην σκληρή της ισχύ, όπως η οικονομία, η επιστήμη, η τεχνολογία και η εθνική άμυνα, όσο και στην ήπια της ισχύ, όπως ο πολιτισμός*».¹²⁵ Το ίδιο έτος σε

¹²⁰ Glaser, M. & Murphy, M. (2009). Soft Power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 15. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS) και Li, M. (2008). China Debates Soft Power. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(2), σ. 289. doi: 10.1093/cjip/pon011

¹²¹ Lai, H. (2012). The Soft Power Concept and a Rising China. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 11. New York: Routledge.

¹²² Βλ. το ίδιο.

¹²³ Βλ. το ίδιο.

¹²⁴ Glaser, M. & Murphy, M. (2009). Soft Power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 12. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

¹²⁵ Li, M. (2008). China Debates Soft Power. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(2), σ. 289. doi: 10.1093/cjip/pon011 και Glaser, M. & Murphy, M. (2009). Soft Power with Chinese Characteristics:

έναν άλλο του λόγο ανέφερε πως: «Όποιος καταφέρει να ηγηθεί στο 'πεδίο μάχης' που ονομάζεται πολιτισμική ανάπτυξη θα βρίσκεται σε θέση ισχύος στον άγριο διεθνή ανταγωνισμό».¹²⁶

Τον Ιούλιο του 2007, η εθνική επιτροπή της «Πολιτικής Συμβουλευτικής Διάσκεψης του Κινεζικού Λαού», διοργανώνει μια συνεδρίαση με θέμα την οικοδόμηση της ήπιας ισχύος της χώρας, δίνοντας μεγάλη έμφαση στην καλλιέργεια του πολιτισμού, η οποία κατά τον Jia Qinglin είναι ζωτικής σημασίας για την ικανοποίηση των εγχώριων απαιτήσεων, αλλά και την ενίσχυση της θέσης της Κίνας στο διεθνές πεδίο.¹²⁷

Τον Οκτώβριο του 2007 γίνεται το 17^ο Συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος της Κίνας, στο οποίο ο Γενικός Γραμματέας και Πρόεδρος Hu Jintao αναφέρει τον **πολιτισμό** ως τον βασικότερο παράγοντα για την επίτευξη εθνικής συνοχής και δημιουργικότητας, τονίζοντας πως είναι καταλυτικός για τη γενικότερη εθνική ισχύ, μη παραλείποντας ταυτόχρονα να μιλήσει για το γεγονός ότι η Κίνα «οφείλει να ενισχύσει τον πολιτισμό της ως μέρος της ήπιας ισχύος της χώρας ώστε να επιβιβαιωθούν με καλύτερο τρόπο τα πολιτιστικά δικαιώματα των ατόμων».¹²⁸

Το 2010 γίνεται η 22^η συνεδρίαση ομαδικής μελέτης του κόμματος, στην οποία ο Hu τονίζει για ακόμα μια φορά την σημασία του **πολιτισμού**, λέγοντας πως το κόμμα έλαβε την απόφαση για αναμόρφωση των πολιτισμικών θεσμών μέσω προγράμματος από το 2011 μέχρι το 2015, το οποίο θα περιέχει νέες πρωτοβουλίες, εσωτερικές καινοτομίες και την εξαγωγή πολιτισμικών προϊόντων με απώτερο σκοπό την ενίσχυση της εθνικής ήπιας ισχύος.¹²⁹ Ο Hu Jintao μέσω των διακηρύξεων του, όχι μόνο δίνει μεγάλη έμφαση στην ήπια ισχύ, αναδεικνύει ταυτόχρονα και τη σημασία της έννοιας του **πολιτισμού** για την χώρα του, η οποία θα αναλυθεί εκτενώς στο Κεφάλαιο 3.

The Ongoing Debate. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 15-16. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

¹²⁶ Glaser, M. & Murphy, M. (2009). Soft Power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 15. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

¹²⁷ Li, M. (2008). China Debates Soft Power. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(2), σ. 289. doi: 10.1093/cjip/pon011

¹²⁸ Glaser, M. & Murphy, M. (2009). Soft Power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 16. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS) και Lai, H. (2012). The Soft Power Concept and a Rising China. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 12. New York: Routledge.

¹²⁹ Lai, H. (2012). The Soft Power Concept and a Rising China. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 12. New York: Routledge.

2.2 Η μελέτη, η διάδοση και η σημασία της ήπιας ισχύος για την Κίνα

Τα ερωτήματα που μπορεί να προκύψουν εφόσον έχουμε αναφέρει τα παραπάνω, είναι το γιατί η έννοια της *ήπιας ισχύος* αποτέλεσε βασικό αντικείμενο μελέτης των κινέζων θεωρητικών και μετέπειτα των πολιτικών ηγετών, γιατί η διάδοσή της ήταν τόσο ταχεία και για ποιο λόγο έχει τόσο μεγάλη σημασία η καλλιέργεια της από το κινεζικό κράτος.

Ο πρώτος λόγος είναι πως κυριαρχεί η άποψη ότι έννοια της *ήπιας ισχύος* είναι στενά συνυφασμένη με κινεζικές παραδοσιακές ιδέες και έννοιες, όπως π.χ. ο Κομφουκιανισμός, ο οποίος εκθειάζει γενικά τη χρήση της ηθικής από ένα βασιλιά, ακυρώνοντας και βλέποντας αρνητικά ταυτόχρονα τη χρήση βίας εκ μέρους του.¹³⁰ Επιπρόσθετα, υποστηρίζεται πως η έννοια υπάρχει έντονα στην στρατηγική σκέψη της Κίνας, με την βάση να την αποτελεί το στρατηγικό βιβλίο του Sun Tzu, η «*Τέχνη του Πολέμου*».¹³¹ Βασικά στοιχεία στην ανάλυσή του είναι η χρήση στρατηγικών τεχνασμάτων, η προσαρμοστικότητα στον αντίπαλο και το περιβάλλον, ο αιφνιδιασμός και η παραπλάνηση του αντιπάλου (αποτελούν τους δύο πυλώνες της στρατηγικής σκέψης του Sun Tzu), οδηγώντας εν τέλει στην «*υποταγή του αντιπάλου χωρίς μάχη*».¹³² Η σκέψη αυτή του Sun Tzu είναι ριζωμένη και στην εκάστοτε ηγεσία της Κίνας, όπως για παράδειγμα του Κινεζικού Κομμουνιστικού Κόμματος, η οποία ήταν εξοικειωμένη με δόγματα όπως «*ο πόλεμος βασίζεται στην παραπλάνηση*», «*χρήση ήπιων μέσων με σκοπό να καταβάλλεις τους πιο δυνατούς και πιο σκληρούς*» και «*προσπάθησε να χτυπήσεις τον εχθρό σου στο αδύνατο του σημείο, παρακάμπτοντας τα δυνατά του σημεία*».¹³³

Δεύτερον, η έννοια της θεωρίας του J. Nye, εισάγεται στην Κίνα σε μία ευνοϊκή χρονική συγκυρία, καθώς η κινεζική ηγεσία μελετούσε σχολαστικά τα αίτια ανάδειξης αλλά και πτώσης των μεγάλων δυνάμεων, αποσκοπώντας στο να μετατραπεί η ίδια σε

¹³⁰ Glaser, M. & Murphy, M. (2009). *Soft Power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate*. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 12. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

¹³¹ Hunter, A. (2008). *China and Soft Power*, σ. 6-7. Coventry: Coventry University – Centre for Peace and Reconciliation Studies.

¹³² Για μία εκτενέστερη ανάλυση βλ. Κολιόπουλος, Κ. (2008). *Η στρατηγική σκέψη: Από την αρχαιότητα έως σήμερα*, σ. 73-94. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

¹³³ Hunter, A. (2008). *China and Soft Power*, σ. 7. Coventry: Coventry University – Centre for Peace and Reconciliation Studies.

μια «μεγάλη δύναμη», αποφεύγοντας την μοίρα της Σοβιετικής Ένωσης ερευνώντας και αποφεύγοντας το παράδειγμα της.¹³⁴

Τρίτον, η αξία της σκληρής ισχύος έχει αρχίσει να φθίνει (ειδικότερα εκείνη της στρατιωτικής δύναμης), καθώς η περίπτωση συμβατικού πολέμου απομακρύνεται ολοένα και περισσότερο εξαιτίας της πυρηνικής αποτροπής, καθιστώντας έτσι την ήπια ισχύ σημαντικότερη, εφόσον στο μέλλον εκείνη θα αποτελέσει το πεδίο του ανταγωνισμού μεταξύ των μονάδων του διεθνούς συστήματος.¹³⁵

Τέταρτον, η ραγδαία αύξηση της δημοτικότητας της έννοιας στην Κίνα έχει να κάνει με τον μεγάλο ενθουσιασμό του λαού που προσμένει την ανάδειξη της χώρας του σε μια «μεγάλη δύναμη», αλλά και με «την ευαισθησία σε οτιδήποτε μπορεί να έχει αντίκτυπο στην άνοδο αυτή».¹³⁶

Ένας ακόμη λόγος που αναδεικνύει τη βαρύτητά της ήπιας ισχύος, είναι πως αναπτύσσοντας την η Κίνα θα δημιουργήσει ένα ευνοϊκότερο περιβάλλον για την άνοδο της, ενώ εκείνη ταυτόχρονα θα μπορέσει να διαψεύσει όσους υποστηρίζουν πως η άνοδος αυτή θα επιφέρει αναστάτωση στην περιφέρεια της, στο διεθνές σύστημα και στο status quo γενικότερα.¹³⁷

Επιπλέον, η ήπια ισχύς θεωρείται πλέον από τους Κινέζους θεωρητικούς ως ένα στοιχείο ζωτικής σημασίας για την επίτευξη στρατηγικής επιτυχίας, εφόσον είναι ευρέως γνωστό πως οι Η.Π.Α διαθέτουν μακράν την στρατιωτική πρωτοκαθεδρία, η οποία της δίνει τη δυνατότητα για προβολή ισχύος παγκοσμίως.¹³⁸

Τέλος, η ήπια ισχύς μπορεί ακόμα να δημιουργήσει πρόσφορο έδαφος ως προς την επιδίωξη της Κίνας για ανάδειξη της σε ηγέτη για τα αναπτυσσόμενα κράτη, κάτι το οποίο φαίνεται να πετυχαίνει μέσω της ελκυστικότητας που αποπνέει το οικονομικό της μοντέλο ανάπτυξης αλλά και της οικονομικής της διπλωματίας που μεταφράζεται

¹³⁴ Glaser, M. & Murphy, M. (2009). *Soft Power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate*. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 12. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

¹³⁵ Βλ. το ίδιο, σ. 12 και Suzuki, S. (2010). *The Myth and Reality of China's "Soft Power"*. Στο I. Parmar & M. Cox (επιμ.), *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, Historical and Contemporary Perspectives*, σ. 201. London & New York: Routledge

¹³⁶ Li, M. (2008). *China Debates Soft Power*. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(2), σ. 306. doi: 10.1093/cjip/pon011

¹³⁷ Suzuki, S. (2010). *The Myth and Reality of China's "Soft Power"*. Στο I. Parmar & M. Cox (επιμ.), *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, Historical and Contemporary Perspective*, σ. 201. London & New York: Routledge και Li, M. (2008). *China Debates Soft Power*. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(2), σ. 301. doi: 10.1093/cjip/pon011

¹³⁸ Hunter, A. (2008). *China and Soft Power*, σ. 5. Coventry: Coventry University – Centre for Peace and Reconciliation Studies.

στη χρήση οικονομικής βοήθειας (economic aid/development) και επενδύσεων (investment).¹³⁹

Συνοπτικά, η *ήπια ισχύς* της Κίνας και η ενίσχυσή της είναι κρίσιμη για μια σειρά από λόγους. Αρχικά συνδράμει στην οικοδόμηση μιας πιο ολοκληρωμένης εθνικής ισχύος, διαψεύδει τους φόβους σχετικά με την άνοδο της, εξισορροπεί καλύτερα την ήπια με την σκληρή ισχύ της, η οποία είναι ραγδαία αυξανόμενη, και δίνει τη δυνατότητα στην Κίνα να διαδραματίσει έναν πιο ενεργό ρόλο εντός του διεθνούς συστήματος, προάγοντας και προστατεύοντας ταυτόχρονα καλύτερα τα συμφέροντά της.¹⁴⁰ Η σημασία της ήπιας ισχύος είναι ίδια με την σημασία της σκληρής ισχύος για την ανάδυση της Κίνας σε μεγάλη δύναμη, εφόσον «εάν η αξία κάποιας από τις δύο είναι μηδενική, ανεξάρτητα από την αξία της άλλης, η συνολική ισχύς της Κίνας θα ισούται με μηδέν».¹⁴¹

2.3 Η κριτική της έννοιας της ήπιας ισχύος από Κινέζους θεωρητικούς

Η εισαγωγή της έννοιας του J. Nye γνώρισε αμφισβήτηση και στην Κίνα με μια σειρά από κινέζους θεωρητικούς να μιλάνε για αδυναμίες της θεωρίας και να προτείνουν εναλλακτικές. Πριν αναλύσουμε κάποιες από αυτές αξίζει να αναφέρουμε πως η προσέγγιση της ήπιας ισχύος στην Κίνα είναι διαφορετική από εκείνη του Nye, καθώς «η εσωτερική και η εξωτερική πολιτική, που αποτελούν τα στοιχεία ανάπτυξης της ήπιας ισχύος, αντιμετωπίζονται ως ένα ενιαίο σύνολο».¹⁴² Ένα παράδειγμα είναι πως «η ιδέα εδραίωσης μιας αρμονικής κοινωνίας στο εσωτερικό και ταυτόχρονα ενός αρμονικού διεθνούς συστήματος λογίζεται ως ένα συνολικό γενικό πλαίσιο για την ανάπτυξη της κινεζικής ήπιας ισχύος».¹⁴³ Η θεωρία έχει εμπλουτιστεί με ιδέες που ουσιαστικά εφαρμόζονται στο κινεζικό μοντέλο και στο κινεζικό γενικό πλαίσιο, κάτι που οδήγησε πολλούς να κάνουν λόγο για «ήπια ισχύ με κινεζικά χαρακτηριστικά».¹⁴⁴

¹³⁹ Βλ. το ίδιο, σ. 6.

¹⁴⁰ Glaser, M. & Murphy, M. (2009). Soft Power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 21-22. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

¹⁴¹ Suzuki, S. (2010). The Myth and Reality of China's "Soft Power". Στο I. Parmar & M. Cox (επιμ.), *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, Historical and Contemporary Perspective*, σ. 200. London & New York: Routledge

¹⁴² Glaser, M. & Murphy, M. (2009). Soft Power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 20. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

¹⁴³ Βλ. το ίδιο.

¹⁴⁴ Βλ. το ίδιο.

Μια πρώτη κριτική είναι του H. Lai. Ο Lai θεώρησε αρχικά λάθος τις πηγές ήπιας ισχύος που παραθέτει ο Nye (πολιτισμός, πολιτικές αξίες, εξωτερική πολιτική), καθώς θεωρεί πως ακυρώνει άλλες πιο σημαντικές. Κατά τα λεγόμενά του, οι Ηνωμένες Πολιτείες μπορεί να γίνονται θαυμαστές από άλλα κράτη εξαιτίας της μεγάλης στρατιωτικής ισχύος τους, ή της μεγάλης ικανότητας στην τεχνολογική εξέλιξη. Οι τομείς αυτοί μπορεί να φαίνονται περισσότερο ελκυστικοί για άλλες χώρες, σε σχέση με εκείνες τις τρεις πηγές που υπογράμμισε ο Nye, ακόμα και αν αποτελούν πηγές σκληρής ισχύος. Κατά την άποψη του, ο Nye λανθασμένα δεν εντάσσει την τεχνολογική και επιστημονική ανάπτυξη στις πηγές ήπιας ισχύος, δίνοντας το παράδειγμα της εκτόξευσης του Sputnik 1 από τους Σοβιετικούς το 1957, γεγονός που προκάλεσε θαυμασμό στα υπόλοιπα κράτη. Για τον Lai, οι τομείς τεχνολογίας και επιστήμης είναι πολύ σημαντικοί καθώς μπορούν ταυτόχρονα να ενισχύσουν όχι μόνο την οικονομία και το στρατιωτικό σώμα, αλλά και «ηπιότερα» στοιχεία της εθνικής ισχύος όπως είναι οι τομείς της εκπαίδευσης και της έρευνας. Βάσει μελέτης μιας σφυγμομέτρησης που έγινε και αφορούσε την θετική εικόνα διάφορων χωρών σε ορισμένους τομείς, ο Lai έφτασε στο συμπέρασμα πως μπορεί τομείς όπως ο **πολιτισμός** και οι **πολιτικές αξίες** να αποτελούν πηγές ήπιας ισχύος, αλλά ο Nye φάνηκε να τις υπερτιμά, καθώς πιο δύσκολα κερδίζουν το σεβασμό από τα άλλα κράτη σε σχέση με τους τομείς τεχνολογίας και επιστήμης. Ο ορισμός της θεωρίας του Nye για τις πηγές ήπιας ισχύος, κατά τον Lai, μειώνει άλλες πηγές όπως η επιστήμη, η τεχνολογία και η οικονομία (στα πλαίσια της οικονομικής βοήθειας), οι οποίες θα μπορούσαν να ενισχύσουν την ήπια ισχύ ενός κράτους.¹⁴⁵

Ένας άλλος ακαδημαϊκός απέρριψε την σύλληψη του Nye πως η ισχύς βασίζεται σε πηγές. Ξεχωρίζει αντιθέτως τρεις προσεγγίσεις κυβερνητικής ικανότητας, τη **θεσμική ισχύ**, την **αναγνωριστική ισχύ** και την **αφομοιωτική ισχύ**. Η ικανότητα μιας χώρας να οικοδομήσει ή να προτείνει θεσμούς είναι η **θεσμική ισχύς** της. Η ικανότητά της να γίνεται αρεστή και κατά συνέπεια να επηρεάζει άλλα κράτη εξαιτίας των ηγετικών της δεξιοτήτων ορίζεται ως **αναγνωριστική ισχύς**. Τέλος, η ελκυστικότητα που αποπνέει το κοινωνικό σύστημα, ο πολιτισμός ή οι αξίες μιας χώρας αποτελούν την **αφομοιωτική ισχύ**.¹⁴⁶

¹⁴⁵ Lai, H. (2012). The Soft Power Concept and a Rising China. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relation*, σ. 5-11. New York: Routledge.

¹⁴⁶ Li, M. (2008). China Debates Soft Power. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(2), σ. 294-295. doi: 10.1093/cjip/pon011

Η άποψη του Zhu Feng δεν απομακρύνεται πολύ από την προηγούμενη, εφόσον θεωρεί πως η *ήπια ισχύς* συσχετίζεται ελάχιστα με πηγές, δίνοντας αντίθετα μεγάλη έμφαση στο κατά πόσο οι πολιτικές και οι στρατηγικές ενός κράτους ευθυγραμμίζονται με τις αντιλήψεις της διεθνούς κοινότητας, και στο κατά πόσο οι τακτικές αυτές εξυπηρετούν τα συμφέροντα και τις βλέψεις άλλων κρατών.¹⁴⁷

Ο Mingjiang Li ακολουθεί ένα παρόμοιο μοτίβο σκέψης. Υποστηρίζει πως δεν υπάρχουν συγκεκριμένες πηγές για την ήπια ισχύ. Αντιθέτως, θεωρεί πως η ήπια ισχύς πρέπει να καλλιεργείται συνετά και σκόπιμα μέσω μίας «*ήπιας χρήσης της ισχύος*». Κατά την άποψή του, η αγαθή χρήση οποιασδήποτε πηγής σε συγκεκριμένο πλαίσιο κοινωνικών σχέσεων μπορεί να δημιουργήσει την ήπια ισχύ, εξηγώντας έτσι μια θεωρία *συμπεριφορικής προσέγγισης*. Αυτό συμβαίνει διότι στοιχεία όπως η κουλτούρα και οι αξίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για καταναγκασμό, και με τον ίδιο τρόπο, ο στρατός και η οικονομική δύναμη μπορούν να χρησιμοποιηθούν με σκοπό την προβολή ελκυστικότητας. Το σημαντικό για εκείνον είναι το με ποιο τρόπο γίνεται η χρήση της κάθε πηγής, απορρίπτοντας τον διαχωρισμό μεταξύ σκληρής και ήπιας ισχύος, εφόσον τα μεταξύ τους όρια είναι δυσδιάκριτα. Ο Li προσθέτει επίσης πως πηγές που μπορούν να επιφέρουν θαυμασμό και ελκυστικότητα, όπως ο πολιτισμός, σε κάποιον άλλο μπορεί να προκαλέσει δυσαρέσκεια, εχθρότητα και απέχθεια. Το ίδιο συμβαίνει και με πηγές σκληρής ισχύος. Ο διαχωρισμός δηλαδή των δύο τύπων ισχύος είναι ασαφής και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να είναι απόλυτος. Συνεπώς, το κρίσιμο ζητούμενο για τις χώρες είναι το πώς θα γίνεται η εφαρμογή των πηγών που διαθέτουν.¹⁴⁸

Ο Yongjin Zhang είναι ένας θεωρητικός που παρατήρησε δυσκολίες και ασάφειες στην εξήγηση της ιδέας της ήπιας ισχύος του J. Nye, παρά το γεγονός ότι την θεωρεί καινοτόμο και μεγάλης αξίας, εφόσον εκείνη έχει καταφέρει να αλλάξει την μελέτη και την ερμηνεία γεγονότων της διεθνούς πολιτικής. Ο Zhang ξεχωρίζει τέσσερις ερωτήσεις σχετικά με την ήπια ισχύ, όπως την ορίζει ο Nye. Πρώτον, αναρωτήθηκε τί αποτελεί και τί όχι πραγματικά την *ήπια ισχύ*, λέγοντας πως ο ορισμός του Nye χαρακτηρίζεται από ασάφειες. Ο Nye παρουσιάζει αμυδρά κάποιες πηγές της, ενώ ταυτόχρονα δεν επεξηγεί επαρκώς το πως οι πηγές αυτές επηρεάζουν συμπεριφορές και τον τρόπο με τον οποίο εκείνες επιφέρουν τα επιθυμητά

¹⁴⁷ Βλ. το ίδιο, σ. 295.

¹⁴⁸ Li, M. (2009). *Soft Power: Nurture Not Nature*. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 3-7. Lanham (MD): Lexington Books.

αποτελέσματα. Το δεύτερο ζήτημα αφορά την ευρύτερη σύγχυση αναφορικά με τις πηγές της ήπιας ισχύος. Ο Nye είχε ξεχωρίσει αρχικά τρεις πηγές ήπιας ισχύος (πολιτισμός, εξωτερική πολιτική, πολιτικές αξίες), ενώ αλλού έχει αναφέρει και άλλες πηγές, όπως την ελκυστικότητα των ιδεών και την ικανότητα του να διαμορφώνει τους διεθνείς κανόνες. Αναφορικά με την έννοια του *πολιτισμού* ειδικότερα, υπάρχει σύγχυση καθώς ο Nye αναφέρει τα βραβεία Νόμπελ, την κουζίνα, τη μουσική. Ο Zhang αναρωτιέται εάν τα στοιχεία αυτά μπορούν να αποτελέσουν *ήπια ισχύ* για μία χώρα, και αν ναι, πώς μπορούν εκείνα να επηρεάσουν τα υπόλοιπα κράτη. Τρίτον, θέτει το ζήτημα του ποιος έχει ήπια ισχύ. Όπως λέει, ο Nye αναφέρει πως κατά βάση οι Ηνωμένες Πολιτείες και φιλελεύθερες δημοκρατίες με ανεπτυγμένη οικονομία διαθέτουν αυτή τη δυνατότητα, εφόσον μόνο εκείνες μπορούν να την δημιουργήσουν μέσω των δυνατικών πηγών τους. Ο Nye αντιμετώπισε το πρόβλημα, κατά τον Zhang, του να ξεχωρίσει από που πηγάζει η ισχύς της Ευρώπης, αναφέροντας διάφορα στοιχεία, όπως το προσδόκιμο ζωής, οι πωλήσεις βιβλίων και μουσικής, ο τουρισμός. Στη συνέχεια μίλησε για το γεγονός ότι διάφορες ΜΚΟ διαθέτουν ήπια ισχύ, ενώ για την περίπτωση της Σοβιετικής Ένωσης απέρριψε την επικινδυνότητα της για τις Η.Π.Α, εφόσον πρώτα είχε αναφέρει πως έχει ικανοποιητικές ποσότητες ήπιας ισχύος. Τέλος, υπάρχει το ερώτημα σχετικά με το πως μπορεί να χρησιμοποιηθεί η ήπια ισχύς αλλά και το ποιος ο σκοπός της. Ο Nye αναφέρει πως η ήπια ισχύς είναι πολύ σημαντική στη διεθνή πολιτική, καθώς μπορεί να αποδώσει τα επιθυμητά αποτελέσματα τονίζοντας την βαρύτητά της και στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας.¹⁴⁹

Ο Yongnian Zheng και ο Chi Zhang είναι δύο θεωρητικοί οι οποίοι όχι μόνο άσκησαν κριτική στην θεωρία του J. Nye, αλλά επιχείρησαν ταυτόχρονα να δώσουν μια εναλλακτική ερμηνεία για την *ήπια* αλλά και την *σκληρή ισχύ*. Παρά το γεγονός αυτό, παραδέχτηκαν πως η θεωρία του Nye ήταν πολύ σημαντική καθώς αρχικά εισάγει για πρώτη φορά ένα «ήπιο» στοιχείο για την συμπεριφορά και την εξωτερική πολιτική των κρατών, προτείνοντας μάλιστα στις Η.Π.Α να ανακαλέσουν την τότε εξωτερική πολιτική τους και να αλλάξουν τη συμπεριφορά τους στις διεθνείς σχέσεις, και μετέπειτα εισάγει μια νέα έννοια η οποία επηρέασε βαθύτατα τους κύκλους των

¹⁴⁹ Zhang, Y. (2009). The Discourse of China's Soft Power and Its Discontents. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 46-50. Lanham (MD): Lexington Books.

ακαδημαϊκών, δημοσιογράφων και πολιτικών.¹⁵⁰ Η κριτική τους απέναντι στον Nye εστιάζει σε τρία σημεία:¹⁵¹

- Πρώτον, οι Y. Zheng και C. Zhang βρίσκόμενοι σε συμφωνία με άλλους κινέζους θεωρητικούς, υποστηρίζουν πως ο διαχωρισμός μεταξύ *ήπιας* και *σκληρής ισχύος* έγινε με πολύ απλό τρόπο, κάτι που καθιστά την θεωρία του Nye ασαφή. Κατά την άποψη τους, υπάρχουν πηγές που μπορεί να εμφανίσουν μια «ήπια» ή μια πιο «σκληρή» πλευρά, ανεξαρτήτως σε ποιο τύπο ισχύος ανήκουν. Έτσι, ακόμα και η στρατιωτική ισχύς μπορεί να έχει μια πιο «ήπια πλευρά». Η μεγαλύτερη αυτό-αναίρεση της θεωρίας, σύμφωνα με τα λόγια τους, είναι πως διαχωρίζει πολύ εύκολα και τις συμπεριφορές που αφορούν την ήπια ή τη σκληρή ισχύ. Ένα διακριτό παράδειγμα είναι πως θεωρεί ως «δράση» της στρατιωτικής ισχύος τον πόλεμο και τις συμμαχίες, της οικονομικής ισχύος τις δωροδοκίες και τις οικονομικές κυρώσεις και της ήπιας ισχύος την πολυμερή ή διμερή διπλωματία. Αυτό που δεν εξήγησε επαρκώς είναι το γεγονός πως δράσεις όπως οι συμμαχίες και οι οικονομικές κυρώσεις, που εμπίπτουν στην στρατιωτική και την οικονομική ισχύ (που αποτελούν κατά τον Nye τη σκληρή ισχύ), διεξάγονται κατά βάση μέσω της διμερούς ή πολυμερούς διπλωματίας που αφορά την ήπια ισχύ, καθιστώντας τη θεωρία αντιφατική.
- Επιπρόσθετα, οι δύο αναλυτές θεωρούν πως η θεωρία της ήπιας ισχύος έχει ακόμα μια αδυναμία, καθώς δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και στις σχέσεις που υπάρχουν στο διεθνές σύστημα. Ο Nye υποστήριξε πως μέσω της προβολής ελκυστικότητας, ένα κράτος μπορεί να κάνει οτιδήποτε του ζητήσεις εξαιτίας του θαυμασμού του απέναντί σου, κάτι που δεν κρίνεται ρεαλιστικό. Οι Y. Zheng και C. Zhang αναφέρουν πως υπάρχει πιθανότητα πολλά κράτη να θαυμάζουν τις Η.Π.Α για ορισμένους λόγους και τις αξίες που προβάλλουν, επιθυμώντας να τους μιμηθούν σε κάποιους τομείς, κάτι τέτοιο όμως δεν συνεπάγεται πως τα κράτη αυτά θα είναι σύμφωνα με την εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α, καθώς εκείνη μπορεί να είναι αντικρουόμενη με τα κρατικά τους συμφέροντα. Οι διεθνείς σχέσεις και η διεθνής πολιτική είναι πολύ πιο σύνθετη από ότι παρουσιάζεται από τον Nye.

¹⁵⁰ Zheng, Y. & Zhang, C. (2012). 'Soft Power' and Chinese Soft Power. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 22. New York: Routledge.

¹⁵¹ Βλ. το ίδιο, σ. 23-26.

- Τέλος, υποστηρίζουν ότι οι πηγές ήπιας ισχύος δεν είναι προσδιορισμένες με σαφήνεια. Ο Nye δεν κατάφερε να ξεχωρίσει τις πηγές της ήπιας ισχύος στη διεθνή πολιτική, με τις πηγές ήπιας ισχύος σε άλλα πεδία. Ενώ ο πρώτος διαχωρισμός αφορούσε τρεις πηγές (πολιτισμός, πολιτικές αξίες, εξωτερική πολιτική), στο βιβλίο του «*Soft Power: The Means to Success in World Politics*», διευρύνει το φάσμα των πηγών ήπιας ισχύος στη μελέτη των άλλων χωρών όπως της Ινδίας, της Κίνας, της Ιαπωνίας, της Σοβιετικής Ένωσης, αλλά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προσθέτοντας διαφορετικές πηγές για κάθε περίπτωση. Κάποιες από αυτές τις πηγές που προσθέτει γενικά είναι οι πωλήσεις μουσικής και βιβλίων, τα βραβεία Νόμπελ, το προσδόκιμο ζωής. Με τον ίδιο τρόπο σκέψης, πιο συγκεκριμένα, στην Ιαπωνία αναφέρει τις ευρεσιτεχνίες, ενώ στην περίπτωση της Κίνας αναφέρει τον Yao Ming, πρώην καλαθοσφαιριστή στο πρωτάθλημα της Αμερικής και τον Gao Xingjian, κάτοχο του βραβείου Νόμπελ. Ο Zheng και ο Zhang υποστήριξαν πως εάν κάθε φορά η λίστα με τις πηγές διευρύνεται, ο ορισμός της ήπιας ισχύος καθίσταται λιγότερο επιστημονικός.

2.3.1 Το εναλλακτικό μοντέλο των Y. Zheng και C. Zhang

Αντιλαμβανόμενοι τις αδυναμίες της θεωρίας, οι δύο θεωρητικοί παρουσιάζουν ένα νέο εναλλακτικό και πιο δυναμικό μοντέλο, το οποίο κατά την άποψη τους εξηγεί καλύτερα την ήπια και τη σκληρή ισχύ στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων, εφόσον απορρίπτει την ύπαρξη απόλυτων πηγών σκληρής ή ήπιας ισχύος.¹⁵²

Εξηγούν πως για εκείνους βασικό ρόλο διαδραματίζουν τα συναισθήματα και οι απόψεις ενός συγκεκριμένου φορέα πάνω στον οποίο θα ασκηθεί ισχύς, ώστε να προσδιοριστεί αν η ισχύς αυτή είναι σκληρή ή ήπια, λέγοντας πιο συγκεκριμένα:¹⁵³

- Ως **σκληρή ισχύ** για έναν φορέα ορίζουν την άσκηση κάποιας πηγής ισχύος πάνω του η οποία θα τον επηρεάσει αρνητικά, ή θα τον υποχρεώσει να αποδεχθεί κάτι που δεν επιθυμεί. Ως παράδειγμα αναφέρουν τις φασιστικές δυνάμεις και την εισβολή τους σε κράτη στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, που αποτελούν σκληρή ισχύ για τις χώρες-θύματα.
- Ως **ήπια ισχύ** για ένα φορέα ορίζουν την σκόπιμη αναζήτηση μιας πηγής ισχύος από τον φορέα αυτό, ή την θετική επιρροή που έχει εκείνη πάνω του. Ως

¹⁵² Βλ. το ίδιο σ. 26.

¹⁵³ Βλ. το ίδιο, σελ. 27.

παραδείγματα αναφέρουν το σχέδιο Marshall, το οποίο για τη Δυτική Ευρώπη αποτελεί ήπια ισχύ εκ μέρους των Η.Π.Α, και την αναζήτηση στρατιωτικής προστασίας μιας χώρας που είναι ανεπαρκής στον στρατιωτικό τομέα, προστασία την οποία θα λάβει από κάποια ισχυρότερη χώρα.

- Τέλος, όπως αναφέρουν, *«μια πηγή ισχύος δεν είναι ούτε τόσο καταναγκαστική για να πείσει έναν φορέα να την αποδεχτεί, ούτε τόσο ελκυστική ώστε ο φορέας να την επιθυμεί ενεργά»*, θεωρώντας πως αυτή αποτελεί την **διαπραγματευτική ισχύ**, της οποίας η αποτελεσματικότητα βρίσκεται ενδιάμεσα από τις δύο προηγούμενες. Σύμφωνα με αυτόν τον τύπο ισχύος, υπάρχει διαπραγμάτευση για επίτευξη συμφωνίας και κοινών αποτελεσμάτων μεταξύ του πομπού και του δέκτη μιας πηγής ισχύος. Αυτό συνήθως συμβαίνει στους διεθνείς θεσμούς και στις διαπραγματεύσεις που γίνονται, είτε είναι πολυμερείς, είτε διμερείς, όπως για παράδειγμα οι διαπραγματεύσεις της Κίνας με τα κράτη της ASEAN για την ζώνη ελεύθερων συναλλαγών μεταξύ τους.

Για εκείνους, δεν έχει σημασία ποιο είναι το είδος των πηγών ισχύος, αλλά δίνεται έμφαση στο πως εκείνες χρησιμοποιούνται. Δηλαδή, *«η ίδια πηγή ισχύος, για διαφορετικούς δρώντες σε διαφορετικές περιπτώσεις, ή χρησιμοποιούμενη με διαφορετικό τρόπο, μπορεί να έχει είτε σκληρή είτε ήπια αποτελεσματικότητα»*.¹⁵⁴

Έχοντας διαχωρίσει τους τρεις παραπάνω τύπους ισχύος, ο C. Zhang και ο Y. Zheng παρουσιάζουν και τρεις διαφορετικούς τρόπους για την εξήγηση της αποτελεσματικότητας των πηγών ισχύος σε διάφορες περιπτώσεις, οι οποίες είναι:¹⁵⁵

- Η **οριζόντια** οπτική, σύμφωνα με την οποία *«σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή, η ίδια πηγή ισχύος δύναται να έχει διαφορετική αποτελεσματικότητα σε διαφορετικά κράτη ή ομάδες συμφερόντων»*. Ένα από τα παραδείγματα αποτελεί η βοήθεια που δόθηκε στο Ισραήλ από την Αμερικανική πλευρά την περίοδο των πολέμων που διεξάγονταν στη Μέση Ανατολή, η οποία εκλαμβάνεται ως αποτελεσματικότητα ήπιας ισχύος για το Ισραήλ εφόσον εκείνο θα την έκανε αποδεκτή, αλλά για τα Αραβικά κράτη θα είχε αποτελεσματικότητα σκληρής ισχύος.
- Η **κάθετη** οπτική, σύμφωνα με την οποία *«σε διαφορετικές στιγμές, η ίδια πηγή ισχύος μπορεί να έχει διαφορετικά αποτελέσματα για το ίδιο κράτος, ή την ίδια*

¹⁵⁴ Βλ. το ίδιο, σ. 26.

¹⁵⁵ Βλ. το ίδιο, σ. 28-29.

ομάδα». Παράδειγμα αποτελεί το γεγονός πως η Αμερική στην περίοδο του πολέμου μεταξύ Ιράν και Ιράκ, παρείχαν στο Ιράκ στρατιωτική βοήθεια, κάτι που δημιούργησε αποτελεσματικότητα ήπιας ισχύος για το καθεστώς του Saddam Hussein, ενώ αντιθέτως στους πολέμους του Περσικού Κόλπου (1991) και του Ιράκ (2003), ο Αμερικανικός στρατός εκλαμβάνεται να έχει σκληρή ισχύ για το Ιράκ, καθώς τερμάτισε τη ζωή του Saddam Hussein, και κατ' επέκταση το καθεστώς του στη χώρα.

- Επειδή, όπως προαναφέρθηκε, οι δύο θεωρητικοί απορρίπτουν την ύπαρξη απόλυτων πηγών ήπιας ή σκληρής ισχύος, η τρίτη οπτική είναι η *σχετικότητα*. Είναι πιο ρεαλιστικό στη διεθνή πολιτική μία πηγή ισχύος ή μια συμπεριφορά να αναλύεται μέσω του κριτηρίου της σχετικότητας, να συγκρίνεται δηλαδή με κάποια άλλη πηγή ισχύος ή συμπεριφορά.

Ανάλυση, κατά τα λεγόμενά τους, μπορεί να γίνει και συνδυάζοντας την οριζόντια και την κάθετη οπτική. Η σκέψη τους αναλύεται παρακάτω. Ως ένα παράδειγμα έδωσαν την παρουσία του Αμερικανικού στρατού στην Ανατολική Ασία, υποστηρίζοντας πως με την εξέτασή της σε διαφορετικές στιγμές και την παρατήρηση των διαφορετικών αντιλήψεων των φορέων μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα για το εάν αποτελεί ήπια ή σκληρή ισχύ. Εξετάζοντας το ζήτημα από την κάθετη οπτική, η στρατιωτική δράση των Η.Π.Α στην Ανατολική Ασία την περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου αποτελούσε για την Ιαπωνία σκληρή ισχύ, εφόσον οι χώρες βρίσκονταν σε αντίπαλα στρατόπεδα. Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο αυτό αλλάζει, και η παρουσία αυτή μετατρέπεται σε ήπια ισχύ, εφόσον μάλιστα εξυπηρετεί και την αντιμετώπιση των προβλημάτων ασφαλείας της Ιαπωνίας, καθώς οι δύο χώρες είναι σύμμαχοι. Εξετάζοντας το ζήτημα από την οριζόντια οπτική, η στρατιωτική παρουσία των Η.Π.Α στην περιφέρεια μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, γίνεται αντιληπτή ως *ήπια ισχύς* από κράτη σαν την Ιαπωνία, την Ν. Κορέα και την Ταϊβάν, και ως *σκληρή ισχύς* για την Σοβιετική Ένωση, την Κίνα, και την Β. Κορέα.¹⁵⁶

Μπορεί η θεωρία της ήπιας ισχύος να προκάλεσε μεγάλη κριτική, ωστόσο ακόμα και ο ίδιος ο Nye αντιλήφθηκε τις αδυναμίες της θεωρίας του. Έχει αποδεχθεί το γεγονός πως η ήπια και σκληρή ισχύς μπορούν να επικαλύπτονται, την υπερβολή του σχετικά με το ζήτημα του κατά πόσο οι πηγές είναι χειροπιαστές, αλλά και το γεγονός πως ο σαφής διαχωρισμός μεταξύ των πηγών ισχύος και της συμπεριφοράς για

¹⁵⁶ Βλ. το ίδιο.

την ισχύ καθίσταται ανεπιτυχής, λέγοντας όμως πως η «ήπια ισχύς αποτελεί μια αναλυτική ιδέα και όχι μια θεωρία».¹⁵⁷

2.4 Οι δύο σχολές για το επίκεντρο της κινεζικής ήπιας ισχύος

Παρά τις αντιδράσεις και την κριτική που γνώρισε η έννοια της ήπιας ισχύος κατά την εισαγωγή της στην σκέψη της επιστήμης των Διεθνών Σχέσεων, η επίδραση που άσκησε στην Κίνα είναι πολύ σημαντική, όπως προαναφέρθηκε. Διάφοροι αναλυτές άρχισαν να την μελετούν, να εξετάζουν αν η Κίνα διαθέτει ήπια ισχύ, και αν διαθέτει, ποιες είναι οι πηγές της.

Στην Κίνα υφίστανται δύο διαφορετικές σχολές σκέψης σχετικά με το «επίκεντρο» της Κινεζικής ήπιας ισχύος, με την πρώτη να είναι η σχολή αποτελούμενη από φιλοσόφους και κοινωνιολόγους, που υποστηρίζει πως ο **πολιτισμός** αποτελεί το επίκεντρο, και τη δεύτερη να είναι η σχολή που προκρίνει την **πολιτική ισχύ** ως πηγή της ήπιας ισχύος, αποτελούμενη από ειδικούς των διεθνών σχέσεων.¹⁵⁸

2.4.1 Η σχολή του πολιτισμού

Η πρώτη σχολή, η οποία είναι και η επικρατούσα, έχει ως πρωτοστάτη τον Yu Xintian, ο οποίος αποτελεί τον επίτιμο διευθυντή του Ινστιτούτου Διεθνών Σπουδών της Σαγκάης (SIIS). Για εκείνον, η ήπια ισχύς περιλαμβάνει αξίες, ιδανικά, αρχές και πολιτικές, οι οποίες αποτελούν ένα αναπόσπαστο μέρος ενός εθνικού πολιτισμού. Υποστηρίζει πως η πιθανότητα για την οικοδόμηση της ήπιας ισχύος της χώρας είναι μεγαλύτερη εάν η ιδεολογία της είναι μοντέρνα, καθώς αυτό οδηγεί σε μεγαλύτερη αποδοχή της από τον κόσμο. Οι υποστηρικτές της σχολής αυτής διατείνονται πως καθοριστικό ρόλο για την προσπάθεια αυτή διαδραματίζουν η αρχαία κινεζική ιστορία και η παραδοσιακή της κουλτούρα, καθώς αποτελούν πηγές της εθνικής ήπιας ισχύος της Κίνας, εφόσον μπορούν όχι μόνο να δείξουν μια ελκυστική εικόνα στους γείτονες της, με τους οποίους μοιράζονται και ένα κοινό παρελθόν εξαιτίας του

¹⁵⁷ Lai, H. (2012). The Soft Power Concept and a Rising China. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations* σ. 3. New York: Routledge.

¹⁵⁸ Glaser, M. & Murphy, M. (2009). Soft Power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 13. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

κομφουκιανισμού, αλλά και στη διεθνή κοινωνία γενικότερα.¹⁵⁹ Η σχολή αυτή εκτός του ότι είναι η πιο διαδεδομένη, έχει κερδίσει και τη στήριξη της κινεζικής ηγεσίας.¹⁶⁰

2.4.2 Η σχολή της πολιτικής

Η δεύτερη σχολή, η οποία αποτελεί και τη μειοψηφία, δεν απορρίπτει τη σημασία του *πολιτισμού*, αλλά υποστηρίζει πως πηγές της ήπιας ισχύος είναι η *πολιτική ισχύς* και η *ισχύς της χειραγώγησης*, εστιάζοντας αρκετά στο πως χρησιμοποιούνται οι πηγές ήπιας ισχύος. Ο πρωτοστάτης της σχολής αυτής είναι ο Yan Xuetong, ο οποίος είναι καθηγητής στον κλάδο Διεθνών Σχέσεων στο πανεπιστήμιο Qinghua, θεωρεί πως ζωτικής σημασίας είναι η αύξηση της *πολιτικής ισχύος*, με σκοπό την ενίσχυση της κινεζικής ήπιας ισχύος γενικότερα. Μαζί με τον συνάδελφό του, Xu Jin, ο Yan λέει πως η ελκυστικότητα που επιδεικνύει διεθνώς ένα κράτος, όπως και η ικανότητα για εσωτερική και διεθνή κινητοποίηση, αποτελούν την *ήπια ισχύ*. Θεωρούν πως η Κίνα πρέπει να εδραιώσει μια αρμονική κοινωνία βασισμένη στην ισότητα και την δικαιοσύνη και να ισορροπήσει την ανάπτυξη της στο εσωτερικό- ως πολιτικές βάσεις για την διαμόρφωση της ήπιας ισχύος της. Διατύπωσαν μάλιστα μια αμφιλεγόμενη άποψη, κατά την οποία η Κίνα οφείλει να αυξήσει τις στρατηγικές της συμμαχίες για την ενίσχυση της ήπιας ισχύος της, αφήνοντας πίσω την ουδέτερη και αδέσμευτή της πολιτική. Ο Yan Xuetong με το Xu Jin είναι μάλιστα οι μόνοι ακαδημαϊκοί που έχουν επιχειρήσει να μετρήσουν ποσοτικά την κινεζική ήπια ισχύ, φτάνοντας μάλιστα στο συμπέρασμα πως αυτή αποτελεί το ένα τρίτο της ήπιας ισχύος των Η.Π.Α.¹⁶¹

Άλλοι υπέρμαχοι της ίδιας σχολής, η οποία έχει ως επίκεντρο την *πολιτική ισχύ*, δίνουν μεγάλη έμφαση στους θεσμούς, την εξωτερική πολιτική με την πολυμερή διπλωματία, τις επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης και τα προγράμματα παροχής οικονομικής βοήθειας στο εξωτερικό. Σύμφωνα μάλιστα με έναν καθηγητή του Πανεπιστημίου Διεθνών Σπουδών της Σαγκάης, τον Su Changhe, οι ικανότητες ενός κράτους στο να διαμορφώσει τη θεματολογία (agenda-setting), στη συμμετοχή σε διεθνείς θεσμούς, στην κινητοποίηση κρατικών συνασπισμών, και η αξιοπιστία που επιδεικνύει ως προς τις διεθνείς δεσμεύσεις του, αναδεικνύουν την ήπια ισχύ του.¹⁶²

¹⁵⁹ Βλ. το ίδιο.

¹⁶⁰ Βλ. το ίδιο, σ. 17.

¹⁶¹ Βλ. το ίδιο, σ. 17-18.

¹⁶² Βλ. το ίδιο, σ. 18.

Κεφάλαιο 3: Η ολοκληρωμένη ανάλυση των πηγών ήπιας ισχύος της Κίνας

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο θα γίνει μια εκτενής ανάλυση των πηγών ήπιας ισχύος που διαθέτει η Κίνα. Εξετάζονται τομείς όπως ο πολιτισμός, η γλώσσα, η εκπαίδευση, ο τουρισμός, ο κομφουκιανισμός, το μοντέλο ανάπτυξης της χώρας, η εξωτερική πολιτική. Οι τομείς αυτοί μπορούν να βελτιώσουν την ελκυστικότητα της εικόνας που προβάλλει η Κίνα στο εξωτερικό, και κατά συνέπεια να αυξήσουν την επιρροή της.

3.1 Οι απόψεις για τις πηγές ήπιας ισχύος της Κίνας

Πριν γίνει μια εκτενής ανάλυση για τις πηγές της ήπιας ισχύος που έχει στη διάθεση της η Κίνα πρέπει να γίνει μια διευκρίνιση. Για τους περισσότερους, η Κίνα ήταν δύσκολο να παρουσιάσει κάποια πηγή ήπιας ισχύος εξαιτίας του πολιτικού της συστήματος, της καταπάτησης ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο εσωτερικό της, της απουσίας ελκυστικών πολιτικών αξιών ή ιδεολογίας που θα μπορούσε να προβάλλει διεθνώς αλλά και της απουσίας ηθικών αρχών που επιδείκνυε στην ενασχόληση της με διεθνή ζητήματα που αφορούσαν το περιβάλλον και την προστασία του, την κλιματική αλλαγή και τις μεταδοτικές ασθένειες.¹⁶³

Σύμφωνα με τον Y. Deng, η ήπια ισχύς της Κίνας δεν αναλύεται εκτενώς ούτε στο βιβλίο του Nye «*Soft Power: The Means to Success in International Politics*» το 2004, προφανώς επειδή ο ίδιος θεωρούσε ότι η Κίνα δεν μπορούσε να παρουσιάσει κάτι σπουδαίο, ούτε ήταν σε επίπεδο να απειλήσει την ήπια ισχύ των Η.Π.Α. Η ανάλυση της Κίνας περιορίζεται σε έναν μικρό αριθμό σελίδων στο πλαίσιο της μελέτης για την ήπια ισχύ των κρατών της Ασίας, κατά την οποία αναφέρει πως μεταξύ των κρατών αυτών, η Ιαπωνία διαθέτει τις περισσότερες δυναμικές πηγές ισχύος, υποστηρίζοντας πως για την Κίνα η απάντηση θα δοθεί μελλοντικά.¹⁶⁴

Το 2005 αποτελεί τη χρονολογία που ο Nye άλλαξε την άποψή του σχετικά με την άνοδο της Κίνας και την ήπια ισχύ που εκείνη διαθέτει. Αναφέρει πλέον ένα ευρύ αριθμό πηγών ήπιας ισχύος στην *Wall Street Journal*, κάποιες από τις οποίες είναι ο

¹⁶³ Zhang, Y. (2009). The Discourse of China's Soft Power and Its Discontents. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 50. Lanham (MD): Lexington Books.

¹⁶⁴ Deng, Y. (2009). The New Hard Realities: "Soft Power" and China in Transition. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics* σ. 63. Lanham (MD): Lexington Books.

τουρισμός στην Κίνα, ο αριθμός ξένων φοιτητών στα πανεπιστήμια της Κίνας και η συνεχόμενη αύξηση του, η εδραίωση των Ινστιτούτων Κομφούκιου σε παγκόσμια κλίμακα, η απήχηση που έχει το αναπτυξιακό της μοντέλο και η ολοένα αυξανόμενη συμμετοχή της Κίνας σε διεθνείς θεσμούς.¹⁶⁵ Πολλοί μελετητές εστίασαν στην έρευνα για την ανάδειξη των πηγών της κινεζικής ήπιας ισχύος, δίνοντας έναν αρκετά ευρύ κατάλογο από πηγές οι οποίες θα μπορούσαν να ασκήσουν επιρροή και ελκυστικότητα στα κράτη του εξωτερικού.

3.2 Πεδία που μπορούν να αναζητηθούν πηγές ήπιας ισχύος για την Κίνα

Ο Α. Hunter ανέφερε μια σειρά από πεδία στα οποία μπορεί να παρατηρηθεί η κινεζική ήπια ισχύς, λέγοντας πως αυτά είναι η κινεζική διασπορά, τα κινεζικά πανεπιστήμια, ο τουρισμός, ο αθλητισμός, η θρησκεία και ο παραδοσιακός πολιτισμός της Κίνας, τα μανδαρινικά Κινέζικα ως παγκόσμια γλώσσα και η επιρροή που έχουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης της στην Ασία και την Ωκεανία.¹⁶⁶

Η D. Zheng θεωρεί πως μπορεί να γίνει διάκριση των κινεζικών πηγών ήπιας ισχύος σε τουλάχιστον πέντε διαφορετικές κατηγορίες που αποτελούνται από τις επενδύσεις, τα προγράμματα ανταλλαγής, τη διπλωματία, την ανθρωπιστική βοήθεια και τη συμμετοχή σε διεθνείς θεσμούς.¹⁶⁷

Όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, υπάρχει η έννοια της «ήπιας ισχύος με κινεζικά χαρακτηριστικά», εφόσον η μελέτη της ήπιας ισχύος στην Κίνα γίνεται σε πλαίσιο εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής, οι οποίες λογίζονται ως ένα οργανικό σύνολο. Η «ήπια ισχύς με κινεζικά χαρακτηριστικά» επιβεβαιώνεται και από τη διεύρυνση του αρχικού ορισμού της ήπιας ισχύος που παρουσιάστηκε πρώτη φορά από τον J. Nye.

Σύμφωνα με τον J. Kurlantzick, η ήπια ισχύς για την Κίνα αλλά και την περιφέρειά της εμπεριέχει κάθε στοιχείο που βρίσκεται εκτός της σφαίρας της ασφάλειας, όπως για παράδειγμα ο τομέας των επενδύσεων και της οικονομικής βοήθειας. Αναφέρει επίσης πως η εξήγηση του J. Nye για τις πηγές ήπιας ισχύος ήταν

¹⁶⁵ Zhang, Y. (2009). The Discourse of China's Soft Power and Its Discontents. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 51. Lanham (MD): Lexington Books.

¹⁶⁶ Hunter, A. (2008). *China and Soft Power*, σ. 12. Coventry: Coventry University – Centre for Peace and Reconciliation Studies.

¹⁶⁷ Zheng, D. (2009). China's Use of Soft Power in the Developing World: Strategic Intentions and Implications for the United States. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 3. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

περιορισμένη, καθώς απέφυγε να συμπεριλάβει τις παραδοσιακά πιο «σκληρές» εκφάνσεις και στοιχεία επιρροής, όπως είναι οι επενδύσεις και η οικονομική βοήθεια.¹⁶⁸

3.3 Οι πηγές ήπιας ισχύος της Κίνας

Η ανά χειράς εργασία λαμβάνει υπόψη ως πηγές ήπιας ισχύος της Κίνας τον **πολιτισμό**, τις **πολιτικές αξίες**, την **εξωτερική πολιτική**, οι οποίες είναι οι τρεις πηγές ήπιας ισχύος που αναφέρει ο J. Nye, αλλά και την **οικονομική βοήθεια** (*economic aid/development*) και τις **επενδύσεις** (*investment*), οι οποίες εισάγονται από τους Κινέζους θεωρητικούς, διευρύνοντας έτσι την έννοια της ήπιας ισχύος.

3.3.1 Ο πολιτισμός

Η έννοια του **πολιτισμού** είναι συνυφασμένη με την ήπια ισχύ της Κίνας, κάτι που αναδεικνύεται και από την βαρύτητα που της έδωσε ακόμη και η πολιτική ηγεσία κάνοντας επίσημες αναφορές, όπως στους λόγους του Hu Jintao, οι οποίοι παρουσιάστηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο. Με την ανάδυση της έννοιας της ήπιας ισχύος στην Κίνα, ο πολιτισμός απέκτησε άμεσα κεντρική θέση σε πολλές μελέτες.

Οι X. Deng και L. Zhang αναφέρουν πως η Κίνα επιθυμεί την ανέλιξή της στο διεθνές σύστημα εξαιτίας ενός «συνδρόμου ανωτερότητας-κατωτερότητας» που τη διακρίνει και έχει ριζώσει βαθιά στην κινεζική νοοτροπία, εφόσον στη σύγχρονη ιστορία της από το 1840 έχει υπάρξει θύμα επιδρομών από Δυτικές δυνάμεις, πολέμων στο εσωτερικό, έχει γνωρίσει πολλές ταπεινωτικές ήττες, και μεγάλο κοινωνικό και πολιτικό χάος. Κατά τα λεγόμενά τους όμως, η αναμόρφωση που επιχειρήθηκε από το 1978 έχει αλλάξει το κλίμα και έχει επιφέρει πάλι αισιοδοξία στην Κίνα, εξαιτίας κυρίως της ραγδαίας οικονομικής ανάπτυξης που παρατηρήθηκε τότε. Η Κίνα έχει μεγάλες πιθανότητες να γίνει μια μεγάλη δύναμη διεθνώς, αναβιώνοντας πάλι το ένδοξό της παρελθόν εφόσον διαθέτει αναμφισβήτητα μεγάλη πολιτισμική κληρονομιά.¹⁶⁹

¹⁶⁸ Kurlantzick, J. (2006). China's Charm: Implications of Chinese Soft Power. *Policy Brief 47*, σ. 1. Carnegie Endowment for International Peace. Ανακτήθηκε 10 Νοεμβρίου, 2018, από https://carnegieendowment.org/files/PB_47_FINAL.pdf

¹⁶⁹ Deng, X. & Zhang, L. (2009). China's Cultural Exports and its Growing Cultural Power in The World. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 144. Lanham (MD): Lexington Books.

Ο κινεζικός πολιτισμός συγκεκριμένα τονίζεται ως το σημαντικότερο στοιχείο για την κινεζική ήπια ισχύ, εφόσον αρχικά έχει μεγάλη παράδοση και ιστορία και βασίζεται σε αξίες όπως του Κομφουκιανισμού, του Βουδισμού και του Ταοϊσμού, που προκρίνουν την αρμονία χωρίς την καταπίεση της διαφορετικότητας, την αρετή, την ελευθερία και τη σωστή διακυβέρνηση.¹⁷⁰

Οι X. Deng και L. Zhang αναδεικνύουν επίσης το γεγονός πως η ηγεσία της Κίνας είχε αντιληφθεί από νωρίς ότι βρίσκεται σε αδύναμη θέση ως πολιτισμική δύναμη, κάτι που την οδήγησε στο παρελθόν στην υιοθέτηση ενός πενταετούς πλάνου με σκοπό την προώθηση του πολιτισμού της στο εξωτερικό, μέσω των πολιτισμικών εξαγωγών και πολιτισμικών ανταλλαγών με άλλα κράτη. Η δράση αυτή μάλιστα δηλώνει την κεντρική θέση του πολιτισμού για μια χώρα και τη θέση της στον διεθνή ανταγωνισμό, αλλά και τη σημασία του για την μέτρηση της συνολικής ισχύος της χώρας αυτής.¹⁷¹ Το πενταετές αυτό πλάνο εισήγαγε το Κομμουνιστικό Κόμμα Κίνας, με διάρκεια από το 2005 έως το 2010, ενώ ο Υπουργός Πολιτισμού Sun Jiazheng, ανέφερε το 2006 πως αμέσως μετά την οικονομία και την πολιτική αναδύθηκε ο πολιτισμός ως τρίτος πυλώνας της διπλωματίας της Κίνας.¹⁷²

3.3.1.2 Η πολιτισμική διπλωματία

Η *δημόσια διπλωματία*, αλλά πιο συγκεκριμένα, η *πολιτισμική διπλωματία*, όπως ορίζουμε τις πολιτισμικές εξαγωγές ή ανταλλαγές, θεωρείται ο πιο αποδοτικός τρόπος για να ενισχύσει η Κίνα την ήπια ισχύ της, κατά την άποψη του H. Lai. Ο ίδιος μάλιστα αναφέρει τον ορισμό του J. Nye για τη δημόσια διπλωματία, η οποία αποτελεί «*τις αλληλεπιδράσεις που στοχεύουν όχι μόνο σε ξένες κυβερνήσεις, αλλά πρωταρχικά σε άτομα και μη κυβερνητικούς οργανισμούς*».¹⁷³

Για την ανάδειξη του πολιτισμού της Κίνας χρησιμοποιούνται πρωταρχικά οι εξαγωγές πολιτισμικών προϊόντων (όπως για παράδειγμα τα σπορ, οι ταινίες, οι εθνικές γιορτές, η πολιτισμική παράδοση), μέσω της *πολιτισμικής διπλωματίας* αλλά και η

¹⁷⁰ Li, M. (2008). China Debates Soft Power. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(2), σ. 292. doi: 10.1093/cjip/pon011

¹⁷¹ Deng, X. & Zhang, L. (2009). China's Cultural Exports and its Growing Cultural Power in The World. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 146. Lanham (MD): Lexington Books.

¹⁷² Lai, H. (2012). China's Cultural Diplomacy: Going for Soft Power. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 86. New York: Routledge.

¹⁷³ Lai, H. (2012). The Soft Power Concept and a Rising China. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 13. New York: Routledge.

θηρσκειά με τον τουρισμό. Επιπρόσθετα, αυξημένη σημασία δίνεται στον τομέα της ενημέρωσης αλλά και της εκπαίδευσης, μέσω της ίδρυσης των Ινστιτούτων Κομφούκιου για την προώθηση της κινεζικής γλώσσας, αλλά και της αυξανόμενης προσπάθειας για την εγγραφή ξένων φοιτητών στα Κινεζικά πανεπιστήμια, τα οποία προσπαθούν να βελτιωθούν ώστε να μετατραπούν σε υψηλής ποιότητας εκπαιδευτικά ιδρύματα. Όλα αυτά τα σημεία αναλύονται εκτενέστερα παρακάτω.

Πριν γίνει μελέτη για τα πολιτισμικά προϊόντα της Κίνας, αναλύονται τρεις λόγοι για τους οποίους είναι πολύ σημαντικές οι πολιτισμικές εξαγωγές για εκείνη. Σύμφωνα με τους X. Deng και L. Zhang, μια υπερδύναμη πρέπει να ασκεί επιρροή στους άλλους μέσω των πολιτισμικών της προϊόντων, όπως ακριβώς κάνουν και οι Η.Π.Α, γιατί έτσι ενισχύεται η πολιτισμική ήπια ισχύς της, αλλά και η συνολική ισχύς που εκείνη διαθέτει. Η πολιτισμική ισχύς της Κίνας δεν βρίσκεται στο ίδιο επίπεδο με την οικονομική ισχύ της, αλλά μέσω των πολιτισμικών εξαγωγών θα καταφέρει η χώρα να γίνει διεθνώς μια «πολιτισμική υπερδύναμη», κάτι που η ίδια επιθυμεί. Δεύτερον, η Αμερικανική επιρροή μπορεί να αντισταθμιστεί και η πολιτισμική ασφάλεια της Κίνας να ενισχυθεί, μέσω των πολιτισμικών εξαγωγών. Τέλος, η Κίνα θα μπορούσε να λάβει ένα μεγαλύτερο μερίδιο στην πολιτισμική αγορά μέσω των πολιτισμικών εξαγωγών της, οι οποίες προσελκύουν το ενδιαφέρον άλλων κρατών για τον κινεζικό πολιτισμό και ικανοποιούν τη ζήτηση των πολιτισμικών προϊόντων της. Στο εξωτερικό υπάρχει έντονο ενδιαφέρον για την κινεζική παράδοση και τον πολιτισμό της.¹⁷⁴

3.3.1.3 Η πολιτισμική παράδοση

Όπως έχει αναφερθεί ήδη, η Κίνα διαθέτει τεράστια **πολιτισμική παράδοση**. Στοιχεία της παράδοσης αυτής, όπως η μουσική, η τέχνη, τα κεντήματα, ο βελονισμός, το feng shui και οι πολεμικές τέχνες είναι ευρέως γνωστά όχι μόνο στην Κίνα, αλλά και σε πολλές χώρες παγκοσμίως.¹⁷⁵ Σε αυτά μπορούν να προστεθούν η φιλοσοφία, η κινεζική κουζίνα, η ιατρική και τα φάρμακα φυτικής προέλευσης, στοιχεία που αποτελούν πόλους έλξης παγκοσμίως αν αναλογιστούμε το παράδειγμα της κινεζικής

¹⁷⁴ Deng, X. & Zhang, L. (2009). China's Cultural Exports and its Growing Cultural Power in The World. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 144-145. Lanham (MD): Lexington Books.

¹⁷⁵ Hunter, A. (2008). *China and Soft Power*, σ. 16. Coventry: Coventry University – Centre for Peace and Reconciliation Studies.

κουζίνας και του αριθμού των 41.000 εστιατορίων που υπάρχουν στις Η.Π.Α συγκεκριμένα.¹⁷⁶

Για την ενίσχυση του πολιτισμού της και την προσέλκυση μεγαλύτερου ενδιαφέροντος για τα πολιτισμικά της προϊόντα, η Κίνα προχώρησε σε υπογραφή για πολιτισμική συνεργασία και ειδικότερα για πολιτισμικές ανταλλαγές με 145 χώρες αλλά και 1.000 πολιτισμικούς οργανισμούς διεθνώς. Επίσης, η Κίνα έχει ιδρύσει πολιτισμικά κέντρα σε πολλές χώρες, όπως η Γαλλία, η Ν. Κορέα, το Λονδίνο, το Σίδνεϋ, η Μπανγκόκ, η Ρωσία, η Σιγκαπούρη. Τα κέντρα αυτά υπάγονται στις πρεσβείες που διαθέτει η Κίνα στην εκάστοτε χώρα.¹⁷⁷

3.3.1.4 Γιορτές, κινηματογράφος, αθλητισμός και αθλητικές εκδηλώσεις

Μεγάλη σημασία για την προβολή του πολιτισμού της Κίνας έχουν διάφορες γιορτές και εκδηλώσεις που διεξάγονται ανά τον κόσμο. Κάποιες από αυτές είναι το «πολιτισμικό φεστιβάλ της Κίνας», το «Έτος του Κινεζικού πολιτισμού» αλλά και ο εορτασμός του Κινεζικού νέου έτους, τα οποία η Κίνα οργανώνει και χρηματοδοτεί. Το Κινεζικό νέο έτος μάλιστα γιορτάζεται σε πόλεις όπως η Νέα Υόρκη, το Παρίσι, το Σίδνεϋ αλλά και το Λονδίνο, στο οποίο το 2006 παρευρέθηκαν 200.000 άτομα, κάτι που δηλώνει την αυξημένη προσοχή που εκλαμβάνει ο κινεζικός πολιτισμός.¹⁷⁸ Η εκδήλωση αυτή γίνεται και σε χώρες της Λατινικής Αμερικής, όπως στην Αργεντινή και η Βραζιλία, στην οποία συγκεντρώνονται πολλοί συμμετέχοντες.¹⁷⁹

Αναφέρεται από τον H.Lai πως η εξαγωγή ταινιών είναι βασική τακτική της Κίνας, με αρκετές από αυτές να είναι υποψήφιες για διεθνή βραβεία και κάποιες να έχουν κερδίσει σε φεστιβάλ όπως των Καννών, της Βενετίας και του Βερολίνου. Η διεθνής απήχηση που έχουν οι ταινίες καθιστούν τους ηθοποιούς και τους σκηνοθέτες πολύ δημοφιλείς στον κλάδο τους, απονέμοντάς τους μάλιστα χρυσές σφαίρες ακόμα και βραβεία Όσκαρ.¹⁸⁰ Επιπρόσθετα, μέσω των ταινιών με πρωταγωνιστές τον Bruce Lee, τον Jackie Chan και τον Jet Li, προωθήθηκαν οι πολεμικές τέχνες «wushu»,

¹⁷⁶ Lai, H. (2012). *China's Cultural Diplomacy: Going for Soft Power*. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 90. New York: Routledge.

¹⁷⁷ Βλ. το ίδιο, σ. 88.

¹⁷⁸ Βλ. το ίδιο.

¹⁷⁹ Bliss, K. (2009). *China's Projection of Soft Power in the Americas*. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 57. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

¹⁸⁰ Lai, H. (2012). *China's Cultural Diplomacy: Going for Soft Power*. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 89. New York: Routledge.

φτάνοντας να αποτελούν άθλημα στους Ολυμπιακούς Αγώνες στο Πεκίνο το 2008, ελκύνοντας τους θεατές παγκοσμίως.¹⁸¹

Οι Ολυμπιακοί αυτοί Αγώνες του 2008 στο Πεκίνο σε συνδυασμό με την Παγκόσμια Εμπορική Έκθεση του 2010 στη Σανγκάη αποτελούν δύο πολύ μεγάλα γεγονότα τα οποία χρησιμοποιήθηκαν με σκοπό να επιδείξει η Κίνα την οικονομική της ανάπτυξη και τον ιδιαίτερο πολιτισμό της. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες κατάφεραν να προσελκύσουν 4.7 δις. τηλεθεατές παγκοσμίως, ενώ στην Παγκόσμια Εμπορική Έκθεση υπολογίζεται ότι παρευρέθηκαν 70 εκ. άτομα, και συμμετείχαν 250 χώρες και διεθνείς οργανισμοί.¹⁸²

Μεγάλη ενίσχυση έχει παρουσιαστεί στην ήπια ισχύ της Κίνας, εξαιτίας των παγκοσμίως αναγνωρισμένων αθλητών της, οι οποίοι λογίζονται ως εκπρόσωποι της Κίνας διεθνώς. Κάποιοι από αυτούς είναι ο Yao Ming, καλαθοσφαιριστής ο οποίος αγωνιζόταν στο αμερικανικό πρωτάθλημα, ο Liu Xiang, σπρίντερ που είχε καταρρίψει το παγκόσμιο ρεκόρ, η Yan Zi και η Zheng Jie, τενίστριες με διακρίσεις παγκοσμίως, οι γυμναστές Li Xiaopeng και Liu Xuan, και οι τενίστες Zheng Jie και Peng Shuai.¹⁸³

3.3.1.5 Η θρησκεία

Η Κίνα προχώρησε σε φιλελευθεροποίηση των νόμων σχετικά με τη **θρησκεία** το 1978, κάτι που επέτρεψε την άνθηση των θρησκειών, με κυριότερες τον Χριστιανισμό και τον Βουδισμό.¹⁸⁴ Όπως αναφέρει ο H. Lai, ο Βουδισμός είναι γνωστός για τον ήσυχο και ειρηνικό προσανατολισμό του, κάτι που συνδράμει ώστε να προβάλλει η Κίνα μια πιο ειρηνική και εξιδανικευμένη εικόνα στο εξωτερικό. Για τους λόγους αυτούς, η κινεζική κυβέρνηση ενέκρινε την διεξαγωγή ενός Βουδιστικού φόρουμ τον Απρίλιο του 2006, κάτι που είχε να γίνει από το 1949, προσελκύοντας 1.000 άτομα από 34 χώρες. Τα άτομα αυτά ήταν μοναχοί, πολιτικοί, και εμπειρογνώμονες. Την ίδια εποχή το 2009 έγινε ένα δεύτερο φόρουμ, προσελκύοντας 1.200 άτομα παρόμοιας κοινωνικής θέσης από 50 χώρες. Αντικείμενο σε αυτά τα

¹⁸¹ Βλ. το ίδιο, σ. 90.

¹⁸² Βλ. το ίδιο, σ. 90-91.

¹⁸³ Βλ. το ίδιο, σ. 90.

¹⁸⁴ Hunter, A. (2008). *China and Soft Power*, σ. 16. Coventry: Coventry University – Centre for Peace and Reconciliation Studies.

φόρουμ ήταν οι αξίες που προεβλέπει ο Βουδισμός, όπως η οικοδόμηση ενός κόσμου που διέπεται από αρμονία, ευημερία, ειρήνη.¹⁸⁵

3.3.1.6 Ο τουρισμός

Σχετικά με τον **τουρισμό**, ο A. Hunter τον θεωρεί ως ένα βασικό λόγο ενίσχυσης πολιτισμικής αλληλεπίδρασης της Κίνας με τα άλλα κράτη, εφόσον υπάρχουν ροές από αλλά και προς την Κίνα. Ανέφερε πως το 2005 ο αριθμός των Κινέζων που ταξίδεψαν στο εξωτερικό ήταν περίπου 23 εκατομμύρια, θεωρώντας μάλιστα πως θα υπάρξει αύξηση του Κινεζικού προορισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση μελλοντικά, εφόσον εκείνη είχε προχωρήσει στην κατάργηση διάφορων περιορισμών που αφορούσαν τους πολίτες της Κίνας.¹⁸⁶ Ο πληθυσμός της Κίνας που ταξίδεψε στην Αφρική είναι περίπου 110.000 τουρίστες το 2005, δίνοντας την εντύπωση πως οι Κινέζοι είναι πλούσιοι, ο αριθμός αυτός όμως δεν μπορεί να συγκριθεί σε καμία περίπτωση με τον τουρισμό που παρατηρείται στην Νοτιοανατολική Ασία και στα κράτη της Δύσης.¹⁸⁷ Αναφορικά με την Αμερικανική ήπειρο, η Κίνα έχει υπογράψει τουριστικές συμφωνίες με κράτη όπως η Αργεντινή, η Χιλή, το Μεξικό, αλλά και η Κούβα, το Περού και η Βραζιλία, τα οποία έχουν πλέον οριστεί για τους Κινέζους ταξιδιώτες ως εγκεκριμένοι προορισμοί.¹⁸⁸ Στην Ωκεανία, η Αυστραλία συγκεκριμένα ήταν από τις πρώτες δυτικές χώρες στην οποία παραχωρήθηκε «κατάσταση εγκεκριμένου προορισμού», μαζί με την Νέα Ζηλανδία, βλέποντας το 2005 μια αύξηση της τάξης του 13,4% από το προηγούμενο έτος στην εισροή κινέζων τουριστών, οι οποίοι ήταν 285.000.¹⁸⁹ Ο J. Alterman στη μελέτη του για την Μέση Ανατολή παρατηρεί πως το 2005 επισκέφτηκαν την Αίγυπτο 35.000 πολίτες από την Κίνα, αριθμός που μελλοντικά θεώρησε πως θα αυξανόταν εφόσον μάλιστα είχαν υπογράψει και συμφωνία το 2001 για να είναι η Αίγυπτος εγκεκριμένος προορισμός για τους Κινέζους πολίτες. Παρατηρεί επίσης αύξηση του αριθμού Κινέζων που είχαν ως

¹⁸⁵ Lai, H. (2012). China's Cultural Diplomacy: Going for Soft Power. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 88-89. New York: Routledge.

¹⁸⁶ Hunter, A. (2008). *China and Soft Power*, σ. 16. Coventry: Coventry University – Centre for Peace and Reconciliation Studies.

¹⁸⁷ Kurlantzick, J. (2009). China's Soft Power in Africa. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 175. Lanham (MD): Lexington Books.

¹⁸⁸ Bliss, K. (2009). China's Projection of Soft Power in the Americas. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 58-59. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

¹⁸⁹ Zhu, Z. (2009). China's Warming Relations with South Korea and Australia. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 196. Lanham (MD): Lexington Books.

τουριστικό προορισμό το Ντουμπάι, από το 2004 μέχρι το 2006. Επιπρόσθετα, θεώρησε πως μέχρι το 2015 οι Κινέζοι τουρίστες παγκοσμίως θα ήταν κοντά στα 100 εκατομμύρια, ενώ την ίδια στιγμή τόνισε την αυξανόμενη σημασία του τουρισμού ως πηγής πολιτισμικών ανταλλαγών.¹⁹⁰

Ο τουρισμός προς την Κίνα είχε γνωρίσει μεγάλη αύξηση στο παρελθόν. Το 2007 οι ξένοι επισκέπτες στην Κίνα ήταν 26 εκατομμύρια, μια αύξηση 17% από το προηγούμενο έτος. Οι περισσότεροι επισκέπτες ήταν, κατά φθίνουσα σειρά, από την Ασία, την Ευρώπη, την Αμερική, την Ωκεανία, την Αφρική και τη Λατινική Αμερική. Πιο συγκεκριμένα οι περισσότεροι ήταν από την Ν. Κορέα (4.8 εκ.), την Ιαπωνία (περίπου 4 εκ.), τη Ρωσία (3 εκ.), και τις Η.Π.Α (1.9 εκ.). Παρά το γεγονός ότι εξαιτίας της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης οι αριθμοί αυτοί το 2008 παρουσίασαν μείωση, αυξήθηκαν ξανά το 2010, αναδεικνύοντας το γεγονός ότι η Κίνα διαδραματίζει πλέον ένα σπουδαίο ρόλο και διαθέτει μια πλούσια πολιτισμική ιστορία που ασκεί ελκυστικότητα στους ξένους.¹⁹¹

3.3.1.7 Η κινεζική γλώσσα

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει, εξαιτίας της ανόδου της Κίνας, και η εκμάθηση της κινεζικής γλώσσας από ξένους μαθητές και φοιτητές, εφόσον η γλώσσα συμβάλλει στην καλύτερη αντίληψη της χώρας και αποτελεί ταυτόχρονα ένα εργαλείο για τη διεκπεραίωση εμπορικών και επιχειρηματικών συναλλαγών.¹⁹² Ο X. Cheng αναφέρει πως για να αυξήσει την ποιότητα σχετικά με την εκμάθηση της κινεζικής γλώσσας, η κινεζική κυβέρνηση προχώρησε στην θέσπιση της εξέτασης για το «Κινεζικό Proficiency» (HSK) το 1990, κατά το οποίο θα αποτιμάται η ευχέρεια που έχουν τα ξένα άτομα στην ομιλία της Κινεζικής γλώσσας. Επιπρόσθετα, η κυβέρνηση εισήγαγε και την «*Evaluation Method for Teachers' Qualification in Teaching Chinese as a Foreign Language (TCFL)*», στα πρότυπα του TOEFL για την αγγλική γλώσσα, το οποίο έχει ως σκοπό την πρόσληψη ξένων καθηγητών, οι οποίοι θα έχουν άριστη γνώση της Κινεζικής γλώσσας και τα προσόντα να την διδάξουν.¹⁹³ Η ραγδαία

¹⁹⁰ Alterman, J. (2009). China's Soft Power in the Middle East. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 74. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

¹⁹¹ Lai, H. (2012). China's Cultural Diplomacy: Going for Soft Power. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 91. New York: Routledge.

¹⁹² Βλ. το ίδιο.

¹⁹³ Cheng, X. (2009). Education: The Intellectual Base of China's Soft Power. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 114. Lanham (MD): Lexington Books.

οικονομική άνοδος που γνώρισε η Κίνα δημιούργησε πρόσφορο έδαφος για την εκμάθηση της Κινέζικης γλώσσας παγκοσμίως, κάτι που φαίνεται και από την προσέλκυση 251.900 ξένων φοιτητών στην Κίνα για την εκμάθηση της από το 1988 έως το 1999.¹⁹⁴

3.3.1.8 Τα Ινστιτούτα Κομφούκιου

Λόγω του αυξανόμενου ενδιαφέροντος για την κινεζική γλώσσα και πολιτισμό, η κυβέρνηση πήρε την πρωτοβουλία για την προώθηση και των δύο μέσω των Ινστιτούτων Κομφούκιου, τα οποία παρουσίασαν ταχύτατη εξάπλωση παγκοσμίως.¹⁹⁵ Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το «αρχηγείο» των Ινστιτούτων Κομφούκιου, την Hanban (ή αλλιώς «Συμβούλιο για την Κινεζική Γλώσσα Διεθνώς»), τα Ινστιτούτα Κομφούκιου «δρουν ως ένας μη κυβερνητικός οργανισμός ο οποίος επιχειρεί να ικανοποιήσει τις διεθνείς απαιτήσεις για την εκμάθηση της Κινέζικης γλώσσας και πολιτισμού».¹⁹⁶ Η θέσπιση των Ινστιτούτων αυτών παγκοσμίως αποτελεί μια προσπάθεια από την πλευρά της Κίνας να ενισχύσει την ήπια ισχύ της μέσω της δημόσιας διπλωματίας.¹⁹⁷ Ο B. Gill και ο Y. Huang αναφέρουν πως τα Ινστιτούτα αυτά ακολουθούν τα πρότυπα του Ινστιτούτου Γκαίτε, του Βρετανικού Συμβουλίου και του Γαλλικού Ινστιτούτου. Παρατηρούν όμως πως πέρα από την προώθηση του πολιτισμού και της γλώσσας της Κίνας, ο σκοπός τους είναι ταυτόχρονα και πολιτικός: επιθυμούν αφενός την προβολή μιας ευγενικής και πιο εξιδανικευμένης εικόνας της Κίνας στο εξωτερικό και αφετέρου τον περιορισμό της διεθνούς επιρροής της Ταϊβάν, διδάσκοντας την διάλεκτο κινέζικων που προτιμά το Πεκίνο, αντί εκείνης που χρησιμοποιεί η Ταϊβάν.¹⁹⁸

Ο H. Lai αναφέρει πως το πρώτο Ινστιτούτο Κομφούκιου ιδρύθηκε το Νοέμβριο του 2004 στη Σεούλ της Ν. Κορέας, ενώ αργότερα υπήρξε συνάντηση 200 εκπροσώπων από 38 χώρες στο Πεκίνο με αντικείμενο την επέκταση των Ινστιτούτων

¹⁹⁴ Βλ. το ίδιο.

¹⁹⁵ Deng, Y. (2009). *The New Hard Realities: "Soft Power" and China in Transition*. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 70. Lanham (MD): Lexington Books.

¹⁹⁶ Zhe, R. (2010). *Confucius Institutes: China's Soft Power?* σ. 1. Washington: Elliott School of International Affairs, the George Washington University. Ανακτήθηκε 10 Νοεμβρίου, 2018, από https://www.risingpowersinitiative.org/wp-content/uploads/policycommentary_jun2010_confuciusinstitute.pdf

¹⁹⁷ Zhang, Y. (2009). *The Discourse of China's Soft Power and Its Discontents*. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 50. Lanham (MD): Lexington Books.

¹⁹⁸ Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 18. doi:10.1080/00396330600765377

σε παγκόσμια κλίμακα. Τον Ιούλιο του 2006, είχαν ιδρυθεί ή βρίσκονταν σε διαδικασία δημιουργίας 80 Ινστιτούτα Κομφούκιου σε 36 χώρες και περιοχές. Τον Απρίλιο του 2007, τα Ινστιτούτα και οι Αίθουσες διδασκαλίας Κομφούκιου ήταν 140, ενώ μέχρι τον Οκτώβρη το 2010 τα Ινστιτούτα Κομφούκιου ήταν 322 και οι Αίθουσες Διδασκαλίας 369, σε 96 κράτη και περιοχές. Στα τέλη του 2009, υπήρξε ενδιαφέρον από 250 εκπαιδευτικά ιδρύματα σε περισσότερες από 50 χώρες για την ίδρυση Ινστιτούτων ή Αιθουσών Κομφούκιου.¹⁹⁹ Την διοίκηση των Ινστιτούτων Κομφούκιου την αναλαμβάνουν η Hanban, τα Κινέζικα πανεπιστήμια που προσφέρουν τα εκπαιδευτικά υλικά και τους καθηγητές στο εκάστοτε Ινστιτούτο, και τα πανεπιστήμια του εξωτερικού, τα οποία προσφέρουν τις αίθουσες και τις υποδομές με σκοπό να γίνει η γλωσσική διδασκαλία.²⁰⁰

Στις Η.Π.Α υπήρχαν κάποια στιγμή 71 Ινστιτούτα Κομφούκιου στο σύνολο, με την συγκέντρωση αυτή στη χώρα να αποτελεί τότε το 22% των Ινστιτούτων παγκοσμίως.²⁰¹ Στην Αφρική, το πρώτο Ινστιτούτο Κομφούκιου ιδρύθηκε στην περιοχή του Ναϊρόμπι το 2005,²⁰² ενώ σήμερα, σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα της Hanban, η Αφρική έχει 54 Ινστιτούτα, η Αμερική 161, η Ασία 118, η Ωκεανία 19, η Ευρώπη 173, ενώ σε κάθε ήπειρο υπάρχουν και πολλές Αίθουσες Διδασκαλίας Κομφούκιου.²⁰³

3.3.1.9 Η βελτίωση των πανεπιστημίων και η προσέλκυση ξένων φοιτητών

Η ίδρυση των Ινστιτούτων Κομφούκιου με σκοπό τη διάδοση της γλώσσας και της κουλτούρας της Κίνας με ένα συστηματικό τρόπο στο εξωτερικό λογίζεται ως μια στρατηγική «going global» από την κυβέρνηση, η οποία όμως σε καμία περίπτωση δεν

¹⁹⁹ Lai, H. (2012). *China's Cultural Diplomacy: Going for Soft Power*. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 92. New York: Routledge.

²⁰⁰ Zhe, R. (2010). *Confucius Institutes: China's Soft Power?* σ. 1. Washington: Elliott School of International Affairs, the George Washington University. Ανακτήθηκε 10 Νοεμβρίου, 2018, από https://www.risingpowersinitiative.org/wp-content/uploads/policycommentary_jun2010_confuciusinstitute.pdf

²⁰¹ Lai, H. (2012). *China's Cultural Diplomacy: Going for Soft Power*. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 92. New York: Routledge.

²⁰² Cooke, J. (2009). *China's Soft Power in Africa*. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 34. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

²⁰³ Ανακτήθηκε 2 Δεκεμβρίου, 2018, από http://english.hanban.org/node_10971.htm

παρέλειψε την απόπειρα του να προσελκύσει περισσότερους ξένους φοιτητές στα πανεπιστημιακά ιδρύματα της Κίνας.²⁰⁴

Σύμφωνα με τον X. Cheng, η πολιτική ηγεσία και το Υπουργείο Παιδείας της Κίνας έκαναν προσπάθειες αναβάθμισης των Πανεπιστημίων της, με στόχο να μετατραπούν σε παγκόσμιας φήμης εκπαιδευτικά ιδρύματα, μέσω των «Project 211» το 1994, το οποίο δεν είχε τα επιθυμητά αποτελέσματα, και «Project 985» το 1998. Το αποτέλεσμα ήταν να εγγραφούν στα πανεπιστήμια 1.3 εκατομμύρια φοιτητές το 1999, ενώ το 2006 ο αριθμός αυτός έφτασε τα 5.42 εκατομμύρια, δηλώνοντας την αναβάθμιση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Μεγάλη αύξηση υπήρξε και στις μεταπτυχιακές σπουδές εφόσον το 1998 οι μεταπτυχιακοί φοιτητές ήταν 58.000, με τον αριθμό αυτό να αυξάνεται ραγδαία το 2006 και να προσεγγίζει τους 400.000 μεταπτυχιακούς.²⁰⁵

Η κυβέρνηση της Κίνας ακολούθησε μια «στρατηγική bring-in» με στόχο το να προσελκύσει ξένους φοιτητές να σπουδάσουν στη Κίνα, κάτι που ευνοούσε η αναβάθμιση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων της που προαναφέρθηκε.²⁰⁶ Οι εγγραφές ξένων φοιτητών, παρουσίασαν πολύ μεγάλη αύξηση, λόγω και της ραγδαίας οικονομικής άνθησης, κάτι που αποδεικνύει τον ρόλο της Κίνας ως πολιτισμικό μαγνήτη στην Ασία.²⁰⁷ Το 1978 βρίσκονταν μόνο 1.236 ξένοι φοιτητές στην Κίνα, ενώ το 2005 ο αριθμός αυτός είχε αυξηθεί, πάνω από εκατό φορές, στους 141.087, με τους περισσότερους μάλιστα να είναι αυτοχρηματοδοτούμενοι.²⁰⁸ Το 2009 ο αριθμός αυξήθηκε στους 238.000, παρά το ξέσπασμα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης στη Δύση ένα χρόνο νωρίτερα, με τους περισσότερους φοιτητές να σπουδάζουν κυρίως στον κλάδο της κινεζικής γλώσσας, αλλά να παρουσιάζεται έντονα αυξημένο ενδιαφέρον και για άλλα αντικείμενα, όπως η νομική, η ιατρική και τα οικονομικά.²⁰⁹ Ο αριθμός αυτός αναμένεται να φτάσει τους 500.000 φοιτητές το 2020 σύμφωνα με τους Κινέζους επιστήμους.²¹⁰

²⁰⁴ Cheng, X. (2009). Education: The Intellectual Base of China's Soft Power. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 114. Lanham (MD): Lexington Books.

²⁰⁵ Βλ. το ίδιο, σ. 112.

²⁰⁶ Βλ. το ίδιο.

²⁰⁷ Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 18. doi:10.1080/00396330600765377

²⁰⁸ Lai, H. (2012). China's Cultural Diplomacy: Going for Soft Power. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 94. New York: Routledge.

²⁰⁹ Βλ. το ίδιο.

²¹⁰ Nye, J. S. Jr. (2011). *The Future of Power*, σ. 88. New York: PublicAffairs.

Ο Χ. Cheng αναφέρει πως η Κίνα προσπαθεί να αυξήσει τον αριθμό των φοιτητών που προέρχονται από το εξωτερικό μέσω προγραμμάτων υποτροφιών που παρέχει η κυβέρνησή της, οι οποίες από τις 5.211 το 1999 εκτοξεύτηκαν σε 11.000 το 2007. Την ίδια λογική ακολούθησαν και τα πανεπιστήμια στην Κίνα, παρέχοντας υποτροφίες αλλά και μαθήματα στην αγγλική γλώσσα, επιθυμώντας ταυτόχρονα την ενίσχυση του επιπέδου διεθνοποίησής τους. Μέσω αυτών των προσπαθειών ο αριθμός των ξένων φοιτητών που ήταν 52.150 το 2000 αυξήθηκε σε 162.695 το 2006, καθιστώντας την Κίνα την πρώτη επιλογή στην Ασία για σπουδές, εφόσον εκείνη ξεπέρασε την Ιαπωνία.²¹¹

Η κυβέρνηση της Κίνας είχε υποσχεθεί 4.000 ετήσια προγράμματα υποτροφίας για Αφρικανούς φοιτητές,²¹² εκπαιδευτικά προγράμματα ανταλλαγών και υποτροφίες προβλέπονταν και για κράτη της Λατινικής και Κεντρικής Αμερικής,²¹³ ενώ κινεζικές εταιρίες με έδρα την Σαουδική Αραβία και η κυβέρνηση της Κίνας παρέχουν υποτροφίες για τους Σαουδάραβες φοιτητές.²¹⁴ Με την Ν. Κορέα υφίστανται συμφωνίες για προγράμματα ανταλλαγής φοιτητών αλλά και παροχής υποτροφιών, με τους Νοτιοκορεάτες φοιτητές στην Κίνα να είναι 54.000 το 2006, αριθμό που το συγκεκριμένο έτος αποτελούσε το 38% του συνόλου των ξένων φοιτητών στην Κίνα.²¹⁵ Το μεγαλύτερο ποσοστό των ξένων φοιτητών άλλωστε προέρχεται από την Ασία και είναι μεγαλύτερο του 75%, με την Ιαπωνία και την Ν. Κορέα να στέλνουν τους περισσότερους φοιτητές, ενώ ραγδαία αύξηση παρατηρείται στους φοιτητές που προέρχονται από την Νοτιοανατολική Ασία.²¹⁶

Στην Συνδιάσκεψη Εργασίας σχετικά με τους ξένους φοιτητές στην Κίνα είχε αναφερθεί χαρακτηριστικά πως «η αποδοχή ξένων φοιτητών όχι μόνο βοηθά τις γειτονικές χώρες στην εκπαίδευση των ταλαντούχων φοιτητών τους, αλλά διευκολύνει

²¹¹ Cheng, X. (2009). Education: The Intellectual Base of China's Soft Power. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 113. Lanham (MD): Lexington Books.

²¹² Cooke, J. (2009). China's Soft Power in Africa. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 34. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

²¹³ Για μία εκτενέστερη ανάλυση βλ. Bliss, K. (2009). China's Projection of Soft Power in the Americas. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 58. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

²¹⁴ Alterman, J. (2009). China's Soft Power in the Middle East. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 73. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

²¹⁵ Zhu, Z. (2009). China's Warming Relations with South Korea and Australia. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 189. Lanham (MD): Lexington Books.

²¹⁶ Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 18. doi:10.1080/00396330600765377

ταυτόχρονα την κατανόηση και την φιλία μεταξύ των πολιτών της Κίνας και των πολιτών άλλων χωρών».²¹⁷ Η επέκταση της εισαγωγής ξένων φοιτητών στα πανεπιστήμια της Κίνας αποδεικνύει την ολοένα αυξανόμενη ήπια ισχύ της, αλλά ταυτόχρονα δηλώνει και την αλλαγή της τάσης σύμφωνα με την οποία ταλαντούχοι φοιτητές αναζητούσαν την τύχη τους στο εξωτερικό.²¹⁸ Ο αριθμός των Κινέζων φοιτητών που φοίτησαν στο εξωτερικό από το 1978 έως το 2008 ανέρχεται σε 1.2 εκατομμύρια.²¹⁹

3.3.1.10 Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης

Έχει αναφερθεί πως οι Κινέζοι αναλυτές αποκλίνουν από την προσέγγιση του J. Nye ως προς την ήπια ισχύ και τις πηγές της. Σύμφωνα με την άποψή τους, αυξημένη σημασία παρουσιάζουν επιπρόσθετα η δυνατότητα και η αποτελεσματικότητα των μέσων μαζικής ενημέρωσης, τα οποία αποτελούν δείκτη για την ήπια ισχύ μιας χώρας, ενώ την ίδια στιγμή επιδεικνύουν τον θαυμασμό τους για τα μέσα μαζικής ενημέρωσης της Δύσης και τον ηγετικό ρόλο που διαδραματίζουν.²²⁰

Ο H.Lai σε μία ανάλυσή του αναφέρει ότι η Κίνα ξεκίνησε μια «going-out» τακτική από τα τέλη του 2008 μέσω προγραμμάτων των μέσων της μαζικής της ενημέρωσης, θέλοντας να βελτιώσει τη δημοτικότητα τους, και συνεπακόλουθα να παρουσιάσει την εικόνα της Κίνας ελκυστικότερη στο εξωτερικό. Η τακτική αυτή υιοθετήθηκε με σκοπό να αναιρέσει τις αρνητικές εικόνες που μετέδιδαν τα δυτικά μέσα για την Κίνα, ειδικότερα μετά τα συμβάντα και τις εξεγέρσεις σε περιοχές του Θιβέτ την άνοιξη του 2008. Ο H. Lai αναδεικνύει επιπρόσθετα τον κομβικό ρόλο που διαδραματίζει η China Central Television (CCTV), για την οποία ο Hu Jintao ανέφερε κατά την διάρκεια επιθεώρησής της το 2008 πως «θα πρέπει να μετατραπεί σε ένα ισχυρό μέσο παγκοσμίως, κάτι που θα επιτευχθεί μέσω αναπτυγμένης τεχνολογίας, διάθεσης μεγάλου όγκου δεδομένων, παγκόσμιας εμβέλειας και ισχυρότερης επιρροής».²²¹ Η CCTV διαθέτει μέσω της διαδικτυακής της πλατφόρμας China Network Television (CNTV), εκτός από προγράμματα στην κινέζικη γλώσσα, προγράμματα σε έξι ξένες γλώσσες όπως Αγγλικά, Ισπανικά, Αραβικά, Ρωσικά,

²¹⁷ Cheng, X. (2009). Education: The Intellectual Base of China's Soft Power. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 112. Lanham (MD): Lexington Books.

²¹⁸ Βλ. το ίδιο, σ. 113.

²¹⁹ Nye, J. S. Jr. (2011). *The Future of Power*, σ. 88. New York: PublicAffairs.

²²⁰ Li, M. (2008). China Debates Soft Power. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(2), σ. 294. doi: 10.1093/cjip/pon011

²²¹ Lai, H. (2012). China's Cultural Diplomacy: Going for Soft Power. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 87. New York: Routledge.

Γαλλικά και Κορεάτικα.²²² Το πρόγραμμα «going out» για τα μέσα μαζικής ενημέρωσης της Κίνας αποσκοπούν, κατά τον Li Changchun, όχι μόνο στη βελτίωση της διεθνούς εικόνας της χώρας αλλά και στην ενίσχυση της πολιτισμικής ήπιας ισχύος της.²²³

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στην Κίνα στην ουσία χρησιμοποιούνται ως εκφραστές της προπαγάνδας της κυβερνήσεως και του Κομμουνιστικού Κόμματος Κίνας, εφόσον υπόκεινται στον έλεγχό τους, αλλά και στον έλεγχο της Κρατικής Διοίκησης για το Ραδιόφωνο, τα Φιλμ και την Τηλεόραση (State Administration for Radio, Film and Television- SARFT).²²⁴

Ο Lee Kuan Yew, πρώην υπουργός της Σιγκαπούρης, ανέφερε πως «η ήπια ισχύς επιτυγχάνεται μόνο όταν οι άλλες χώρες θαυμάζουν και θέλουν να μιμηθούν στοιχεία του πολιτισμού κάποια άλλης χώρας», τονίζοντας έτσι την σημασία του πολιτισμού ως πηγής της ήπιας ισχύος.²²⁵ Η Κίνα, σε αντίθεση με την εσωστρεφή Ιαπωνία, εκλαμβάνει τον πολιτισμό της ως «παγκόσμιο πολιτισμό», κάτι που επιβεβαιώνεται και από τα λόγια του Hu Jintao ο οποίος υποστήριξε πως «ο κινεζικός πολιτισμός δεν ανήκει μόνο στην Κίνα αλλά σε ολόκληρο τον κόσμο και είμαστε έτοιμοι για πολιτισμικές ανταλλαγές με τον υπόλοιπο κόσμο με σκοπό την από κοινού προώθηση πολιτισμικής ευημερίας».²²⁶ Ο μεγάλος στόχος της προβολής του πολιτισμού της Κίνας, δεν είναι μόνο η ενίσχυση της ήπιας ισχύος της αλλά ταυτόχρονα και η προβολή μιας εικόνας που επιβεβαιώνει την *ειρηνική άνοδο (peaceful rise)* από την μεριά της.²²⁷

3.3.2 Οι εσωτερικές αξίες

Εφόσον αναλύθηκε ο πολιτισμός ως πηγή για την ήπια ισχύ της Κίνας, σειρά έχει η ανάλυση των *εσωτερικών/πολιτικών αξιών* της, με βασικότερες να είναι η οικονομία γενικότερα, το οικονομικό της μοντέλο ανάπτυξης ειδικότερα, αλλά και ο

²²² China Central Television. (χ.η.). Από τη Wikipedia. Ανακτήθηκε 12 Δεκεμβρίου, 2018, από https://en.wikipedia.org/wiki/China_Central_Television

²²³ Lai, H. (2012). China's Cultural Diplomacy: Going for Soft Power. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 87. New York: Routledge.

²²⁴ Deng, X. & Zhang, L. (2009). China's Cultural Exports and its Growing Cultural Power in The World. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 151. Lanham (MD): Lexington Books.

²²⁵ Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 17. doi:10.1080/00396330600765377

²²⁶ Βλ. το ίδιο, σ. 19.

²²⁷ Lai, H. (2012). China's Cultural Diplomacy: Going for Soft Power. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 83. New York: Routledge.

κομφουκιανισμός. Η Κίνα με την προβολή των εσωτερικών αξιών της μπορεί να ενισχύσει την ήπιά της ισχύ.

3.3.2.1 Η ισχυρή οικονομία

Στα τέλη του 1970, η Κίνα προχωράει σε μία αναμόρφωση, η οποία τη μετατρέπει σε οικονομία της αγοράς, από ένα σοβιετικό μοντέλο οικονομίας το οποίο παρουσίαζε ανεπάρκειες, καθιστώντας την μια οικονομική υπερδύναμη και παρουσιάζοντας στο εσωτερικό της εικόνες ευημερίας.²²⁸

Ο Η. Lai θεωρεί πως η ραγδαία οικονομική ανάπτυξη που παρουσίασε η Κίνα κάνει πιο ελκυστική την εικόνα της προς το εξωτερικό, αλλά κυρίως την βοηθά στην άσκηση οικονομικής επιρροής στον αναπτυσσόμενο κόσμο και τις αναπτυσσόμενες αγορές. Από το 1978 μέχρι το 2009 το ΑΕΠ της ανέβηκε κατά 18.6 φορές, εδραιώνοντάς την στην δεύτερη θέση από την δέκατη που βρισκόταν στην παγκόσμια κατάταξη για το ΑΕΠ. Η ραγδαία αυτή οικονομική άνθηση βοηθά την Κίνα στην ανάληψη νέων προγραμμάτων και πρωτοβουλιών, στην χρηματοδότησή τους, και στην πρόσληψη ατόμων ικανών να επανδρώσουν το πρόγραμμα. Τέλος, υποστηρίζει πως η οικονομική ισχύς, αποτελεί το «*υπόβαθρο για την ήπια ισχύ μιας χώρας*».²²⁹

3.3.2.2 Το Beijing Consensus

Εξαιτίας της οικονομικής ισχύος που διακρίνει πλέον την Κίνα, μεγάλο ενδιαφέρον έχει παρουσιαστεί για το μοντέλο που οδήγησε στο οικονομικό αυτό θαύμα. Το *μοντέλο ανάπτυξης* της Κίνας έχει μελετηθεί εκτενώς από πολλούς. Πολλοί Κινέζοι ακαδημαϊκοί το παρουσιάζουν ολοένα και συχνότερα ως μια πηγή ήπιας ισχύος για το κινεζικό κράτος, εφόσον ασκεί ελκυστικότητα κυρίως στα αναπτυσσόμενα κράτη.²³⁰

Το μοντέλο ανάπτυξης ονομάστηκε το 2004 ως *Beijing Consensus*²³¹ από τον Joshua Cooper Ramo, το οποίο κατά την άποψή του χαρακτηρίζεται από «*την θέληση για μια δίκαια, ειρηνική και υψηλής ποιότητας ανάπτυξη*», αλλά «*απορρίπτει τις*

²²⁸ Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 19. doi:10.1080/00396330600765377

²²⁹ Lai, H. (2012). The Soft Power Concept and a Rising China. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 12. New York: Routledge.

²³⁰ Βλ. το ίδιο, σ. 13.

²³¹ Για μία εκτενή ανάλυση σχετικά με το ζήτημα βλ. Pang, Z. (2009). China's Soft Power Dilemma: The Beijing Consensus Revisited. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics* (σ. 125-141). Lanham (MD): Lexington Books.

ομοιόμορφες λύσεις για κάθε περίπτωση»- όπως η οικονομική και πολιτική φιλελευθεροποίηση που διαδίδονται σαν ιδέες από τη Δύση- προκρίνοντας στη θέση τους «την καινοτομία και τον πειραματισμό μαζί με την προστασία των εθνικών συνόρων και συμφερόντων», αποτελώντας έτσι μια αντίθεση του *Washington Consensus*.²³² Με άλλα λόγια, το οικονομικό μοντέλο ανάπτυξης της Κίνας βασίζεται σε οικονομική φιλελευθεροποίηση με κρατική εντολή αλλά ταυτόχρονα σε μηδαμινή πολιτική φιλελευθεροποίηση, κάτι που «οδήγησε πολλούς στην επανεξέταση της αναπτυξιακής οικονομίας, αλλά και της σχέσης μεταξύ οικονομίας και πολιτικών ελευθεριών».²³³

Η Κινεζική ηγεσία και η ακαδημαϊκή κοινότητα της Κίνας δεν προωθούν τον όρο *Beijing Consensus*, κάτι που γίνεται από τα ξένα Μέσα Ενημέρωσης και τους ξένους ακαδημαϊκούς, δηλώνοντας έτσι την διεθνή αναγνώριση και το κύρος του όρου, ενώ κάποιοι Κινέζοι αναλυτές φαίνεται να τον έχουν αποδεχτεί.²³⁴ Η άμεση χρήση του όρου *Beijing Consensus* εκ μέρους των υψηλών αξιωματούχων της Κίνας θα σήμαινε μια ευθεία αντιπαράθεση στο *Washington Consensus* και προώθηση ενός εναλλακτικού μοντέλου ανάπτυξης, κάτι που θα οδηγούσε σε μία μη ηθελημένη αντιπαράθεση με τις Η.Π.Α, εφόσον θα αμφισβητούνταν ξεκάθαρα οι αξίες που εκείνη πρεσβεύει.²³⁵ Η ηγεσία έχει επίγνωση του γεγονότος ότι η εσωτερική μετάβαση της Κίνας βρίσκεται σε στάδιο συνεχών αλλαγών, και είναι πρόιμο να προωθήσει το συγκεκριμένο αναπτυξιακό μοντέλο ως πρότυπο για άλλα κράτη.²³⁶ Επιπρόσθετα, υποστηρίζει και συμβουλεύει πως κάθε κράτος οφείλει και έχει το δικαίωμα να αποφασίσει μόνο του για τον τρόπο ανάπτυξης που θα ακολουθήσει, καθώς και το ποια στοιχεία της κινεζικής εμπειρίας θα εντάξει στο δικό του μοντέλο ανάπτυξης.²³⁷ Κάθε κράτος άλλωστε χαρακτηρίζεται από διαφορετικές εθνικές συνθήκες, οπότε δεν

²³² Suzuki, S. (2010). The Myth and Reality of China's "Soft Power". Στο I. Parmar & M. Cox (επιμ.), *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, Historical and Contemporary Perspectives*, σ. 202. London & New York: Routledge και Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 20. doi:10.1080/00396330600765377

²³³ Zhang, Y. (2009). The Discourse of China's Soft Power and Its Discontents. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 52. Lanham (MD): Lexington Books.

²³⁴ Suzuki, S. (2010). The Myth and Reality of China's "Soft Power". Στο I. Parmar & M. Cox (επιμ.), *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, Historical and Contemporary Perspectives*, σ. 202. London & New York: Routledge.

²³⁵ Glaser, M. & Murphy, M. (2009). Soft Power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 22-23. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

²³⁶ Deng, Y. (2009). The New Hard Realities: "Soft Power" and China in Transition. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 69. Lanham (MD): Lexington Books.

²³⁷ Zheng, Y. & Zhang, C. (2012). 'Soft Power' and Chinese Soft Power. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 35. New York: Routledge.

υπάρχει εγγύηση πως η εφαρμογή του μοντέλου ανάπτυξης της Κίνας θα πετύχει και σε άλλα κράτη.²³⁸

Ωστόσο, υπάρχει μια μικρή μειονότητα η οποία υποστηρίζει πως είναι αναγκαία η εξαγωγή του μοντέλου ανάπτυξης της Κίνας, με τον Fang Changping για παράδειγμα να θεωρεί πως μέσω της πίεσης για την αποδοχή του μοντέλου από άλλες χώρες θα επιτευχθούν οι στόχοι ήπιας ισχύος της Κίνας και τον Zhang Mingqian να τονίζει την αποτελεσματικότητά του μοντέλου και την δυνατότητα υιοθέτησης του από την διεθνή κοινότητα.²³⁹

Όπως αναφέρουν ο B. Gill και ο Y. Huang, το μοντέλο ανάπτυξης της Κίνας έχει γίνει αποδεκτό από τους γείτονες του Νότου, το Λάος και το Βιετνάμ, χώρες οι οποίες αποτελούν τους πιο πιστούς ακολούθους του κινεζικού μοντέλου ανάπτυξης, τη Ρωσία, με τον Πρόεδρο Putin να ακολουθά ένα είδος περιορισμού της δημοκρατίας με σκοπό την οικονομική βελτίωση, το Καζακστάν, το Τουρκμενιστάν, ενώ μεγάλο ενδιαφέρον δείχνουν χώρες της Αφρικής αλλά και το Ιράν,²⁴⁰ καθώς και τα κράτη της ASEAN γενικότερα.²⁴¹ Κατά τα λεγόμενα του Mark Leonard, ενός Βρετανού ειδικού για θέματα εξωτερικής πολιτικής, η ικανότητα της παρουσίασης ενός αξιόπιστου εναλλακτικού πολιτικού και οικονομικού μοντέλου από το Πεκίνο «αποτελεί τη μεγαλύτερη ιδεολογική απειλή για τη Δύση από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου».²⁴²

3.3.2.3 Ο κομφουκιανισμός

Σύμφωνα με τον S. Suzuki, ένα ακόμα στοιχείο που προωθείται εκτενώς από την ηγεσία είναι η κλασική πολιτική φιλοσοφία της Κίνας, ιδιαίτερα ο κομφουκιανισμός, σύμφωνα με τον οποίο προάγεται μια «μεγαλοπρεπής πορεία» και η «αρμονία δίχως την καταπίεση της διαφορετικότητας» μέσω της επίτευξης «της ισότητας και της συνεργασίας που βασίζονται στην εμπιστοσύνη και το όφελος». Οι αξίες αυτές

²³⁸ Pang, Z. (2009). China's Soft Power Dilemma: The Beijing Consensus Revisited. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 134. Lanham (MD): Lexington Books

²³⁹ Glaser, M. & Murphy, M. (2009). Soft Power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 23. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

²⁴⁰ Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 20-21. doi:10.1080/00396330600765377

²⁴¹ Για μία εκτενή ανάλυση βλ. Wibowo, I. (2009). China's Soft Power and Neoliberal Agenda in Southeast Asia. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics* (σ. 207-223). Lanham (MD): Lexington Books.

²⁴² Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 21. doi:10.1080/00396330600765377.

κατάφεραν να επιφέρουν ειρήνη και ανάπτυξη όχι μόνο εντός των κρατών, αλλά και στο διεθνές σύστημα της αρχαίας ανατολικής Ασίας. Ο S. Suzuki αναφέρει επίσης πως η προώθηση αυτή του κομφουκιανισμού αποτελεί μια κριτική που γίνεται έμμεσα στη Δύση και τις εξωτερικές πολιτικές που ακολουθεί, οι οποίες μπορεί να οδηγήσουν σε ροπή προς την ανηθικότητα, έντονο εγωισμό, συγκεκριμένες αξίες, ενώ η κινεζική ηγεσία θεωρεί πως οι δικές της αξίες με επίκεντρο την έννοια της **αρμονίας**, μπορούν να αποτελέσουν εναλλακτική εφόσον προσελκύουν ολοένα και μεγαλύτερη προσοχή παγκοσμίως.²⁴³

Με την άποψη αυτή συμφωνεί και ο M. Li, ο οποίος αναφέρει πως ο δυτικός πολιτισμός πίεσε για την εκβιομηχάνιση, δημιουργώντας προβλήματα στην πορεία, όπως οι συγκρούσεις σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο και η περιβαλλοντική καταστροφή. Εναλλακτικές σε τέτοια προβλήματα μπορεί να παρουσιάσουν οι εσωτερικές αξίες της Κίνας, οι οποίες μάλιστα είναι στενά συνυφασμένες και με την παραδοσιακή της κουλτούρα, δίνοντας σημασία στην «*προτεραιότητα στα ανθρώπινα όντα*» και στην «*αρμονία μεταξύ φύσης και ανθρωπότητας*».²⁴⁴

3.3.3 Η εξωτερική πολιτική

Επόμενη πηγή ήπιας ισχύος που θα μελετηθεί είναι η **εξωτερική πολιτική** της Κίνας. Η εξωτερική πολιτική μπορεί να ενισχύσει την ήπια ισχύ μιας χώρας εάν είναι νομιμοποιημένη, εάν βασίζεται σε ηθικές αρχές, και τέλος, εάν ενισχύει τη δυνατότητα διαμόρφωσης της θεματολογίας.²⁴⁵ Σύμφωνα με τα λεγόμενα του Su Changhe, «*η ήπια ισχύς μιας χώρας είναι εμφανής στην οικοδόμηση θεσμών, την διαμόρφωση της θεματολογίας, την κινητοποίηση συνασπισμών, και στην δυνατότητα να εκπληρώσει τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει*».²⁴⁶

Η εξωτερική πολιτική της Κίνας υπό τον Mao θεωρήθηκε αμφιλεγόμενη και μη ελκυστική, καθώς ήταν ριζοσπαστική, γεγονός που έδινε την εικόνα μιας Κίνας η οποία

²⁴³ Suzuki, S. (2010). The Myth and Reality of China's "Soft Power". Στο I. Parmar & M. Cox (επιμ.), *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, Historical and Contemporary Perspectives*, σ. 201-202. London & New York: Routledge.

²⁴⁴ Li, M. (2008). China Debates Soft Power. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(2), σ. 292. doi: 10.1093/cjip/pon011

²⁴⁵ Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 21. doi:10.1080/00396330600765377

²⁴⁶ Li, M. (2008). China Debates Soft Power. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(2), σ. 294. doi: 10.1093/cjip/pon011

είναι ιδεολογικά απειλητική προς τους υπόλοιπους.²⁴⁷ Μετά την ηγεσία του Μao, η εξωτερική πολιτική της Κίνας εμφανίζεται αισιόδοξη, πιο εκλεπτυσμένη, λιγότερο επιθετική και προσκείμενη στην αντιπαράθεση, καθώς και πιο εποικοδομητική και βοηθητική ως προς τα διεθνή και περιφερειακά ζητήματα.²⁴⁸ Ένα πολύ σημαντικό στοιχείο που διαπνέει την εξωτερική αυτή πολιτική είναι η θέληση όχι μόνο για ένα σταθερό εσωτερικό περιβάλλον, το οποίο χρειάζεται η Κίνα για να συνεχίσει την ανάπτυξή της, αλλά και ένα σταθερό εξωτερικό περιβάλλον, κυρίως στην περιφέρειά της, το οποίο θα εγγυηθεί την σταθερότητα αλλά και την συνεχόμενη ανάπτυξη στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα στο εσωτερικό της.²⁴⁹ Η ιδέα της εσωτερικής και εξωτερικής σταθερότητας σχετίζεται στενά με τις αξίες της Κίνας και ιδιαίτερα εκείνη της αρμονίας, κάτι που οδήγησε τον Hu Jintao να μιλήσει στο παρελθόν για ένα στόχο της εξωτερικής πολιτικής, ο οποίος ήταν το κυνήγι μεγαλύτερης αρμονίας στον κόσμο, πέρα από την κοινωνική αρμονία.²⁵⁰

Η Κίνα ακολουθεί μια ειρηνική και «low profile» εξωτερική πολιτική, εμπνευσμένη από τον Deng Xiaoping. Όμως η μεγάλη της οικονομική άνοδος και η επακόλουθη αύξηση της διεθνούς επιρροής της την έχουν αφενός ενσωματώσει στο διεθνές σύστημα και αφετέρου την έχουν συνδέσει στενά με έννοιες όπως εκείνες του *πολυμερισμού (multilateralism)*, της *καλής γειτνίασης (good neighbor policy)* αλλά και της *οικονομικής διπλωματίας (economic diplomacy)*, έννοιες που την βοηθούν να αυξήσει την ήπια ισχύ της εντός της διεθνούς κοινότητας.²⁵¹

Σύμφωνα με τον H. Lai, εκτός από τις έννοιες του πολυμερισμού και της καλής γειτνίασης χρησιμοποιούνται επισήμως από την Κίνα στο πλαίσιο εξωτερικής πολιτικής οι έννοιες της *υπεύθυνης δύναμης (responsible power)* από τα τέλη του '90, της *ειρηνικής ανόδου (peaceful rise)* και μετέπειτα της *ειρηνικής ανάπτυξης (peaceful development)* από την αρχή και τα μέσα της δεκαετίας του 2000 αντίστοιχα, αλλά και η έννοια του *αρμονικού κόσμου (harmonious world)*, που αναφέρθηκε προηγουμένως, από τα τέλη της δεκαετίας του 2000.²⁵² Η χρήση των εννοιών αυτών

²⁴⁷ Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 21. doi:10.1080/00396330600765377

²⁴⁸ Βλ. το ίδιο.

²⁴⁹ Βλ. το ίδιο.

²⁵⁰ Pang, Z. (2007). *China's Soft Power*, σ. 4. Washington: The Brookings Institution. Ανακτήθηκε 11 Νοεμβρίου, 2018, από https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2012/04/1024_china.pdf

²⁵¹ Zheng, Y. & Zhang, C. (2012). 'Soft Power' and Chinese Soft Power. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 31. New York: Routledge.

²⁵² Lai, H. (2012). The Soft Power Concept and a Rising China. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 12. New York: Routledge και για μία εκτενή ανάλυση σχετικά με

αποσκοπεί στο να επιβεβαιώσει την προσκόλληση της Κίνας στις διεθνείς νόρμες, την θέλησή της για την αποφυγή στρατιωτικής αντιπαράθεσης κυρίως με τους γείτονές της, αλλά και στην επιβεβαίωση πως η άνοδος της θα είναι ειρηνική, μετριάζοντας έτσι τους φόβους πως η Κίνα αποτελεί μια δυνητική απειλή για τη διεθνή τάξη.²⁵³

3.3.3.1 Η πολιτική της «καλής γειτνίασης» (*good neighbor policy*)

Η πολιτική της καλής γειτνίασης της Κίνας έχει δύο διαστάσεις. Η μία αφορά τον ειρηνικό τρόπο από την πλευρά της Κίνας ως προς την επίλυση των διαφορών - κυρίως εδαφικών- με τις γειτονικές της χώρες, και η άλλη αφορά την προσπάθεια της Κίνας να μοιραστεί με τις γειτονικές χώρες τα οφέλη που αποκομίζει από την ραγδαία της ανάπτυξη, θέλοντας μάλιστα να δημιουργήσει μια κατάσταση μεγαλύτερης σταθερότητας αλλά και ευημερίας στην περιφέρειά της.²⁵⁴

Μετά το άνοιγμα της Κίνας στον έξω κόσμο και την πρωτοβουλία του Deng Xiaoping, η Κίνα επιθυμούσε να επιλύσει ειρηνικά τα προβλήματα με τις γειτονικές χώρες, κάνοντας μάλιστα διαπραγματεύσεις με πολλές από αυτές όπως το Βιετνάμ, η Ρωσία, το Τατζικιστάν, το Καζακιστάν, το Κιργιστάν, ενώ σε πολλές περιπτώσεις έχει κάνει αρκετούς συμβιβασμούς, και σε άλλες έχει δείξει μεγάλη ευκαμψία, λύνοντας τις 17 από τις 23 συνοριακές διαφορές που είχε με άλλα κράτη.²⁵⁵ Επιπρόσθετα, έχει υπογράψει την «Διακήρυξη σχετικά με τη Συμπεριφορά των Μερών στην θάλασσα της Νότιας Κίνας» (*Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea*) το 2002, με σκοπό την επίλυση συνοριακών διαφορών μεταξύ των διεκδικητών νησιών και υφάλων, αλλά και την «Συνθήκη Φιλίας και Συνεργασίας της Νοτιοανατολικής Ασίας» (*Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia*) το 2003, αποτελώντας την πρώτη χώρα εκτός των κρατών της ASEAN που υπογράφει και συμφωνεί στην ειρηνική επίλυση των συνοριακών διαφορών.²⁵⁶

τη χρήση εννοιών στην εξωτερική πολιτική της Κίνας βλ. Scott, D. (2012). *Soft Language, Soft Imagery and Soft Power in China's Diplomatic Lexicon*. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations* (σ. 39-63). New York: Routledge και Mierzejewski, D. (2012). *The Quandary of China's Soft Power Rhetoric: The "Peaceful-Rise" Concept and Internal Debate*. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations* (σ. 64-82). New York: Routledge.

²⁵³ Lai, H. (2012). *The Soft Power Concept and a Rising China*. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 14. New York: Routledge.

²⁵⁴ Zheng, Y. & Zhang, C. (2012). 'Soft Power' and Chinese Soft Power. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 33. New York: Routledge.

²⁵⁵ Βλ. το ίδιο και Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 21-22. doi:10.1080/00396330600765377

²⁵⁶ Βλ. τα ίδια.

3.3.3.2 Η έννοια του πολυμερισμού

Εκτός από τις καλές σχέσεις με τους γείτονές της, η Κίνα επιδίωξε στο πλαίσιο εξωτερικής πολιτικής και τη μεγαλύτερη συμμετοχή σε οργανισμούς περιφερειακής ή παγκόσμιας εμβέλειας. Όπως υποστηρίζουν ο Y. Zheng και ο C. Zhang, στην αρχή της αναμόρφωσής της η Κίνα δεν ήταν εξοικειωμένη με την έννοια του **πολυμερισμού**, σήμερα όμως φαίνεται πως έχει εισχωρήσει σε πολλούς πολυμερείς οργανισμούς, ακόμα και εκείνους που έχουν δημιουργηθεί από την Δύση, ενώ συμμετέχει ενεργότερα και έχει συμμορφωθεί με τους κανόνες των θεσμών αυτών. Μεταφέρουν τα λόγια μάλιστα του Wang Jianwei, ο οποίος αναφέρει πως η παθητικότητα των προηγούμενων χρόνων ως προς τις πολυμερείς δράσεις έχει μετατραπεί σε ενεργητικότητα, αλλά και αρκετές φορές σε πρωτοβουλία για την Κίνα, η οποία θεωρεί την πολυμερή διπλωματία πλέον ως ένα αναπόσπαστο στοιχείο της εξωτερικής της πολιτικής.²⁵⁷

Ο B. Gill και ο Y. Huang μελετώντας εκτενώς το ζήτημα αναφέρουν πως η αρχή έγινε με την δημιουργία της ζώνης ελεύθερων συναλλαγών μεταξύ Κίνας και κρατών της ASEAN, η οποία είναι πολύ σημαντική για την εξωτερική πολιτική της Κίνας στην περιφέρεια. Το 2003 υπέγραψε την «*Συνθήκη Φιλίας και Συνεργασίας της Νοτιοανατολικής Ασίας*», η οποία αναφέρθηκε προηγουμένως, ενώ έλαβε συμμετοχή και σε διάφορους περιφερειακούς διαλόγους όπως το «*Περιφερειακό Φόρουμ της ASEAN*» (*ASEAN Regional FORUM- ARF*). Διαδραμάτισε αφανή αλλά υποστηρικτικό ρόλο για τη δημιουργία της Συνόδου Κορυφής της Ανατολικής Ασίας, και υπήρξε πρωτοστάτης στην δημιουργία του «*Οργανισμού Συνεργασίας της Σανγκάης*» (*Shanghai Cooperation Organization- SCO*), ένα θεσμό με αντικείμενο κοινά πολιτικά, οικονομικά και ζητήματα ασφαλείας για τις χώρες της Κίνας, Ρωσίας, Καζακστάν, Κιργιστάν, Τατζικιστάν, Ουζμπεκιστάν, ο οποίος το 1996 που δημιουργήθηκε ήταν γνωστός ως «*Shanghai Five*».²⁵⁸

Επιπρόσθετα, έχει προσχωρήσει στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, γεγονός σημαντικό ως προς τη συμμετοχή της στη διεθνή οικονομία, κατέχει μόνιμη θέση στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και είχε σημαντική συμβολή στην ομιλία μεταξύ έξι μερών (Βόρεια και Νότια Κορέα, Κίνα, Ρωσία, Η.Π.Α, Ιαπωνία) για το ζήτημα της αποπυρηνικοποίησης της Β. Κορέας, γνωστή και ως «Six-

²⁵⁷ Zheng, Y. & Zhang, C. (2012). 'Soft Power' and Chinese Soft Power. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 31. New York: Routledge.

²⁵⁸ Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 22. doi:10.1080/00396330600765377

Party Talks». ²⁵⁹ Άλλοι οργανισμοί που συμμετείχε η Κίνα είναι η «ASEAN Plus One» (ASEAN Plus China), η «ASEAN Plus Three» (ASEAN Plus China, Japan and South Korea), το «Φόρουμ για την Συνεργασία μεταξύ Κίνας και Αραβίας» (China-Arab Cooperation Forum), το «Φόρουμ για την Συνεργασία μεταξύ Κίνας και Αφρικής» (Forum on China-African Cooperation-FOCAC) και το «Φόρουμ για την Συνεργασία μεταξύ Ασίας και Ωκεανίας» (Asia-Pacific Economic Cooperation Forum). ²⁶⁰

Όπως παρατηρεί ο M. Li, οι διεθνείς θεσμοί αποτελούν ένα τρόπο υπολογισμού της ήπιας ισχύος μιας χώρας, εφόσον οι θεσμοί σχετίζονται στενά με διεθνείς κανόνες και αρχές που αφορούν την χρήση ισχύος στις διεθνείς υποθέσεις. Με βάση την σκέψη αυτή, η μη συμμετοχή ενός κράτους σε διεθνείς θεσμούς είναι ικανή να δημιουργήσει καχυποψία στα άλλα κράτη σχετικά με το πώς το ένα αυτό κράτος θα χρησιμοποιήσει την ισχύ που διαθέτει, αλλά και με τα κίνητρά του γενικότερα. Από την άλλη πλευρά, ο M. Li θεωρεί πως η συμμετοχή ενός κράτους στους διεθνείς θεσμούς σημαίνει αυτόματα προσκόλληση στους διεθνείς κανόνες και αρχές, ενώ οι προτάσεις του κράτους για την επίλυση διεθνών θεμάτων και προβλημάτων μπορεί να ενισχύσει την ήπια ισχύ του, εάν αυτές θεωρούνται ως νόμιμες και αποδεκτές από τα υπόλοιπα κράτη. ²⁶¹

3.3.3.3 Η συμμετοχή σε ειρηνευτικές αποστολές

Επίσης σημαντικό στοιχείο εξωτερικής πολιτικής είναι το γεγονός πως από τα τέλη της δεκαετίας του '90 η Κίνα άρχισε να συμμετέχει πιο ενεργά και σε ειρηνευτικές αποστολές υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών, φτάνοντας το 2005 να έχει συμμετοχή σε 14 αποστολές, ενώ ταυτόχρονα τα τελευταία χρόνια έχει διαθέσει το μεγαλύτερο αριθμό ειρηνευτικού προσωπικού από τις πέντε χώρες με μόνιμη θέση στο Συμβούλιο Ασφαλείας, αλλά και από τις χώρες του NATO. ²⁶²

Λαμβάνοντας υπόψιν τα παραπάνω, φαίνεται πως η Κίνα επιθυμεί να διαδραματίσει έναν ενεργότερο και πιο υπεύθυνο ρόλο στη διεθνή πολιτική,

²⁵⁹ Deng, Y. (2009). The New Hard Realities: "Soft Power" and China in Transition. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 71. Lanham (MD): Lexington Books.

²⁶⁰ Zheng, Y. & Zhang, C. (2012). 'Soft Power' and Chinese Soft Power. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 31. New York: Routledge και Deng, Y. (2009). The New Hard Realities: "Soft Power" and China in Transition. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 72. Lanham (MD): Lexington Books.

²⁶¹ Li, M. (2009). Soft Power: Nurture Not Nature. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 8. Lanham (MD): Lexington Books.

²⁶² Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 22. doi:10.1080/00396330600765377

προσπαθώντας να συμμορφωθεί με τους διεθνείς κανόνες σε ζητήματα όπως η προστασία του περιβάλλοντος, το ελεύθερο εμπόριο, ο πυρηνικός αποπλισμός, υποστηρίζοντας ταυτόχρονα την ειρηνική επίλυση προβλημάτων, την ύπαρξη οικονομικών δεσμών μεταξύ χωρών για την αποκόμιση κοινών οφελών, την καταπολέμηση τρομοκρατίας και διακρατικού εγκλήματος αλλά και τον έλεγχο εξοπλισμών.²⁶³

Οι κινέζοι αναλυτές συχνά αντιπαραβάλλουν την καινούργια και συνεργατική εξωτερική πολιτική της Κίνας με εκείνη των Η.Π.Α, διότι εκτός του γεγονότος ότι η εξωτερική πολιτική της Κίνας επιθυμεί την ειρηνική επίλυση κάθε διένεξης μεταξύ κρατών, αντιτίθεται επίσης σε κάθε επιθυμία παρέμβασης στα εσωτερικά ζητήματα άλλων- κυρίως πιο αδύναμων- κρατών, που μπορεί να γίνει μέσω απειλών, εισβολής, καταπάτησης και εκφοβισμού τους.²⁶⁴

3.3.4 Η οικονομική βοήθεια και οι επενδύσεις

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, οι πηγές ήπιας ισχύος της Κίνας περιλαμβάνουν τον τομέα της **οικονομικής βοήθειας (aid/development)** αλλά και των **επενδύσεων (investments)**, εφόσον η έννοια της ήπιας ισχύος είναι διευρυμένη ώστε να ανταποκρίνεται καλύτερα στα κινεζικά πρότυπα. Η ένταξη των δύο συγκεκριμένων εννοιών ως πηγές ήπιας ισχύος οφείλεται προφανώς στην ολοένα και μεγαλύτερη οικονομική ισχύ που παρουσιάζει η Κίνα.

Η Κίνα, όπως έχει ήδη αναφερθεί, θα ξεπεράσει σύμφωνα με πολλούς αναλυτές τις Η.Π.Α κατακτώντας την πρωτοκαθεδρία της οικονομικής δύναμης παγκοσμίως, με την διαφωνία μεταξύ των αναλυτών να υπάρχει σχετικά με την ακριβή χρονολογία που θα συμβεί το γεγονός αυτό. Η Global Insight, μια εταιρία οικονομικών προβλέψεων, θεωρούσε ότι η Κίνα θα είχε ξεπεράσει τις Η.Π.Α μέχρι το 2015, η Goldman Sachs θεωρούσε πως αυτό θα συμβεί μέχρι το 2027, ενώ μια άλλη εκτίμηση θεωρούσε πως η Κίνα θα εδραιωνόταν στην πρώτη θέση το 2035.²⁶⁵ Επιπρόσθετα, η Κίνα θεωρούταν το 2009 ως η πιο αναπτυσσόμενη χώρα στην G20 και μάλιστα με μεγάλη διαφορά, ενώ

²⁶³ Βλ. το ίδιο, σ. 21-23.

²⁶⁴ Suzuki, S. (2010). The Myth and Reality of China's "Soft Power". Στο I. Parmar & M. Cox (επιμ.), *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, Historical and Contemporary Perspectives*, σ. 203. London & New York: Routledge.

²⁶⁵ Κωνσταντόπουλος, Ι. (2014). Ήπια Ισχύς- η περίπτωση της Κίνας. Στο Α. Σαμαράς (επιμ.), *Εικόνες Κρατών Στρατηγική Επικοινωνία, Ήπια Ισχύς και Μέσα Ενημέρωσης*, σ. 141. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

από την στιγμή που ξεπέρασε τις Η.Π.Α σε επίπεδο πρωταρχικού εμπορικού εταίρου της Ιαπωνίας και της Κορέας, θεωρείται ως το επίκεντρο της Ασιατικής οικονομίας.²⁶⁶

Κατά την άποψη της D. Zheng, ο τομέας των επενδύσεων θεωρείται για την Κίνα το αποτελεσματικότερο μέσο για την επίτευξη ήπιας ισχύος, ενώ αναφέρει επίσης πως πολλές φορές οι επενδύσεις και η οικονομική βοήθεια από την μεριά της Κίνας είναι δυσδιάκριτες μεταξύ τους, γεγονός που ωφελεί τα συμφέροντα της Κίνας. Για συγκεκριμένους λόγους, οι επενδύσεις είναι πιο εύκολο να γίνουν και επιπλέον μπορούν να αποφέρουν πολλαπλά οικονομικά οφέλη.²⁶⁷

Η οικονομική ισχύς της Κίνας την έχει μετατρέψει από παραλήπτη σε δότη, με χαρακτηριστικά παραδείγματα την παροχή 150 εκ. δολαρίων στο Αφγανιστάν για έργα ανακατασκευής το 2002, 83 εκ. σε χώρες που χτυπήθηκαν από το τσουνάμι το 2004, και 5.1 εκ. στις Η.Π.Α μετά το χτύπημα του «τυφώνα Κατρίνα».²⁶⁸ Η σωστή χρήση της οικονομικής βοήθειας στο εξωτερικό μπορεί να ενισχύσει την διεθνή εικόνα και την επιρροή μιας χώρας, κάτι που αντικατοπτρίζεται και στην πολύ καλή γνώμη που έχουν για την Κίνα ειδικά χώρες της Αφρικής, η οποία διαθέτει αρκετά κράτη-δέκτες της οικονομικής αυτής βοήθειας.²⁶⁹

Λόγω της έλλειψης αξιόπιστων και επίσημων στοιχείων, η οικονομική βοήθεια που προσφέρει η Κίνα δεν μπορεί να αποτιμηθεί επακριβώς, θεωρήθηκε όμως πως ετησίως αγγίζει τα 970 εκ. δολάρια, χωρίς τους δανεισμούς που λογίζεται ως βασικό στοιχείο της κινεζικής βοήθειας στο εξωτερικό, ενώ μια άλλη πηγή θεωρεί πως το ποσό αυτό κυμαίνεται μεταξύ των 1.5 δις. με 2 δις. δολάρια.²⁷⁰

Η οικονομική βοήθεια της Κίνας παρουσιάζει τα εξής χαρακτηριστικά, τα οποία κερδίζουν την εκτίμηση των ξένων ηγετών και πολιτών:²⁷¹

- Η προσφερόμενη οικονομική βοήθεια της Κίνας χαρακτηρίζεται από έλλειψη περιοριστικών όρων, οι οποίοι επιβάλλονται συνήθως από τους δωρητές της

²⁶⁶ Patel, N. (2009). The Strategic Environment of U.S-Sino Relations. Στο N. Patel & A. Denmark (επιμ.), *China's Arrival: A Strategic Framework for a Global Relationship*, σ. 7. Washington: Center for a New American Security (CNAS).

²⁶⁷ Zheng, D. (2009). China's Use of Soft Power in the Developing World: Strategic Intentions and Implications for the United States. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 3-4. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

²⁶⁸ Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 23. doi:10.1080/00396330600765377

²⁶⁹ Lai, H. (2012). The Soft Power Concept and a Rising China. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 13. New York: Routledge.

²⁷⁰ Lum, T., Blanchard, C.M., Cook, N., Dumbaugh, K. κ.ά (2010). *China and the U.S.: Comparing Global Influence*, σ. 29. New York: Nova Science Publishers Inc.

²⁷¹ Βλ. το ίδιο, σ. 29-30.

Δύσης, όπως η δημοκρατική αναμόρφωση, η περιβαλλοντική προστασία και το άνοιγμα της αγοράς. Μεγάλη διεθνή υποστήριξη γνωρίζει και η κινεζική πολιτική «της μη παρέμβασης στα εσωτερικά ζητήματα των άλλων κρατών», η οποία εκλαμβάνεται παγκοσμίως ως ένα είδος σεβασμού της κρατικής κυριαρχίας. Ο μόνος όρος που ζητά η Κίνα από τα κράτη-παραλήπτες σε περίπτωση οικονομικής βοήθειας ή επενδύσεων είναι η διακοπή των διπλωματικών τους σχέσεων με την Ταϊβάν, η αναγνώριση της Ταϊβάν ως μέρος της Κινεζικής επικράτειας και κατ' επέκταση η αποδοχή της πολιτικής της «ενιαίας Κίνας».²⁷²

- Η παρεχόμενη βοήθεια της Κίνας δεν απαιτεί μεγάλη χρονική διαδικασία ούτε περιλαμβάνει την εγκατάσταση και την τήρηση κοινωνικών και περιβαλλοντικών προστατευτικών μέτρων.
- Η κινεζική οικονομική βοήθεια είναι φορέας μεγάλης συμβολικής αξίας.
- Πολλά προγράμματα χρηματοδοτούνται μέσω δανείων από την Κινεζική Τράπεζα Εισαγωγών-Εξαγωγών (China Import-Export Bank) και διεκπεραιώνονται από Κινεζικές επιχειρήσεις. Κάποια από αυτά τα προγράμματα είναι κτήρια της κυβέρνησης, νοσοκομεία, έργα υποδομής, ενεργειακές εγκαταστάσεις, τα οποία λογίζονται ως προσπάθειες που θα αποφέρουν χειροπιαστά κέρδη και ταυτόχρονα μπορούν να υπενθυμίσουν στους υπόλοιπους τις αγαθές και ευεργετικές πράξεις της Κίνας.
- Κάποια προγράμματα επενδύσεων ή οικονομικής βοήθειας που αναλαμβάνει η Κίνα έχουν απορριφθεί από άλλους δωρητές βοήθειας εξαιτίας τεχνικών δυσκολιών.

Η Κίνα την χρονολογία 1990-1994 παρουσίαζε άμεσες ξένες επενδύσεις αξίας κατά μέσο όρο 4 δις. δολαρίων ετησίως, ενώ είκοσι χρόνια αργότερα ο αριθμός αυτός εκτοξεύτηκε κατά μέσο όρο σε 95 δις. δολάρια ετησίως, με το 4% του ποσού να πηγαίνει σε επενδύσεις στις Η.Π.Α και περίπου το 12% σε επενδύσεις σε προηγμένες τεχνολογικά χώρες, περιλαμβάνοντας την Ιαπωνία αλλά και κράτη της Δυτικής Ευρώπης.²⁷³ Το 2017 φαίνεται να υπάρχει μια πτώση της τάξης του 19.3% των

²⁷² Zheng, D. (2009). China's Use of Soft Power in the Developing World: Strategic Intentions and Implications for the United States. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 3. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

²⁷³ McGrattan, R. E. (2016). China's Foreign Investment. *Economic Policy Paper*, 16(9), σ. 3. Federal Reserve Bank of Minneapolis. Ανακτήθηκε 20 Δεκεμβρίου, 2018, από <https://ideas.repec.org/p/fip/fedmep/16-9.html>

επενδύσεων της Κίνας στο εξωτερικό για πρώτη φορά, αφού πλέον η αξία των επενδύσεων της Κίνας έπεσε στα 158.29 δις. δολάρια από 196.15 δις. δολάρια που ήταν το 2016, σύμφωνα με στατιστικές της κυβέρνησης.²⁷⁴

Το 2007 ιδρύθηκε το Κινεζικό Επενδυτικό Κεφάλαιο (Chinese Investment Corporation-CIC) με σκοπό τη διαχείριση της επένδυσης ενός μέρους των συναλλαγματικών αποθεμάτων της Κίνας στην Ευρώπη και τις Η.Π.Α, αξίας 3.200 δις. δολαρίων.²⁷⁵ Ο τότε επικεφαλής του Κινεζικού Επενδυτικού Κεφαλαίου, Lou Jiwei, ανέφερε: «Οι υποδομές στην Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες έχουν μεγάλη ανάγκη από επενδύσεις. Κατά παράδοση, οι Κινέζοι έχουν συμμετάσχει σε έργα υποδομής στο εξωτερικό ως απλοί προμηθευτές. Τώρα, πρέπει επίσης να επενδύσουν, να αναπτύξουν και να λειτουργήσουν τα σχέδια».²⁷⁶

Η D. Zheng αναφέρει πως η στρατηγική της Κίνας για τις επενδύσεις είναι επηρεασμένη από την ανάγκη της απόκτησης πρώτων υλών και πηγών ενέργειας μέσω διατηρήσιμων και σταθερών ροών εφοδιασμού προς το εσωτερικό της, καθώς οι ενεργειακές πηγές και οι πρώτες ύλες είναι αναγκαίες για την διατήρηση της ραγδαίας οικονομικής της ανάπτυξης. Για τον λόγο αυτό, η Κίνα απευθύνεται κάνοντας επενδύσεις σε ηπείρους όπως η Μέση Ανατολή, η Λατινική Αμερική και η Αφρική, οι αναπτυσσόμενες χώρες των οποίων ηπείρων θεωρούν πως η οικονομική βοήθεια και οι επενδύσεις της Κίνας είναι ελκυστικές εφόσον δεν φέρουν ως προϋπόθεση διεκπεραίωσης συγκεκριμένους όρους και περιορισμούς, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως. Η D. Zheng υποστηρίζει επίσης πως εκτός από το ενδιαφέρον για την ενέργεια και τις πρώτες ύλες, η Κίνα εστιάζει στις επενδύσεις σε έργα υποδομών (δρόμοι, γέφυρες) και σε προηγμένη τεχνολογία. Τα έργα υποδομών είναι σημαντικά για την αναβάθμιση των αναπτυσσόμενων χωρών με πηγές ενέργειας, επιτρέποντας ταυτόχρονα στην Κίνα να κερδίσει την εύνοιά τους, ενώ οι επενδύσεις σε προηγμένη τεχνολογία γίνονται με σκοπό να ενισχύσει η Κίνα την ανταγωνιστικότητά της, εφόσον έχει μεγάλη ανάγκη απόκτησης ιδιόκτητης τεχνολογίας.²⁷⁷

²⁷⁴ Cheng, E. (2018). *China's overseas investment drops in 2017 for the first time on record*. Ανακτήθηκε 20 Δεκεμβρίου, 2018, από <https://www.cnbc.com/2018/09/28/chinas-overseas-investment-drops-for-the-first-time-on-record.html>

²⁷⁵ Κωνσταντόπουλος, Ι. (2014). 'Ηπια Ισχύς- η περίπτωση της Κίνας. Στο Α. Σαμαράς (επιμ.), *Εικόνες Κρατών Στρατηγική Επικοινωνία, Ήπια Ισχύς και Μέσα Ενημέρωσης*, σ. 142. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

²⁷⁶ Βλ. το ίδιο.

²⁷⁷ Zheng, D. (2009). *China's Use of Soft Power in the Developing World: Strategic Intentions and Implications for the United States*. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 3. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

Πιο συγκεκριμένα, στην Αφρικανική ήπειρο θα δίνονταν εκ μέρους της Κίνας 60 δις. δολάρια ως οικονομική βοήθεια, με τα 10 από αυτά να αφορούν τον τομέα των επενδύσεων όπως ανακοίνωσε στο Φόρουμ για την Συνεργασία Κίνας-Αφρικής (FOCAC) του 2018 ο Πρόεδρος Xi Jinping. Η Αφρική είναι ο τρίτος μεγαλύτερος προορισμός για επενδύσεις, ακολουθώντας την Ασία και την Ευρώπη, ενώ μεγάλο μέρος των επενδύσεων γίνεται σε χώρες πλούσιες σε κοιτάσματα πετρελαίου όπως η Αγκόλα και η Νιγηρία, συγκεκριμένα στους κλάδους των μεταφορών και της ενέργειας.²⁷⁸ Μεγάλο ενδιαφέρον για την αφρικανική ήπειρο είχε επιδείξει η Κίνα από πολύ παλιά, ενώ υπήρχαν προσπάθειες για οικονομική βοήθεια και επενδύσεις, που αφορούσαν τότε κυρίως έργα υποδομής.²⁷⁹

Το ενδιαφέρον της Κίνας στη Μέση Ανατολή σχετίζεται στενά με την **ενεργειακή ασφάλειά**²⁸⁰ της. Η περιοχή είναι πλούσια σε ενεργειακές πηγές, κάτι που οδήγησε στο παρελθόν σε μια κοινοπραξία μεταξύ της σαουδαραβικής Aramco και της κινεζικής SINOPEC για έρευνα φυσικού αερίου στην περιοχή της Σαουδικής Αραβίας, ενώ ταυτόχρονα έγιναν και έργα σε υποδομές αξίας 624 δις. δολαρίων.²⁸¹ Πιο πρόσφατα, ο Πρόεδρος Xi Jinping σε συνάντηση που έγινε στο Πεκίνο το 2018 με προσκεκλημένες 21 Αραβικές χώρες, υποσχέθηκε σε εκείνες δάνεια και οικονομική βοήθεια αξίας δισεκατομμυρίων ώστε να συνεχίσουν την οικονομική τους ανάπτυξη.²⁸² Επιπλέον, κινεζικές εταιρίες επιθυμούν τη διεξαγωγή μεγάλων προγραμμάτων υποδομών στην περιοχή στο πλαίσιο της ιδέας του Xi, «Belt and Road Initiative».²⁸³

Σύμφωνα με την K. E. Bliss, η Κίνα έδειξε ενδιαφέρον για την αμερικανική ήπειρο με σκοπό την πρόσβαση σε πρώτες ύλες αλλά και σε πετρέλαιο και φυσικό

²⁷⁸ Sow, M. (2018). *Figures of the week: Chinese investment in Africa*. Ανακτήθηκε 20 Δεκεμβρίου, 2018, από <https://www.brookings.edu/blog/africa-in-focus/2018/09/06/figures-of-the-week-chinese-investment-in-africa/>

²⁷⁹ Για μία εκτενέστερη ανάλυση βλ. Kurlantzick, J. (2009). *China's Soft Power in Africa*. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics* (σ. 165-183). Lanham (MD): Lexington Books και Cooke, J. (2009). *China's Soft Power in Africa*. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States* (σ. 27-44). Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

²⁸⁰ Σύμφωνα με τον J. Bielecki (2002), ως ενεργειακή ασφάλεια ορίζεται ως «η αξιόπιστη και επαρκής προμήθεια οποιαδήποτε μορφής ενέργειας σε λογικές τιμές». Περισσότερα στο Bielecki, J. (2002). *Energy security: is the wolf at the door?* *The Quarterly Review of Economics and Finance* 42(2), σ. 235-250. doi: [https://doi.org/10.1016/S1062-9769\(02\)00137-0](https://doi.org/10.1016/S1062-9769(02)00137-0)

²⁸¹ Alterman, J. (2009). *China's Soft Power in the Middle East*. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 64-65. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

²⁸² Lehr, D. (2018). *How China Is Winning Over the Middle East*. Ανακτήθηκε 20 Δεκεμβρίου, 2018, από <https://thediplomat.com/2018/07/how-china-is-winning-over-the-middle-east/>

²⁸³ Βλ. το ίδιο.

αέριο, κάτι που την είχε οδηγήσει από την δεκαετία του 1990 σε διμερείς εμπορικές συμφωνίες με κράτη της. Το 2007 υπογράφηκαν συμφωνίες με την Κούβα αλλά και την Βενεζουέλα που αφορούσαν τους τομείς της ενέργειας με χρηματοδότηση της Κίνας, ενώ το 2008 υπήρξε συμφωνία με την Βραζιλία για την κατασκευή αγωγού φυσικού αερίου. Οι επενδύσεις της Κίνας στην ήπειρο αυξάνονταν αλλά συγκριτικά παρέμεναν μικρές με τις επενδύσεις που γίνονταν σε άλλες ηπείρους.²⁸⁴

3.3.4.1 Το Belt and Road Initiative

Σημαντική είναι και η πρωτοβουλία *Belt and Road*, την οποία συχνά στη βιβλιογραφία την συναντάμε και ως *One Belt-One Road* (OBOR). Το 2013, ο Πρόεδρος της Κίνας Xi Jinping εισήγαγε την έννοια *Belt and Road Initiative*, σύμφωνα με την οποία θα γίνονταν επενδύσεις, και πιο συγκεκριμένα κατασκευαστικά έργα, σε περισσότερες από 60 χώρες οι οποίες βρίσκονταν σε ναυτιλιακές διόδους και στενά ή χερσαίους διαδρόμους δυτικά της Κίνας, ενώνοντας έτσι την Ασία με την Ευρώπη και την Αφρική. Το πρόγραμμα αυτό ονομάστηκε και ως «Σχέδιο Μάρσαλ» της Κίνας, αλλά και «Δρόμος του Μεταξιού στον 21^ο αιώνα».²⁸⁵

Ακριβέστερα, η χερσαία οικονομική «ζώνη» θα ένωνε κράτη και περιοχές όπως η Μογγολία, η Τουρκία, το Ιράν, η κεντρική Ασία, η Ρωσία, η κεντρική και ανατολική Ευρώπη, καταλήγοντας στη Γερμανία και την Ολλανδία, ενώ ο «θαλάσσιος δρόμος του μεταξιού» αποσκοπεί στο να συνδέσει την νοτιοανατολική Κίνα με την νοτιοανατολική Ασία, την Ινδία, το Μπαγκλαντές, τον Περσικό Κόλπο, την Μεσόγειο, καταλήγοντας ξανά στα κράτη της Ολλανδίας και της Γερμανίας.²⁸⁶ Για την επίτευξη του σκοπού αυτού προβλέπονταν σε χερσαίο επίπεδο επενδύσεις σε υποδομές μεταφορών, όπως δρόμων και σιδηροδρόμων κατά μήκος της Ευρασίας, κατασκευή αγωγών, τηλεπικοινωνιακών συνδέσεων, καλωδίων οπτικών ινών, ενώ σε θαλάσσιο επίπεδο

²⁸⁴ Bliss, K. (2009). China's Projection of Soft Power in the Americas. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 50-51. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

²⁸⁵ Kuo, L. & Kommenda, N. (2018). *What is China's Belt and Road Initiative?* Ανακτήθηκε 20 Δεκεμβρίου, 2018, από <https://www.theguardian.com/cities/ng-interactive/2018/jul/30/what-china-belt-road-initiative-silk-road-explainer>

²⁸⁶ Ferdinand, P. (2016). Westward ho-The China dream and 'One Belt, One Road': Chinese foreign policy under Xi Jinping. *International Affairs*, 92(4), σ. 949-950. The Royal Institute of International Affairs. doi: <https://doi.org/10.1111/1468-2346.12660>

προβλέπονταν η κατασκευή λιμανιών που θα συνέδεαν την Κίνα με άλλα κράτη μέσω του Ινδικού Ωκεανού, της Νότιας Κινεζικής θάλασσας και της Μεσογείου.²⁸⁷

Η λογική αυτή συνδέεται στενά με εκείνη που υπήρχε μετά τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, η οποία έδωσε το έναυσμα για την δημιουργία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα Χάλυβα (ΕΚΑΧ), με την κινεζική πλευρά να θεωρεί πως η δημιουργία διασυνοριακών έργων υποδομής θα μειώσουν κάθε περίπτωση σύγκρουσης και ταυτόχρονα θα διευκολύνουν την συνεργασία στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής.²⁸⁸ Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως στη συγκεκριμένη περίπτωση προβλέπονται έργα μεταφορών χωρίς παρεμβάσεις στην παραγωγική δομή της εκάστοτε χώρας, κάτι που δηλώνει μεγαλύτερο σεβασμό στην εθνική ανεξαρτησία σε σχέση με το ευρωπαϊκό παράδειγμα, οδηγώντας στην ιδέα μιας ολοκλήρωσης με κινεζικό τρόπο ή ακόμα περισσότερο, μιας «Ασιατικής ολοκλήρωσης».²⁸⁹

Ενώ το Belt and Road Initiative κανονικά αποτελεί το μεγάλο πλάνο κατά τον Xi Jinping για την ανάκτηση της παρελθοντικής κινεζικής υπεροχής, εντούτοις στα επίσημα έγγραφα αναφέρεται πως αποτελεί ένα οικουμενικό δώρο της Κίνας χωρίς να ωθείται από προσωπικές της βλέψεις και συμφέροντα.²⁹⁰ Το περιεχόμενο του Belt and Road δεν αποσαφηνίζεται σε κάποιο επίσημο ορισμό, θεωρείται όμως πως σχετίζεται στενά με διάφορες αξίες όπως το κοινό συμφέρον, η δυνατότητα για συμμετοχή όλων, αλλά κυρίως τον σεβασμό της πορείας κοινωνικοπολιτικής ανάπτυξης που έχει επιλέξει κάθε χώρα- κάτι που βρίσκεται σε αντίθεση με την πολιτική αναμόρφωση, την σωστή διακυβέρνηση, τα ανθρώπινα δικαιώματα, αξίες που πρεσβεύει το δυτικό φιλελεύθερο μοντέλο ειρήνης.²⁹¹

Ο Μ. Clarke θεωρεί πως το εγχείρημα του Belt and Road αντικατοπτρίζει την σύγκλιση δύο παραγόντων που παρακίνησαν την Κίνα να υιοθετήσει αυτό το φιλόδοξο πρόγραμμα:²⁹²

²⁸⁷ Rolland, N. (2017). *China's "Belt and Road Initiative": Underwhelming or Game-Changer?* σ. 128. The Washington Quarterly. doi: 10.1080/0163660X.2017.1302743

²⁸⁸ Ferdinand, P. (2016). Westward ho-The China dream and 'One Belt, One Road': Chinese foreign policy under Xi Jinping. *International Affairs*, 92(4), σ. 950. The Royal Institute of International Affairs. doi: <https://doi.org/10.1111/1468-2346.12660>

²⁸⁹ Βλ. το ίδιο.

²⁹⁰ Rolland, N. (2017). *China's "Belt and Road Initiative": Underwhelming or Game-Changer?* σ. 135. The Washington Quarterly. doi: 10.1080/0163660X.2017.1302743

²⁹¹ Βλ. το ίδιο.

²⁹² Clarke, M. (2018). The Belt and Road Initiative: Exploring Beijing's Motivations and Challenges for its New Silk Road. *Strategic Analysis*, 42(2), σ. 85-86. doi: 10.1080/09700161.2018.1439326

- Ο παράγοντας *Innenpolitik* (κυριαρχία της εσωτερικής πολιτικής), που πηγάζει πιο συγκεκριμένα από την θέληση του Κομμουνιστικού Κόμματος της Κίνας να εξασφαλίσει ταυτόχρονα την απόδοση και την «εθνικιστική» του αξιοπιστία μέσω της διατήρησης των υψηλών ρυθμών ανάπτυξης και της επαναφοράς της Κίνας στη θέση ενός κράτους με υπεροχή. Αυτό φαίνεται κυρίως από την προσπάθεια της Κίνας να καταστήσει ασφαλείς περιοχές που βρίσκονται στα σύνορα, όπως εκείνη του Xinjiang, την οποία η Κίνα εκλαμβάνει ως το κέντρο πολλών «οικονομικών διαδρόμων» της πρωτοβουλίας Belt and Road.
- Ο παράγοντας *Aussenpolitik* (κυριαρχία της εξωτερικής πολιτικής), και οι προβληματισμοί του, αρχικά με την εναντίωση στις αρνητικές γεωπολιτικές επιπτώσεις της αμερικανικής ηγεμονίας και μετέπειτα την αναζήτηση κάποιας βιώσιμης πολιτικής και οικονομικής εναλλακτικής σε σχέση με την ισχύουσα διεθνή τάξη που καθοδηγείται από τις ΗΠΑ. Για να αποτελέσει μια εναλλακτική επιλογή ως ηγέτης στην περιφέρειά της και τον κόσμο, η Κίνα αποσκοπεί στην ανάπτυξη έργων υποδομής στην Ευρασία και μίας μεγαλύτερης οικονομικής σύνδεσης, συμπεριλαμβανομένης της ασφάλειας πολυμερών οικονομικών θεσμών όπως η ΑΙΒ (Ασιατική Τράπεζα Επενδύσεων και Υποδομών), την οποία η ίδια θα παρέχει.

Η Ν. Rolland υποστηρίζει πως η ανάδυση της ιδέας του *Belt and Road Initiative* συνδέεται στενά με δύο σχεδόν ταυτόχρονα γεγονότα-προβλήματα, ένα σχετιζόμενο με την οικονομία και ένα με τη στρατηγική, τα οποία μέσω της εφαρμογής της ιδέας θα μπορούσαν να επιλυθούν:²⁹³

- Σχετικά με την οικονομία, η Κίνα άρχισε να αισθάνεται τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης του 2008. Απαραίτητη για την διατήρηση του κινεζικού καθεστώτος και της κοινωνικής σταθερότητας είναι η διατήρηση υψηλών ρυθμών ανάπτυξης στο εσωτερικό. Μέσω του Belt and Road Initiative, κρατικές επιχειρήσεις θα μπορούσαν να δραστηριοποιηθούν εκτός της χώρας αναλαμβάνοντας προγράμματα για επενδύσεις σε τομείς στους οποίους έχουν χρόνια εμπειρία και κατάλληλες δεξιότητες. Η ενασχόληση αυτή της Κίνας θα τονώσει την εθνική οικονομία, θα αναπτύξει τις κρατικές επιχειρήσεις, αλλά ταυτόχρονα θα ισχυροποιήσει και τις άλλες χώρες της περιφέρειας, ιδιαίτερα

²⁹³ Rolland, N. (2017). *China's "Belt and Road Initiative": Underwhelming or Game-Changer?* σ. 131-133. The Washington Quarterly. doi: 10.1080/0163660X.2017.1302743

στην Κεντρική Ασία. Η ενδυνάμωση των γειτονικών χωρών σε συνδυασμό με την συνδεσιμότητα που θα υπάρξει από τα προγράμματα υποδομών θα μειώσει τις πιθανότητες συγκρούσεων και περιστατικών τρομοκρατίας στα σύνορα της Κίνας. Όπως φαίνεται, η σχέση της ασφάλειας με την οικονομία είναι πολύ στενή και δεν μπορεί να διαχωριστεί. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η έννοια της *ενεργειακής ασφάλειας*, η οποία αναφέρθηκε και προηγουμένως.

- Η μεγάλη ανάγκη της Κίνας να εισάγει ενεργειακές πηγές από το εξωτερικό για να ικανοποιήσει την ανάπτυξή της φέρνει στην επιφάνεια την στρατηγική διάσταση του Belt and Road Initiative. Το γεγονός που πυροδότησε την μεγαλύτερη κινητοποίηση από την πλευρά της Κίνας ήταν η επίσημη σκέψη της Ουάσιγκτον (επί της προεδρίας Β. Obama) «*pivot to Asia*», σύμφωνα με την οποία θα δινόταν πολύ μεγαλύτερη προσοχή στην Ασία αλλά και την Ωκεανία, με λίγα λόγια στην περιφέρεια της Κίνας. Το 80% των ενεργειακών εισαγωγών και του εμπορίου της Κίνας πραγματοποιούνται μέσω των στενών του Malacca, στα οποία η αύξηση ναυτικής δύναμης των ΗΠΑ και η προσπάθεια για έλεγχο τους θα έθετε σε κίνδυνο την χώρα. Ήδη στην Κίνα είχε ξεκινήσει η αναζήτηση εναλλακτικών δρόμων για μεταφορές και για μεγαλύτερη διαφοροποίηση των πηγών εφοδιασμού. Οι χερσαίοι αγωγοί της Κεντρικής Ασίας, της Ρωσίας και του Πακιστάν, οι οποίοι αποτελούν απαραίτητο στοιχείο του Belt and Road Initiative, μπορούν ως ένα σημείο να ικανοποιήσουν της ενεργειακές ανάγκες της Κίνας σε περίπτωση πειρατείας ή θαλάσσιας σύγκρουσης.

Ο C. Ploberger θεωρεί πως εάν η πρωτοβουλία One Belt-One Road εφαρμοστεί σωστά, τότε θα ενισχυθούν τα γεωπολιτικά ενδιαφέροντα της Κίνας, θα αυξηθεί η σφαίρα επιρροής της και ταυτόχρονα θα διαφοροποιηθούν οι σχέσεις της με άλλα γειτονικά κράτη προς όφελός της, κυρίως με εκείνα της κεντρικής και νοτιοανατολικής Ασίας.²⁹⁴ Η N. Rolland αναφέρει πως το Belt and Road Initiative είναι πλέον ένα βασικό στοιχείο που μπορεί να την βοηθήσει στην επίλυση της γεωπολιτικής πρόκλησης που αντιμετωπίζει το Πεκίνο, βοηθώντας την να γίνει ξανά μεγάλη δύναμη, τουλάχιστον στην περιφέρειά της.²⁹⁵ Χαρακτήρισε μάλιστα την

²⁹⁴ Ploberger, C. (2017). One Belt, One Road – China’s new grand strategy. *Journal of Chinese Economic and Business Studies*, 15(3), σ. 290. doi: 10.1080/14765284.2017.1346922

²⁹⁵ Rolland, N. (2017). *China’s “Belt and Road Initiative”: Underwhelming or Game-Changer?* σ. 136. *The Washington Quarterly*. doi: 10.1080/0163660X.2017.1302743

συγκεκριμένη πρωτοβουλία ως ένα στοιχείο της *υψηλής στρατηγικής*²⁹⁶ της Κίνας, εφόσον συντονίζει μια σειρά από εθνικές πηγές με σκοπό την επίτευξη των κυρίαρχων πολιτικών στόχων.²⁹⁷ Εάν το εγχείρημα επιτύχει όπως προβλέπουν στο Πεκίνο, τότε θα υπάρξει μία Ευρασία ενοποιημένη και στενά διασυνδεδεμένη, με αυταρχικά καθεστώτα, επηρεασμένα σε μεγάλο βαθμό από την Κίνα, η οποία με τη σειρά της θα έχει καταφέρει να κερδίσει τη συναίνεση των άλλων.²⁹⁸ Εφόσον έχει αφήσει άφωνους τους αντιπάλους του, το Πεκίνο θα έχει εδραιώσει μία νέα περιφερειακή τάξη με διάφορους θεσμούς πολιτικού και οικονομικού περιεχομένου, οι οποίοι θα ανταποκρίνονται στις αξίες της Κίνας και θα ικανοποιούν τα συμφέροντά της.²⁹⁹

Το αισιόδοξο σχέδιο της Κίνας αν επιτευχθεί έχει σίγουρα πολλά κέρδη για την χώρα. Στις διεθνείς σχέσεις όμως υπάρχουν πολλοί δρώντες, και σίγουρα η επιτυχία μιας δράσης εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Η ύπαρξη εμποδίων και λανθασμένων χειρισμών είναι πάντα πιθανή. Παραφράζοντας τον Yawei Lin, διευθυντή του κινεζικού προγράμματος στο Κέντρο Carter στις ΗΠΑ, το σχέδιο του Belt and Road Initiative έχει πολλές προοπτικές αλλά ταυτόχρονα υπάρχουν πολλές αβεβαιότητες που το θέτουν σε κίνδυνο αποτυχίας. Το σχέδιο είναι εφικτό αλλά η επιτυχία του θα αποτελέσει την μεγαλύτερη πρόκληση της δεκαετίας για την ηγεσία του Προέδρου Xi και της ομάδας του.³⁰⁰

²⁹⁶ «Υψηλή στρατηγική» ορίζουμε όλα τα διαθέσιμα μέσα (στρατιωτικά, οικονομικά, διπλωματικά κτλ.) που μπορεί να χρησιμοποιήσει ένα κράτος προκειμένου να επιτύχει τους μακροπρόθεσμους πολιτικούς του σκοπούς, ενόψει πραγματικής ή ενδεχόμενης σύγκρουσης. Βλ. Πλατιάς, Α. (2010). *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, σ.81. Αθήνα: Εκδόσεις Εστία και Κολιόπουλος, Κ. (2008). *Η στρατηγική σκέψη: Από την αρχαιότητα έως σήμερα*, σ. 44. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

²⁹⁷ Rolland, N. (2017). *China's "Belt and Road Initiative": Underwhelming or Game-Changer?* σ. 136. *The Washington Quarterly*. doi: 10.1080/0163660X.2017.1302743

²⁹⁸ Βλ. το ίδιο, σ. 137.

²⁹⁹ Βλ. το ίδιο.

³⁰⁰ Ferdinand, P. (2016). Westward ho-The China dream and 'One Belt, One Road': Chinese foreign policy under Xi Jinping. *International Affairs*, 92(4), σ. 957. The Royal Institute of International Affairs. doi: <https://doi.org/10.1111/1468-2346.12660>

Κεφάλαιο 4: Οι περιορισμοί που παρουσιάζουν οι πηγές της «ήπιας ισχύος» της Κίνας και οι γενικότερες αδυναμίες που μπορεί να υπονομεύσουν τις πηγές αυτές

Η αύξηση της ήπιας ισχύος της Κίνας είναι ένα γεγονός, αλλά παρατηρείται ταυτόχρονα πως η ηγεσία της βρίσκεται αντιμέτωπη με μεγάλους περιορισμούς και αδυναμίες, οι οποίες δεν της επιτρέπουν να μεταφράσει τις διαθέσιμες πηγές ήπιας ισχύος σε επιθυμητά αποτελέσματα εξωτερικής πολιτικής.³⁰¹ Η ύπαρξη πηγών ήπιας ισχύος άλλωστε δεν επιφέρει από μόνη της τα επιθυμητά αποτελέσματα για το εκάστοτε κράτος. Στο παρόν κεφάλαιο θα αναλυθούν οι αδυναμίες που παρουσιάζουν οι πηγές ήπιας ισχύος της Κίνας καθ' αυτές αλλά και κάθε πρόκληση ή περιορισμός που μπορεί να αποτελέσει εμπόδιο και να υπονομεύσει τη χρήση τους.

4.1 Οι εσωτερικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Κίνα

Ο Χ. Παπασωτηρίου αναφέρει μια σειρά από εσωτερικές προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπίσει η Κίνα αν θέλει να συνεχίσει την ραγδαία οικονομική της ανάπτυξη και να προβάλλει μια θετική εικόνα του κράτους στο εξωτερικό. Για παράδειγμα, η μείωση της οικονομικής ανάπτυξης θα επιφέρει πτώση στην ήπια ισχύ της, εφόσον η Κίνα στηρίζεται κατά βάση στην οικονομική της δυναμική με σκοπό την άσκηση ελκυστικότητας και επιρροής, ενώ οι παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων αμαυρώνουν την εικόνα της. Οι πιο σημαντικές από αυτές τις εσωτερικές προκλήσεις είναι οι παρακάτω:³⁰²

- Ο μεγάλος αριθμός εσωτερικής μετανάστευσης στα αστικά κέντρα από την οικονομικά πρωτόγονη ύπαιθρο της Κίνας. Σε περίπτωση πτώσης ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης θα υπάρξουν κοινωνικές αναταραχές, εφόσον ήδη υπάρχει αυξημένη επιθυμία για απορρόφηση στην αγορά εργασίας από τα άτομα που μεταναστεύουν.
- Οι πολύ υψηλοί ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης οφείλονται σε εξαγωγές, που βασίζονται στο χαμηλό κόστος εργασίας και στις δημόσιες επενδύσεις, οι οποίες

³⁰¹ Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 17. doi:10.1080/00396330600765377 και Li, M. (2008). China Debates Soft Power. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(2), σ. 306. doi: 10.1093/cjip/pon011

³⁰² Παπασωτηρίου, Χ. (2013). *Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην Ανερχόμενη Υπερδύναμη του 21^{ου} αιώνα*, σ. 348-358. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

είναι χαμηλής αποδοτικότητας και δημιουργούν πληθωριστικούς κινδύνους. Η πηγή πόρων για τις επενδύσεις αυτές είναι ο ασυνήθιστα υψηλός ρυθμός αποταμίευσης (της τάξης του 37% του ΑΕΠ). Η οικονομική αναπτυξιακή δυναμική δεν θα μπορεί να διατηρηθεί μελλοντικά με το υφιστάμενο οικονομικό μοντέλο της Κίνας.

- Η Κίνα παρουσιάζει τεράστιο περιβαλλοντικό πρόβλημα, το οποίο δημιουργήθηκε και λόγω των χαμηλών προδιαγραφών για περιβαλλοντική προστασία στη βιομηχανία της, με σκοπό την διατήρηση υψηλών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης. Η καταστροφή αυτή του περιβάλλοντος έχει οδηγήσει σε πολλές αναταραχές και διαδηλώσεις.
- Η βιομηχανικός τομέας της Κίνας βασίζεται στις εξαγωγές για την περαιτέρω ανάπτυξή του. Οι εξαγωγές που βασίζονται στα φτηνά εργατικά χέρια και την παραγωγή υψηλής έντασης πλησιάζουν τα ανώτατά τους όρια.
- Το κινεζικό κράτος πρόνοιας έχει πολλές αδυναμίες.
- Υπάρχει έντονος πολιτικός παρεμβατισμός στην οικονομία.
- Η Κίνα παρουσιάζει αδυναμίες στον τομέα του **branding**, καθώς παράγει μόνο απομιμήσεις από δυτικές μάρκες. Κάτι τέτοιο απαιτεί λιγότερο κόστος έρευνας και ανάπτυξης, οδηγώντας σε φτηνότερη πώληση των προϊόντων-αντιγραφών.
- Προβλήματα παρουσιάζει και η κινεζική δικαιοσύνη, καθώς το 98% των κατηγορούμενων καταδικάζονται.
- Οι οικονομικές ανισότητες αυξάνονται ολοένα και περισσότερο.
- Η πολιτική ηγεσία χαρακτηρίζεται από διαφθορά και κατάχρηση εξουσίας.
- Πολλοί εργαζόμενοι σε κρατικές επιχειρήσεις έχασαν από τα τέλη της δεκαετίας του '90 πολλά προνόμια που είχαν παλιά όπως π.χ. η υγειονομική κάλυψη. Και το γεγονός αυτός συντέλεσε στην δημιουργία αναταραχών και κοινωνικών διαδηλώσεων.
- Η διαρκής επιτροπή του Κομμουνιστικού Κόμματος Κίνας αποτελείται από μέλη προχωρημένης ηλικίας με συντηρητικές κατευθύνσεις. Εκτός της διαρκούς επιτροπής έμειναν επιφανείς μεταρρυθμιστές. Υπάρχουν αμφιβολίες αν η νέα ηγεσία, υπό τον Xi Jinping (ανέλαβε καθήκοντα το 2013), θα μπορέσει να προχωρήσει σε μεταρρυθμίσεις εις βάρος του κομματικού κατεστημένου που χαρακτηρίζεται από διαφθορά και πλουτοκρατία.

Ο Η. Lai τονίζει πως η Κίνα αντιμετωπίζει εσωτερικούς περιορισμούς που αφορούν τις λαϊκές και εθνικές διαμαρτυρίες, τις ελλείψεις σε κράτος δικαίου, τις ανισότητες και την διαφθορά, την ελλιπή προστασία ατομικών δικαιωμάτων και το χαμηλό επίπεδο ηθικών αξιών.³⁰³ Εκτός από την διαφθορά και την άνιση κατανομή εισοδήματος, οι Β. Gill και Υ. Huang προσθέτουν τις κοινωνικοπολιτικές προκλήσεις που εμφανίζονται στο εσωτερικό της Κίνας, όπως η αδυναμία στην παροχή κρατικών υπηρεσιών στους τομείς της εκπαίδευσης, της κρατικής ασφάλειας, της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, της περιβαλλοντικής προστασίας και στην επιβολή των νόμων.³⁰⁴ Ο Μ. Li τονίζει την αδυναμία της Κίνας στους εσωτερικούς θεσμούς, την ανεπαρκή έρευνα, το χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και την μείωση του αισθήματος εθνικής ταυτότητας και κοινωνικής συνοχής.³⁰⁵

Η διατήρηση του υψηλού ρυθμού ανάπτυξης κινδυνεύει όχι μόνο από το γεγονός ότι η πολιτική και κοινωνική αναμόρφωση της Κίνας βρίσκονται αρκετά πίσω σε σχέση με την οικονομική της αναμόρφωση,³⁰⁶ αλλά και από την ολοένα μεγαλύτερη αύξηση του πληθυσμού, η οποία καθιστά αναγκαία την σταθερή προμήθεια ενεργειακών πηγών, των οποίων η ανεπάρκεια θα προκαλούσε τριβές και πιέσεις στο εσωτερικό της Κίνας.³⁰⁷

4.2 Αδυναμίες στον τομέα της εκπαίδευσης

Αδυναμίες χαρακτηρίζουν και τον εκπαιδευτικό τομέα της Κίνας. Ο Χ. Cheng αναφέρει πως η αύξηση των ξένων φοιτητών είναι προφανής αλλά το μεγαλύτερο ποσοστό προέρχεται από την περιφέρειά της, δηλώνοντας έτσι την χαμηλή επιρροή της Κίνας στην εκπαίδευση. Επίσης αναφέρει τρία στοιχεία τα οποία υποδηλώνουν την μεγάλη διαφορά ανάμεσα στην εκπαίδευση των Η.Π.Α με την Κίνα, τα οποία είναι ο μεγάλος χρόνος που μένουν οι φοιτητές στις Η.Π.Α, τα πιο προχωρημένα πτυχία που κατέχουν οι φοιτητές που έχουν σπουδάσει εκεί με αποτέλεσμα να έχουν περισσότερες πιθανότητες επαγγελματικές εξέλιξης στην πατρίδα τους, και το γεγονός ότι στην Κίνα

³⁰³ Lai, H. (2012). The Soft Power Concept and a Rising China. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 16. New York: Routledge.

³⁰⁴ Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 27-28. doi:10.1080/00396330600765377

³⁰⁵ Li, M. (2008). China Debates Soft Power. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(2), σ. 297. doi: 10.1093/cjip/pon011

³⁰⁶ Zheng, Y. & Zhang, C. (2012). 'Soft Power' and Chinese Soft Power. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 36. New York: Routledge.

³⁰⁷ Hunter, A. (2008). *China and Soft Power*, σ. 10. Coventry: Coventry University – Centre for Peace and Reconciliation Studies.

η πλειονότητα των φοιτητών επιθυμεί πρωταρχικά τις σπουδές με αντικείμενο την κινεζική γλώσσα, σε αντίθεση με τις Η.Π.Α που προσελκύει τους φοιτητές με ενδιαφέρον στους τομείς της διοίκησης επιχειρήσεων, της μηχανικής, της επιστήμης, των μαθηματικών κ.ά.³⁰⁸ Η ποιότητα της εκπαίδευσης στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Κίνας είναι χαμηλή εξαιτίας των «τριών κρίσεων» (κρίση ποιότητας, κρίση του τρόπου μελέτης, κρίση στα οικονομικά), που επηρεάζει η μία την άλλη και υπονομεύουν την ποιότητα της ανώτατης εκπαίδευσης.³⁰⁹

4.3 Αδυναμίες των Ινστιτούτων Κομφούκιου

Προβλήματα επίσης παρουσιάζει και η λειτουργία των ευρέως διαδεδομένων Ινστιτούτων Κομφούκιου, τα οποία προωθούν την γλώσσα και την κουλτούρα της Κίνας στο εξωτερικό. Ακόμα και εντός της Κίνας υπάρχει έντονη κριτική για την λειτουργία τους. Πολλοί θεωρούν πως τα ποσά που δίνονται για την υποστήριξή τους από την κυβέρνηση αφαιρούν ένα μεγάλο μέρος του προϋπολογισμού, το οποίο θα μπορούσε να ξοδευτεί για την εκπαίδευση στο εσωτερικό που παρουσιάζει ανεπάρκειες, ενώ ταυτόχρονα υπάρχει έντονη καχυποψία για την Hanban και τις δραστηριότητές της, με τους φόβους για ενδεχόμενη διαφθορά στο εσωτερικό της να κυριαρχούν.³¹⁰ Η δυσκολία της εκμάθησης της κινεζικής γλώσσας, η απουσία εγχειριδίων διδασκαλίας υψηλής ποιότητας, η έλλειψη ικανού διδακτικού προσωπικού και το γεγονός ότι παρόμοια Ινστιτούτα άλλων χωρών (Ινστιτούτο Γκαίτε, Γαλλικό Ινστιτούτο) έχουν ιστορικό προηγούμενο και δεν πρόκειται να αφήσουν την διεθνή επιρροή τους να μειωθεί, συνιστούν εμπόδια για την αποτελεσματικότερη λειτουργία των Ινστιτούτων Κομφούκιου.³¹¹ Στα παραπάνω μπορεί να προστεθεί η ελλιπής ενημέρωση για το πού βρίσκεται η φυσική τοποθεσία των Ινστιτούτων ή Αιθουσών Κομφούκιου και για το τί δραστηριότητες αυτά παρέχουν, αλλά και η στενή σύνδεση

³⁰⁸ Cheng, X. (2009). Education: The Intellectual Base of China's Soft Power. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 116. Lanham (MD): Lexington Books.

³⁰⁹ Βλ. το ίδιο.

³¹⁰ Zhe, R. (2010). *Confucius Institutes: China's Soft Power?* σ. 2. Washington: Elliott School of International Affairs, the George Washington University. Ανακτήθηκε 10 Νοεμβρίου, 2018, από https://www.risingpowersinitiative.org/wp-content/uploads/policycommentary_jun2010_confuciusinstitute.pdf

³¹¹ Cheng, X. (2009). Education: The Intellectual Base of China's Soft Power. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 117. Lanham (MD): Lexington Books.

των Ινστιτούτων με την κυβέρνηση της Κίνας, η οποία δημιουργεί ερωτήματα σε άλλες χώρες σχετικά με τον πραγματικό σκοπό και την ιδεολογία τους.³¹²

4.4 Αδυναμίες στον τομέα του πολιτισμού

Αναφορικά με τον *πολιτισμό*, ο Zhao Qizheng ανέδειξε την σημασία της μετατροπής της Κίνας πρωταρχικά σε πολιτισμική υπερδύναμη, ώστε να γίνει στη συνέχεια μια παγκόσμια υπερδύναμη, ενώ υποστήριξε πως η Κίνα εμφανίζει σοβαρά ελλείματα στον τομέα των πολιτισμικών ανταλλαγών, κάτι που δηλώνει τη μικρή επιρροή της στο διεθνή ανταγωνισμό.³¹³ Παρά το γεγονός ότι η Κίνα αποτελεί ένα παγκόσμιο εργοστάσιο, βρίσκεται αρκετά πίσω στο εμπόριο πολιτισμικών προϊόντων και στον τομέα του branding διεθνώς.³¹⁴ Τα πολιτισμικά προϊόντα που εισάγονται στην Κίνα είναι μακράν περισσότερα από εκείνα που εξάγονται, με τα Ιαπωνικά, Αμερικάνικα και Κορεάτικα προϊόντα να είναι ευρέως δημοφιλή στο εσωτερικό της, ενώ η Κίνα βασίζεται κυρίως στην παραδοσιακή της κουλτούρα, η οποία οφείλει να εκμοντερνιστεί γιατί παρουσιάζει συγκεκριμένα όρια.³¹⁵

Ο παραδοσιακός πολιτισμός της Κίνας δεν μπορεί να προσφέρει πολλά στον υπόλοιπο κόσμο, συχνά χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη οπισθοδρομικών στοιχείων, ενώ ταυτόχρονα ένας θεωρητικός υποστήριξε πως πλέον ο κινεζικός πολιτισμός παρουσιάζει έντονες ποικιλομορφίες εφόσον περιλαμβάνει τον Κομφουκιανισμό, τον Ταοϊσμό, το Βουδισμό, λαϊκές πεποιθήσεις, τον πολιτισμό εθνικών μειονοτήτων κ.ά.³¹⁶

Η Κίνα διαθέτει ισχυρές πολιτισμικές πηγές για να αναδειχθεί σε μία παγκόσμια υπερδύναμη αλλά δείχνει αδυναμίες στην προώθησή τους, με αποτέλεσμα η πολιτισμική της ισχύς να μην βρίσκεται σε αντιστοιχία με την οικονομική και πολιτική

³¹² Zhe, R. (2010). *Confucius Institutes: China's Soft Power?* σ. 2. Washington: Elliott School of International Affairs, the George Washington University. Ανακτήθηκε 10 Νοεμβρίου, 2018, από https://www.risingpowersinitiative.org/wp-content/uploads/policycommentary_jun2010_confuciusinstitute.pdf

³¹³ Deng, X. & Zhang, L. (2009). China's Cultural Exports and its Growing Cultural Power in The World. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 145. Lanham (MD): Lexington Books.

³¹⁴ Li, M. (2008). China Debates Soft Power. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(2), σ. 297. doi: 10.1093/cjip/pon011

³¹⁵ Pang, Z. (2007). *China's Soft Power*, σ. 5. Washington: The Brookings Institution. Ανακτήθηκε 11 Νοεμβρίου, 2018, από https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2012/04/1024_china.pdf

³¹⁶ Li, M. (2008). China Debates Soft Power. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(2), σ. 293. doi: 10.1093/cjip/pon011

βαρύτητα που διαθέτει διεθνώς, ούτε σε επίπεδο να αμφισβητήσει την ελκυστικότητα των πολιτισμικών προϊόντων των Η.Π.Α.³¹⁷

4.5 Αδυναμίες στον τομέα των ΜΜΕ

Σύμφωνα με συγκεκριμένους κινέζους ακαδημαϊκούς, η μειωμένη ήπια ισχύς της Κίνας οφείλεται στην ελλιπή χρηματοδότηση για τα μέσα επικοινωνίας, αλλά και στην ταυτόχρονα αυξημένη δυναμική των δυτικών μέσων, τα οποία συχνά εστιάζουν στην κάλυψη αρνητικών γεγονότων που την αφορούν.³¹⁸ Γενικότερα, τα μέσα ενημέρωσης και η επιρροή τους έχει εξεταστεί ως πηγή ήπιας ισχύος. Το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αποτελούν τα δυτικά μέσα, τα οποία μπορούν να διαμορφώσουν την κοινή γνώμη αλλά και να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στη μείωση τη διεθνούς φήμης των κυβερνήσεων, όπως συνέβη με τα μέσα και την κυβέρνηση των Η.Π.Α αμέσως μετά την εισβολή στο Ιράκ.³¹⁹ Η Δύση κατέχει το μεγαλύτερο μερίδιο της επικοινωνιακής αγοράς, εφόσον οι 50 κορυφαίες εταιρίες Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης κατέχουν το 90%, ενώ πολλοί έχουν ονομάσει αυτή την κυριαρχία των δυτικών μαζικών επικοινωνιών και των μέσων ενημέρωσης ως «πολιτισμική ηγεμονία» ή «ιμπεριαλισμό των μίντια».³²⁰

Εκτός από την πρωτοκαθεδρία των δυτικών μέσων ενημέρωσης, που δυσχεραίνουν το έργο της Κίνας, αδυναμίες εμφανίζονται και στα Μέσα Ενημέρωσης που διαθέτει η ίδια. Η Υ. Lu ανέφερε πως για συγκεκριμένους λόγους η αδυναμία αυτή υπονομεύει την εικόνα που προβάλλει η Κίνα στο εξωτερικό, ενώ κυριαρχεί η άποψη πως πρέπει να υπάρξει βελτίωση στον τομέα, εφόσον τα δυτικά μέσα ενημέρωσης δεν είναι έμπιστα για την αντικειμενική κάλυψη γεγονότων που αφορούν την Κίνα, δυσχεραίνοντας την προβολή μιας ωραιοποιημένης εικόνας της στο εξωτερικό.³²¹ Οι αδυναμίες που εντοπίζει η Υ. Lu διακρίνονται στις εξής τρεις κατηγορίες: τους θεσμικούς και πολιτικούς περιορισμούς, τις διαφορές στα μέσα ενημέρωσης και στις πολιτισμικές παραδόσεις και τέλος, την ανεπάρκεια στη γνώση, στην εμπειρία και στις

³¹⁷ Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 27. doi:10.1080/00396330600765377 και Deng, X. & Zhang, L. (2009). China's Cultural Exports and its Growing Cultural Power in The World. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 143-157. Lanham (MD): Lexington Books.

³¹⁸ Li, M. (2008). China Debates Soft Power. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(2), σ. 305-306. doi: 10.1093/cjip/pon011

³¹⁹ Βλ. το ίδιο, σ. 306.

³²⁰ Βλ. το ίδιο, σ. 294.

³²¹ Lu, Y. (2012). Challenges for China's International Communication. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 104-106. New York: Routledge.

δεξιότητες σε σχέση με τα αντίστοιχα μέσα ενημέρωσης στη Δύση.³²² Πιο συγκεκριμένα, οι ξένοι αναλυτές ανέφεραν την ελλιπή γνώση που έχει η Κίνα για τις ξένες χώρες και πολιτισμούς, τη μειωμένη εμπειρία της κυβέρνησης να διαχειρίζεται τα ανεξάρτητα μέσα ενημέρωσης, τη συνήθειά της να τα χρησιμοποιεί με σκοπό την άσκηση προπαγάνδας, το μη εξελιγμένο σύστημα κυβερνητικών εκπροσώπων, τη δυσκολία των μέσων που υπόκεινται στον κυβερνητικό έλεγχο να παρουσιάσουν αξιόπιστα στους ακροατές του εξωτερικού, την έλλειψη διαφάνειας του κινεζικού γραφειοκρατικού συστήματος, την απόσταση μεταξύ των αξιών Κίνας και ξένων κρατών και τις αντικρουόμενες ανάγκες μεταξύ επικοινωνίας στο εσωτερικό και διεθνούς επικοινωνίας.³²³

4.6 Οι περιορισμοί του Beijing Consensus και οι παρανοήσεις για την έννοιά του

Προβλήματα φαίνεται να υπάρχουν και στο μοντέλο ανάπτυξης της Κίνας, το οποίο παρουσιάζεται συνήθως ως *Beijing Consensus*. Ο όρος αυτός για πολλούς θεωρητικούς δεν είναι σωστός καθώς προκαλεί παρεξηγήσεις. Οι Y. Zheng και C. Zhang αναφέρουν πως ο όρος αυτός δεν αντικατοπτρίζει πραγματικά την έννοια του «κινεζικού μοντέλου ανάπτυξης», καθώς οι δύο όροι έχουν διαφορετικές επιπτώσεις σχετικά με τη διεθνή πολιτική, παρά το γεγονός ότι αναφέρονται στην κινεζική αναπτυξιακή εμπειρία.³²⁴ Όπως υποστηρίζουν, η προώθηση του μοντέλου ανάπτυξης της Κίνας στο μέλλον με τον όρο *Consensus* θα υποδείξει μια επίδραση και αποτελεσματικότητα συνυφασμένη περισσότερο με την σκληρή ισχύ, παρά με την ήπια, εφόσον η κινεζική εμπειρία πιθανόν να μην ταιριάζει απαραίτητα στις χώρες που θα προωθηθεί.³²⁵ Πολλοί θεωρητικοί γνωρίζουν πως υπάρχει ένα είδος «κινεζικού μοντέλου ανάπτυξης», απορρίπτουν ωστόσο και τον όρο *Beijing Consensus* αλλά και τον όρο *Κινεζικό Μοντέλο*, προκρίνοντας τους όρους «Κινεζική Εμπειρία» ή «μαθήματα από την Κίνα».³²⁶

Το κινεζικό μοντέλο ανάπτυξης παρουσιάζει ρήγματα, οι περισσότερες βιομηχανικές επιχειρήσεις δεν δραστηριοποιούνται στον τομέα έρευνας και ανάπτυξης,

³²² Βλ. το ίδιο, σ. 106.

³²³ Βλ. το ίδιο, σ. 117.

³²⁴ Zheng, Y. & Zhang, C. (2012). 'Soft Power' and Chinese Soft Power. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 34. New York: Routledge.

³²⁵ Βλ. το ίδιο, σ. 35.

³²⁶ Pang, Z. (2009). China's Soft Power Dilemma: The Beijing Consensus Revisited. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 133. Lanham (MD): Lexington Books.

ενώ η Κίνα έχει χαρακτηριστεί από ένα Ρωσικό επιχειρηματικό περιοδικό ως ένας «καλός εξομοιωτής», επειδή οι οικονομικές της επιτυχίες οφείλονται κατά βάση στους επενδυτές της Δύσης και στον δικό τους τρόπο διοίκησης και διαχείρισης.³²⁷

Ο Z. Pang εξηγεί εκτενώς το μοντέλο ανάπτυξης της Κίνας, παραθέτοντας πέντε σημαντικά ελαττώματα τα οποία συνοψίζονται παρακάτω:³²⁸

- Η Κίνα δεν έμαθε από τα λάθη άλλων βιομηχανικών κρατών και επανέλαβε παλαιότερες μεθόδους και τακτικές, οι οποίες είχαν ήδη χρησιμοποιηθεί ανεπιτυχώς. Παρά τις διακηρύξεις των ηγετών της την δεκαετία του 1980, με τις οποίες απέρριπταν την λύση της επίτευξης οικονομικής ανάπτυξης εις βάρος του περιβάλλοντος, η Κίνα έχει προκαλέσει μεγάλη περιβαλλοντική καταστροφή με σκοπό την ανάπτυξη αυτή.
- Η κινεζική ανάπτυξη δεν ακολούθησε μια ολοκληρωμένη και άρτια σχεδιασμένη στρατηγική αναμόρφωση που περιλαμβάνει την δημοκρατική αναμόρφωση, αλλά μια πορεία σταδιακή, μέσω λαθών και διορθώσεων, προσανατολισμένη στην αγορά. Οι οικονομικές αλλαγές ήρθαν γρήγορα, κάτι που δε συνέβη με τις πολιτικές αλλαγές και την δημοκρατία, στοιχείο που εξηγεί την περιορισμένη ήπια ισχύ της διεθνώς.
- Η ραγδαία οικονομική άνοδος της Κίνας βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στις άμεσες ξένες επενδύσεις. Η προσέλκυση των ξένων επενδύσεων και η επίδρασή τους στην κινεζική οικονομία έχουν μετατρέψει την Κίνα σε ένα παραγωγό φτηνών προϊόντων και έχουν επηρεάσει αρνητικά την σκληρή και την ήπια ισχύ της. Η Κίνα, όπως προαναφέρθηκε, εισάγει πολλά περισσότερα πολιτισμικά προϊόντα ξένων χωρών από όσα εκείνη εξάγει, εφόσον η πολιτισμική της βιομηχανία δεν είναι αρκετά ανεπτυγμένη και δεν υπάρχουν πολλά κινεζικά brands.
- Η Κίνα, όπως και οι αναπτυσσόμενες χώρες, ακολουθεί μια πορεία εξαρτημένης οικονομικής ανάπτυξης, κάτι που εκθέτει τις κοινωνικές και οικονομικές της αδυναμίες στο διεθνές σύστημα. Μια οικονομική ανάπτυξη τέτοιου είδους δεν μπορεί να προστατευτεί και είναι ευάλωτη σε επιθέσεις επενδυτικού και εμπορικού προστατευτισμού που έχουν υποκινηθεί πολιτικά. Πολλές χώρες όπως η Αμερική, η Ιαπωνία, αλλά και Ευρωπαϊκές, είχαν εξαρχής ενδοιασμούς

³²⁷ Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 27. doi:10.1080/00396330600765377

³²⁸ Pang, Z. (2009). China's Soft Power Dilemma: The Beijing Consensus Revisited. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 129-130. Lanham (MD): Lexington Books.

για την ποιότητα και την ασφάλεια των κινεζικών προϊόντων. Τα γνωστά και ως «made in China» προϊόντα υποβαθμίζουν την φήμη και την αξιοπιστία της Κίνας παγκοσμίως, αλλά και τις προοπτικές της για εξαγωγές. Ένα πολύ πρόσφατο παράδειγμα είναι η επιβολή δασμών από τον Πρόεδρο D. Trump στα φτηνά αγαθά που εισάγονται στις Η.Π.Α από την Κίνα.³²⁹

- Για την αποκόμιση των οικονομικών οφελών, η Κίνα έχει υποστεί απώλειες στον πολιτικό τομέα, πέφτοντας σε πολλές παγίδες. Η διατήρηση και συνέχιση της οικονομικής της ανάπτυξης απαιτεί ενεργειακές πηγές και πρώτες ύλες, για τις οποίες η ζήτηση έχει αυξηθεί ραγδαία στην Κίνα. Διεξάγοντας την λεγόμενη «ενεργειακή διπλωματία», η Κίνα έχει συνάψει συμφωνίες με «κράτη-αναχώματα» (rogue states), πλούσια σε ενεργειακές πηγές, όπως το Σουδάν στην Αφρική και η Μιανμάρ στην Ασία. Οι ενεργειακές αυτές σχέσεις με τέτοιου είδους κράτη έχουν γίνει αντικείμενο κριτικής από κράτη της Δύσης, υπονομεύοντας ταυτόχρονα και την ήπια ισχύ της Κίνας.

Πολλοί ακαδημαϊκοί, όπως ο Meng Honghua, τόνισαν τις ατέλειες που έχει το κινεζικό μοντέλο ανάπτυξης και υπενθύμισαν το κόστος που πλήρωσε η Κίνα για να επιτύχει την ανάπτυξη αυτή.³³⁰ Άλλοι θεωρούν πως το μοντέλο αυτό είναι μια διαδικασία που δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμα και η μακροπρόθεσμη διατήρησή του αμφισβητείται, οπότε είναι πολύ νωρίς για να προωθηθεί ως ένα μοντέλο κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης.³³¹ Η διατήρηση και η εξέλιξή του εξαρτάται από την αντιμετώπιση πολλών κοινωνικοοικονομικών προκλήσεων στο εσωτερικό της Κίνας, αλλά και εξωτερικών προκλήσεων, εφόσον πολλά κράτη έχουν προσθέσει στην ατζέντα τους το ζήτημα της Κίνας και των πολιτικών της, εξαιτίας της ανέλιξής της σε ηγετικό πυλώνα της παγκόσμια οικονομίας.³³² Το μοντέλο αυτό γενικότερα χαρακτηρίζεται από ασάφειες, εφόσον δεν υπάρχει πλήρης κατανόηση από ποια

³²⁹ Για μία εκτενή ανάλυση βλ. Bryan, B. (2018). *Trump, China trade war: list of goods hit with tariff*. Ανακτήθηκε 28 Δεκεμβρίου, 2018, από <https://www.businessinsider.com/trump-china-trade-war-list-of-goods-tariffs-2018-9>

³³⁰ Glaser, M. & Murphy, M. (2009). Soft Power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 23. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

³³¹ Βλ. το ίδιο και Li, M. (2008). China Debates Soft Power. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(2), σ. 298. doi: 10.1093/cjip/pon011

³³² Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 27. doi:10.1080/00396330600765377 και Zheng, Y. & Zhang, C. (2012). 'Soft Power' and Chinese Soft Power. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 35-36. New York: Routledge.

στοιχεία αποτελείται, καθιστώντας αδύνατη την προώθησή του από την Κίνα.³³³ Εξάλλου, όπως έχει ήδη αναφερθεί, η Κίνα δεν επιθυμεί τη χρήση του μοντέλου ανάπτυξης της από τα άλλα κράτη.

4.7 Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η εξωτερική πολιτική της Κίνας

Αναφορικά με την *εξωτερική πολιτική*, η Κίνα επιδεικνύει σχετικά μικρές δυνατότητες και ηγετική ικανότητα ως προς τον καθορισμό της διεθνούς θεματολογίας, εφόσον η διαδικασία δεν της είναι αρκετά γνώριμη, αλλά και ως προς την σύναψη συνθηκών.³³⁴ Ο A. Hunter θεωρεί πως εκτός από την διαφθορά στο εσωτερικό της, η μειωμένη αξιοπιστία που έχει διεθνώς και οι αντιφάσεις στην εξωτερική πολιτική της Κίνας υπονομεύουν την προβολή της ήπιας ισχύος της.³³⁵

Σύμφωνα με ορισμένους ακαδημαϊκούς, την προώθηση της ήπιας ισχύος την παρεμποδίζει και η παραδοσιακή εξωτερική πολιτική της Κίνας, εφόσον θεμελιώδεις αρχές της, όπως η «μη παρέμβαση» (noninterference) στα ζητήματα των άλλων κρατών, καθιστά την Κίνα αδρανή στην επίλυση προβλημάτων σε κράτη όπως το Σουδάν και η Μυανμάρ.³³⁶

Η εξωτερική πολιτική της Κίνας χαρακτηρίζεται από έλλειψη λογικής και συνέπειας στην προώθησή της, εφόσον οι ηγέτες της προσπαθούν να αξιοποιήσουν τον αυξανόμενο λαϊκό εθνικισμό που υπάρχει για την επίτευξη στόχων εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής, ακόμα και αν αυτό αντιβαίνει φαινομενικά την πολιτική της «καλής γειτνίασης» που πρεσβεύει η Κίνα.³³⁷

Η διπλωματία της Κίνας χαρακτηρίζεται ως αμφιλεγόμενη, με τον H. Lai να αναφέρει τρία συγκεκριμένα γεγονότα την περίοδο του 2010 δημιούργησαν ανησυχία στη διεθνή κοινότητα. Το πρώτο ήταν η δήλωση Κινέζων αξιωματούχων πως η

³³³ Pang, Z. (2009). China's Soft Power Dilemma: The Beijing Consensus Revisited. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 133. Lanham (MD): Lexington Books και Suzuki, S. (2010). The Myth and Reality of China's "Soft Power". Στο I. Parmar & M. Cox (επιμ.), *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, Historical and Contemporary Perspectives*, σ. 209. London & New York: Routledge.

³³⁴ Pang, Z. (2007). *China's Soft Power*, σ. 5. Washington: The Brookings Institution. Ανακτήθηκε 11 Νοεμβρίου, 2018, από https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2012/04/1024_china.pdf

³³⁵ Hunter, A. (2008). *China and Soft Power*, σ. 4. Coventry: Coventry University – Centre for Peace and Reconciliation Studies.

³³⁶ Glaser, M. & Murphy, M. (2009). Soft Power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 19. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

³³⁷ Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 29-30. doi:10.1080/00396330600765377

θάλασσα της Νότιας Κίνας αποτελεί τον πυρήνα των εθνικών της συμφερόντων, ενώ τα επόμενα δύο αφορούσαν στρατιωτικές δράσεις της Β. Κορέας και την αποφυγή αντίδρασης από την πλευρά της Κίνας, η οποία ούτε καταδίκασε τα γεγονότα αλλά ούτε προχώρησε στην επιβολή κυρώσεων, προκαλώντας τη δυσαρέσκεια κυρίως της Ν. Κορέας αλλά και των Η.Π.Α και της Ιαπωνίας.³³⁸

Η δυναμική της παγκοσμιοποίησης μπορεί να μειώσει την αξιοπιστία της κινεζικής διπλωματίας, εφόσον ευνοεί την ανάδειξη μη κυβερνητικών δρώντων που δημιουργούν συνασπισμούς με δράση που ξεπερνούν τα όρια εθνικών συνόρων.³³⁹ Οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί, όπως ενώσεις εργατικών, ομάδες ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το κίνημα Falun Gong, η κοινότητα των προσφύγων του Τιβέτ, έχουν τη δυνατότητα να εκθέσουν στον κόσμο την απειλή και την παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την Κίνα, υποσκάπτοντας την άσκηση της ήπιας ισχύος της.³⁴⁰ Η κριτική, οι πιέσεις και οι ανησυχίες που αντιμετωπίζει η Κίνα είναι πολλές στη Δύση αλλά έχουν εκφραστεί και από πολλές μη κυβερνητικές οργανώσεις.³⁴¹ Ενώ η Κίνα είναι καλή σε επίπεδο διακυβερνητικών σχέσεων με ξένα κράτη, βρίσκεται πίσω στον τομέα των διαπροσωπικών αλληλεπιδράσεων, καθιστώντας αναγκαίο τον μεγαλύτερο ρόλο που οφείλουν να διαδραματίσουν αυτόνομες μη κυβερνητικές οργανώσεις.³⁴²

4.8 Οι κριτικές για τα προγράμματα οικονομικής βοήθειας και επενδύσεων της Κίνας

Έντονη κριτική έχει ασκηθεί και για τα **προγράμματα οικονομικής βοήθειας** και **επενδύσεων** της Κίνας. Είναι γνωστή η απουσία ρητρών στην παροχή βοήθειας, δεν γίνεται δηλαδή ξεκάθαρο το πώς οι δανεισμοί αυτοί θα αποπληρωθούν, ούτε αναφέρονται στις συμβάσεις οι προϋποθέσεις για την χρήση των χρημάτων που δανείζονται.³⁴³ Οι ασάφειες αυτές και η έλλειψη διαφάνειας δημιουργούν ερωτηματικά σχετικά με το κατά πόσο τα επίπεδα βοήθειας και επενδύσεων που ανακοινώνονται,

³³⁸ Lai, H. (2012). The Soft Power Concept and a Rising China. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 15-16. New York: Routledge.

³³⁹ Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 29. doi:10.1080/00396330600765377

³⁴⁰ Βλ. το ίδιο.

³⁴¹ Pang, Z. (2007). *China's Soft Power*, σ. 5. Washington: The Brookings Institution. Ανακτήθηκε 11 Νοεμβρίου, 2018, από https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2012/04/1024_china.pdf

³⁴² Glaser, M. & Murphy, M. (2009). Soft Power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 21. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

³⁴³ Zheng, D. (2009). China's Use of Soft Power in the Developing World: Strategic Intentions and Implications for the United States. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 4. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

είναι ίδια με τα επίπεδα που τελικώς παρέχονται, εφόσον η Κίνα μπορεί να στρεβλώσει τις ροές των ποσών.³⁴⁴

Η Κίνα παρείχε οικονομική βοήθεια από την δεκαετία του '60 στην Αφρική, φαίνεται όμως για ιδεολογικούς ή πολιτικούς λόγους να υποστηρίζουν ηγέτες όπως ο Savimbi στην Αγκόλα και ο Mugabe στην Ζιμπάμπουε, οι οποίοι δρούσαν εκτός νόμου.³⁴⁵ Οι παρατηρητές για την διεθνή διαφθορά αναφέρουν πως τα πακέτα βοήθειας στην Αγκόλα φτάνουν τα 6 δις. δολάρια ενώ δεν υπάρχει καμία πίεση από την πλευρά της Κίνας για την μείωση του επιπέδου φτώχειας της χώρας, ούτε για την συνεργασία της με διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς, κάτι που μπορεί να οδηγήσει την κυβέρνησή της Αγκόλας να λάβει την οικονομική βοήθεια για δικό της όφελος.³⁴⁶

Οι πολιτικοί και οικονομικοί δεσμοί της Κίνας με αυταρχικά και δικτατορικά καθεστώτα του αναπτυσσόμενου κόσμου υπονομεύουν τις διεθνείς προσπάθειες για οικονομική και πολιτική αναμόρφωση των καθεστώτων αυτών και ταυτόχρονα προκαλούν προβλήματα αξιοπιστίας στη διπλωματία της.³⁴⁷ Η υποστήριξη και η παροχή άνευ όρων οικονομικής βοήθειας σε κράτη-αναχώματα που δε σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, το διεθνές δίκαιο και την αρχή της μη διάδοσης πυρηνικών, θα δημιουργήσει ένα κόσμο περισσότερο χαοτικό και διεφθαρμένο.³⁴⁸

4.8.1 Οι αδυναμίες του Belt and Road Initiative

Οι εκτιμήσεις των δυτικών αναλυτών συνήθως εστίαζαν στις οικονομικές και όχι στρατηγικές διαστάσεις του BRI, καταλήγοντας πως η υλοποίηση του είναι σχεδόν αδύνατη, εξαιτίας των οικονομικών αδυναμιών που θα αντιμετωπίσει μελλοντικά η Κίνα για χρηματοδότηση των προγραμμάτων υποδομής, της εναντίωσης που θα προβάλλουν η Ρωσία και η Ινδία διότι δεν επιθυμούν την αυξημένη επιρροή της Κίνας στην γειτονιά τους, αλλά και της μεγάλης πιθανότητας να υπάρξει ένταση στην

³⁴⁴ Βλ. το ίδιο και Lum, T., Blanchard, C.M., Cook, N., Dumbaugh, K. κ.ά (2010). *China and the U.S.: Comparing Global Influence*, σ. 17. New York: Nova Science Publishers Inc.

³⁴⁵ Hunter, A. (2008). *China and Soft Power*, σ. 13-14. Coventry: Coventry University – Centre for Peace and Reconciliation Studies.

³⁴⁶ Kurlantzick, J. (2006). China's Charm: Implications of Chinese Soft Power. *Policy Brief 47*, σ. 6. Carnegie Endowment for International Peace. Ανακτήθηκε 10 Νοεμβρίου, 2018, από https://carnegieendowment.org/files/PB_47_FINAL.pdf

³⁴⁷ Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 28. doi:10.1080/00396330600765377

³⁴⁸ Qian, C. (2012). Challenges for China's Harmonious Diplomacy. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 124. New York: Routledge.

περιφέρεια από τοπικά επαναστατικά κινήματα που είναι αντίθετα στα προγράμματα υποδομών της Κίνας.³⁴⁹

Οι κινέζοι αναλυτές αναγνωρίζουν πως ο δρόμος θα είναι δύσκολος και θα πρέπει να αντιμετωπιστούν πολλές δυσκολίες, ωστόσο θεωρούν πως οι πιθανότητες αστάθειας και τρομοκρατίας στην περιφέρεια, οι ενδεχόμενες εντάσεις με άλλες μεγάλες δυνάμεις (π.χ. Ρωσία) και κάθε πρόβλημα που μπορεί να προκύψει από το Belt and Road Initiative, θα επιλυθεί από το ίδιο.³⁵⁰ Το μεγαλύτερο πρόβλημα που θεωρούν ότι θα αντιμετωπίσουν είναι η ανάδυση μιας γενικότερης αντίληψης, η οποία θα εκλαμβάνει την Κίνα ως μια νέα αποικιοκρατική δύναμη που επιθυμεί να αυξήσει την πολιτική της επιρροή στην περιφέρεια και την εδραίωση ενός συστήματος φόρου υποτέλειας νέου τύπου, παρανόηση την οποία η Κίνα θα μπορούσε να αποφύγει μέσω της άσκησης ενός είδους προπαγάνδας.³⁵¹

Το πρόγραμμα της Κίνας βασίζεται σε μεγάλο βαθμό από την θέληση των άλλων κρατών να συνεργαστούν, εφόσον δεν υπάρχουν λύσεις «win-win» για όλα τα προβλήματα, κάποιες φορές κάποιος κερδίζει και ο άλλος χάνει.³⁵² Η Κίνα μπορεί να έχει τον έλεγχο στα εσωτερικά ζητήματα λόγω του καθεστώτος της, κάτι που δεν ισχύει σε διεθνές πεδίο, διότι δεν μπορεί να αναγκάσει μια χώρα να πάει κόντρα στα δικά της εθνικά συμφέροντα.³⁵³

Ο Α. Nordin και ο Μ. Weissmann κατέγραψαν μία σειρά από δυσκολίες που θα αντιμετωπίσει το BRI, οι οποίες αξίζει να αναφερθούν:³⁵⁴

- Κάποιες χώρες του δικτύου του Belt and Road Initiative μπορεί να έχουν περισσότερα οικονομικά κέρδη σε σχέση με κάποιες άλλες, κάτι που εξαρτάται από την κατανομή του πλούτου και άλλους παράγοντες. Η μη συμμετοχή κάποιων χωρών θα επηρεάσει την έκβαση όλου του έργου, αν αναλογιστεί κανείς την αυξημένη σημασία που δίνεται στην συνδεσιμότητα μεταξύ των κρατών.

³⁴⁹ Rolland, N. (2017). *China's "Belt and Road Initiative": Underwhelming or Game-Changer?* σ. 131. The Washington Quarterly. doi: 10.1080/0163660X.2017.1302743

³⁵⁰ Βλ. το ίδιο, σ. 135.

³⁵¹ Βλ. το ίδιο, σ. 135-136.

³⁵² Ferdinand, P. (2016). Westward ho-The China dream and 'One Belt, One Road': Chinese foreign policy under Xi Jinping. *International Affairs*, 92(4), σ. 956. The Royal Institute of International Affairs. doi: <https://doi.org/10.1111/1468-2346.12660>

³⁵³ Βλ. το ίδιο, σ. 957.

³⁵⁴ Nordin, A. H. M. & Weissmann, M. (2018). Will Trump make China great again? The belt and road initiative and international order. *International Affairs*, 94(2), σ. 16-19. doi: 10.1093/ia/iix242

- Πιθανή είναι η πολύ μεγάλη μετακίνηση πληθυσμών. Με τα έργα υποδομών του BRI, πολλοί Κινέζοι θα μεταναστεύσουν χωρίς να επιστρέψουν ξανά στη χώρα τους. Ένας μεγάλος αριθμός εργατών, λαού, κρατικών υπαλλήλων θα εγκατασταθεί σε χώρες κατά μήκος του Belt and Road. Το γεγονός μπορεί να εκληφθεί από την μία ως μετανάστευση επιδέξιων ατόμων, ενισχύοντας την απασχόληση, τη συσσώρευση κεφαλαίων και εισοδημάτων ενώ από την άλλη οι Κινέζοι εργάτες μπορεί να θεωρηθούν ως άτομα που ανταγωνίζονται για χαμηλόμισθες εργασίες και κατά συνέπεια να προκαλέσουν εντάσεις και αρνητισμό.
- Ήδη από το 2017 που διεξήχθη το επίσημο φόρουμ του BRI, υπήρξε ένα είδος διαχωρισμού ανάμεσα στις χώρες που έχουν οικονομικά και γεωπολιτικά κέρδη από το εγχείρημα, και σε εκείνες που δεν έχουν. Οι χώρες της Ευρώπης συμφώνησαν γενικά με το εγχείρημα, δίχως όμως να υπογραφεί κάποια επίσημη εμπορική συμφωνία, κάτι που οφείλεται σε προβληματισμούς που σχετίζονται με ζητήματα διαφάνειας και κοινωνικών/περιβαλλοντικών προδιαγραφών. Η Ινδία απέρριψε ολοκληρωτικά το εγχείρημα θεωρώντας ότι εναντιώνεται στα εθνικά της συμφέροντα (θεωρεί περιοχές του Κασμίρ, στις οποίες σκοπεύει να υπάρξει Οικονομικός Διάδρομος Κίνας-Πακιστάν, παράνομα κατεχόμενες από το κράτος του Πακιστάν).
- Ένα ακόμα ζήτημα δύσκολο να αποφευχθεί είναι η πιθανή αδυναμία αποπληρωμής ή ακόμα και κατάχρησης των κινεζικών δανείων από διάφορα κράτη.
- Προβληματισμός υπάρχει και για το πώς θα μπορέσει να επιτευχθεί η συνεργασία ταυτόχρονα με τις κυβερνήσεις, αλλά και με τις διαφωνούντες μειονότητες, οι οποίες μπορεί να επηρεάσουν την επιτυχία των επενδύσεων και τις ροές μεταφορών.

Σημαντική για λόγους ασφαλείας είναι και η περιοχή του Xinjiang, η οποία λογίζεται ως ένα εμπορικό σταυροδρόμι για το BRI, ενώνοντας την Κίνα με την Μέση Ανατολή, την Κεντρική Ασία και την Νότια Ασία.³⁵⁵ Στην αυτόνομη περιοχή αυτή

---

³⁵⁵ Για μία εκτενέστερη ανάλυση βλ. Clarke, M. (2018). The Belt and Road Initiative: Exploring Beijing's Motivations and Challenges for its New Silk Road. *Strategic Analysis*, 42(2), σ. 92-95. doi: 10.1080/09700161.2018.1439326

παραδοσιακά υπάρχουν πολλές εντάσεις με την τρομοκρατική δράση της μουσουλμανικής μειονότητας των Ουιγούρων.³⁵⁶

Με λίγα λόγια, «η επιτυχία του *Belt and Road Initiative* βασίζεται στον συντονισμό διαφορετικών χωρών που η κάθε μία έχει τα δικά της εθνικά συμφέροντα, γεγονός που αυξάνει το ρίσκο αποτυχίας ή έστω περιορίζει την επιτυχία του εγχειρήματος».³⁵⁷ Ακόμα και η επιτυχημένη εφαρμογή του όμως θα οδηγήσει σε μεταβολή της παγκόσμιας οικονομίας, δημιουργώντας συνεπακόλουθα γεωοικονομικά αλλά και γεωπολιτικά ζητήματα.³⁵⁸

4.9 Η σύνοψη των περιορισμών που αντιμετωπίζει η Κίνα

Ο B. Gill και ο Y. Huang συνόψισαν τα όρια και τους περιορισμούς που επιβραδύνουν την αποτελεσματική προβολή της ήπιας ισχύος της Κίνας στα εξής σημεία:³⁵⁹

- Ανισορροπία σε πηγές ισχύος. Αναφέρονται οι εσωτερικές αδυναμίες της Κίνας και οι προκλήσεις σε πολιτικό, οικονομικό, ιατρικό τομέα, οι αδυναμίες του μοντέλου ανάπτυξής της, των εξαγωγών πολιτισμικών προϊόντων κ.ά.
- Προβλήματα νομιμοποίησης της κινεζικής διπλωματίας. Αναφέρονται οι φιλικές σχέσεις τις Κίνας με δικτατορικά καθεστώτα και διεφθαρμένους ηγέτες, η καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η απειλή που συνιστούν οι μη κυβερνητικές οργανώσεις για την Κίνα.
- Εξωτερική πολιτική χωρίς συνοχή και λογική. Γίνεται λόγος για το αίσθημα εθνικισμού του κινεζικού λαού και το πως αυτό επηρεάζει τις σχέσεις της Κίνας με τα γειτονικά -κυρίως- κράτη.

³⁵⁶ Βλ. το ίδιο.

³⁵⁷ Ploberger, C. (2017). One Belt, One Road – China’s new grand strategy. *Journal of Chinese Economic and Business Studies*, 15(3), σ. 302. doi: 10.1080/14765284.2017.1346922

³⁵⁸ Βλ. το ίδιο, σ. 301.

³⁵⁹ Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese ‘soft power’. *Survival*, 48(2), σ. 26-30. doi:10.1080/00396330600765377

Κεφάλαιο 5: Η στενή σχέση της «ήπιας ισχύος» της Κίνας με εκείνη των Η.Π.Α, η σύγκρισή τους, η γενικότερη καχυποψία που δημιούργησε η άνοδος της στην Κίνα, η περίπτωση συνεργασίας των δύο χωρών και οι αντικρουόμενες απόψεις που μελετούν τις μελλοντικές ενέργειες της Κίνας

Η άνοδος της ήπιας ισχύος της Κίνας ήταν ένα γεγονός που αντιμετωπίστηκε με καχυποψία από αρκετούς. Πολλοί θεώρησαν πως η άνοδος αυτή είναι στενά συσχετισμένη με την ταυτόχρονη πτώση της ήπιας ισχύος των Η.Π.Α. Εκτός από την καταγραφή των παραπάνω απόψεων, στο κεφάλαιο αυτό γίνεται αναφορά στους τρόπους με τους οποίους η πολιτική ηγεσία της Κίνας επιχείρησε να διαψεύσει την ενδεχόμενη απειλή που προβάλλει η χώρα. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται και οι δύο αντικρουόμενες απόψεις που αφορούν το γεγονός του εάν η Κίνα συνιστά απειλή για το διεθνές σύστημα και τις Η.Π.Α ή όχι. Επιπρόσθετα, αναλύεται η περίπτωση συνεργασίας μεταξύ Κίνας και Η.Π.Α και γίνεται μια σύγκριση της ήπιας ισχύος τους.

5.1 Η πτώση της ήπιας ισχύος των Η.Π.Α και η σχέση της με την άνοδο της ήπιας ισχύος της Κίνας

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου σήμανε ταυτόχρονα το τέλος του διπολικού συστήματος (Η.Π.Α – Ε.Σ.Σ.Δ), με τις Η.Π.Α να εδραιώνονται ως ηγεμονική δύναμη στο διεθνές σύστημα. Η ανάδειξη των Ηνωμένων Πολιτειών σε μοναδική υπερδύναμη με μεγάλη ισχύ, η οποία ήταν δύσκολα περιορίσιμη από τα άλλα κράτη, την οδήγησε σε πρακτικές μονομερούς δράσης, όπως η έναρξη πολέμου στο Κόσοβο το 1999, ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας με την εισβολή στο Ιράκ, που ήταν απόηχος των γεγονότων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, αλλά και οι επιθέσεις αργότερα στο Αφγανιστάν και στη Υεμένη.³⁶⁰ Το γεγονός ότι οι Η.Π.Α κατά τη διάρκεια της κυβέρνησης Bush βασίστηκαν σε μεγάλο βαθμό στην στρατιωτική -σκληρή- τους ισχύ και τις μονομερείς ενέργειες, συνέβαλε στην πτώση της διεθνούς εικόνας και της επιρροή τους, αποτελώντας ταυτόχρονα μια ευνοϊκή συγκυρία για την Κίνα σε συνδυασμό και με τη

---

³⁶⁰ Zheng, Y. & Zhang, C. (2012). 'Soft Power' and Chinese Soft Power. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 30-31. New York: Routledge.

ραγδαία οικονομική της εκτόξευση, ώστε να επιστρατεύσει κάθε πηγή ήπιας ισχύος που διέθετε για να ενισχύσει την δική της εικόνα στο εξωτερικό.³⁶¹

Το βιβλίο του J. Nye που εκδόθηκε το 2004, «*Soft Power: The Means to Success in World Politics*», είχε ακριβώς ως σκοπό την κριτική των μονομερών και μιλιταριστικών πρακτικών που εφάρμοσε η τότε κυβέρνηση και την ανάδειξη της ήπιας ισχύος ως ένα σημαντικό στοιχείο που θα βελτιώσει ξανά την εικόνα των Η.Π.Α και θα μπορέσει να συμπληρώσει την σκληρή ισχύ της. Ο J. Kurlantzick στο βιβλίο του, «*Charm Offensive*», υποστηρίζει πως η άνοδος και η επιτυχία της ήπιας ισχύος της Κίνας, που επιτεύχθηκε μέσω της εκπαίδευσης και των πολιτισμικών εξαγωγών, είναι στενά συνυφασμένη με την πτώση της ήπιας ισχύος των Η.Π.Α, αναφέροντας πως η πτώση αυτή οφείλεται στις στρατιωτικές τις αποτυχίες αλλά και στην λανθασμένη αντίδραση που είχαν σε εσωτερικά γεγονότα, όπως ο «Τυφώνας Κατρίνα».³⁶²

Πολλοί θεωρητικοί, όπως οι Z. Yang, D. Zweig, Z. Wang, αναρωτήθηκαν εάν η αύξηση ήπιας ισχύος της Κίνας γίνεται εις βάρος της ήπιας ισχύος της Αμερικής και μελέτησαν το συσχετισμό των αντί-αμερικανικών αισθημάτων με την ταυτόχρονη αποδοχή της ανόδου της Κίνας. Στην δική τους εργασία μελετήθηκαν οι απόψεις ανθρώπων σε διάφορες χώρες αναφορικά με το αν είναι υπέρ ή κατά της οικονομικής αλλά και της στρατιωτικής ανόδου της Κίνας, κάτι που τους οδήγησε σε ενδιαφέροντα συμπεράσματα.³⁶³ Το αποτέλεσμα του εάν η απόρριψη των Η.Π.Α σημαίνει αποδοχή της Κίνας βασιζόταν σε μεγάλο βαθμό στον τρόπο με τον οποίο ο κόσμος χαρακτήριζε την Κίνα, εάν δηλαδή την θεωρούσε ως μια χώρα με οικονομική άνοδο, ο κόσμος που ήταν φιλικός προς τις Η.Π.Α είχε θετικά αισθήματα και για την Κίνα, ενώ εάν αντίθετα την θεωρούσε ως χώρα με ραγδαία στρατιωτική άνοδο, ο κόσμος με φιλικά αισθήματα για τις Η.Π.Α έβλεπε την Κίνα με αρνητικό τρόπο.³⁶⁴

5.2 Η καλλιέργεια της ήπιας ισχύος στην Κίνα και η καχυποψία που δημιουργήθηκε

Γενικότερα, οι λανθασμένοι χειρισμοί της αμερικανικής ηγεσίας ακόμα και την περίοδο μετά την εισβολή στο Ιράκ (δηλαδή 2003-2008), οδήγησε σε δυσμενή θέση

³⁶¹ Zhao, S. (2009). The Prospect of China's Soft Power: How Sustainable? Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 248. Lanham (MD): Lexington Books.

³⁶² Hunter, A. (2008). *China and Soft Power*, σ. 4. Coventry: Coventry University – Centre for Peace and Reconciliation Studies.

³⁶³ Για εκτενέστερη ανάλυση βλ. Yang, Z. & Zweig, D. & Wang, Z. (2012). Is China Rising at America's Expense? Anti-Americanism and pro-China Sentiments in Global Public Opinion. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations* (σ. 170-190). New York: Routledge.

³⁶⁴ Βλ. το ίδιο, σ 187.

την χώρα και την αξιοπιστία της, ενώ ταυτόχρονα υπενθύμισε στην Κίνα και την ηγεσία της την σημασία της ήπιας ισχύος και της καλλιέργειάς της.³⁶⁵ Η Κίνα φαίνεται πως από τότε ξεκίνησε μια μεγάλη προσπάθεια να αυξήσει την ελκυστικότητά της στο εξωτερικό (γνωστή και ως «*charm offensive*»), ενώ ταυτόχρονα εισήγαγε την ήπια ισχύ ως στοιχείο της εξωτερικής της πολιτικής, ισχύς η οποία γενικά θεωρήθηκε ότι «μεταμορφώνει τον κόσμο», προκαλώντας ταυτόχρονα ενθουσιασμό, ενδιαφέρον αλλά και αισθήματα φόβου και άγχους στους υπόλοιπους.³⁶⁶

Οι επιπτώσεις που μπορεί να έχει στον κόσμο η ολοένα αυξανόμενη ήπια ισχύς της Κίνας αποτέλεσε αντικείμενο συζήτησης, με πολλούς αναλυτές να προκρίνουν την αναγκαιότητα λήψης μέτρων από την πλευρά κυρίως των Η.Π.Α, με τον J. Kurlantzick να αναφέρει πως θα πρέπει να είναι προσεκτικές απέναντι στο «*charm offensive*» της Κίνας και τον J. Nye να υποστηρίζει πως πρέπει να δώσουν μεγαλύτερη προσοχή στην περιφέρεια της Ασίας, παρά το γεγονός πως η ήπια ισχύς της Κίνας ήταν ακόμα κατώτερη από εκείνη των Η.Π.Α.³⁶⁷

Κάποιοι άλλοι σχολιαστές είναι αντίθετοι με τις παραπάνω απόψεις και δεν θεωρούν πως η αυξανόμενη κινέζικη ήπια ισχύς αποτελεί αιτία κινδύνου. Ένας σχολιαστής ανέφερε πως η Κίνα αποσκοπεί μέσω της ήπιας ισχύος της στην προβολή των αξιών της στο εξωτερικό και στην προώθηση μιας εξιδανικευμένης εικόνας της, ενώ ο Hunter ανέφερε πως η Κίνα στοχεύει στην προβολή του εαυτού της στο εξωτερικό με ειρηνικό τρόπο, χρησιμοποιώντας μέσα όπως ο πολιτισμός της.³⁶⁸

5.2.1 Η «Παγίδα του Θουκυδίδη»

Από το πρίσμα του κλάδου της πολιτικής ισχύος (power politics), η ραγδαία οικονομική άνοδος και η γενικότερα αυξανόμενη επιρροή της Κίνας είναι καταδικασμένη στο να δημιουργεί άγχος και καχυποψία, εφόσον αποδεικνύεται εμπειρικά πως κάθε ανερχόμενη δύναμη αναδύεται μέσω μιας πολεμικής σύρραξης.³⁶⁹ Βάσει της σκέψης αυτής, ο Graham Allison παρουσίασε το 2017 το βιβλίο «*Destined For War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?*», το οποίο μελετά την

³⁶⁵ Lai, H. (2012). *China's Cultural Diplomacy: Going for Soft Power*. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 84. New York: Routledge.

³⁶⁶ Zhang, Y. (2009). *The Discourse of China's Soft Power and Its Discontents*. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 45. Lanham (MD): Lexington Books.

³⁶⁷ Chen, J. (2009). *The Practice of the Mean: China's Soft Power Cultivation*. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 83. Lanham (MD): Lexington Books.

³⁶⁸ Βλ. το ίδιο.

³⁶⁹ Βλ. το ίδιο, σ. 91.

περίπτωση αποφυγής ή ύπαρξης πολέμου μεταξύ της Κίνας και των Η.Π.Α, που αναφέρεται συχνά ως *Παγίδα του Θουκυδίδη*.³⁷⁰ Ο Θουκυδίδης αναφέρει το *σύνδρομο της αναδυόμενης δύναμης*, σύμφωνα με το οποίο ένα αναδυόμενο κράτος αποκτά μια πιο αισιόδοξη εικόνα για τον εαυτό του, επιθυμώντας ταυτόχρονα μεγαλύτερη αναγνώριση και σεβασμό, ενώ το *σύνδρομο της κυβερνώσας δύναμης* αναφέρεται στην ανασφάλεια και το φόβο που προξενεί η αναδυόμενη δύναμη στην δύναμη που διαθέτει την πρωτοκαθεδρία, εφόσον η δεύτερη αντιλαμβάνεται ότι βρίσκεται σε ύφεση.³⁷¹ Είναι σαφές πως μπορεί να γίνει παραλληλισμός της αναδυόμενης Κίνας και της κυβερνώσας δύναμης των Η.Π.Α, με την Αθήνα που αύξανε ραγδαία την ισχύ της και την Σπάρτη, η οποία είχε την πρωτοκαθεδρία. Στο παρελθόν είχε υπάρξει συστημικός πόλεμος μεταξύ των δύο πόλεων-κρατών εξαιτίας της άνισης ανάπτυξης των συντελεστών ισχύος τους.

5.2.2 Η «θεωρία της κινεζικής απειλής» (China threat theory)

Η «απειλή» που προβάλλει η Κίνα για τους υπόλοιπους είναι γνωστή και ως *China threat* από τους δυτικούς αναλυτές, οι οποίοι σύμφωνα με τον Yang Guangbin βασίστηκαν σε θεωρίες διεθνών σχέσεων, όπως της ηγεμονικής σταθερότητας, της ισορροπίας ισχύος, αλλά και γενικότερα του πολιτικού ρεαλισμού για να υποστηρίξουν την «απειλή» αυτή, προβλέποντας μάλιστα πως μελλοντικά η Κίνα θα επιδιώξει την ανατροπή του διεθνούς και περιφερειακού status quo.³⁷² Το 2008 είχαν γίνει δύο εμπειριστατωμένες έρευνες από την Υπηρεσία Ερευνών του Κογκρέσου (Congressional Research Service) σχετικά με την ήπια ισχύ της Κίνας στις ηπείρους της Ασίας, της Λατινικής Αμερικής και της Αφρικής, γεγονός που υποδηλώνει πως από τότε υπήρχαν προβληματισμοί στα ανώτατα στελέχη των Η.Π.Α σχετικά με την άνοδο της Κίνας.³⁷³

³⁷⁰ Η «Παγίδα του Θουκυδίδη» αναφέρεται σε μια φυσική και αναπόφευκτη κατάσταση που συμβαίνει όταν μια ανερχόμενη δύναμη απειλεί να αντικαταστήσει την δύναμη που έχει την πρωτοκαθεδρία. Για περισσότερη ανάλυση βλ. Allison, G. (2017). *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* Boston – New York: Houghton Mifflin Harcourt.

³⁷¹ Allison, G. (2017). *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* Boston – New York: Houghton Mifflin Harcourt.

³⁷² Mierzejewski, D. (2012). The Quandary of China's Soft Power Rhetoric: The "Peaceful-Rise" Concept and Internal Debate. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 69-70. New York: Routledge.

³⁷³ Li, M. (2009). *Soft Power: Nurture Not Nature*. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 2. Lanham (MD): Lexington Books.

Η αυξημένη ενασχόληση αναδεικνύει επίσης τη μεγάλη στρατηγική σημασία που έχει η ήπειρος της Ασίας για τις Η.Π.Α.³⁷⁴

5.3 Η πολιτική που ακολούθησε η ηγεσία της Κίνας στην πάροδο των χρόνων, με σκοπό να κατευνάσει τις απόψεις για το ότι η Κίνα συνιστά «απειλή»

Ένας βασικός σκοπός της Κινεζικής ηγεσίας ήταν η διάψευση μιας γενικότερης αντίληψης που ήθελε την χώρα να προκαλεί τις Η.Π.Α μέσω της χρήσης σκληρής και ήπιας ισχύος, την οποία διάψευση θα πετύχαινε μέσω της υιοθέτησης μιας εξωτερικής πολιτικής χαμηλού προφίλ και της αποφυγής της ανάληψης ηγετικού ρόλου.³⁷⁵ Η «*low-profile*» εξωτερική πολιτική αποτέλεσε μια ιδέα του Deng Xiaoping και είχε ήδη εφαρμοστεί από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, αποσκοπώντας στην αποφυγή διεθνών αμφιλεγόμενων προβλημάτων και στην εστίαση σε εσωτερικά και άμεσα ζητήματα, δύο στοιχεία τα οποία θα επιτυγχάνονταν μέσω της απόκρυψης των δυνατοτήτων της χώρας, της οικοδόμησης της εθνικής ισχύος και της επιδίωξης της χώρας για μεγαλύτερη υπομονή.³⁷⁶ Ταυτόχρονα, μέσω των παραπάνω πρακτικών, δήλωνε έμμεσα πως δεν αποτελεί κίνδυνο για τα υπόλοιπα κράτη.

Κάποια χρόνια αργότερα όμως η διεθνής κοινότητα ήρθε αντιμέτωπη με μια νέα πραγματικότητα. Η Κίνα παρουσίασε ταχύτατα μεγάλη αύξηση ισχύος στους τομείς της οικονομίας, του στρατού και της πολιτικής, κάτι που επέκτεινε ταυτόχρονα την επιρροή της και σε άλλες ηπείρους εκτός από την περιφέρειά της, οδηγώντας την σε μια πιο αισιόδοξη, αποφασιστική και ενεργή διπλωματία απέναντι στις δυτικές δυνάμεις.³⁷⁷ Η τεράστια άνθηση της ισχύος και της επιρροής της χώρας οδήγησε μεν σε μια πιο ευνοϊκή και αισιόδοξη θέση την Κίνα για μια πιο δραστήρια διπλωματία, όμως ταυτόχρονα προκάλεσε και μια αναστάτωση σχετικά με το αυξανόμενο της κύρος και το γεγονός ότι αποτέλεσε μια «αναδύομενη δύναμη», αναδεικνύοντας και την «θεωρία της Κινεζικής απειλής» (China threat theory) που αναφέρθηκε νωρίτερα.³⁷⁸

³⁷⁴ Ding, S. (2010). Analyzing Rising Power from the Perspective of Soft Power: A New Look at China's Rise to the status quo Power. *Journal of Contemporary China*, 19(64), σ. 205.
doi: 10.1080/10670560903444207

³⁷⁵ Glaser, M. & Murphy, M. (2009). Soft Power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 25. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

³⁷⁶ Zhao, S. (2012). China's Foreign Policy as a Rising Power in the Early twenty-first Century: The Struggle between Taoguangyanghui and Assertiveness. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 191. New York: Routledge.

³⁷⁷ Βλ. το ίδιο.

³⁷⁸ Βλ. το ίδιο, σ 193.

Ενδεχόμενη σύγκρουση στο μέλλον μεταξύ των Η.Π.Α και της Κίνας χαρακτηρίστηκε ως «τιτανομαχία», ενώ ακόμα δεν είναι σαφές το αν η Κίνα είναι μια δύναμη που επιθυμεί την διατήρηση του status quo, ή αντίθετα αποτελεί μια αναθεωρητική δύναμη, όπως και το ερώτημα που αφορά το εάν η Κίνα θα γίνει μια *υπεύθυνη δύναμη (responsible stakeholder)* του διεθνούς συστήματος, κάτι το οποίο ακόμα δεν έχει συμβεί.³⁷⁹

Η αλλαγή των συντελεστών ισχύος της Κίνας, ιδιαιτέρως στην οικονομία, προς το καλύτερο ήταν σαφές πως θα δημιουργούσαν αυτοπεποίθηση στην κοινή γνώμη και σκέψεις στους θεωρητικούς και την ηγεσία της για το αν θα πρέπει η χώρα να διαδραματίσει ένα σπουδαιότερο ρόλο στα διεθνή ζητήματα.³⁸⁰ Οι μεγαλύτερες πιέσεις δημιουργήθηκαν στη χώρα από εθνικιστές, οι οποίοι θεωρούσαν πως η Κίνα οφείλει να διαφυλάξει τα εθνικά της συμφέροντα, να μην αντιμετωπίζει φιλικά χώρες όπως η Ιαπωνία και οι Η.Π.Α, καθώς τόνισαν και την ανάγκη της χώρας να αφήσει πίσω την εξωτερική πολιτική χαμηλού προφίλ και να αναλάβει τις ευθύνες και τις αρμοδιότητες που αρμόζουν σε μία «μεγάλη δύναμη».³⁸¹

Η κινεζική ηγεσία υπό τον Hu Jintao (θητεία μέχρι το 2013), υποστήριζε ανοιχτά την σημασία της πολιτικής χαμηλού προφίλ, θέλοντας να μετριάσει τις αυξημένες απαιτήσεις στις οποίες δεν θα μπορούσε να ανταπεξέλθει.³⁸² Οι απαιτήσεις για ανάληψη ηγετικού ρόλου από την Κίνα είχαν κορυφωθεί ειδικότερα την περίοδο 2008-2009, κατά την οποία η παγκόσμια οικονομική κρίση εξέθεσε τις αδυναμίες των δυτικών χωρών.³⁸³ Για να πείσει του γείτονές της και τις άλλες δυνάμεις πως η άνοδος της θα είναι ειρηνική χωρίς να διαταράξει την διεθνή ασφάλεια και σταθερότητα, η ηγεσία του Hu χρησιμοποίησε εκφράσεις και όρους στην εξωτερική πολιτική όπως *ειρηνική άνοδος* ή *ειρηνική ανάπτυξη* και *αρμονικός κόσμος*,³⁸⁴ οι οποίες έχουν αναφερθεί και στο κεφάλαιο 3.

Μετά την ανάληψη ηγεσίας της από τον Xi Jinping το 2013 η κατάσταση δεν ήταν αρκετά ξεκάθαρη. Ο Xi επιθυμούσε την αναβίωση του παλιού ένδοξου

³⁷⁹ Zhang, Y. (2009). The Discourse of China's Soft Power and Its Discontents. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 45-46. Lanham (MD): Lexington Books.

³⁸⁰ Kurlantzick, J. (2009). China's Soft Power in Africa. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 169. Lanham (MD): Lexington Books.

³⁸¹ Zhao, S. (2012). China's Foreign Policy as a Rising Power in the Early twenty-first Century: The Struggle between Taoguangyanghui and Assertiveness. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 195. New York: Routledge.

³⁸² Βλ. το ίδιο, σ. 196.

³⁸³ Βλ. το ίδιο, σ. 195.

³⁸⁴ Βλ. το ίδιο, σ. 197-198.

παρελθόντος της Κίνας, κάτι που συνοψίζεται στη φράση «Make China Great Again», ενώ πιο συγκεκριμένα επιθυμεί:³⁸⁵

- Την επιστροφή της Κίνας στην θέση υπεροχής που κατείχε στην Ασία πριν την εισβολή των Δυτικών δυνάμεων.
- Τον έλεγχο ξανά των περιοχών που θεωρούνταν μέρος της «ευρύτερης Κίνας», όπως είναι οι περιοχές του Χονγκ Κονγκ και της Ταϊβάν, αλλά του Θιβέτ και Σιντσιάνγκ, που βρίσκονται εντός της επικράτειας.
- Τον σεβασμό από τις άλλες μεγάλες δυνάμεις σε διάφορες επιτροπές ανά τον κόσμο.
- Την ανάκτηση της σφαίρας επιρροής που κατείχε ιστορικά η Κίνα στις παρακείμενες θάλασσες και στα σύνορά της.
- Την ανέλιξη της Κίνας σε «νούμερο ένα» όχι μόνο στον οικονομικό τομέα, αλλά και στους τομείς της άμυνας, της επιστήμης, της τεχνολογίας και του πολιτισμού, ώστε η Κίνα να μην θεωρείται μόνο πλούσια, αλλά και πανίσχυρη.
- Γενικότερα, την αύξηση ισχύος και ευημερίας της Κίνας, όπως και το σεβασμό των άλλων χωρών στα διεθνή ζητήματα για να επιτευχθεί το «Κινέζικο όνειρο» (China Dream) που έχει.

5.4 Οι δύο αντικρουόμενες απόψεις για τις μελλοντικές κινήσεις της Κίνας

Η περίπτωση της Κίνας αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης πολλών ακαδημαϊκών, σχολιαστών, ατόμων πολιτικής ηγεσίας, δημοσιογράφων κ.ά. Σχετικά με τον ρόλο που θα διαδραματίσει στο μέλλον αλλά και με τις στρατηγικές κινήσεις που πρόκειται εκείνη να ακολουθήσει υπάρχουν δύο αντικρουόμενες απόψεις, οι οποίες πιο συγκεκριμένα είναι οι εξής:³⁸⁶

- Η πρώτη άποψη ανήκει στον J. Mearsheimer. Ο Mearsheimer θεώρησε πως εάν η Κίνα συνεχίσει να έχει τα ίδια υψηλά επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης στο μέλλον θα είναι ικανή να βελτιώσει τον στρατιωτικό της τομέα και κατ' επέκταση να επιβληθεί στην περιφέρειά της. Η Κίνα, όπως συνεχίζει ο Mearsheimer, έχει σκοπό την αναζήτηση ενός ηγεμονικού καθεστώτος στην περιφέρειά της εφόσον έτσι θα είναι εγγυημένη η επιβίωσή της, κάτι που θα

³⁸⁵ Allison, G. (2017). *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* Boston – New York: Houghton Mifflin Harcourt.

³⁸⁶ Chen, J. (2009). *The Practice of the Mean: China's Soft Power Cultivation*. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 94-95. Lanham (MD): Lexington Books.

γίνει ευκολότερο μέσω της συνεχούς επιδίωξης για την αύξηση της ισχύος της. Επιπρόσθετα, οι περισσότερες δυνάμεις στον κόσμο έχουν αναθεωρητικές βλέψεις εκτός αν υπάρχει κάποια πολύ ισχυρή και απόλυτη κυβερνώσα δύναμη, η οποία συνεχώς προσπαθεί να αποτρέψει τις άλλες δυνάμεις από το να φτάσουν στα ίδια επίπεδα ισχύος με εκείνη. Συμπερασματικά, θεωρεί πως σε κάποια στιγμή στο μέλλον η Κίνα θα επιδιώξει την ανατροπή του status quo και της κυριαρχίας των Η.Π.Α στο διεθνές σύστημα.

- Η δεύτερη άποψη ανήκει στους R. Zoellick και Johnston, οι οποίοι κρατούν μια πιο αισιόδοξη στάση για το μέλλον και την Κίνα. Ο R. Zoellick, ο οποίος διετέλεσε ως αναπληρωτή Υπουργός Εξωτερικών στο παρελθόν, θεώρησε την Κίνα ως μία «υπεύθυνη δύναμη» που θα μπορούσε να αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο αναδύονταν οι μεγάλες δυνάμεις στο παρελθόν. Με λίγα λόγια, η Κίνα θα μπορούσε να συνεργαστεί με άλλα κράτη για τη διατήρηση του διεθνούς συστήματος, το οποίο ευθύνεται σε μεγάλο βαθμό για την πρόοδο της Κίνας. Ο Johnston θεμελίωσε πέντε συγκεκριμένα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία μπορεί να γίνει αποτίμηση του εάν μια χώρα έχει αναθεωρητικές βλέψεις, ή αντίθετα επιθυμεί την διατήρηση του status quo. Το συμπέρασμά του ήταν πως η Κίνα δεν επιδιώκει την αναθεώρηση του διεθνούς συστήματος, εφόσον μάλιστα συμμετέχει σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό στους διεθνείς θεσμούς από ότι στο παρελθόν. Με το συμπέρασμα αυτό συμφωνεί και ο Brzezinski, ο οποίος αναφέρει πως «η Κινεζική ηγεσία δεν σκοπεύει σε στρατιωτική αντιπαράθεση με τις Η.Π.Α, αλλά εστιάζει στην οικονομική της ανάπτυξη και στο να γίνει αποδεκτή από τα άλλα κράτη ως μεγάλη δύναμη». Εκτός της μεγαλύτερης συμμετοχής στους διεθνείς θεσμούς, η Κίνα έχει αποφύγει τη διεξαγωγή κάποιας μεγάλης πολεμικής σύγκρουσης, δείχνει να έχει συμμορφωθεί με τους διεθνείς κανόνες και έχει υιοθετήσει μια προσγειωμένη και ρεαλιστική εξωτερική πολιτική, γεγονότα που διαψεύδουν τις σκέψεις ότι αποτελεί μια αναθεωρητική δύναμη.³⁸⁷

---

³⁸⁷ Ding, S. (2010). Analyzing Rising Power from the Perspective of Soft Power: A New Look at China's Rise to the status quo Power. *Journal of Contemporary China*, 19(64), σ. 258.
doi: 10.1080/10670560903444207

5.5 Η περίπτωση συνεργασίας μεταξύ Κίνας και Η.Π.Α

Καθίσταται σαφές πως η Κίνα από πολλούς δεν θεωρούταν απειλητική, αντιθέτως μάλιστα λογιζόταν ως μια ισχυρή δύναμη η οποία μπορεί να συνεργαστεί με άλλες δυνάμεις, ακόμα και τις Η.Π.Α, για την επίτευξη κοινών σκοπών. Στο παρελθόν, Κινέζοι ηγέτες είχαν τονίσει τα αμοιβαία συμφέροντα που θα απέφερε η συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών, ενώ η ηγεσία του Hu Jintao είχε θετική ανταπόκριση στο κάλεσμα του Zoellick το 2005 για να γίνει η Κίνα μια «υπεύθυνη δύναμη» και κατ' επέκταση ένας «στρατηγικός εταίρος» των Η.Π.Α στο διεθνές σύστημα.³⁸⁸

Ο πρώην Υπουργός Εξωτερικών της Κίνας, Yang Jiechi, είχε παρακινήσει τους πολιτικούς της Αμερικής να μη θεωρούν τις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών ως ένα «παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος», λέγοντας πως η άποψη αυτή είναι παρωχημένη και πως η Κίνα δεν εκλαμβάνει τη περιφερειακή γεωπολιτική ως ένα τέτοιο παιχνίδι.³⁸⁹ Η Κίνα δεν επιθυμεί να αυξήσει την επιρροή που έχει στην περιφέρειά της με σκοπό να απομακρύνει τις Η.Π.Α ή να τις αντικαταστήσει ως ηγέτιδα δύναμη, τονίζοντας πως θεσμοί όπως ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης και η Σύνοδος Κορυφής της Ανατολικής Ασίας δεν είναι «κλειστοί» ούτε απευθύνονται αποκλειστικά σε συγκεκριμένες χώρες ή συγκεκριμένα ζητήματα.³⁹⁰

Η Κίνα φαίνεται να έχει κάνει αρκετές προσπάθειες για τον συντονισμό και την συνεργασία με άλλα κράτη και θεσμούς, κάτι που θα εξυπηρετούσε και τους δικούς της σκοπούς. Μέσω «στρατηγικών συνεργασιών» θα μπορούσε αρχικά να επιτευχθεί περιφερειακή και διεθνής σταθερότητα, κάτι που θα την βοηθήσει να συνεχίσει απρόσκοπτη την οικονομική της ανάπτυξη και να διατηρήσει την πολιτική της σταθερότητα, ενώ ταυτόχρονα θα επέτρεπε στην Κίνα να συνομιλεί με μεγάλες δυνάμεις, χωρίς να υπάρχουν αντιλήψεις για ενδεχόμενη επιθυμία για σύγκρουση ή για την δημιουργία ενός αντί-αμερικανικού συνασπισμού.³⁹¹ Βάσει αυτού του σκεπτικού, η ηγεσία του Hu Jintao προσπάθησε να οικοδομήσει ένα δίκτυο στρατηγικής συνεργασίας με μεγάλες δυνάμεις και περιφερειακά μπλοκ σε πολυμερή και διμερή

³⁸⁸ Zhao, S. (2012). China's Foreign Policy as a Rising Power in the Early twenty-first Century: The Struggle between Taoguangyanghui and Assertiveness. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 201. New York: Routledge.

³⁸⁹ Qian, C. (2012). Challenges for China's Harmonious Diplomacy. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 127. New York: Routledge.

³⁹⁰ Βλ. το ίδιο.

³⁹¹ Zhao, S. (2012). China's Foreign Policy as a Rising Power in the Early twenty-first Century: The Struggle between Taoguangyanghui and Assertiveness. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 200. New York: Routledge.

βάση, χώρες όπως η Γαλλία, η Ρωσία, οι Η.Π.Α, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ν. Αφρική, η Ιαπωνία, το Μεξικό, η Βραζιλία η Ινδία αλλά και θεσμούς όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ένωση των Χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN).³⁹²

Η Κίνα και οι Η.Π.Α μπορούν να έχουν αμοιβαία κέρδη από την ειρηνική συνύπαρξη, ενώ μπορεί να χάσουν πολλά σε περίπτωση σύγκρουσης, με τον J. Nye να αναφέρει πως η συμπεριφορά εναντίον της Κίνας σαν να είναι εχθρικό κράτος θα οδηγήσει αναπόφευκτα σε μελλοντική εχθρότητα.³⁹³ Η θέληση των δύο κρατών για συνεργασία και όχι ανταγωνισμό σημαίνει πως μπορούν να δουλέψουν μαζί ακόμα και στον τομέα της ήπιας ισχύος, εφόσον η Κίνα πλέον αναγνωρίζει πως υπάρχουν παγκόσμιες προκλήσεις που πρέπει να λυθούν με παγκόσμια συνεργασία, και αποδέχεται πως χρειάζεται να μάθει και να δουλέψει με τις Η.Π.Α για το σκοπό αυτό.³⁹⁴ Το 2009, η Hillary Clinton (τότε Υπ. Εξωτερικών υπό την ηγεσία Obama), ανέφερε: «πιστεύουμε πως η Αμερική και η Κίνα μπορούν να έχουν αμοιβαία κέρδη και να συμβάλουν η μία στην επιτυχία της άλλης. Ενδιαφερόμαστε να δουλέψουμε σε τομείς που εμπνέουν ανησυχία ή παρουσιάζουν ευκαιρίες και για τους δύο».³⁹⁵

Αυτή τη στιγμή υπάρχουν προβλήματα που αφορούν και τα δύο κράτη. Ο G. Allison θεωρεί πως τα δύο κράτη είναι υποχρεωμένα να συνεργαστούν με σκοπό την αποσόβηση των παρακάτω τεσσάρων απειλών:³⁹⁶

- Η ύπαρξη ενός «πυρηνικού Αρμαγεδώνας» και οι φοβίες που υπάρχουν για μία τέτοια περίπτωση. Επειδή υπάρχει η έννοια «MAD» (Mutual Assured Destruction), δηλαδή της «αμοιβαίας εξασφαλισμένης καταστροφής», τα δύο κράτη οφείλουν να κάνουν συμβιβασμούς και να συζητήσουν μεταξύ τους για να αποφευχθεί η οποιαδήποτε πιθανότητα ενός πυρηνικού πολέμου. Η ύπαρξη μιας τέτοιας μορφής πολέμου θα είναι καταστροφική γενικά και όχι μόνο για τις δύο αυτές χώρες.

³⁹² Βλ. το ίδιο.

³⁹³ Qian, C. (2012). Challenges for China's Harmonious Diplomacy. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 133. New York: Routledge.

³⁹⁴ Glaser, M. & Murphy, M. (2009). Soft Power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 26. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

³⁹⁵ Zhao, S. (2012). China's Foreign Policy as a Rising Power in the Early twenty-first Century: The Struggle between Taoguangyanghui and Assertiveness. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 202. New York: Routledge.

³⁹⁶ Allison, G. (2017). *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* Boston – New York: Houghton Mifflin Harcourt.

- Μια μεγάλη απειλή αποτελεί η πυρηνική αναρχία. Αρκετά κράτη έχουν μεγάλα πυρηνικά οπλοστάσια, οπότε πλέον δεν είναι αδύνατο πυρηνικά όπλα να πέσουν σε λάθος χέρια, όπως για παράδειγμα σε τρομοκράτες. Κάποια τρομοκρατική επίθεση με πυρηνικά όπλα θα αλλάξει τον κόσμο δραματικά.
- Μεγάλη πρόκληση για τις Η.Π.Α και την Κίνα συνιστούν και άλλες μορφές τρομοκρατίας. Η πρόοδος των κλάδων της τεχνολογίας και της βιολογίας δεν έχουν να προσφέρουν μόνο θετικά, αν αναλογιστεί κανείς την ύπαρξη της ατομικής βόμβας και ιδιαιτέρως των βιολογικών όπλων. Το μέγεθος του κινδύνου το έχει παρουσιάσει ήδη η φύση σε δύο περιπτώσεις, πρώτα το 2003 με την επιδημία SARS, αλλά και πρόσφατα, το 2014 με την έξαρση του ιού Ebola. Παρόμοιοι κίνδυνοι μπορούν να αποφευχθούν μόνο μέσω διευρυμένης συνεργασίας, διαμοιρασμού πληροφοριών με διμερείς επαφές και δράσης πολυμερών οργανισμών, όπως η Interpol.
- Το τέταρτο πρόβλημα αφορά το περιβάλλον. Οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου αλλάζουν το παγκόσμιο κλίμα και θα προκαλέσουν αύξηση του μέσου όρου της θερμοκρασίας της γης με καταστροφικές συνέπειες. Οι χώρες της Κίνας και των Η.Π.Α είναι οι πρώτες αναφορικά με τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα. Η δράση όμως πρέπει να είναι συλλογική, και οφείλουν να συμμετέχουν περισσότερα κράτη στην προσπάθεια μείωσης ρύπων. Οι πρόεδροι Xi και Obama υπέγραψαν την Συμφωνία του Παρισιού το 2016, σύμφωνα με την οποία θα έθεταν ένα ανώτατο όριο εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και μετά το 2030 θα γινόταν προσπάθεια για τη σταδιακή μείωσή τους. Κάτι τέτοιο θα είναι πολύ δύσκολο, με αποτέλεσμα το μέλλον να προβλέπεται δυσοίωνο εξαιτίας της υπερθέρμανσης του πλανήτη.

Οι τέσσερις αυτές απειλές θα είναι δύσκολο, ίσως και ανυπέρβλητο να ξεπεραστούν, ωστόσο μπορεί να κινητοποιήσουν τις Η.Π.Α και την Κίνα στο να ηγηθούν ενάντια στα προβλήματα αυτά, και μάλιστα με μεταξύ τους συνεργασία, εφόσον έχουν κοινά συμφέροντα.³⁹⁷ Ένας δυτικός σχολιαστής θεώρησε πως η Κίνα είναι ακόμα ανέτοιμη -κυρίως ψυχολογικά- στο να διαδραματίσει το ρόλο μιας «σπουδαίας δύναμης» και να ηγηθεί στην αντιμετώπιση διεθνών προβλημάτων (π.χ.

---

³⁹⁷ Βλ. το ίδιο.

κλιματική αλλαγή, γενοκτονία, εμφύλιες συγκρούσεις),³⁹⁸ κάτι που υποδηλώνει την αναγκαιότητα για την συνεργασία με άλλα κράτη, ώστε να ξεπεραστούν οι διεθνείς προκλήσεις.

5.6 Η σύγκριση της ήπιας ισχύος της Κίνας με τις Η.Π.Α

Στο σημείο αυτό αξίζει να γίνει μια μικρή σύγκριση της ήπιας ισχύος των δύο δυνάμεων. Η ήπια ισχύς της Κίνας έχει ήδη αναφερθεί πως αυξάνεται ολοένα και περισσότερο, ενώ η ήπια ισχύς των Η.Π.Α δέχτηκε ένα ισχυρό πλήγμα την περίοδο του πολέμου κατά της τρομοκρατίας. Ο J. Kurlantzick αναφέρει πως η ήπια ισχύς των Η.Π.Α, παρά το γεγονός ότι έχει μειωθεί, δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση αμελητέο μέγεθος εφόσον προάγει αξίες καλύτερα από την Κίνα, όπως η ελευθερία και η ευημερία, οι οποίες έχουν απήχηση διεθνώς.³⁹⁹ Ο H. Lai θεωρεί πως οι πηγές ήπιας ισχύος των Η.Π.Α είναι συγκριτικά ισχυρότερες από τις αντίστοιχες της Κίνας δίνοντας ως παραδείγματα την μεγάλη οικονομική ισχύ, που επιτρέπει την παροχή μεγάλων ποσοστών οικονομικής βοήθειας σε τρίτα κράτη, τα πολιτισμικά της προϊόντα (π.χ. βιβλία, ταινίες, μουσική), τα πολύ ισχυρά και ικανά να ασκήσουν επιρροή Μέσα Ενημέρωσης και τον Τύπο (π.χ. New York Times, CNN), τη φιλελεύθερη πολιτική ιδεολογία και τις αξίες της ατομικής ελευθερίας και της δημοκρατίας.⁴⁰⁰

Ένα ακόμα πολύ σημαντικό γεγονός είναι πως οι Η.Π.Α έχουν συνάψει ένα μεγάλο αριθμό συμμαχιών σε όλο τον κόσμο, συμπεριλαμβανομένου της περιφέρειας της Κίνας, κάτι που ταυτόχρονα θα διευκολύνει το έργο της εάν θελήσει κάποια στιγμή στο μέλλον να την περιορίσει.⁴⁰¹

Ο Ι. Κωνσταντόπουλος ανέφερε τρία πλεονεκτήματα των Η.Π.Α έναντι της Κίνας, σχετικά με την άσκηση της ήπιας ισχύος, τα οποία είναι τα παρακάτω:⁴⁰²

³⁹⁸ Zhao, S. (2012). China's Foreign Policy as a Rising Power in the Early twenty-first Century: The Struggle between Taoguangyanghui and Assertiveness. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 192. New York: Routledge.

³⁹⁹ Zhao, S. (2009). The Prospect of China's Soft Power: How Sustainable? Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 262. Lanham (MD): Lexington Books.

⁴⁰⁰ Lai, H. (2012). China's Cultural Diplomacy: Going for Soft Power. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 99. New York: Routledge.

⁴⁰¹ Kurlantzick, J. (2009). China's Soft Power in Africa. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 170. Lanham (MD): Lexington Books.

⁴⁰² Κωνσταντόπουλος, Ι. (2014). Ήπια Ισχύς- η περίπτωση της Κίνας. Στο Α. Σαμαράς (επιμ.), *Εικόνες Κρατών Στρατηγική Επικοινωνία, Ήπια Ισχύς και Μέσα Ενημέρωσης*, σ. 143-144. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

- Η άσκηση ήπιας ισχύος εδώ και δεκαετίες, στην οποία -εν αντιθέσει με την Κίνα- εμπλέκεται και ο ιδιωτικός τους τομέας, παρά το γεγονός ότι σε ορισμένα μέρη του πλανήτη υπάρχουν αντιαμερικανικά αισθήματα.
- Ο αποτελεσματικός συνδυασμός ήπιας ισχύος με τη σκληρή ισχύ σε πολλές περιπτώσεις, όπως π.χ. ο Ψυχρός Πόλεμος ή ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος.
- Η προσπάθεια παλαιότερα της κυβέρνησης Obama να υιοθετήσει μια στρατηγική έξυπνης ισχύος δίνοντας έμφαση στην εξισορρόπηση ήπιας και σκληρής ισχύος. Παρατηρήθηκε μεγάλο ενδιαφέρον για την ήπια ισχύ στις Ηνωμένες Πολιτείες και ολική αλλαγή κατεύθυνσης σχετικά με τις «σκληρές» τακτικές της προηγούμενης κυβέρνησης Bush. Το χάσμα που υπήρχε στους συντελεστές ήπιας ισχύος σε σχέση με την Κίνα θα αυξανόταν.

Σε μία έρευνα που είχε γίνει στο παρελθόν, οι Ηνωμένες Πολιτείες εκλαμβάνονταν ως πολύ ισχυρές σε σημαντικούς τομείς της ήπιας ισχύος (πολιτισμός, οικονομία, διπλωματία, πολιτική) από χώρες όπως η Ιαπωνία, η Ν. Κορέα, η Ινδονησία και το Βιετνάμ, κάτι που αναδεικνύει την επιρροή που ασκούν ακόμα και στην περιφέρεια της Κίνας.⁴⁰³ Σε μία ακόμα έρευνα που έγινε το 2008 και ζητήθηκε η άποψη από 21 χώρες διεθνώς, το συμπέρασμα που βγήκε ήταν πως η εικόνα της Κίνας βελτιώθηκε σε δύο κράτη, ενώ των Η.Π.Α βελτιώθηκε σε δέκα.⁴⁰⁴ Μία πολύ σημαντική παρατήρηση ήταν πως οι αναπτυσσόμενες χώρες έβλεπαν περισσότερο θετικά την αύξηση της επιρροής της Κίνας σε σχέση με τις ανεπτυγμένες, κάτι που επιβεβαιώνει την αποτελεσματικότητα των πρακτικών ήπιας ισχύος της Κίνας σε ηπείρους όπως η Αφρική, η Λατινική Αμερική και η Μέση Ανατολή.⁴⁰⁵

Εφόσον έχει αναλυθεί πως ακόμα και συντελεστές της «σκληρής ισχύος» μπορεί να είναι ελκυστικοί για συγκεκριμένα ακροατήρια, αξίζει να αναφερθεί πως οι στρατιωτικές δαπάνες των Η.Π.Α είναι πολύ μεγαλύτερες από τις αντίστοιχες της Κίνας, ενώ ταυτόχρονα οι Η.Π.Α είναι εκτός ανταγωνισμού στον τομέα της στρατιωτικής τεχνολογίας.⁴⁰⁶ Συνεπώς, το ίδιο το Πεκίνο αναγνωρίζει πως δεν είναι ικανό να υιοθετήσει κάποια «σκληρή» στρατηγική εξισορρόπησης απέναντι στην

⁴⁰³ Zheng, D. (2009). China's Use of Soft Power in the Developing World: Strategic Intentions and Implications for the United States. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 8. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

⁴⁰⁴ Βλ. το ίδιο.

⁴⁰⁵ Βλ. το ίδιο.

⁴⁰⁶ Hunter, A. (2008). *China and Soft Power*, σ. 9. Coventry: Coventry University – Centre for Peace and Reconciliation Studies.

Αμερική, είτε μέσω ανάπτυξης οπλισμών, εξαιτίας του μεγάλου κόστους που απαιτούν, είτε μέσω συμμαχιών, εξαιτίας του γεγονότος πως ελάχιστες χώρες θα συναινούσαν στην ύπαρξη ενός αντί-αμερικανικού συνασπισμού καθοδηγούμενου από την Κίνα.⁴⁰⁷

Το γεγονός ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες παρουσιάζουν θετική εικόνα στο εξωτερικό δεν αναιρεί τις εσωτερικές προκλήσεις που οφείλει να αντιμετωπίσει, οι οποίες δυνητικά μπορεί να εμποδίσουν την αποτελεσματική άσκηση ήπιας ισχύος. Ο G. Allison διακρίνει τις επιπτώσεις του κομματισμού, τη δυσλειτουργική σχέση μεταξύ Λευκού Οίκου και του Κογκρέσου, η οποία παρακωλύει τις διαδικασίες των προϋπολογισμών και των συμφωνιών με κράτη του εξωτερικού, την ελλιπή εμπιστοσύνη που δείχνει ο λαός στην κυβέρνηση, στοιχεία τα οποία χαρακτήρισε ως «θανατηφόρα συμπτώματα» της αμερικανικής δημοκρατίας.⁴⁰⁸

Εκτός της ενδεχόμενης συνεργασίας, οι Η.Π.Α και τα άλλα κράτη θα ήταν καλό να επηρεάζουν γενικότερα την Κίνα ως προς την λήψη σωστών αποφάσεων, έτσι ώστε μελλοντικά να αποτελέσει μια υπεύθυνη δύναμη στα διεθνή ζητήματα.⁴⁰⁹ Η άνοδος της Κίνας είναι αναπόφευκτη, όμως κάποια νέα πολιτική ανασχεσης ή συσπείρωσης κρατών ενάντια της δεν φαντάζει ρεαλιστική.⁴¹⁰ Αντιθέτως, τα υπόλοιπα κράτη οφείλουν να κάνουν μεταξύ τους διαβουλεύσεις και διάλογο, ώστε να καταφέρουν να αντιληφθούν όχι μόνο τις προκλήσεις αλλά και τις ευκαιρίες που παρουσιάζει η αναδυόμενη Κίνα, ιδιαίτερα μάλιστα η ήπια ισχύς της.⁴¹¹

---

⁴⁰⁷ Zhao, S. (2012). China's Foreign Policy as a Rising Power in the Early twenty-first Century: The Struggle between Taoguangyanghui and Assertiveness. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 200. New York: Routledge.

⁴⁰⁸ Allison, G. (2017). *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* Boston – New York: Houghton Mifflin Harcourt.

⁴⁰⁹ Glaser, M. & Murphy, M. (2009). Soft Power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 26. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

⁴¹⁰ Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 31. doi:10.1080/00396330600765377

⁴¹¹ Βλ. το ίδιο.

Κεφάλαιο 6: Η αποτίμηση της ήπιας ισχύος της Κίνας, οι τρόποι βελτίωσής της και η σκιαγράφηση πιθανών μελλοντικών ενεργειών της χώρας

Η Κίνα έχει άφθονες πηγές ισχύος, με την χρήση των οποίων μπορεί να ασκήσει αυξημένη επιρροή, ταυτόχρονα όμως εμφανίζει και πολλές αδυναμίες. Στο παρόν κεφάλαιο θα γίνει μια αποτίμηση της άσκησης της ήπιας ισχύος από την μεριά της Κίνας, καθώς και μια παρουσίαση για το πως η Κίνα θα μπορέσει να βελτιώσει αυτή την ήπια ισχύ. Τέλος, καταγράφονται οι σκέψεις για το μέλλον της Κίνας και παρουσιάζονται τα συμπεράσματα. Θα μπορούσε η Κίνα με την σωστή άσκηση ήπιας ισχύος να αποδειχθεί σε έναν σημαντικό συνεργάτη στο διεθνές σύστημα, ή αντίθετα θα αποτελέσει μια πηγή κινδύνου για τους υπόλοιπους;

6.1 Η αποτίμηση της Κινεζικής ήπιας ισχύος

Ο S. Suzuki αναφέρεται στην ήπια ισχύ της Κίνας λέγοντας πως οι θεωρητικοί της Κίνας μεγαλοποιούν την αποτελεσματικότητά της, ενώ ταυτόχρονα οι Δυτικοί θεωρητικοί υπερβάλλουν σχετικά με την απειλή που αυτή προβάλλει για τις Η.Π.Α. Πιο συγκεκριμένα:⁴¹²

- Η μεγαλοποίηση αυτή της ήπιας ισχύος από τους κινέζους ακαδημαϊκούς γίνεται μέσω της απόκρυψης αρνητικών στοιχείων των πηγών της, δηλαδή των αδυναμιών που εμφανίζουν οι τομείς του πολιτισμού, των πολιτικών αξιών και της εξωτερικής πολιτικής, και ταυτόχρονα μέσω της μεγαλύτερης έμφασης που δίνεται στην ελκυστικότητα που παρουσιάζει η Κίνα τα τελευταία χρόνια. Αυτό συμβαίνει διότι οι ακαδημαϊκοί, βρισκόμενοι σε ένα περιβάλλον που σε μεγάλο βαθμό απαγορεύει τον ελεύθερο λόγο, εξυμνούν τα επιτεύγματα του Κομμουνιστικού Κόμματος της Κίνας στον τομέα της ήπιας ισχύος, αποσκοπώντας ταυτόχρονα στη διατήρηση των στενών σχέσεων τους με την πολιτική ηγεσία για προσωπικό τους όφελος.
- Οι δυτικοί ακαδημαϊκοί, αποσκοπώντας στο να «αναζητήσουν» στοιχεία που απειλούν τα δυτικά συμφέροντα, τείνουν στο να παρουσιάζουν με υπερβολικό

⁴¹² Suzuki, S. (2010). The Myth and Reality of China's "Soft Power". Στο I. Parmar & M. Cox (επιμ.), *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, Historical and Contemporary Perspectives*, σ. 204-208. London & New York: Routledge.

τρόπο την αυξανόμενη επιρροή που απολαμβάνει το Πεκίνο. Για παράδειγμα, η εξωτερική πολιτική της Κίνας στα τριτοκοσμικά κράτη δεν είναι τόσο αποτελεσματική όσο παρουσιάζεται, παρά το γεγονός ότι η Κίνα είναι αναμφισβήτητα αποδέκτης μεγάλου σεβασμού από τα κράτη αυτά. Επιπρόσθετα, αναφορικά με το Beijing Consensus, πολλά κράτη ενδιαφέρονται από μόνα τους για την υιοθέτησή του, παρά τις αντενδείξεις τις Κίνας. Η αυξημένη επιρροή που παρουσιάζεται πως έχει το μοντέλο αυτό από δυτικούς αναλυτές μετριάζεται αυτόματα, αν αναλογιστεί κανείς τα περιβαλλοντικά προβλήματα, τις ανισότητες και τη διαφθορά που μπορεί να μεταφέρει σε μια κοινωνία. Τα προβλήματα αυτά περισσότερο μειώνουν την επιρροή μιας χώρας, παρά τείνουν να την αυξήσουν.

Η D. Zheng θεωρεί πως η Κίνα έχει κάνει μεγάλες προσπάθειες για να ενισχύσει τις δυνατότητες της ήπιας ισχύος της, εντούτοις η αποτελεσματικότητά της δεν είναι τόσο εντυπωσιακή όσο υποστηρίζουν κάποιοι.⁴¹³ Ο M. Li αναφέρει πως η ήπια ισχύς είναι το αδύνατο σημείο της Κίνας αναφορικά με την θέλησή της να σχηματίσει μια ολοκληρωμένη εθνική ισχύ, ενώ ταυτόχρονα θεωρείται ως ένα εργαλείο για την εξυπηρέτηση αμυντικών σκοπών.⁴¹⁴ Η B. Glaser και η E. Murphy ανέφεραν επίσης πως «η Κίνα δεν έχει ακόμα αναπτύξει μια ολοκληρωμένη και συνεκτική εθνική στρατηγική ήπιας ισχύος, παρά το γεγονός πως έχουν υπάρξει διαφορετικές τακτικές προς την κατεύθυνση αυτή».⁴¹⁵

Η κυρίαρχη άποψη είναι πως η ήπια ισχύς της Κίνας βρίσκεται πίσω σε σχέση με την αύξηση της σκληρής ισχύος της χώρας, αλλά και σε σχέση με την ήπια ισχύ άλλων μεγάλων δυνάμεων, όπως των Η.Π.Α.⁴¹⁶ Επιπλέον, οι τακτικές που επιδιώκει η χώρα με σκοπό να αυξήσει την ελκυστικότητά της συχνά παρουσιάζουν αντιφάσεις, εξαιτίας του γεγονότος ότι απευθύνεται σε ένα ευρύ κοινό.⁴¹⁷ Η Κίνα έχει ακόμα

⁴¹³ Zheng, D. (2009). China's Use of Soft Power in the Developing World: Strategic Intentions and Implications for the United States. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 8. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

⁴¹⁴ Li, M. (2008). China Debates Soft Power. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(2), σ. 288. doi: 10.1093/cjip/pon011

⁴¹⁵ Glaser, M. & Murphy, M. (2009). Soft Power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 25. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

⁴¹⁶ Li, M. (2008). China Debates Soft Power. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(2), σ. 296-297. doi: 10.1093/cjip/pon011

⁴¹⁷ Suzuki, S. (2010). The Myth and Reality of China's "Soft Power". Στο I. Parmar & M. Cox (επιμ.), *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, Historical and Contemporary Perspectives*, σ. 210. London & New York: Routledge.

αρκετό δρόμο να διανύσει με σκοπό να μετατραπεί σε μια ισχυρή δύναμη σε όρους ήπιας ισχύος, ενώ είναι ακόμα νωρίς να υποστηριχθεί πως είναι αποτελεσματική στο παρακινεί τους άλλους να επιθυμούν τα αποτελέσματα που επιδιώκει η ίδια.⁴¹⁸ Το μεγάλο πρόβλημα της ήπιας ισχύος της είναι η έλλειψη στην «ηθική γοητεία», εφόσον οι πολιτικές της αξίες είναι ελκυστικές κατά κύριο λόγο σε απολυταρχικές ηγεσίες, κάτι που την καθιστά δύσκολα βιώσιμη στον ανταγωνισμό με τις Η.Π.Α.⁴¹⁹

Η D. Zheng έκανε μια αποτίμηση της κινεζικής ήπιας ισχύος μελετώντας την αποτελεσματικότητά της ανά περιφέρεια, και πιο συγκεκριμένα στις ηπείρους της Αφρικής, της Αμερικής, της Μέσης Ανατολής και της Νοτιοανατολικής Ασίας. Οι πρακτικές που μπορούμε να ξεχωρίσουμε είναι η οικονομική βοήθεια στην Αφρική, οι επενδύσεις με προγράμματα υποδομής σε κράτη της Λατινικής και Κεντρικής Αμερικής και η οικονομική βοήθεια σε κράτη της Νοτιοανατολικής Ασίας μετά την οικονομική κρίση στην Ασία το 1997.⁴²⁰ Το γεγονός ότι υπάρχουν τέτοιες πρακτικές δεν αναιρεί τα προβλήματα και τα εμπόδια που μπορεί να αντιμετωπίζουν.

Οι B. Gill και Y. Huang με σκοπό να κάνουν μια αποτίμηση της κινεζικής ήπιας ισχύος κατέγραψαν τα αποτελέσματα μιας δημοσκόπησης που αφορούσε την άποψη κατοίκων συγκεκριμένων χωρών για την επιρροή της Κίνας, οι περισσότεροι εκ των οποίων είχαν θετική άποψη.⁴²¹ Οι χώρες που ρωτήθηκαν είναι η Ινδία, η Ρωσία, η Ιαπωνία, η Ν. Κορέα, κράτη της Νοτιοανατολικής Ασίας, της Αφρικής και της Λατινικής Αμερικής. Συνολικά, το 48% των κατοίκων από 22 χώρες βλέπουν θετικά την κινεζική επιρροή, ενώ σε καμία χώρα από αυτές δεν υπήρχε αρνητική άποψη για την Κίνα από την πλειοψηφία των πολιτών τους.⁴²² Η Κίνα δηλαδή θεωρείται από πολλούς πως έχει μεγαλύτερη θετική επιρροή και αποτελεί μικρότερη απειλή για το διεθνές σύστημα σε σχέση με τις Η.Π.Α.⁴²³ Στην πραγματικότητα, υπάρχουν μεγάλες αποκλίσεις στις έρευνες που αφορούν την ελκυστικότητα της Κίνας, εφόσον σε έρευνα

⁴¹⁸ Βλ. το ίδιο, σ. 211.

⁴¹⁹ Zhao, S. (2009). The Prospect of China's Soft Power: How Sustainable? Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 247. Lanham (MD): Lexington Books.

⁴²⁰ Για εκτενέστερη ανάλυση βλ. Zheng, D. (2009). China's Use of Soft Power in the Developing World: Strategic Intentions and Implications for the United States. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 5-8. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

⁴²¹ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 23-26. doi:10.1080/00396330600765377

⁴²² Βλ. το ίδιο, σ. 23-24.

⁴²³ Zhao, S. (2009). The Prospect of China's Soft Power: How Sustainable? Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 251. Lanham (MD): Lexington Books.

του 2008, κάτοικοι των χωρών Η.Π.Α, Ιαπωνίας, Βιετνάμ, Ινδονησίας κ Ν. Κορέας εξέφρασαν πως στην περίπτωση που η Κίνα αναδυόταν σε περιφερειακό ηγέτη της Ασίας θα αισθάνονταν «σχετικά» ακόμα και «αρκετά» άβολα.⁴²⁴

6.2 Τρόποι βελτίωσης της ήπιας ισχύος της Κίνας

Διάφοροι ακαδημαϊκοί αλλά και μελετητές της ήπιας ισχύος της Κίνας πρότειναν τρόπους με τους οποίους θα βελτιωθούν οι πηγές ήπιας ισχύος και πώς η ίδια η ήπια ισχύς θα γίνει αποτελεσματικότερη. Ένας θεωρητικός πρότεινε την προώθηση αξιών όπως της ανάπτυξης, της δημοκρατίας, της συνεργασίας και της δικαιοσύνης, ενώ ένας άλλος ακαδημαϊκός έκρινε πως η Κίνα μπορούσε να θεσμοποιήσει και να καταστήσει λειτουργικές αξίες που βρίσκουν απήχηση διεθνώς, όπως η σταθερότητα, η αρμονία και η οικονομική ανάπτυξη.⁴²⁵

Ο Α. Hunter αναφέρει πως οι πολιτικές που ακολουθεί η Κίνα στο εσωτερικό της επηρεάζουν κατά ένα μεγάλο βαθμό την φήμη της διεθνώς, συνεπώς κάθε προσπάθεια για εκδημοκρατισμό, σταθερότητα, κοινωνική δικαιοσύνη, βελτίωση του περιβάλλοντος αναβαθμίζουν την εικόνα της χώρας και αυξάνουν το κύρος της.⁴²⁶ Επιπρόσθετα, σημειώνει πως η αποφυγή στρατιωτικής σύγκρουσης, η διατήρηση της ραγδαίας οικονομικής ανάπτυξης και η εξασφάλιση ενεργειακών πηγών είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για την αύξηση της κινεζικής ήπιας ισχύος.⁴²⁷

Ο Υ. Xuetong συμφωνεί πως η επίλυση σημαντικών εσωτερικών ζητημάτων είναι απαραίτητη για την βελτίωση της εικόνας της Κίνας διεθνώς, ενώ προκρίνει την ανάγκη για τη δημιουργία μιας «αρμονικής κοινωνίας» μέσω της αναμόρφωσης κοινωνικών θεσμών, την προσπάθεια της μείωσης διεθνών συγκρούσεων μέσω της υιοθέτησης προληπτικών πολιτικών και την επέκταση φιλικών σχέσεων μέσω μιας διπλωματίας που δεν θα αποσκοπεί μόνο στην διατήρηση ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος για οικονομική ανάπτυξη.⁴²⁸ Η ανάγκη για δημιουργία θεσμών σε πολλούς τομείς

⁴²⁴ Suzuki, S. (2010). The Myth and Reality of China's "Soft Power". Στο I. Parmar & M. Cox (επιμ.), *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, Historical and Contemporary Perspectives*, σ. 211. London & New York: Routledge.

⁴²⁵ Li, M. (2008). China Debates Soft Power. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(2), σ. 305. doi: 10.1093/cjip/pon011

⁴²⁶ Hunter, A. (2008). *China and Soft Power*, σ. 6. Coventry: Coventry University – Centre for Peace and Reconciliation Studies.

⁴²⁷ Βλ. το ίδιο, σ. 11.

⁴²⁸ Xuetong, Y. (n.d). *The Path for China to Increase its "Soft Power"* σ. 2-3. Ανακτήθηκε 17 Νοεμβρίου, 2018, από <http://www.thinkinchina.asia/wp-content/uploads/3-ThePathforChinatoIncreaseitsSoftPower.pdf>

(οικονομικό, πολιτικό, κοινωνικό, πολιτισμικό κτλ.) αναφέρθηκε και από τον Q. Chengdan, καθηγητή ιστορίας στο Πανεπιστήμιο του Πεκίνο, ο οποίος τους θεώρησε ως απαραίτητη προϋπόθεση για την άνοδο της Κίνας και της ήπιας ισχύος της.⁴²⁹

Ο Z. Pang θεωρεί πως η Κίνα οφείλει να αποκτήσει μια στρατηγική υπέρ της θρησκευτικής ελευθερίας στο εσωτερικό της, αναγνωρίζοντας όμως πως έχουν γίνει αρκετά θετικά βήματα προς αυτή την κατεύθυνση, να αναβαθμίσει τα πανεπιστήμιά της με σκοπό να προσελκύει ξένους ακαδημαϊκούς με κύρος, να προσφέρει καλύτερο επίπεδο γνώσεων σε φοιτητές και να παρέχει μεγαλύτερη ακαδημαϊκή ελευθερία.⁴³⁰ Ένα ακόμα σημαντικό ζήτημα είναι τα όρια που έχουν οι ιδέες του Κομφουκιανισμού, η ανάγκη για την επανεξέταση της αποτελεσματικότητάς τους αλλά και για τον εκμοντερνισμό τους, ώστε η Κίνα να συμπορεύεται με περισσότερες καινοτόμες ιδέες, εφόσον αποτελεί μέρος του σύγχρονου πολιτισμού.⁴³¹

Ο Fang Changping υποστήριξε πως η Κίνα οφείλει να αναγνωρίσει τον ξεχωριστό ρόλο που έχουν την σημερινή εποχή οι ΜΚΟ, ενώ ένας άλλος θεωρητικός ανέφερε πως υπάρχει ανάγκη για ανεξάρτητες -και χωρίς καμία κυβερνητική στήριξη- ΜΚΟ στην Κίνα, εφόσον η χώρα εμφανίζει ελλείψεις στις διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ των πολιτών της και πολιτών άλλων χωρών, στοιχείο που υποβαθμίζει την ήπια ισχύ της.⁴³² Ο Yu Xintian επίσης συμφώνησε πως υπάρχει ανάγκη ανάπτυξης των εγχώριων ΜΚΟ και μετέπειτα συνεργασία τους με διεθνείς ΜΚΟ, ώστε η Κίνα να ενισχύσει την ήπια ισχύ της.⁴³³ Το συγκεκριμένο ζήτημα είχε αναφερθεί και από τον Z. Pang, ο οποίος θεώρησε αναγκαία για την Κίνα την ανάπτυξη σχέσεων με ΜΚΟ και με οργανώσεις της κοινωνίας πολιτών, θεωρώντας πως αυτές έχουν διαφορετική οπτική για συγκεκριμένα ζητήματα από ότι η κυβέρνηση της χώρας.⁴³⁴

Επίσης σημαντική είναι η ανάπτυξη μιας στρατηγικής που θα αποσκοπεί στην πρόοδο του εθνικού πολιτισμού, λαμβάνοντας πρώτα υπόψη τον αυξημένο ρόλο των πολιτισμικών εξαγωγών και των μέσων ενημέρωσης στις διεθνείς επικοινωνίες για το

⁴²⁹ Li, M. (2008). China Debates Soft Power. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(2), σ. 305. doi: 10.1093/cjip/pon011

⁴³⁰ Pang, Z. (2007). *China's Soft Power*, σ. 12. Washington: The Brookings Institution. Ανακτήθηκε 11 Νοεμβρίου, 2018, από https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2012/04/1024_china.pdf

⁴³¹ Βλ. το ίδιο, σ. 13.

⁴³² Glaser, M. & Murphy, M. (2009). Soft Power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States*, σ. 21. Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

⁴³³ Βλ. το ίδιο.

⁴³⁴ Pang, Z. (2007). *China's Soft Power*, σ. 10. Washington: The Brookings Institution. Ανακτήθηκε 11 Νοεμβρίου, 2018, από https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2012/04/1024_china.pdf

στρατηγικό σχεδιασμό.⁴³⁵ Ο τομέας των επικοινωνιών είναι κρίσιμος και αποτελεί αδύναμο στοιχείο για την προώθηση της ήπιας ισχύος της Κίνας, η οποία οφείλει να ενισχύσει τις δυνατότητες που έχουν τα δικά της Μέσα Ενημέρωσής σε διεθνές επίπεδο και να αναζητήσει αποτελεσματικότερους τρόπους για να αντιμετωπίσει τα δυτικά Μέσα Ενημέρωσης.⁴³⁶

6.3 Η θέση και οι ενέργειες της Κίνας στο μέλλον

Αναφορικά με το τί θα συμβεί μελλοντικά, τίποτα δεν είναι βέβαιο. Το σίγουρο είναι πως η Κίνα θα συνεχίσει να ανεβαίνει, με πολλούς να θεωρούν πως εξαιτίας του μεγάλου της μεγέθους, της ολοένα αυξανόμενης οικονομίας αλλά και στρατιωτικής της ισχύος, θα θελήσει μελλοντικά την ανατροπή του status quo, την ανέλιξη σε ηγέτιδα δύναμη της Ασίας προκαλώντας ταυτόχρονα τις Η.Π.Α.⁴³⁷ Η άποψη αυτή κρίνεται υπερβολική, για τον λόγο του ότι η Κίνα και το «charm offensive» της στοχεύουν σε ένα ευρύτερο ακροατήριο, κάτι που σημαίνει πως η ήπια ισχύς της δεν κινείται ενάντια στη Δύση συγκεκριμένα.⁴³⁸

Ο S. Ding παρατηρεί πως η Κίνα έχει πρωταρχικά υιοθετήσει την έννοια της ήπιας ισχύος, έχει εφαρμόσει μια στρατηγική με έμφαση στην ελκυστικότητα και στον καθορισμό θεματολογίας, διαμοιράζεται τις απόψεις της για διεθνή κρίσιμα ζητήματα και κερδίζει μεγαλύτερο σεβασμό διεθνώς, είναι πιο κοινωνικοποιημένη στην επίλυση ζητημάτων με άλλα κράτη και συμμετέχει ενεργότερα και πιο συνεργατικά στους διεθνείς θεσμούς, στοιχεία που θα την ωθήσουν να γίνει μια status quo δύναμη.⁴³⁹ Ακόμα και αναλυτές που είναι διστακτικοί για την άνοδο της Κίνας και την βλέπουν ως απειλή, αποδέχονται πως η χώρα δεν έχει απειλήσει τη διεθνή τάξη και αντιθέτως έχει χρησιμοποιήσει την ήπια ισχύ της με θετικό τρόπο σε αρκετές περιπτώσεις, όπως η συμμετοχή σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών, και

⁴³⁵ Deng, X. & Zhang, L. (2009). China's Cultural Exports and its Growing Cultural Power in The World. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 146. Lanham (MD): Lexington Books.

⁴³⁶ Li, M. (2008). China Debates Soft Power. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(2), σ. 305-306. doi: 10.1093/cjip/pon011

⁴³⁷ Ding, S. (2010). Analyzing Rising Power from the Perspective of Soft Power: A New Look at China's Rise to the status quo Power. *Journal of Contemporary China*, 19(64), σ. 271. doi: 10.1080/10670560903444207

⁴³⁸ Suzuki, S. (2010). The Myth and Reality of China's "Soft Power". Στο I. Parmar & M. Cox (επιμ.), *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, Historical and Contemporary Perspectives*, σ. 209. London & New York: Routledge.

⁴³⁹ Ding, S. (2010). Analyzing Rising Power from the Perspective of Soft Power: A New Look at China's Rise to the status quo Power. *Journal of Contemporary China*, 19(64), σ. 271-272.

η πρωτοβουλία για τις πολυμερείς συνομιλίες που αφορούσαν το πυρηνικό ζήτημα της Β. Κορέας.⁴⁴⁰

Ο S. Ding διέκρινε επίσης πως υπάρχουν δύο περιπτώσεις στις οποίες η Κίνα ενδεχομένως θα αποκτήσει αναθεωρητικές τάσεις, με την πρώτη να αφορά λανθασμένους χειρισμούς της κινεζικής ηγεσίας σε σημαντικά θέματα όπως η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, η κοινωνική αδικία, ζητήματα δημόσιας υγείας, ενώ η δεύτερη να αφορά την περίπτωση του να χάσει η Κίνα τον έλεγχο σε ζητήματα που αφορούν αποσχιστικά κινήματα, όπως τα ζητήματα της Ταϊβάν και του Θιβέτ, μετά από κάποια ξένη παρέμβαση.⁴⁴¹ Στην περίπτωση που κάποιο από τα δύο γεγονότα συμβεί στην πραγματικότητα, το Πεκίνο θα κυνηγήσει μια αναθεωρητική πολιτική αφήνοντας πίσω κάθε στρατηγική βασισμένη σε ήπια ισχύ, εφόσον θα υπάρχει ο κίνδυνος να αμφισβητηθεί η Κίνα ως κυρίαρχο κράτος, αλλά και κίνδυνος για την επιβίωση του καθεστώτος του Κομμουνιστικού Κόμματος Κίνας ως νόμιμη κυβέρνηση στη χώρα.⁴⁴²

Συνεπώς, αφού εσωτερικοί και εξωτερικοί παράγοντες είναι αυτοί που θα κρίνουν την ειρηνική -ή όχι- άνοδο της Κίνας, η χώρα οφείλει να υιοθετήσει μια ολοκληρωμένη στρατηγική ανάπτυξης ταυτόχρονα σκληρών και ήπιων πηγών ισχύος εσωτερικά, ενώ χρειάζεται ένα σταθερό και φιλικό περιβάλλον εξωτερικά, με σκοπό να ενσωματωθεί αποτελεσματικότερα στο διεθνές πολιτικό και οικονομικό διεθνές σύστημα με τη βοήθεια και άλλων χωρών.⁴⁴³

Είναι λανθασμένο το να πέφτει κανείς στην παγίδα του ρεαλισμού και να υποστηρίζει πως υπάρχει ανταγωνισμός «μηδενικού αθροίσματος» αναφορικά με την ήπια ισχύ των Η.Π.Α με της Κίνας, εφόσον οι δέκτες μπορεί να ελκύονται ταυτόχρονα από την γοητεία των δύο χωρών.⁴⁴⁴ Μια τέτοια άποψη μπορεί να εμποδίσει την καλύτερη αντίληψη της νέας όψης της κινεζικής εξωτερικής πολιτικής και ταυτόχρονα να δημιουργήσει ανώφελες εικόνες της μίας χώρας για την άλλη, δυσκολεύοντας

⁴⁴⁰ Suzuki, S. (2010). The Myth and Reality of China's "Soft Power". Στο I. Parmar & M. Cox (επιμ.), *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, Historical and Contemporary Perspectives*, σ. 210. London & New York: Routledge.

⁴⁴¹ Ding, S. (2010). Analyzing Rising Power from the Perspective of Soft Power: A New Look at China's Rise to the status quo Power. *Journal of Contemporary China*, 19(64), σ. 272.

⁴⁴² Βλ. το ίδιο.

⁴⁴³ Βλ. το ίδιο.

⁴⁴⁴ Suzuki, S. (2010). The Myth and Reality of China's "Soft Power". Στο I. Parmar & M. Cox (επιμ.), *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, Historical and Contemporary Perspectives*, σ. 211. London & New York: Routledge.

επιπρόσθετα ενδεχόμενη συνύπαρξή τους.⁴⁴⁵ Αντιθέτως, οι Η.Π.Α αλλά και οι γειτονικές χώρες της Κίνας οφείλουν να χρησιμοποιήσουν την ήπια ισχύ τους με σκοπό να ενθαρρύνουν την Κίνα να προχωρήσει σε θετικά βήματα, όπως η υιοθέτηση υπεύθυνων εξωτερικών πολιτικών, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και το ξεκίνημα μιας πολιτικής αναμόρφωσης.⁴⁴⁶

Η παγκοσμιοποίηση ευνοεί την αλληλεπίδραση μεταξύ κρατών, την ενοποίηση δυνάμεων, τον πολυμερισμό, την οικονομική αλληλεξάρτηση, ταυτόχρονα όμως εμφανίζει και το αρνητικό της πρόσωπο μέσω της τρομοκρατίας, των όπλων μαζικής καταστροφής, της οικονομικής κρίσης και της περιβαλλοντικής καταστροφής.⁴⁴⁷ Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών απαιτείται η σύμπραξη της Κίνας όχι μόνο με τις Η.Π.Α, αλλά και με άλλες χώρες του διεθνούς συστήματος, όπως έχει αναφερθεί στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Η Κίνα είναι συνεπώς αναγκαίο να ενταχθεί ως υπεύθυνη δύναμη και «στρατηγικός εταίρος» στο διεθνές σύστημα αφού υπάρχουν θετικές προοπτικές για συνεργασία με τις Η.Π.Α στην αντιμετώπιση διεθνών προβλημάτων, κάτι για το οποίο υπάρχουν και διεθνείς απαιτήσεις, εφόσον πολλοί θεωρούν και τα δύο κράτη ως υπερασπιστές και ευεργετημένους της διεθνούς τάξης.⁴⁴⁸

Για την Κίνα συγκεκριμένα, η ήπια ισχύς έχει αποτελέσει τη βάση για τις διαπραγματεύσεις με τις Η.Π.Α ώστε να γίνει η πρώτη μια υπεύθυνη δύναμη, ενώ είναι πολύ πιθανό μελλοντικά να αποτελέσει ολοένα και σημαντικότερο στοιχείο της εξωτερικής πολιτικής της Κίνας, ειδικότερα εάν αποκλειστεί το ενδεχόμενο κάποιας κρίσης στην εξωτερική πολιτική ή μιας αναπάντεχης οικονομικής ύφεσης.⁴⁴⁹ Ο Ι. Κωνσταντόπουλος αναφέρει πως το ζήτημα της ήπιας ισχύος της Κίνας χαρακτηρίζεται από δυναμική και όχι στατικότητα, ενώ η περαιτέρω μελέτη του ζητήματος θα παρουσιάσει αρκετά οφέλη, όπως ο έλεγχος της αξίας της θεωρητικής έννοιας της ήπιας ισχύος σε μια περίπτωση εκτός των Η.Π.Α, η αποσαφήνιση μιας σημαντικής πτυχής της ισχύος μιας δύναμης που βρίσκεται σε φάση ανέλιξης, η εξαγωγή

⁴⁴⁵ Βλ. το ίδιο.

⁴⁴⁶ Ding, S. (2010). Analyzing Rising Power from the Perspective of Soft Power: A New Look at China's Rise to the status quo Power. *Journal of Contemporary China*, 19(64), σ. 272.

⁴⁴⁷ Deng, Y. (2009). The New Hard Realities: "Soft Power" and China in Transition. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 77. Lanham (MD): Lexington Books.

⁴⁴⁸ Yang, Z. & Zweig, D. & Wang, Z. (2012). Is China Rising at America's Expense? Anti-Americanism and pro-China Sentiments in Global Public Opinion. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations*, σ. 189. New York: Routledge.

⁴⁴⁹ Deng, Y. (2009). The New Hard Realities: "Soft Power" and China in Transition. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 77. Lanham (MD): Lexington Books.

συμπερασμάτων για το πως θα μπορέσουν πηγές ήπιας ισχύος της Ελλάδας, όπως ο πολιτισμός και η ιστορία, να χρησιμοποιηθούν για την επίτευξη εθνικών στόχων, και τέλος η εκτενέστερη μελέτη και ανάλυση του κράτους της Κίνας στα ελληνικά πανεπιστήμια.⁴⁵⁰

---

⁴⁵⁰ Κωνσταντόπουλος, Ι. (2014). Ήπια Ισχύς- η περίπτωση της Κίνας. Στο Α. Σαμαράς (επιμ.), *Εικόνες Κρατών Στρατηγική Επικοινωνία, Ήπια Ισχύς και Μέσα Ενημέρωσης*, σ. 144. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Συμπεράσματα

Η ήπια ισχύς και η μελέτη της έχουν πλέον αυξημένη σημασία για κάθε κράτος ξεχωριστά, κάτι που οφείλεται κυρίως στην αλλαγή των διεθνών δεδομένων και την ύπαρξη πολλών και ιδιαίτερων προκλήσεων. Η σημασία της σκληρής ισχύος έχει αρχίσει και φθίνει, κάτι που φάνηκε ιδιαίτερα μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001 και της αρνητικής εικόνας που προέβαλαν οι Η.Π.Α προχωρώντας σε μονομερείς στρατιωτικές ενέργειες. Φαίνεται πως η προβολή μιας θετικής εικόνας ενός κράτους έχει καταστεί πλέον πιο αποτελεσματική από τη χρήση σκληρών μέσων για την επίτευξη αποτελεσμάτων. Σύμφωνα με αρκετούς αναλυτές, οι μη κρατικοί δρώντες πλέον στο διεθνές σύστημα είναι αρκετοί και έχουν εδραιωθεί, με την παγκοσμιοποίηση να έχει καθοριστικό ρόλο. Υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός πολυεθνικών εταιριών, μη κυβερνητικών οργανώσεων, διεθνών οργανισμών, ακόμα και δίκτυα τρομοκρατών, δρώντες οι οποίοι βρίσκονται σε συνεχή αλληλεπίδραση ή και αλληλεξάρτηση. Η χρήση της σκληρής ισχύος με απειλές ή χρήση βίας σε τέτοιες συνθήκες είναι αναποτελεσματική, κάτι που αναδεικνύει την αυξανόμενη σημασία της ήπιας ισχύος στο σημερινό διεθνές πεδίο.

Η θετική εικόνα από μόνη της ωστόσο δεν είναι αρκετή. Συνδυάζοντας σωστά την σκληρή με την ήπια ισχύ, κάθε ηγεσία μπορεί να ασκήσει την «έξυπνη ισχύ», πετυχαίνοντας τους εθνικούς στόχους της. Συνεπώς, αυτό που κάθε κράτος οφείλει να επιδιώξει είναι ο σωστός συνδυασμός των δύο αυτών πτυχών ισχύος. Τα κράτη επιπρόσθετα έχουν την δυνατότητα να συνεργαστούν σε αρκετούς τομείς, κάτι που στο κοντινό μέλλον θα καταστεί αναγκαιότητα, με σκοπό την αντιμετώπιση διεθνών προβλημάτων όπως τα περιβαλλοντικά, η τρομοκρατία, το οργανωμένο έγκλημα, το μεταναστευτικό, τα όπλα μαζικής καταστροφής κ.ά.

Οι δύο διαφορετικές απόψεις που κυριαρχούν για το μέλλον της Κίνας είναι πως είτε η Κίνα θα επιδιώξει να επιτύχει μια παγκόσμια ηγεμονία, με αρκετούς να μιλάνε για «Chinese Century» τον 21^ο αι. (στα πρότυπα του «American Century»), είτε θα ενταχθεί με ειρηνικό τρόπο στο τωρινό σύστημα με τις Η.Π.Α να έχουν το ρόλο του παγκόσμιου ηγεμόνα.

Σύμφωνα με τον επιθετικό ρεαλισμό άλλωστε, η αναδύομενη δύναμη (Κίνα) θα επιδιώξει να αποκτήσει ολοένα και μεγαλύτερη ισχύ με σκοπό να καταστεί περιφερειακός ηγεμόνας αρχικά, και μετέπειτα να εκτοπίσει την υφιστάμενη

παγκόσμια υπερδύναμη (Η.Π.Α), ώστε να κυριαρχήσει. Η υφιστάμενη δύναμη με τη σειρά της δεν επιθυμεί να χάσει την ηγετική της θέση, ούτε το κύρος της στο διεθνές σύστημα. Ενδεχόμενη αλλαγή στην πρωτοκαθεδρία γίνεται συνήθως με πόλεμο. Επίσης, όσο διενεργείται η αλλαγή στην κατανομή ισχύος, μπορεί να υπάρξουν νέα κράτη ή μη κρατικοί δρώντες που θα επιδιώξουν την αύξηση της δικής τους ισχύος, με αποτέλεσμα να υπάρχει ένα πολυπολικό σύστημα, το οποίο σύμφωνα με την άποψη των νεορεαλιστών είναι πολύ ασταθές.

Η δεύτερη άποψη, περισσότερο αισιόδοξη, θεωρεί πως η άνοδος της Κίνας θα είναι ειρηνική, κάτι που επιβεβαιώνεται μάλιστα από την συμμετοχή της χώρας σε διεθνείς οργανισμούς και θεσμούς. Θεωρούν ακόμα πως η Κίνα βρίσκεται σε μεγάλη οικονομική αλληλεξάρτηση με τις Η.Π.Α, καθιστώντας μία ένοπλη σύρραξη μεταξύ τους απαγορευτική. Έτσι θεωρούν πως η Κίνα θα ανέβει σε συντελεστές ισχύος, αλλά θα ακολουθήσουν τις Η.Π.Α στην ηγεσία και δεν θα έχουν τάσεις εξισορρόπησης και αλλαγής του status quo. Έτσι θα υπάρχει ένα σταθερό διπολικό σύστημα, με ενδεχόμενη συνεργασία μεταξύ των δύο κρατών να είναι πολύ σημαντική για τη διεθνή πολιτική.

Ένα δεδομένο είναι πως το ενδιαφέρον πλέον έχει απομακρυνθεί από τη Δύση, έχοντας μετατοπιστεί στην Ανατολή. Χαρακτηριστική είναι η αλλαγή πλεύσης στην εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α, με την γνωστή φράση «pivot to Asia», που συνέβη τη διάρκεια της κυβέρνησης Β. Obama. Στην πραγματικότητα, υπάρχουν πεδία στα οποία ενδέχεται να υπάρξουν εντάσεις μεταξύ των δύο κρατών. Εκτός από τις μεγάλες πολιτισμικές και ιδεολογικές διαφορές που μπορεί να επιφέρουν σύγκρουση, αναταραχή μπορεί να υπάρξει στη Νότια Κινεζική θάλασσα (έντονη παρουσία ναυτικού των Η.Π.Α), ενώ ταυτόχρονα υφίστανται διάφορα επίμαχα ζητήματα, όπως της Ταϊβάν και του Θιβέτ. Επιπρόσθετα, μπορεί να αναλογιστεί κανείς το γενικότερο ζήτημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της καταπάτησής τους από την κινεζική ηγεσία, καθώς και τον ανταγωνισμό για την εξασφάλιση σπάνιων ενεργειακών πηγών από χώρες της Μέσης Ανατολής αλλά και της Λατινικής Αμερικής. Οι πηγές αυτές είναι απαραίτητες στην Κίνα, ώστε να διατηρήσει τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξής της.

Η ηγεσία της Κίνας αντιλήφθηκε από νωρίς και μελέτησε την έννοια της ήπιας ισχύος, προχώρησε σε διεύρυνση του όρου και προσπάθησε μάλιστα να την εντάξει στην εθνική της στρατηγική, διατηρώντας την μέχρι και σήμερα. Ένα χαρακτηριστικό πρόσφατο παράδειγμα είναι η πρωτοβουλία «One Belt-One Road», η οποία αφορά

διάφορα έργα υποδομής κατά μήκος της Ευρασίας, κάτι που μπορεί να διεκπεραιωθεί χάρη στη μεγάλη οικονομική ευχέρεια της χώρας.

Η Κίνα εμφανίζει εξαιρετικές προοπτικές και διαθέτει αρκετές πηγές ήπιας ισχύος, ταυτόχρονα όμως μαστίζεται από πολλές εσωτερικές -κυρίως- αδυναμίες, οι οποίες είναι τόσο σημαντικές που μπορούν να καθυστερήσουν την άνοδό της, ή ακόμα χειρότερα να της δημιουργήσουν εσωτερικά προβλήματα. Η ραγδαία οικονομική της ανάπτυξη βασίζεται στις φτηνές εξαγωγές προϊόντων και το φτηνό εργατικό δυναμικό, ενώ τεχνολογικά βρίσκεται αρκετά πίσω σε σχέση με τις Η.Π.Α.

Η Κίνα έχει να αντιμετωπίσει αρκετές δυσκολίες για να μπορέσει να διατηρήσει τη ραγδαία ανάπτυξή της, κάτι που δηλώνει πως η περίπτωση πολέμου απομακρύνεται. Η σκέψη αυτή ενισχύεται από το γεγονός της ύπαρξης της παγκοσμιοποίησης και των πολλών δρώντων, καθώς και το ολοένα αυξανόμενο ενδιαφέρον στην άσκηση ήπιας ισχύος. Σύμφωνα με τη φιλελεύθερη σκέψη, η ύπαρξη διεθνών οργανισμών και θεσμών και η οικονομική αλληλεξάρτηση αποτελούν πυλώνες για την διατήρηση της ειρήνης και την ύπαρξη συνεργασίας. Επίσης το κόστος του πολέμου κρίνεται απαγορευτικό, ενώ η ύπαρξη πυρηνικών δηλώνει πως είναι προτιμότερο να υπάρχει αποτροπή, παρά κάποια παγκόσμιο πλήγμα από ενδεχόμενη χρήση τους. Για τους παραπάνω λόγους, η σημασία της ήπιας ισχύος είναι αυξημένη και θα συνεχίσει ολοένα να αυξάνεται σε βάθος χρόνου.

Το κρίσιμο ερώτημα του εάν η Κίνα θα καταφέρει να φτάσει το επίπεδο των Η.Π.Α σε περισσότερους συντελεστές ισχύος, και όχι μόνο στην οικονομία, εμφανίζοντας κατά συνέπεια αναθεωρητικές βλέψεις στο διεθνές σύστημα ή αντίθετα επιθυμώντας συνεργασία και διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης, μένει να απαντηθεί στο μέλλον. Αυτό που θα πρέπει να κάνει πρωταρχικά, είναι να συνεχίσει τις προσπάθειες ανάπτυξης της ήπιας ισχύος της, εφόσον μόνο έτσι θα αναπτύξει μια ολοκληρωμένη εθνική στρατηγική για την επίτευξη των στόχων που θέτει η ηγεσία της, θα διαψεύσει την θεωρία που την θέλει να απειλεί τη διεθνή τάξη και τα άλλα κράτη, και τέλος θα μετατραπεί σε έναν αξιόλογο συνεργάτη στη διεθνή κοινότητα. Η ανάπτυξη της ήπιας ισχύος της και η επίλυση των μεγάλων εσωτερικών προβλημάτων της είναι δύο στοιχεία αλληλένδετα μεταξύ τους, και η Κίνα οφείλει να εστιάσει στο πως θα καταφέρει να πετύχει και τα δύο.

Βιβλιογραφία

Allison, G. (2017). *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* Boston – New York: Houghton Mifflin Harcourt.

Alterman, J. (2009). China's Soft Power in the Middle East. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States* (σ. 63-76). Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

Arquilla, J. & Ronfeldt, D. (1997). Information, Power, and Grand Strategy: In Athena's Camp – Section 1. Στο J. Arquilla και D. Ronfeldt (επιμ.), *In Athena's Camp: Preparing for Conflict in the Information Age*, (σ. 141-171). Santa Monica (CA): RAND Corporation.

Barnett, M. & Duvall, R. (2005). Power in Global Governance. Στο M. Barnett & R. Duvall (επιμ.), *Power in Global Governance*, (σ. 1-32). Cambridge & New York: Cambridge University Press.

Berenskoetter, F. (2007). Thinking about Power. Στο F. Berenskoetter & M.J. Williams (επιμ.), *Power in World Politics*, (σ. 1-22). London & New York: Routledge.

Bielecki, J. (2002). Energy security: is the wolf at the door? *The Quarterly Review of Economics and Finance* 42(2), σ. 235-250. doi: [https://doi.org/10.1016/S1062-9769\(02\)00137-0](https://doi.org/10.1016/S1062-9769(02)00137-0)

Bliss, K. (2009). China's Projection of Soft Power in the Americas. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States* (σ. 45-62). Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

Bryan, B. (2018). *Trump, China trade war: list of goods hit with tariff*. Ανακτήθηκε 28 Δεκεμβρίου, 2018, από <https://www.businessinsider.com/trump-china-trade-war-list-of-goods-tariffs-2018-9>

Burchill, S. (2005). Liberalism. Στο S. Burchill, A. Linklater, R. Devetak, J. Donnelly, M. Paterson, C. Reus-Smit & J. True (επιμ.), *Theories of International Relations* (3rd ed.), σ. 55-83. UK: Palgrave Macmillan.

Chen, J. (2009). The Practice of the Mean: China's Soft Power Cultivation. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics* (σ. 83-101). Lanham (MD): Lexington Books.

Cheng, X. (2009). Education: The Intellectual Base of China's Soft Power. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics* (σ. 103-123). Lanham (MD): Lexington Books.

Cheng, E. (2018). *China's overseas investment drops in 2017 for the first time on record*. Ανακτήθηκε 20 Δεκεμβρίου, 2018, από <https://www.cnbc.com/2018/09/28/chinas-overseas-investment-drops-for-the-first-time-on-record.html>

China Central Television (CCTV): Για περισσότερες πληροφορίες από τη Wikipedia. Ανακτήθηκε 12 Δεκεμβρίου, 2018, από https://en.wikipedia.org/wiki/China_Central_Television

Clarke, M. (2018). The Belt and Road Initiative: Exploring Beijing's Motivations and Challenges for its New Silk Road. *Strategic Analysis*, 42(2), σ. 84-102. doi: 10.1080/09700161.2018.1439326

Cooke, J. (2009). China's Soft Power in Africa. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States* (σ. 27-44). Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

Deng, Y. (2009). The New Hard Realities: "Soft Power" and China in Transition. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics* (σ. 63-81). Lanham (MD): Lexington Books.

Deng, X. & Zhang, L. (2009). China's Cultural Exports and its Growing Cultural Power in The World. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics* (σ. 143-162). Lanham (MD): Lexington Books.

Ding, S. (2010). Analyzing Rising Power from the Perspective of Soft Power: A New Look at China's Rise to the status quo Power. *Journal of Contemporary China*, 19(64), σ. 255 — 272. doi: 10.1080/10670560903444207

Ferdinand, P. (2016). Westward ho-The China dream and 'One Belt, One Road': Chinese foreign policy under Xi Jinping. *International Affairs*, 92(4), σ. 941-957. The Royal Institute of International Affairs. doi: <https://doi.org/10.1111/1468-2346.12660>

Gallarotti, G. (2011). Soft power: what it is, why it's important, and the conditions for its effective use. *Journal of Political Power*, 4(1), σ. 25-47. doi: 10.1080/2158379x.2011.557886

Gill, B. & Huang, Y. (2006). Sources and limits of Chinese 'soft power'. *Survival*, 48(2), σ. 17-36. doi:10.1080/00396330600765377

Gilpin, R. (1981). *War and Change in World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Glaser, M. & Murphy, M. (2009). Soft Power with Chinese Characteristics: The Ongoing Debate. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States* (σ. 10-26). Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

Ηρακλείδης, Α. (2015). *Διεθνείς Σχέσεις και Διεθνής Πολιτική [μορφή ηλεκτρονικού βιβλίου]*. Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Συγγράματα και Βοηθήματα. Ανακτήθηκε 8 Οκτωβρίου, 2018, από http://repository.kallipos.gr/pdfviewer/web/viewer.html?file=/bitstream/11419/6150/5/00_master_document_new-KOY.pdf

Hanban: για περισσότερες πληροφορίες Ανακτήθηκε 2 Δεκεμβρίου, 2018, από http://english.hanban.org/node_10971.htm

Hart, J. (1976). Three Approaches to the Measurement of Power in International Relations. *International Organization* 30(2), σ. 289-305. doi: 10.1017/S0020818300018282

Heywood, A. (2011). *Global Politics*. UK: Palgrave Macmillan.

Hunter, A. (2008). *China and Soft Power*. Coventry: Coventry University – Centre for Peace and Reconciliation Studies.

Θουκυδίδου Ιστορία, Ε 89.

Θουκυδίδου Ιστορία, Α 23.

Κολιόπουλος, Κ. (2008). *Η στρατηγική σκέψη: Από την αρχαιότητα έως σήμερα*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

Κουσκουβέλης, Η. (2010). *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Ποιότητα.

Κωνσταντόπουλος, Ι. (2010). *Οικονομία και κατασκοπεία: Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: Ποιότητα.

Κωνσταντόπουλος, Ι. (2014). Ήπια Ισχύς- η περίπτωση της Κίνας. Στο Α. Σαμαράς (επιμ.), *Εικόνες Κρατών Στρατηγική Επικοινωνία, Ήπια Ισχύς και Μέσα Ενημέρωσης* (σ. 127-147). Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Κυο, L. & Kommenda, N. (2018). *What is China's Belt and Road Initiative?* Ανακτήθηκε 20 Δεκεμβρίου, 2018, από <https://www.theguardian.com/cities/ng-interactive/2018/jul/30/what-china-belt-road-initiative-silk-road-explainer>

Kurlantzick, J. (2006). China's Charm: Implications of Chinese Soft Power. *Policy Brief* 47, σ. 1-8. Carnegie Endowment for International Peace. Ανακτήθηκε 10 Νοεμβρίου, 2018, από https://carnegieendowment.org/files/PB_47_FINAL.pdf

Kurlantzick, J. (2009). China's Soft Power in Africa. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics* (σ. 165-183). Lanham (MD): Lexington Books.

Lai, H. (2012). The Soft Power Concept and a Rising China. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations* (σ. 1-20). New York: Routledge.

Lai, H. (2012). China's Cultural Diplomacy: Going for Soft Power. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations* (σ. 83-103). New York: Routledge.

Lehr, D. (2018). *How China Is Winning Over the Middle East*. Ανακτήθηκε 20 Δεκεμβρίου, 2018, από <https://thediplomat.com/2018/07/how-china-is-winning-over-the-middle-east/>

Li, M. (2008). China Debates Soft Power. *The Chinese Journal of International Politics*, 2(2), σ. 287-308. doi: 10.1093/cjip/pon011

Li, M. (2009). Soft Power: Nurture Not Nature. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics* (σ. 1-18). Lanham (MD): Lexington Books.

Li, M. (2009). Soft Power in Chinese Discourse: Popularity and Prospect. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics* (σ. 21-43). Lanham (MD): Lexington Books.

Lobell, S. E. (2010). *Structural Realism/Offensive and Defensive Realism [pdf]*. Ανακτήθηκε 8 Οκτωβρίου, 2018, από <http://internationalstudies.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190846626.001.001/acrefore-9780190846626-e-304#acrefore-9780190846626-e-304-div1-0008>

Lu, Y. (2012). Challenges for China's International Communication. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations* (σ. 104-120). New York: Routledge.

Lum, T., Blanchard, C.M., Cook, N., Dumbaugh, K. κ.ά (2010). *China and the U.S.: Comparing Global Influence*. New York: Nova Science Publishers Inc.

Mansbach, R. W. & Rafferty, K. L. (2008). *Introduction to Global Politics*. London & New York: Routledge.

McGrattan, R E. (2016). China's Foreign Investment. *Economic Policy Paper, 16(9)*, σ. 1-6. Federal Reserve Bank of Minneapolis. Ανακτήθηκε 20 Δεκεμβρίου, 2018, από <https://ideas.repec.org/p/fip/fedmep/16-9.html>

Mearsheimer, J.J. (2007). *Η Τραγωδία της πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

Mearsheimer, J. J. (2001). *The tragedy of Great Power politics*. New York: W.W. Norton & Company.

Mierzejewski, D. (2012). The Quandary of China's Soft Power Rhetoric: The "Peaceful-Rise" Concept and Internal Debate. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations* (σ. 64-82). New York: Routledge.

Morgenthau, H. J. (1967). *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: Alfred. A. Knopf.

Nordin, A. H. M. & Weissmann, M. (2018). Will Trump make China great again? The belt and road initiative and international order. *International Affairs, 94(2)*, σ. 1-19. doi: 10.1093/ia/iix242

Nye, J. S. Jr. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: PublicAffairs.

Nye, J. S., & Armitage, R. L. (2007). *A Smarter, More Secure America*. CSIS Commission on Smart Power. Ανακτήθηκε 19 Οκτωβρίου, 2018, από https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/media/csis/pubs/071106_csissmartpowerreport.pdf

Nye, J. S. Jr. (2009). Get Smart Combining Hard Power and Soft Power. *Foreign Affairs*, 88(4), σ. 160-163.

Nye, J. S. Jr. (2011). *The Future of Power*. New York: PublicAffairs.

Παπασωτηρίου, Χ. (2013). *Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην Ανερχόμενη Υπερδύναμη του 21^{ου} αιώνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

Πλατιάς, Α. (2010). *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*. Αθήνα: Εκδόσεις Εστία.

Πλατιάς, Α. (1995). *Το Νέο Διεθνές Σύστημα*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Pallaver, M. (2011). *Power and Its Forms: Hard, Soft, Smart* (Master of Philosophy). The London School of Economics and Political Science, London.

Pang, Z. (2007). *China's Soft Power*, σ. 1-14. Washington: The Brookings Institution. Ανακτήθηκε 11 Νοεμβρίου, 2018, από https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2012/04/1024_china.pdf

Pang, Z. (2009). China's Soft Power Dilemma: The Beijing Consensus Revisited. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics* (σ. 125-141). Lanham (MD): Lexington Books.

Patel, N. (2009). The Strategic Environment of U.S-Sino Relations. Στο N. Patel & A. Denmark (επιμ.), *China's Arrival: A Strategic Framework for a Global Relationship* (σ. 3-18). Washington: Center for a New American Security (CNAS).

Ploberger, C. (2017). One Belt, One Road – China’s new grand strategy. *Journal of Chinese Economic and Business Studies*, 15(3), σ. 289-305. doi: 10.1080/14765284.2017.1346922

Qian, C. (2012). Challenges for China’s Harmonious Diplomacy. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China’s Soft Power and International Relations* (σ. 121-137). New York: Routledge.

Raimzhanova, A. (2015). *Power In IR: Hard, Soft, and Smart [άρθρο pdf]*. Bucharest: Institute for Cultural Diplomacy and the University of Bucharest. Ανακτήθηκε 9 Οκτωβρίου, 2018, από http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2015-12_annual/Power-In-Ir-By-Raimzhanova,-A.pdf

Rolland, N. (2017). *China's “Belt and Road Initiative”: Underwhelming or Game-Changer?* σ. 127-142. The Washington Quarterly. doi: 10.1080/0163660X.2017.1302743

Scott, D. (2012). Soft Language, Soft Imagery and Soft Power in China’s Diplomatic Lexicon. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China’s Soft Power and International Relations* (σ. 39-63). New York: Routledge.

Sow, M. (2018). *Figures of the week: Chinese investment in Africa*. Ανακτήθηκε 20 Δεκεμβρίου, 2018, από <https://www.brookings.edu/blog/africa-in-focus/2018/09/06/figures-of-the-week-chinese-investment-in-africa/>

Sutch, P. & Elias, J. (2007). *International Relations: The Basics*. London & New York: Routledge.

Suzuki, S. (2010). The Myth and Reality of China’s “Soft Power”. Στο I. Parmar & M. Cox (επιμ.), *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, Historical and Contemporary Perspectives* (σ. 199-214). London & New York: Routledge.

Viotti, P. R. & Kauppi, M. V. (2012). *International Relations Theory* (5th ed.). Boston: Longman.

Waltz, K. (2011). *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής* (μτφ. Κολιόπουλος Κωνσταντίνος). Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

Waltz, K. (1979). *Theory of international politics*. Reading, MA: Addison Wesley.

Wibowo, I. (2009). China's Soft Power and Neoliberal Agenda in Southeast Asia. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics* (σ. 207-223). Lanham (MD): Lexington Books.

Wilson, E. (2008). Hard Power, Soft Power, Smart Power. *The ANNALS of The American Academy of Political and Social Science*, 616(1), σ. 110-124. Ανακτήθηκε 15 Οκτωβρίου, 2018, from <http://nghiencuuquocte.net/wp-content/uploads/2014/03/Hard-power-soft-power-smart-power.pdf>

Xuetong, Y. (n.d). *The Path for China to Increase its "Soft Power"* σ. 1-3. Ανακτήθηκε 17 Νοεμβρίου, 2018, από <http://www.thinkinchina.asia/wp-content/uploads/3-ThePathforChinatoIncreaseitsSoftPower.pdf>

Yang, Z. & Zweig, D. & Wang, Z. (2012). Is China Rising at America's Expense? Anti-Americanism and pro-China Sentiments in Global Public Opinion. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations* (σ. 170-190). New York: Routledge.

Zhang, Y. (2009). The Discourse of China's Soft Power and Its Discontents. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics* (σ. 45-60). Lanham (MD): Lexington Books.

Zhao, S. (2009). The Prospect of China's Soft Power: How Sustainable? Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics* (σ. 247-266). Lanham (MD): Lexington Books.

Zhao, S. (2012). China's Foreign Policy as a Rising Power in the Early twenty-first Century: The Struggle between Taoguangyanghai and Assertiveness. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations* (σ. 191-211). New York: Routledge.

Zhe, R. (2010). *Confucius Institutes: China's Soft Power?* Washington: Elliott School of International Affairs, the George Washington University. Ανακτήθηκε 10 Νοεμβρίου, 2018, από https://www.risingpowersinitiative.org/wp-content/uploads/policycommentary_jun2010_confuciusinstitute.pdf

Zheng, D. (2009). China's Use of Soft Power in the Developing World: Strategic Intentions and Implications for the United States. Στο C. McGiffert (επιμ.), *Chinese Soft Power and Its Implications for the United States* (σ. 1-9). Washington: Center for Strategic and International Studies (CSIS).

Zheng, Y. & Zhang, C. (2012). 'Soft Power' and Chinese Soft Power. Στο H. Lai & Y. Lu (επιμ.), *China's Soft Power and International Relations* (σ. 21-38). New York: Routledge.

Zhu, Z. (2009). China's Warming Relations with South Korea and Australia. Στο M. Li (επιμ.), *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, σ. 196. Lanham (MD): Lexington Books.